

ankara

HBM

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

MECMUA-İ SÜLEYMAN FAİK EFENDİ
(1b-57a)
(İnceleme-Metin)

Nur Şerif AKYEL

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ahmet MERMER

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

TEMMUZ 2019

MECMUA-İ SÜLEYMAN FAİK EFENDİ
(1b-57a)
(İnceleme-Metin)

Nur Şerif AKYEL

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEMMUZ 2019

Nur Şerif AKYEL tarafından hazırlanan "MECMUA-İ SÜLEYMAN FAİK EFENDİ (1b-57a) İNCELEME-METİN" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Anabilim Dalında ESKİ TÜRK EDEBİYATI Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Ahmet MERMER (Başkan)

Türk Dili ve Edebiyatı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye : Prof. Dr. Mustafa ARSLAN

Türk Dili ve Edebiyatı, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye : Doç. Dr. Orhan KURTOĞLU

Türk Dili ve Edebiyatı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

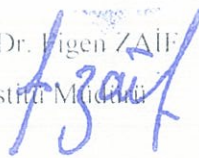
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Tez Savunma Tarihi: 05/07/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Vigen ZALİF
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım kaynakların tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Nur Şerif AKYEL

05.07.2019

Mecmua-İ Süleyman Faik Efendi
(1b-57a)

(İnceleme-Metin)
(Yüksek Lisans Tezi)

Nur Şerif AKYEL

ANKAKA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Temmuz 2019

ÖZET

Klasik Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olan mecmualar, unutulmuş birçok şair ve bilgiyi ortaya çıkaran ve bizlere çeşitli alanlarda bilgiler sunan eserlerdir. Bu çalışma, Süleyman Faik Efendi tarafından kaleme alınan İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi 9577 numarada kayıtlı olan Mecmua-i Süleyman Faik Efendi isimli eserin 1b-57a numaralı varakları üzerine yapılmıştır. Manzum ve mensur bölümlerden oluşan eser, karışık mecmualar grubunda değerlendirilebilir. Mecmuanın manzum bölümlerinde çeşitli yüzyıllardan şairlerin şiirleri ve Refi-i Kalayı'ye ait olan manzum bir sözlük yer almaktadır. Mensur bölümlerde ise Katip Çelebi ve Mehmed Emin Tokadi gibi tanınmış kişilere ait eserlerin yanı sıra edebiyat, tarih, musiki, tasavvuf ve dönemin sosyal hayatı ile ilgili çeşitli bilgiler yer almaktadır. Bu tez çalışmasında, mecmua tanıtıldıktan sonra eserin manzum ve mensur bölümleri incelenmiştir. Ardından mecmuanın çeviri yazılı metni verilmiştir. Zengin bir içeriğe sahip olan Süleyman Faik Efendi Mecmuası, çeşitli bilgileri gün yüzüne çıkaracak ve edebiyatımıza ışık tutacak niteliktedir.

Bilim Kodu : 31402
Anahtar Kelimeler : Klasik Türk edebiyatı, mecmua, Süleyman Faik Efendi, çeviri yazı
Sayfa Adedi : 219
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ahmet MERMER

The Mecmua of Süleyman Faik Efendi

(1b-57a)

(Scientific Analysis-Text)

(M. S. Thesis)

Nur Şerif AKYEL

ANKARA UNIVERSITY OF HACI BAYRAM VELI

INSTITUTE OF GRADUATE EDUCATION

July 2019

ABSTRACT

The mecmuas, which have an important place in classical Turkish literature, are works that reveal many forgotten poets and information and provide us with information in various fields. This study was carried out on pages 1b-57a of mecmua of Süleyman Faik Efendi, which is registered at the İstanbul University Rare Works Library 9577, written by Süleyman Faik Efendi. The work consists of the verse and prose sections that can be evaluated in a mixed group of magazines. In the verse sections of the mecmua, there are poems of poets of various centuries and a verse dictionary belonging to Refi Kalayi. In the prose sections, besides the works of famous people such as Katip Çelebi and Mehmed Emin Tokadi, there are various information about literature, history, music, mysticism and social life of the period. In this thesis study, after introducing mecmua, verse and prose parts of the work are examined. Then the translation text of the mecmua was given. The mecmua of Süleyman Faik Efendi, which has a rich content, will reveal various information and shed light on our literature.

Science Code : 31402

Key Words : Classical Turkish literature, mecmua, Süleyman Faik Efendi, translation font

Page Number : 219

Supervisor : Prof. Dr. Ahmet MERMER

TEŞEKKÜR

Bilgi ve tecrübesiyle bana yol gösteren, teşvik edici tutumu ve şefkatli tavırları ile çalışmamın her aşamasında desteklerini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Ahmet Mermer'e sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ	x
1. GİRİŞ	1
2. SÜLEYMAN FAİK EFENDİ’NİN HAYATI VE MECMUA-İ SÜLEYMAN FAİK EFENDİ ÜZERİNE TESPİTLER.....	5
2.1. Süleyman Faik Efendi’nin Hayatı	5
2.2. Mecmua-i Süleyman Faik Efendi’nin Özellikleri.....	6
2.3. Mecmua-i Süleyman Faik Efendi’nin Tertip Şekli.....	6
3. MECMUA-İ SÜLEYMAN FAİK EFENDİ’NİN İNCELENMESİ	17
3.1. Mecmua-i Süleyman Faik Efendi’nin Manzum Bölümlerinin İncelenmesi.....	17
3.1.1. Nazım Şekilleri	17
3.1.1.1. Mısralar ve Beyitler	17
3.1.1.2. Gazeller	17
3.1.1.3. Kasideler	18
3.1.1.4. Mesneviler.....	19
3.1.1.5. Kıt’alar	19
3.1.1.6. Nazımlar.....	19
3.1.2. Nazireler	20
3.1.3. Lugazlar	20
3.1.4. Tarih Düşürmeler.....	21

	Sayfa
3.1.5. Refi-i Kalayi ve “Lugat-ı Ermeniyye İnşad-ı Refi‘-i Kalayi” isimli eseri.....	22
3.1.5.1. Refi-i Kalayi	22
3.1.5.2. “Lugat-ı Ermeniyye İnşad-ı Refi‘-i Kalayi”	22
3.2. Mecmua-i Süleyman Faik Efendi’nin Mensur Bölümlerinin İncelenmesi.....	23
3.2.1. Hikâyeler	24
3.2.2. Latifeler	25
3.2.3. Musiki.....	27
3.2.4. Meddahlar.....	28
3.2.5. Zakirler	29
3.2.6. Okçuluk	30
3.2.7. Tasavvuf	31
3.2.8. Biyografik Bilgiler.....	31
3.2.9. Havas İlmi.....	32
3.2.10. Risaleler	34
3.2.10.1. Katip Çelebi ve “Risale-i Düsturü'l-Amel li-Islahi'l-Halel” İsimli Risalesi	34
3.2.10.1.1. Katip Çelebi.....	34
3.2.10.1.2. “Risale-i Düsturü'l-Amel li-Islahi'l-Halel”	34
3.2.10.2. Mehmed Emin Tokadi ve “İrşadü’s-Salikin” İsimli Risalesi ..	35
3.2.10.2.1. Mehmed Emin Tokadi.....	35
3.2.10.2.2. “İrşadü’s-Salikin”	36
4. METİN	37
4.1. Metin Transkribe Edilirken İzlenen Yol.....	37
4.2. Transkripsiyon Alfabeti	38

	Sayfa
4.3. Mecmua-i Süleyman Faik Efendi'nin Çeviri Yazılı Metni	41
5. SONUÇ	207
KAYNAKLAR.....	209
EKLER	215
EK-1. Lugat-ı Ermeniyye İnşad-ı Refi‘-i Kalayi (varak no: 23b)	216
EK-2. Lugat-ı Ermeniyye İnşad-ı Refi‘-i Kalayi (varak no: 24 a)	217
EK-3. Lugat-ı Ermeniyye İnşad-ı Refi‘-i Kalayi (varak no: 24b).....	218
ÖZGEÇMİŞ	219

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 2.1. Mecmua-i Süleyman Faik Efendi’de yer alan şiirlerin şekil bilgisi.....	16
Çizelge 4.1. Transkripsiyon Alfabeti	38

1. GİRİŞ

Mecmualar, zengin içeriği ile edebiyatımızın önemli kaynaklarından. Bu eserler unutulmuş veya kaynaklarda adına yer verilmemiş birçok şair ve şiir için kaynak özelliği göstermektedir. Arapça cem' kökünden türeyen mecmua, "toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi" ve "seçilmiş yazılardan meydana gelen kitap" (Devellioğlu, 2012: 689); "toplanılıp biriktirilmiş ve tanzim ve tertip edilmiş şeyler hey'eti, eş'ar vesair asar-ı müntahaba cem' ve kayd ile hasıl olmuş risale, ulum ve fünün ve edebiyata müteallık mebahisi cami' olarak neşr olunan risale-i mevkuta" (Sâmî, 2010: 1293); "içinde seçme yazıların bulunduğu el yazması eser" (Pala, 2011: 300) gibi anlamlara sahiptir.

Başlangıçta ayetler, hadisler, dualar, fetvalar, şiirler, şarkılar, mektuplar, lugaz ve muammalar, ilaç tarifleri, faydalı bilgiler ve tarihî belgelerin derlendiği bir defter halinde ortaya çıkmıştır. Zamanla gelişerek bir düzen ve şekil kazanan mecmualar, türlerine göre farklılıklar gösteren bir kitap veya telif çeşidi özelliğine sahip olmuştur. Mecmuaların Araplar, Farslar ve Türkler arasında rağbet bularak farklı bir gelişim göstermesi ve müstakil bir telif türü özelliği kazanması ilk örneklerin ortaya çıkmasından birkaç asır sonra gerçekleşmiştir. Osmanlı döneminde on beşinci yüzyıldan itibaren dikkat çekmeye başlayan mecmuaların sayı ve çeşitleri on altıncı yüzyıldan sonra artmıştır (Uzun, 2003: 266).

Mecmualar dönemin beğenilen edebî eserlerini, konularını, okuyucunun beklentisini; mürettibin şiir zevkini, amacını; dönemin beğenilen şairleri ve eserleri ve benzer birçok konudaki bilgiyi ortaya koyar (Kurnaz ve Aydemir 2013: 62). Tezkirelerde yer almayan şair, şiir ve belgelerin birçoğuna mecmualarda rastlamak mümkündür. Bu sebeple mecmualar, kendileri ve eserleri unutulmuş olan şairler için birinci derece kaynak olarak değerlendirilebilir (Aydemir, 2007: 123-135).

Mecmualar içerisinde en renkli olanlar, karışıklı içerikli mecmualardır denebilir. Kütüphanelerde karışık mecmualar çok fazladır. Bu mecmuaların korunmuş olması sadece müsvedde defteri olarak kabul edilmediğini, aynı zamanda geçmişin yazılı kültürü hakkında bilgiler veren yazılı kaynaklar olduğuna işaret etmektedir. Çünkü bu mecmualar, mecmuayı oluşturan kişilerin özel hayatlarındaki tercihlerini ve yaşadıkları toplumun özelliklerini yansıtan eserlerdir (Buzov, 2012: 35).

Agâh Sırrı Levend mecmuaları şu şekilde sıralamıştır:

a) Nazire mecmuaları

- b) Antoloji niteliğinde seçme şiirler mecmuaları
- c) Türlü konulardaki risâlelerin bir araya getirilmesiyle oluşan mecmualar
- d) Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş mecmualar
- e) Tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmualar (Levend, 1984: 166-167).

Günay Kut'un sınıflamasına göre mecmualar beş gruba ayrılmıştır:

- a) Nazire mecmuaları
- b) Seçme şiir mecmuaları
- c) Aynı konu ile ilgili eserlerin bir araya gelmesiyle oluşan mecmualar,
- d) Karışık mecmualar,
- e) Tanınmış kişilerce veya derleyeni belli kişilerce hazırlanmış olan mecmualar (Kut, 1986: 170-173).

Atabey Kılıç da "Mecmua Tasnifine Dair" isimli makalesinde mecmuaları tasnif etmiştir:

- 1) Cilt ve tertip özellikleri bakımından
 - a) Cönkler
 - b) Mecmualar
- 2) Şekil bakımından
 - a) Manzum metinler mecmuaları
 - b) Mensur metinler mecmuaları
- 3) Dil bakımından
 - a) Arapça mecmualar
 - b) Farsça mecmualar
 - c) Türkçe mecmualar
 - d) Çok dilli mecmualar
- 4) Muhteva bakımından
 - a) Din
 - b) Tasavvuf
 - c) İlm-i Nücum/Fal ve Remil
 - d) Hikâye/Latife
 - e) Hezel ve Hiciv
 - f) Edviye

g) Musiki

h) Hat ve Kitabet

5) Şahısların tertip ettiği veya şahıslar için tertip edilen mecmualar (Kılıç, 2012: 80-96).

Mecmua-i Süleyman Faik Efendi, Levend'in tasnifine göre "tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmualar", Kut'un tasnifine göre hem " karışık mecmualar" hem de "tanınmış kişilerce veya derleyeni belli kişilerce hazırlanmış olan mecmualar" grubunda değerlendirilebilir. Kılıç'ın tasnifine göre ise mecmuanın şekil bakımından manzum ve mensur karışık bir mecmua olduğu; dil bakımından mecmuada yer alan Arapça ve Farsça şiirler ile "*Luğât-i Ermeniyye-i İnşâd-ı Refi'-i Kâlâyi*" başlıklı Ermenice-Türkçe sözlükten hareketle çok dilli bir mecmua olduğu; muhteva bakımından din, tasavvuf, ilm-i nücum, remil, hikâye, latife, nükte, hiciv ve musiki gibi ögeler barındıran zengin bir içeriğe sahip olduğunu söylemek mümkündür.

2. SÜLEYMAN FAİK EFENDİ’NİN HAYATI VE MECMUA-İ SÜLEYMAN FAİK EFENDİ ÜZERİNE TESPİTLER

2.1. Süleyman Faik Efendi’nin Hayatı

1784 yılında Sakız Adası’nda doğan Süleyman Faik Efendi, Tunuslu Abdullah Ağa’nın oğludur. Süleyman Faik’in hayatı ile ilgili bilgi, Mecmua isimli eserinde "Ruznamçe-i Hal ve Tarikımız" başlıklı bölümde, Sadettin Nüzhet Ergun'a ait olan Türk Şairleri ve İbnülemin Mahmud Kemal’e ait olan Son Asır Türk Şairleri isimli eserlerde mevcuttur. Fatin Efendi’ye ait olan Fatin Tezkiresi’nde ve Mehmed Süreyya’ya ait olan Sicill-i Osmani’de de Süleyman Faik Efendi’nin hayatı ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Babası, Mehmed Sa’id ismini vermek isterken annesinin gördüğü bir rüya üzerine kendisine Süleyman ismi verilmiştir. İki yaşından sonra babası ile birlikte İstanbul’a gitmiştir. Kur’an-ı Kerim eğitiminden sonra sülüs ve nesih hatları ile ilgili eğitim almıştır. Arapça ve Farsça eğitimi de alan Süleyman Faik Efendi, çeşitli memuriyetlerde bulunmuştur. 4 Nisan 1838 tarihinde vefat eden Süleyman Faik’in kabri Rumelihisarı Mezarlığı’ndadır.

Şairin en önemli eseri Mecmua’sıdır. Eserde bazı şairlerden seçme eserler yazıldıktan sonra dinî, ahlaki, felsefi ve tasavvufî bahisler gelir. Ardından Baki, Nef’i, Fuzuli, Nabi, Sümbülzade Vehbi, Şeyh Galib, Keçecizade İzzet Molla, İsmail Rusuhi Ankaravi, Halet Efendi gibi şairlere ait bilgi verilir. Ayrıca mecmuada 19. yüzyılda yetişen musikişinas, meddah, zakir gibi zümreler hakkında bilgiler yer almaktadır. "Ruznamçe-i Hal ve Tarikımız" başlıklı kısımda otobiyografik bilgiler verilmektedir. Mecmuada yer alan bilgiye göre Süleyman Faik Efendi, Yenikapı Mevlevihanesi şeyhi Seyyid Abdülbaki Nasır Dede’den sikke giymiştir. Mecmuanın bilinen ve içerikleri kısmen farklı olan iki nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi’ndedir (TY, nr.3472, 9577). Zeyl’ü’z-Zeyl ala Devhati’l-Meşayih isimli eseri Müstakimzade’nin Devhatü’l-Meşayih’ine Ayıntabi Mehmed Münib’in yaptığı zeyillere bir zeyildir. 1833-1834’te yazılan eserde, 1807-1833 yılları arasında şeyhülislamlık yapan on bir şeyhülislamın biyografileri yer almaktadır. Kitabın birçok nüshası bulunmaktadır (İ.Ü. Ktp., TY, nr. 3421; Süleymaniye Ktp., Bağdatlı Vehbi Efendi, nr. 1148; Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi, Şer’iyye, nr.1084,1085; Milli Ktp., nr. A 3681/3; Darü’l-Kütübi’l-Mısriyye, TY, nr.156). Süleyman Faik Efendi’nin Zeyl ‘ala Sefineti’r-Rü’esa adlı eseri, Ahmed Resmi’nin Sefineti’r-Rü’esa (Halikatü’r-Rü’esa) adlı eserine yaptığı bir zeyildir. Resiülküttapların biyografilerine yer veren bu eserde önce 1754-1804 yılları arasında

görev yapanlara yer verilmiş, daha sonra Zeylû'z-Zeyl adıyla bu tarihten sonra görev yapanlar esere eklenmiştir. Eserin birçok yazma nüshası bulunmaktadır (*Beyazıt Devlet Ktp., Veliyyüddin Efendi, nr. 145/6, 3442; Süleymaniye Ktp., Halet Efendi, nr. 609; Darü'l-Kütübi'l-Misriyye, TY, nr. 176*) (Şimşek, 2010: 85-86).

2.2. Mecmua-i Süleyman Faik Efendi'nin Özellikleri

Mecmua-i Süleyman Faik Efendi'nin bilinen ve kısmen farklı içeriğe sahip olan iki nüshası, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY. 3472 ve 9577 numaralarında kayıtlıdır.¹ Cildi yıpranmıştır. Karışık bir mecmuadır. 116 yapraktan oluşmaktadır. Mecmuanın katalog fişinden edindiğimiz bilgilere göre 121 varaktır, 217x150 mm. boyutundadır, rik'a hattıyla yazılmıştır. Ayrıca katalog fişinde h. 1240 (m. 1824/1825) tarihi yer almaktadır. Sayfalardaki satır sayısı düzensizdir. Mecmuada, sadece 115 b numaralı varakta kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Diğer sayfaların tümünde siyah mürekkep kullanılmış ve metin harekesiz olarak yazılmıştır. Bazı sayfalarda mürekkep dağılması vardır.

2.3. Mecmua-i Süleyman Faik Efendi'nin Tertip Şekli

Mecmuanın genelinde belirli bir düzen bulunmamaktadır. Karışık mecmualar grubunda değerlendirilebilecek olan eserde, manzum ve mensur kısımlar iç içedir. Şiirlerin nazım şekillerinin belirtilmediği mecmuada, nazım şekillerine göre bir düzenleme de yapılmamıştır.² Bazı beyitlerin üzerinde şairin isminin yazıldığı görülmektedir. Mecmuada mensur şekilde yazılmış şiirler de bulunmaktadır. Süleyman Faik Efendi nazım şeklini ve şairini belirtmediği şiirlerden, genellikle aynı konu veya aynı redife sahip olan beyitleri art arda sıralamıştır. Hikâyelerin çoğu başlıksızdır. *Luğât-ı Ermeniyeye İnşâd-ı Refî'-i Kâlâyî, Risâle-i Düstûrül-Amel li-Islâhi'l-Halel ve İrşâdü's-Sâlikîn* gibi şairin kendisine ait olmayan eserler başlık ile verilmiştir. Mecmuanın çeşitli sayfalarında, şairin düştüğü notlar yer almaktadır.

¹ Ülkü Karakoç, Mecmua-i Süleyman Faik Efendi'nin İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde 2660, 4100, 3472 ve 9577 numaralarında kayıtlı olan dört nüshasının bulunduğunu ifade etmiştir (Karakoç, 2006: 6).

² Yalnızca iki Arapça şiirin yazıldığı kasîde nazım şekli şiirlerin başlığında belirtilmiştir.

	Şair	Nazım Şekli	Vezin	Kafiye	Redif	Beyit Sayısı
1	-	Kasîde	Hezec	â	eyle	5
2	Sâbit Efendi	Mesnevî	Remel	-	-	107
3	Ali Râif Efendi	Beyit	Remel	-öz	-ümden çıkdıñ	2
4	Tûtî	Beyit	Remel	-	bundadır	1
5	Nâbî	Beyit	Hezec	-	-i hicrânı mû-be-mû	1
6	Tâlib Efendi	Beyit	Muzârî	-	-i hicrânı mû-be-mû	1
7	Nâzif Efendi	Beyit	Muzârî	-	-i hicrânı mû-be-mû	1
8	Tevfik Efendi	Beyit	Muzârî	-	-i hicrânı mû-be-mû	1
9	Şeyh Gâlib	Beyit	Muzârî	-ş	-i hicrânı mû-be-mû	2
10	Molla Hazretleri	Beyit	Remel	-et	-i	1
11	-	Matla´	Muzârî	-âl	-i	1
12	-	Matla´	Muzârî	-	-	1
13	-	Beyit	Hezec	-	-	1
14	-	Beyit	Remel	-	-	1
15	-	Beyit	Remel	-	-	1
16	Osmanzâde Tâ'ib Efendi	Kıt'a	Hezec	-ec	-dir	14
17	-	Nazm	Hezec	-an	-	5
18	-	Matla´	Remel	-îr	-	1
19	-	Beyit	Hezec	-	-	1
20	-	Matla´	Müctess	-ân	-im	1
21	-	Beyit	Hezec	-	-	1
22	Hâfız-ı Şîrâzî	Matla´	Remel	-ân	gam mehor	1
23	Süleymân	Matla´	Remel	-ân	gam mehor	1
24	Vefâ'î	Matla´	Remel	-ân	gam mehor	1
25	-	Matla´	Remel	-ân	gam mehor	1
26	-	Beyit	Remel	-âr	-im kalmadı	1
27	-	Matla´	Remel	-âm	eyleriz	1
28	-	Matla´	Muzârî	-âg	-ını	1
29	-	Beyit	Hezec	-	-i	1
30	Şerîf	Matla´	Remel	-et	-e	1
31	Şerîf	Beyit	Remel	-	-	1
32	-	Kıt'a	Remel	-	virnek gibidir	2
33	-	Beyit	Hezec	-	-ında	2
34	-	Matla´	Hezec	-ül	-dir	1
35	Şehrî	Beyit	Hezec	-ân	-iz	2
36	Şînâsî	Beyit	Muzârî	-â	-sına	1
37	Şehrî	Beyit	Remel	-´a	gösterir	2
38	Lâ Edrî	Matla´	Hezec	-e	şevved bir ser-i hâkim	1
39	-	Matla´	Hezec	-	şevved bir ser-i hâkim	1

40	Ârif	Matla´	Hezec	-e	dehed ber ser-i hâkim	1
41	-	Matla´	Hezec	-e	koned ber ser-i hâkim	1
42	Fâ'izî	Matla´	Muzârî	-	kabâ sabâ	1
43	Münîf	Matla´	Muzârî	-	kabâ sabâ	1
44	Kinalızâde	Matla´	Hezec	-	fukarânî	1
45	'Azmi Efendi	Matla´	Hezec	-	fukarânî	1
46	Na'ilî-i Kadîm	Matla´	Hezec	-	fukarânî	1
47	Sultân Bâyezid	Matla´	Hezec	-e	koned ber ser-i hâkim	1
48	-	Matla´	Muzârî	-e	koned ber ser-i hâkim	1
49	Ca'fer	Matla´	Hezec	-e	koned ber ser-i hâkim	1
50	Vasfî	Matla´	Hezec	-e	koned ber ser-i hâkim	1
51	Mü'eyyedzâde	Matla´	Muzârî	-e	koned ber ser-i hâkim	1
52	Hasan	Matla´	Muzârî	-e	koned ber ser-i hâkim	1
53	Kemâl	Matla´	Muzârî	-	dehed ber ser-i hâkim	1
54	Nazîf	Matla´	Hezec	-e	koned ber ser-i hâkim	1
55	Nazîf	Matla´	Hezec	-e	koned ber ser-i hâkim	1
56	Lâ-edrî	Matla´	Hezec	-	dehed ber ser-i hâkim	1
57	Lâ-edrî	Matla´	Hezec	-e	dehed ber ser-i hâkim	1
58	-	Matla´	Hezec	-	zened ber ser-i hâkim	1
59	-	Matla´	Hezec	-	ber ser-i hâkim	1
60	-	Beyit	Muzârî	- yâ	şevem	1
61	Nâbî	Gazel	Muzârî	-yâ	şevem	6
62	-	Matla´	Remel	-ân	-ında	1
63	-	Matla´	Hezec	-ân	içre	1
64	-	Beyit	Hezec	-	müller	1
65	Zâtî	Matla´	Hezec	-ân	-iñ	1
66	-	Beyit	Remel	-	-	1
67	-	Beyit	Recez	-	-	1
68	-	Nazm	Remel	-	-	2
69	-	Nazm	Remel	-	-	2
70	-	Nazm	Remel	-	-	2
71	Dürrî Efendi	Nazm	Remel	-âr	-i	2
72	Sâkîb	Nazm	Remel	-âr	-i	2
73	Lâ Edrî	Nazm	Remel	-âr	-i	2
74	-	Nazm	Remel	-âr	-i	2
75	-	Nazm	Remel	-âr	-i	2
76	Gussa Paşa?	Nazm	Remel	-âr	-i	2
77	Dâniş	Kıt'a	Haffî	-er	-	2
78	Ruhî-i Bagdâdî	Kıt'a	Haffî	-er	-	2
79	Dâniş	Kıt'a	Haffî	-er	-	2
80	Dâniş	Kıt'a	Haffî	-er	-	2

81	Dâniş	Kıt'a	Haffif	-er	-	2
82	Dâniş	Kıt'a	Haffif	-er	-	2
83	Sâmî	Kıt'a	Haffif	-er	-	2
84	Fuzûlî	Kıt'a	Haffif	-er	-	2
85	Neylî	Kıt'a	Haffif	-er	-	8
86	?	Kıt'a	Haffif	-er	-	2
87	Ârif Bey	Kıt'a	Haffif	-er	-	2
88	Ârif Bey	Kıt'a-i Kebîre	Haffif	-er	-	18
89	-	Kıt'a	Haffif	-er	-	2
90	-	Kıt'a	Muzârî	-m	yâ 'Alî meded	3
91	-	Kıt'a	Muzârî	-	-	2
92	Hüdâyî	Beyit	Remel	-	-ar	1
93	-	Beyit	Hezec	-	-	1
94	-	Beyit	Müctess	-	-mızıñ	1
95	-	Matla'	Remel	-ün	-	1
96	-	Matla'	Hezec	-üz	-	1
97	-	Beyit	Muzârî	-	-	1
98	-	Beyit	Muzârî	-	-	1
99	-	Beyit	Muzârî	-	-	1
100	-	Beyit	Ahreb	-	-	1
101	-	Beyit	Hezec	-	-rler	1
102	-	Beyit	Remel	-	-den çıkardıñ sen beni	4
103	-	Beyit	Hezec	-	-	1
104	-	Beyit	Hezec	-	-	1
105	-	Beyit	Hezec	-	-	1
106	Nef'î	Beyit	Remel	-	feth-i bâb olur	1
107	-	Beyit	Muzârî	-	-	1
108	-	Beyit	Remel	-	-	1
109	-	Matla'	Ahreb	-âne	de	1
110	-	Beyit	Remel	-	-	1
111	-	Beyit	Remel	-	elini gögsine ko	1
112	-	Beyit	Remel	-	elin gögsine ko	1
113	-	Matla'	Remel	âr	-	1
114	-	Matla'	Remel	-	-	1
115	-	Beyit	Remel	-	elin gögsine ko	1
116	-	Beyit	Remel	-	elin gögsine ko	1
117	-	Beyit	Remel	-	elin gögsine ko	1
118	-	Beyit	Remel	-	elin gögsine ko	1
119	-	Matla'	Muzârî	-	ez suyn iç	1
120	-	Matla'	Muzârî	-	ez suyn iç	1

121	-	Matla´	Muzârî	-	ez suyn iç	1
122	-	Matla´	Remel	-	şekeriñ ez suyn iç	1
123	-	Beyit	Remel	-	şekeriñ ez suyn iç	1
124	-	Beyit	Remel	-	ez suyn iç	1
125	-	Beyit	Remel	-	ipligi bâzâr[a] çıkar	1
126	-	Beyit	Remel	-	ipligi bâzâra çıkar	1
127	-	Beyit	Remel	-	ipligi bâzâra çıkar	1
128	-	Beyit	Ahreb	-	bâzâra	1
129	-	Beyit	Remel	-	ipligi bâzâra çıkar	1
130	-	Beyit	Remel	-	ipligi bâzâra çıkar	1
131	-	Beyit	Remel	-	bâzâra	1
132	-	Matla´	Remel	-	güzellik giceñiz hayr olsun	1
133	-	Beyit	Remel	-	güzellik giceñiz hayr olsun	1
134	-	Beyit	Remel	-	güzellik giceñiz hayr olsun	1
135	-	Matla´	Müctess	-	müştâk ¹	4
136	-	Beyit	Remel	-	eksükligi	6
137	-	Beyit	Muzârî	-	bahâsına	4
138	-	Beyit	Remel	-	kerem	2
139	-	Beyit	Remel	-	borısıñ	3
140	-	Beyit	Hezec	-	gedâlardan	4
141	-	Beyit	Muzârî	-	didikleri	3
142	-	Beyit	Remel	-	istidrâc	1
143	-	Beyit	Muzârî	-	-	1
144	-	Beyit	Haffîf	-	-	1
145	-	Beyit	Remel	-	-	1
146	-	Beyit	Remel	-	-	1
147	-	Beyit	Remel	-	-	1
148	-	Beyit	Remel	-	-	1
149	-	Beyit	Remel	-	açmazdan	1
150	-	Matla´	Remel	-	açmazdan ²	18
151	-	Beyit	Remel	-	-	1
152	-	Beyit	Remel	-	-	1
153	-	Beyit	Remel	-	-	1
154	-	Matla´	Hezec	-	-	1

¹ Mecmuada “Gören cemâlini müştâk görmeyen müştâk” mütekerrir mısrasına sahip, aynı vezinde olan ve şairleri belirtilmemiş üç beyit bulunmaktadır. Redif incelemesinde, mütekerrir mısranın sadece son kelimesi verilmiştir. Aynı işlem mütekerrir mısraları metin kısmında, beyit sayıları ise ilgili tabloda belirtilmiş olan; redif incelemesinde “müştâk” kelimesinden sonra gelen “eksükligi, bahâsına, kerem, borısıñ, gedâlardan, didikleri” kelimelerinde de uygulanmıştır.

² Mecmuada yer alan “açmazdan” redifli on sekiz adet matla´ beyiti, aynı vezne sahip olduğu ve şairleri belirtilmediği için ilgili tabloda tek satırda gösterilmiştir.

155	-	Matla‘	Hezec	-	-	1
156	-	Beyit	Vâfir	-	-	1
157	-	Beyit	Hezec	-	-	1
158	-	Beyit	Hezec	-	-	1
159	-	Matla‘	Remel	-	-	1
160	-	Matla‘	Remel	-	-	1
161	-	Beyit	Muzârî	-	-	1
162	-	Beyit	Hezec	-	-	1
163	-	Matla‘	Muzârî	-	-	1
164	-	Beyit	Muzârî	-	-	1
165	-	Beyit	Muzârî	-	-	1
166	Şinâsî	Beyit	Muzârî	-	-	1
167	-	Matla‘	Hezec	-	-	1
168	-	Beyit	Müctes	-	-	1
169	-	Matla‘	Hezec	-	-	1
170	-	Beyit	Muzârî	-	-	1
171	-	Matla‘	Hezec	-	-	1
172	-	Matla‘	Remel	-	-	1
173	-	Beyit	Hezec	-	-	1
174	-	Matla‘	Hezec	-	-	1
175	-	Beyit	Hezec	-	-	1
176	Râgıb	Beyit	Hezec	-	-	1
177	-	Beyit	Remel	-	-	1
178	-	Matla‘	Hezec	-	-	1
179	-	Kıt‘a	Hezec	-den	-	6
180	-	Kıt‘a	Remel	-	terk-i terk	4
181	-	Kıt‘a	Hezec	-di	-	2
182	Rûhî	Gazel	Remel	-	-	5
183	-	Matla‘	Hezec	-	-	1
184	-	Matla‘	Remel	-	-	1
185	-	Nazm	Remel ¹	-	zâde	34
186	-	Beyit	Muzârî	-	-	1
187	-	Matla‘	Muzârî	-	-	1
188	-	Beyit	Remel	-	-	1
189	-	Matla‘	Hezec	-	-	1
190	-	Beyit	Remel	-	-	1
191	-	Beyit	Remel	-	-	1
192	-	Matla‘	Muzârî	-	-	1
193	-	Beyit	Hezec	-	-	1
194	-	Beyit	Remel	-	-	1

¹ Şiirin üç beyiti farklı bir aruz kalıbıyla yazılmıştır. Bu farklılık metin bölümünde belirtilmiştir.

195	-	Matla'	Hezec	-	-	1
196	-	Beyit	Hezec	-ân	-ı kimiñ içündür	2
197	-	Matla'	Hezec	-ân	-ı kimiñ içündür	2
198	Örfî-i Şirâzî	Kıt'a	Hezec	-em	râ	2
199	-	Beyit	Müctess	-	-	1
200	-	Beyit	Remel	-	-	1
201	-	Beyit	Hezec	-	-	1
202	-	Beyit	Remel	-	-	1
203	Nâbî	Gazel	Hezec	-în	olmaz	9
204	Tâlib	Gazel	Hezec	-în	olmaz	7
205	-	Beyit	Hezec	-în	olmaz	6
206	Sâmî	Gazel	Hezec	-în	olmaz	7
207	-	Matla'	Hezec	-în	olmaz	2
208	-	Beyit	Hezec	-în	olmaz	2
209	-	Matla'	Hezec	-în	olmaz	1
210	-	Beyit	Hezec	-în	olmaz	2
211	-	Matla'	Hezec	-în	olmaz	2
212	-	Beyit	Hezec	-în	olmaz	3
213	Kâmî	Gazel	Hezec	-în	olmaz	7
214	Nâ'îlî	Gazel	Muzârî	-âg	vir	5
215	Fasîhî	Gazel	Muzârî	-âg	vir	5
216	Fâ'îk	Gazel	Muzârî	-âg	vir	5
217	Nâ'îlî	Gazel	Müctess	-âr	-a dek gideriz	6
218	Neşâfî	Gazel	Muzârî	-âr	-a dek gideriz	5
219	Sâbir	Gazel	Muzârî	-âr	-a dek gideriz	5
220	Sabrî	Gazel	Hezec	-er	eyle	8
221	Fehîm	Gazel	Hezec	-r	eyle	9
222	Vecdî	Gazel	Müctess	-û	tâze	5
223	İsmefî	Gazel	Müctess	-û	tâze	10
224	Ârif	Gazel	Müctess	-û	tâze	5
225	Nâ'îlî	Gazel	Müctess	-û	tâze	6
226	Nazmî	Gazel	Muzârî	-û	tâze	5
227	Ârif	Gazel	Muzârî	-û	tâze	6
228	Rahmî	Gazel	Hezec	-em	tâzedden tâze	5
229	Necîb	Gazel	Hezec	-em	tâzedden tâze	6
230	Rıfk	Gazel	Hezec	-em	tâzedden tâze	5
231	-	Beyit	Hezec	-em	tâzedden tâze	5
232	-	Kıt'a	Hezec	-ûd	-a	2
233	-	Kıt'a	Remel	-ân	-	2
234	-	Beyit	Remel	-	-	3
235	Fâ'îk	Beyit	Hezec	-	-	1

236	-	Beyit	Hezec	-	-	1
237	-	Beyit	Remel	-	-	2
238	-	Matla´	Remel	-em	-	1
239	-	Beyit	Hezec	-	-	1
240	-	Beyit	Remel	-	-	1
241	-	Beyit	Hezec	-	-	1
242	-	Beyit	Remel	-	-	2
243	-	Kıt´a	Remel	-ak	-	2
244	-	Beyit	Remel	-	-	2
245	-	Beyit	Münserih	-	-	1
246	-	Beyit	Remel	-	-iñ	1
247	-	Beyit	Hezec	-	-	1
248	-	Kıt´a	Remel	-et	-e	2
249	-	Beyit	Remel	-	-	1
250	-	Beyit	Remel	-	-	1
251	-	Matla´	Remel	-	-mi	1
252	-	Beyit	Hezec	-	-	1
253	-	Beyit	Remel	-	-	1
254	-	Beyit	Remel	-	-	1
255	-	Kıt´a	Remel	-âr	-	2
256	-	Beyit	Remel	-	-	2
257	-	Beyit	Haffif	-	-	1
258	-	Beyit	Remel	-	-	1
259	-	Kıt´a	Hezec	-âr	-i	2
260	-	Beyit	Hezec	-	-	2
261	-	Kıt´a	Remel	-em	-e	7
262	Nisârî	Kıt´a	Remel	-	-dir	3
263	Fitnat	Kıt´a	Müctess	-â	-	5
264	-	Kıt´a	Remel	-ûd	-	7
265	-	Beyit	Vâfir	-	-	1
266	-	Beyit	Müctess	-	-	1
267	-	Kıt´a	Remel	-ûd	-	9
268	Nâbî	Gazel	Remel	-âl	-dedir	7
269	Sâbit	Gazel	Remel	-âl	-dedir	6
270	Kâlâyî	Gazel	Remel	-âl	-dedir	7
271	Sâmî	Gazel	Remel	-âl	-dedir	5
272	Kâlâyî	Gazel	Muzârî	-r	-muşuz	7
273	Nâbî	Gazel	Muzârî	-û	-sına	7
274	Sâbit	Gazel	Muzârî	-û	-sına	7
275	Rif´at	Gazel	Muzârî	-û	-sına	12
276	Nâbî	Beyit	Muzârî	-ûr	-umuz	3

277	Nâbî	Gazel	Muzârî	-ûr	eylemişiz	7
278	Âgâh	Gazel	Remel	-ûr	eylemişiz	5
279	Rüşdî	Gazel	Remel	-ûr	eylemişiz	7
280	Râmî	Gazel	Remel	-ûr	eylemişiz	4
281	Nesîb	Gazel	Remel	-ûr	eylemişiz	5
282	Sâmî	Gazel	Remel	-ûr	eylemişiz	8
283	Fâ'ik	Gazel	Remel	-ûr	eylemişiz	5
284	Fasîh	Gazel	Remel	-ûr	eylemişiz	5
285	Nazîm	Gazel	Hezec	-l	-ince	5
286	Nazmî	Gazel	Hezec	-l	-ince	6
287	Zekî	Gazel	Hezec	-l	-ince	5
289	-	Gazel	Remel	-îl	gibi	5
290	Nâbî	Gazel	Remel	-îl	gibi	5
291	Sâbit	Gazel	Remel	-îl	gibi	6
292	Nesîb	Gazel	Remel	-îl	gibi	6
293	Münîf	Gazel	Hezec	-âr	-dır sensiz	7
294	Sâmî-zâde	Gazel	Hezec	-âr	-dır sensiz	6
295	Lem'î	Gazel	Hezec	-âr	-dır sensiz	6
296	Nazîf	Gazel	Hezec	-âr	-dır sensiz	6
297	Sâmî	Gazel	Hezec	-âr	-dır sensiz	6
298	Râgîb	Gazel	Hezec	-âr	-dır sensiz	7
299	-	Gazel	Hezec	-âr	-dır sensiz	6
300	-	Matla'	Hezec	-	-	1
301	-	Kıt'a	Hezec	-	-	2
302	-	Matla'	Hezec	-	-	1
303	-	Beyit	Haffif	-	-	1
304	-	Beyit	Hezec	-	-	1
305	-	Matla'	Hezec	-	-	1
306	-	Matla'	Haffif	-	-	1
307	-	Matla'	Hezec	-	-	2
308	-	Beyit	Hezec	-	-	1
309	-	Kıt'a	Hezec	-	-di	2
310	Kîse-dâr Emîn Efendi	Beyit	Remel	-	-	1
311	-	Matla'	Hezec	-	-di	1
312	-	Matla'	Hezec	-âh	-	1
313	-	Matla'	Hezec	-	-rdi	1
314	-	Matla'	Hezec	-ir	-in	1
315	-	Matla'	Hezec	-	-dendir	1
316	-	Matla'	Hezec	-ân	-i	1
317	-	Matla'	Hezec	-âne	-	1
318	-	Matla'	Hezec	-at	-le	1

319	-	Matla´	Hezec	-ak	-	1
320	-	Matla´	Hezec	-î	-dir	1
321	Münîb	Gazel	Muzârî	-abâ	sabâ	7
322	Münîf	Gazel	Hezec	-âze	-i devlet	8
323	Münîf	Gazel	Hezec	-âb	-dan feryâd	7
324	Münîf	Gazel	Remel	-	komaz	5
325	Münîf	Gazel	Hezec	-îr	ider mehtâb	5
326	Münîf	Gazel	Hezec	-âd	it	7
327	Münîf	Gazel	Hezec	-âb	tevekkül	7
328	-	Beyit	Remel	-â	geldi bana	5
329	-	Matla´	Muzârî	-end	-	2
330	-	Beyit	Muzârî	-	seniñ	2
331	-	Matla´	Muzârî	-âh	-ını	2
332	-	Matla´	Muzârî	-âg	-ına	2
333	-	Beyit	Muzârî	-	seniñ	1
334	-	Matla´	Muzârî	-âr	-	2
335	-	Beyit	Muzârî	-	seniñ	1
336	-	Matla´	Muzârî	-il	-i	2
337	-	Beyit	Muzârî	-	seniñ	1
338	-	Matla´	Muzârî	-ûy	-ına	2
339	-	Beyit	Muzârî	-	seniñ	1
340	-	Matla´	Muzârî	-âb	-	2
341	-	Beyit	Muzârî	-	seniñ	1
342	-	Matla´	Muzârî	-et	-den	1
343	-	Beyit	Remel	-	-	1
344	-	Beyit	Muzârî	-	-	2
345	-	Matla´	Hezec	-ûr	-ı	2
346	-	Matla´	Ahreb	-îl	olsun	1
347	-	Nazm	Remel	-	senden	2
348	-	Beyit	Muzârî	-	-	2
349	-	Matla´	Muzârî	-	-	2
350	-	Matla´	Remel	-	-	1
351	-	Kit´a	Hezec	-	durdu	2
352	-	Matla´	Hezec	-	-	1
353	-	Beyit	Hezec	-	-	1
354	-	Mesnevî	Hafîf	-	-	9
355	-	Mesnevî	Hafîf	-	-	16
356	-	Mesnevî	Remel	-	-	14
357	-	Beyit	Remel	-	-	1
358	-	Matla´	Remel	-	-	1
359	-	Gazel	Hezec	-	şod	11

360	-	- ¹	Hezec	-	-	48
361	-	Beyit	Muzârî	-	bir yeñiçeri	1
362	-	Matla´	Muzârî	-	bir yeñiçeri	5
363	-	Beyit	Muzârî	-	bir yeñiçeri	1
364	-	Matla´	Muzârî	-	bir yeñiçeri	1
365	-	Beyit	Müctess	-	-	1
366	-	Beyit	Remel	-	-	5
367	-	Matla´	Remel	-	-	1
368	Vehbî	Gazel	Remel	-er	iç	6
369	-	Beyit	Hezec	-	-	1
370	-	Matla´	Hezec	-	-	1
371	Şeyh Ahmed Rufâ´î	Kasîde	Hezec	-âm	-i	18
372	Salâhaddîn Kurânî	Kasîde	Muzârî	-em	-i	16
373	-	Matla´	Remel	-	-	1
374	-	Beyit	Müctess	-	-	1
375	-	Matla´	Remel	-	-	2
376	-	Beyit	Remel	-	-	1
377	-	Beyit	Müctess	-	-	1
378	-	Nazm	Hezec	-iz	-de	2
379	-	Kıt´a	Hezec	-ân	-a	2
380	-	Matla´	Muzârî	-	-	2
381	-	Beyit	Remel	-	-	1
382	-	Matla´	Muzârî	-	-	1
383	-	Beyit	Remel	-	-	1
384	-	Beyit	Hezec	-	-	1
385	-	Matla´	Remel	-	-	1
386	-	Beyit	Remel	-	-	1
387	-	Beyit	Hezec	-	-	1

Çizelge 2.1. Mecmua-i Süleyman Faik Efendi’de yer alan şiirlerin şekil bilgisi²

¹ Kendine özgü bir kafiye örgüsü olan, 43 b numaralı varaktaki dinî içerikli Arapça şiirin nazım şekli tespit edilememiştir.

² Mecmuada yer alan mısralar, ilgili tabloda verilmemiştir.

3. MECMUA-İ SÜLEYMAN FAİK EFENDİ'NİN İNCELENMESİ

3.1. Mecmua-i Süleyman Faik Efendi'nin Manzum Bölümlerinin İncelenmesi

Mecmuanın manzum bölümlerinde mısra, beyit, gazel, kaside, mesnevi, kıt'a, nazm nazım şekilleri ile nazireler, lugazlar, tarih düşürmeler, Refi-i Kalayı'ye ait olan "Lugat-ı Ermeniyye İnşad-ı Refi-i Kalayı" isimli Ermenice-Türkçe sözlük bulunmaktadır.

3.1.1. Nazım Şekilleri

3.1.1.1. Mısralar ve Beyitler

Mısra, en küçük nazım birimidir. Bir şiirin parçası olabildikleri gibi tek başlarına bulunarak bir anlam da ifade edebilirler (Pala 2011: 315). Mecmuada yer alan mısraların çoğunun kime ait olduğu belirtilmemiştir. Ayrıca mısralar genellikle tarih düşürmek için kullanılmıştır.¹

Aynı vezinle yazılmış olan ve anlam bakımından birbirine bağlı olan iki mısradan oluşan divan şiirinin temel nazım birimidir. Beyit, anlam bütünlüğüne sahiptir. Şiir içindeki konumuna, kafiyeli ve bağımsız oluşuna göre farklı isimler alırlar (Mermer ve diğerleri, 2016: 76-77). Süleyman Faik Efendi şiirlerin nazım şeklinin ve şairlerin genel olarak belirtilmediği mecmuasında, 110 tane matla' beyite yer vermiştir. Bu beyitlerin büyük kısmını nazireler oluşturmaktadır. Ayrıca mecmuada yer alan tarih düşürmelerde en çok kullanılan nazım şekli beyittir.²

3.1.1.2. Gazeller

Divan şiirinin en yaygın nazım şekillerinden olan gazelin kökeni eski Arap şiirine dayanmaktadır (Mermer ve diğerleri, 2016: 87). Gazel, edebiyatımıza bağımsız bir nazım şekli olarak İran edebiyatından gelmiştir. Genellikle aşk, güzellik ve içki konularında kaleme alınmış bir nazım şeklidir. Türk şairler tarafından çok sevilen bir nazım şekli olarak

¹ Mısralar ile düşürülen tarihler, "Tarih Düşürme" başlığı altında verilmiştir.

² Beyitler ile düşürülen tarihler, "Tarih Düşürme" başlığı altında verilmiştir.

kullanılmıştır (Dilçin, 2013: 104-105). Beyitlerle yazılan gazel nazım şekli genellikle 5-15 beyitten oluşmaktadır. Kafiye örgüsü aa ba ca... şeklindedir.

Mecmua-i Süleyman Faik Efendi'de 62 tane gazel vardır. Gazellerin başlığı yoktur ve çoğunun şairi belirtilmemiştir. Şairin bazı yerlere düştüğü notlar ve mahlas beyitlerinden hareketle mecmuada çeşitli yüzyıllardan şairlere ait gazellerin yer aldığını söylemek mümkündür. Bu şairler Nâbî, Rûhî, Tâlib, Sâmi, Kâmî, Nâ'ilî, Fasihî, Fâ'ik, Neşâtî, Sâbir, Sabrî, Fehîm, Vecdî, İsmetî, Ârif, Nazmî, Rahmî, Necîb, Rıfk, Sâbit, Kâlâyî, Sâmi, Rif'at, Âgâh, Rüşdî, Râmî, Nazîm, Nazmî, Zekî, Sâmi-zâde, Râgıb, Münîb, Münîf ve Vehbî olarak ifade edilebilir.

Süleyman Faik Efendi, mecmuasında aynı redifli gazelleri, aynı şairin gazellerini veya ismi benzeyen şairlere ait gazelleri art arda sıralamıştır. Olmaz, vir, eyle, tâze, tazedden taze, eylemişiz, gibi redifleri ile nazire olarak yazılmış gazeller çoğunluktadır. Mecmuada, Münîf'e ait 6 gazelin art arda geldiği görülmektedir. Ayrıca Sâmi-Kâmî, Sâbir-Sabrî, Münîb-Münîf gibi benzer isimli şairlerin gazelleri art arda yazılmıştır. Ancak mecmuada gazeller toplu olarak yer almayıp mecmuanın çeşitli sayfalarında bulunmaktadır. Mecmuada Fa'ik mahlasıyla yazılmış "vir" ve "eylemişiz" redifli iki adet gazel bulunmaktadır.

3.1.1.3. Kasideler

Belirli bir amaçla yazılan şiir anlamına gelen kaside, din ve devlet büyüklerini övmek için yazılmış şiirlerdir. Arap edebiyatından İran edebiyatına, oradan da Türk edebiyatına geçen bu nazım şekli genellikle 31-99 beyitten oluşmaktadır. Kafiye örgüsü gazel ile aynıdır (Dilçin, 2013: 122-123).

Mecmuada 3 tane kaside vardır. Bu kasidelerden birisi na'tdir. Na'tler Hz. Muhammed'i övmek, ondan şefaahat istemek için yazılmış şiirlerdir. Genel olarak kaside nazım şekli ile yazılırlar (Pala, 2011: 351). Mecmuadaki diğer 2 kaside Arapça'dır. Başlıklarında yer alan bilgiye göre bu kasidelerden birisi Şeyh Seyyid Ahmed Rufa'î'ye, diğeri de Şalaħa'd-dini'l-Kurani el-Ĥalebi'ye aittir.

3.1.1.4. Mesneviler

Kendi arasında kafiyeli olan beyitlerden oluşan nazım şeklidir. Beyit sayısı açısından kısıtlayıcı olan hiçbir kurala bağlı değildir. Mesnevilerin beyit sayısı iki ile on binlerce beyit arasında değişebilmektedir. Beyit sayısının sınırlı olmayışı ve beyitler arasında kafiye bağlantısının olmaması sebebiyle çok kullanılan bir nazım şekli olmuştur (Mermer, 2013: 112).

Mecmuada 4 tane mesnevi bulunmaktadır. Bunlardan birisi Berbername'dir. 113 beyit olan Berbername, mecmuada 107 beyitten oluşmaktadır. Sabit Efendi'ye ait olan bu mesnevide Ali isimli bir berber çırağının hikâyesi anlatılmıştır (Karacan, 1990: 37-44). Tasavvufi içerikli olan, Arapça harflerin anlatıldığı ve din büyüğü Şeyh Haydar'ı öven diğer 3 şiir de mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır.

3.1.1.5. Kıt'alar

İki ya da daha fazla beyitten oluşan, matla' ve mahlas beyiti olmayan bir nazım şeklidir. Kafiye örgüsü xa xa xa... şeklindedir. 30-40 beyite kadar uzayan kıt'alar yazılmıştır. Böyle kıt'alara, kıt'a-i kebire ismi verilmiştir. Felsefi bir düşünce, bir nükte, bir şahsı övme veya yerme, bir olayın tarihi kıt'anın konusunu oluşturabilir (İpekten, 2010: 52).

Mecmuanın çeşitli sayfalarında 36 tane kıt'a yer almaktadır. Konusu geniş olan bu nazım şekli, şair tarafından tasavvufi bir içeriği aktarmak, nükte yapmak ve bir olayın tarihini belirtmek için kullanılmıştır.

3.1.1.6. Nazımlar

İlk beyiti kafiyeli olan nazım şeklidir. Kıt'a gibi iki beyitten başlayarak 10-12 ve hatta daha fazla beyite kadar uzayabilir. Kafiye örgüsü aa ba ca... şeklindedir. Gazel konusu dışında her konuda nazm yazılabilir. Mahlas beyitinin bulunmaması ve iki beyite kadar kısa yazılması yönünden kıt'a ile benzerlik gösterir. Nazımlar, rubai vezni dışında her vezinle yazılabilir. Çok az olmakla beraber bütün mısraları kafiyeli olan nazımlar da yazılmıştır (İpekten, 2010: 57).

Mecmua-i Süleyman Faik Efendi’de 13 tane nazm bulunmaktadır. Yaygın olan kafiye örgüsü ile yazılmış nazımlarla birlikte bütün mısraları birbiri ile kafiyeli olan nazımlar ve bunlara yazılmış nazireler mecmuanın çeşitli sayfalarında yer almaktadır. Bu nazımların şairleri genel olarak belirtilmiştir.

3.1.2. Nazireler

Gazel başta olmak üzere bir şiire başka bir şair tarafından aynı vezin ve kafiye ile yazılan benzer şiirlere nazire denir. Nazire, beğenilen şiiri model alarak oluşturulur. Böylece yeni yazılan şiir ile orjinal şiirin şekli ve konusu yeniden ele alınmış olur. Divan şiirinin dar sınırları içinde mükemmeli söylemek endişesi ile şairler, nazireler kaleme almışlardır. Fakat bu bir taklitçilik değildir. Kimi zaman nazire olarak yazılan şiirin, model şiirden daha güzel olduğu görülmektedir (Pala, 2011: 354). Gazel başta olmak üzere kaside, mesnevi, müstezad, musammatlar gibi çeşitli nazım şekilleri ile nazireler kaleme alınmıştır (Köksal, 2006: 21).

Süleyman Faik Efendi Mecmuası’nda nazireler bulunmaktadır. Bu nazireler, mecmuada sadece iki yerde “Nazire” başlığı altında belirtilmiştir. Mecmuada, gazel nazım şekli ile yazılan nazireler fazladır. Tanınmış şairlerin nazireleri ile kaynaklarda adına sık rastlanmayan şairlerin nazirelerinin mecmuada bir arada yer aldığı görülmektedir. Süleyman Faik Efendi, mecmuasında Fuzuli’nin eserine yapılan nazireleri verdiği bir bölümde nazire olan beyitleri değerlendirmiştir. Fuzuli’nin eserinin nazire kabul etmediğini, Şeyh Galib’in yaptığı nazirenin de başarısız olduğunu belirtmiştir.

3.1.3. Lugazlar

Konu edinilen şeyin özelliklerini söyleyerek o şeyin ne olduğunun bilinmesini amaçlayan şiirlerdir. İsimleri konu edinen lugazlara muamma denir. Lugazlar, genellikle kıt’a-i kebire veya küçük mesneviler şeklinde oluşturulur. Aruzun “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” kalıbıyla yazılan lugazların sayısı fazladır. Özel bir başlığı olmasa da ilk dizesi “Ol nedir ki...” gibi bir soru ile başlaması manzumenin lugaz olduğu hakkında fikir verir. Lugazlarda kimi zaman ebced hesabının yardımına başvurulabilir. Böyle durumlarda harflerin rakamsal karşılıklarıyla yapılan aritmetik işlemler ile sonuca ulaşılır. Genel olarak eşya ve somut nesnelere lugazların konusunu oluşturmaktadır (Pala, 2011: 291). Süleyman Faik Efendi

Mecmuası'nda birisi Farsça olmak üzere 22 tane lugaz bulunmaktadır. Bağdatlı Ruhi'ye ait olduğu belirtilen lugaz şudur:

Hokka-i çarh-ı lâciverd içre
Bildiniz mi nedir bu şems ü kamer

Pîr-i dehrin iki gıdâsıdır
Birin ahşam yutar birini seher

Bu lugazın cevabı mecmuada verilmemiştir. Fakat Abdulkadir Erkal afyon haplarının konulduğu kutunun isminin hokka, renklerinin de genellikle mavi olduğunu belirtir. Şairlerin semayı hokkaya, ay ve güneşi de yaldızlı kâğıtlara sarılmış olan afyon haplarına benzettiklerini ifade eder. Çünkü ay ve güneş semanın içindedir (Erkal, 2007: 49). Dolayısıyla lugazın cevabının afyon hapları olduğunu söylemek mümkündür.

3.1.4. Tarih Düşürmeler

Bir mısra, beyit veya ibarenin içinde ebced hesabına uygun bir şekilde bir olayın tarihini belirtme sanatıdır. Başlangıçta öğrenmeyi ve ezberlemeyi kolaylaştırmak amacıyla ortaya çıktığı düşünülen tarih düşürme, daha sonra şairlerin sanat gösterme alanlarından birisi olmuştur (Karabey, 2011: 80). Genellikle doğum, ölüm, savaş, barış, tahta çıkış, bir göreve başlama veya bir görevden uzaklaştırılma, evlenme, deprem, yangın gibi olaylar ya da saray, çeşme, cami, medrese gibi binaların yapımı veya onarımı için kaleme alınmıştır (Canım, 2009: 105). Bir mısra, beyit veya kıt'a ile tarih yazılmıştır. Fakat istenilen tarih, rakam olarak son mısradaki gösterilmiştir (Pala, 2011: 438).

Mecmuanın çeşitli sayfalarında tarih düşürmelere rastlanmaktadır. Bu tarih düşürmeler genel olarak mısra ve beyitler ile yapılmıştır. İlgili mısra veya beyitin sonunda genellikle tarih gösterilmiş olmakla beraber bazı mısra veya beyitlerde tarih verilmemiştir. Bu mısra ve beyitleri kaleme alan şairler genellikle belirtilmemiştir.

Mecmuada yer alan, mısra nazım şekli ile yazılan tarih düşürmelerden bazıları şunlardır:

Meded oldı fütâde câh-ı kabre Yûsuf-ı Nâbî (1124)
Cihânı şâd idüb Sultân Mehmed pâdişâh oldı (1003)
Târîh-i vilâdet Sultân Mehmed Fâtih arş u berri (832)

Çıkdı küffâr girdi Belgrâda müselmân (Tarih verilmemiştir.)
Leşker-i küffâr çıkdı hısn-ı Estergondan (Tarih verilmemiştir.)
Be meded tondı sovukdan bin otuzda deryâ (Tarih verilmemiştir.)

Mecmuada yer alan, beyit nazım şekli ile yazılan tarih düşürmelerden bazıları şunlardır:

Deniz altmış sekizde tondı buzdan bende sedd çekdi
Yol oldu Üsküdâra Akdeniz tondı bin otuzda (Tarih verilmemiştir.)
Fasîhâ didiler mâtem-keşân-ı fevtine târîh
Neşâtî gitmegile eyledi mahzûn ahbâbı (Tarih verilmemiştir.)
Neşâtî bezm-i fânîden çekildi bezm-i Firdevse
Eyvâh Neşâtî Ahmedi mest eyledi câm-ı ecel (Tarih verilmemiştir.)
Şerha çekdim dâg urdum göz göz sînemi
Dâgımı seyr eyleyen bilsün benim târîhimi (Tarih verilmemiştir.)

3.1.5. Refi‘-i Kalayi ve “Luğat-ı Ermeniyye İnşad-ı Refi‘-i Kalayi” İsimli Eseri

3.1.5.1. Refi‘-i Kalayi

Asıl adı Mehmed Emin olan Refi‘-i Kalayi’nin 1760’lı yıllarda doğduğu söylenebilir. Seyyid Osman Süruri ve Bursalı Mehmed Tahir’in ifadesinden hareketle bir süre kumaşçılık yapmıştır. Fatih Medresesi’nde aldığı eğitimden sonra kadı olan Refi‘-i Kalayi, sanat kudreti zayıf bir şairdir. Şöhretini Süruri, Sünbülzade Vehbi, Ayıntablı Ayni gibi şairlerle yaptığı karşılıklı konuşmalar ile kazanmıştır. Bilinen iki eseri divanı ve Ermenice-Türkçe sözlüğüdür. Münib Efendi’ye ait bir manzume, Ermenice bir manzume ve Çingene terimlerinin bulunduğu bir kasideyi içeren Divan’ı 1867 yılında taşbaskısı olarak basılmıştır (Karavelioğlu, 2007: 526).

3.1.5.2. “Luğat-ı Ermeniyye İnşad-ı Refi‘-i Kalayi”

Arap edebiyatında 11. yüzyılda başlayan manzum sözlük yazma geleneğinin Türk edebiyatındaki örnekleri 15. yüzyıl başlarında görülmüştür. Aruz vezni ile yazılan manzum sözlükler, kısa bir sürede yaygın hale gelmiş ve iki dilli manzum sözlüklerle birlikte üç dilli

manzum sözlükler de kaleme alınmıştır. Arapça ve Farsça manzum sözlüklerin yanında sayıları az olmakla beraber Boşnakça-Türkçe, Rumca-Türkçe, Ermenice-Türkçe ve Fransızca-Türkçe sözlükler de yazılmıştır (Kaya, 2017: 213).

Agâh Sırrı Levend'in divan şairlerinin manzum lügat tertip etmek merakına düştüklerini hatta sadece Arap ve Fars dillerine ait olan sözlüklerle yetinmeyip; Fransızca, Rumca, Ermenice sözlükler bile tertip ettiklerini (Levend, 1984: 636) söylemiştir. Bu, manzum sözlüklerin önemsiz görüldüğünü düşündürülebilir. Oysaki manzum sözlükler yazıldığı dönemde dil öğretiminde oldukça etkilidir. Sünbülzade Vehbi'nin *Tuhfe-i Vehbi* isimli Farsça-Türkçe manzum sözlüğünün, döneminde elli sekiz defa basılmış olması buna delil olarak gösterilebilir (İnce, 2002: 177).

Refi '-i Kalayi'nin Ermenice-Türkçe manzum sözlüğü yaklaşık seksen beyitten oluşmaktadır. Eserin bilinen beş nüshası vardır. Bu nüshalar şunlardır: Atatürk Kitaplığı (Muallim Cevdet Kitapları K. 474, 8 vr.), İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi (T. 4005, vr. 41b-44b), İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi (İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal Koleksiyonu T. 2730/3, 38b-42a), Süleymaniye Kütüphanesi (micro 4065, 5a-8b), Ankara Millî Kütüphane (Yz. FB 165 1b-6b) (Alpaydın, 2007: 7).

Mecmua-i Süleyman Faik Efendi'de "Lugat-ı Ermeniyye İnşad-ı Refi '-i Kalayi" (varak no: 23b), "Kıt'a-i Saniye" (varak no: 24a) ve "Kıt'a-i Salise" (varak no: 24b) başlıkları ile verilen Ermenice-Türkçe sözlük, içerdiği Ermenice kelimeler sebebiyle transkribe edilememiş ve ekler kısmında sunulmuştur.

3.2. Mecmua-i Süleyman Faik Efendi'nin Mensur Bölümlerinin İncelenmesi

Mecmualar içerdikleri bilgilerle kültür tarihi bakımından çok zengindirler (Aydemir, 2001: 148). Mecmua-i Süleyman Faik Efendi manzum-mensur karışık bir eserdir. Mecmuanın mensur kısımlarında hikâyeler ve latifelerin yanı sıra meddahlar, musiki, zakirler ve okçuluk ile ilgili bilgiler, dinî-tasavvufi bilgiler, biyografik bilgiler ve havas ilmi ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

3.2.1. Hikâyeler

Türk edebiyatında hikâyenin tarihi İslamiyet öncesine uzanmaktadır. İslamiyet'ten sonra gelişen edebiyatımızda hikâye türünün kaynakları Kur'an'da yer alan kıssalar, dervişler arasında yayılan enbiya ve evliyalardan ilgili menkıbeler, din büyüklerinin efsaneleştirilmiş kişilikleri etrafında şekillenen anlatılardır (Levend, 1984: 122-123).

Edebiyatımızda bir kısmı tamamen telif, bir kısmı da edebî, tarihî, dinî, ahlaki, ilmî ve mizahi eserlerde beğenilen hikâyelerin bir araya getirilmesiyle oluşan derlemeler mevcuttur. Bunlar Süleyman Fâik Efendi Mecmuası gibi küçük bağımsız hikâyelerden oluşan mecmualar ya da letaifname tarzında kaleme alınan mensur eserlerdir. Bu eserlerde anlatılan hikâyelerin bir kısmı halk ağzından derlenmiş veya uyarılma yolu ile yeni bir biçime sokulmuştur. Özel bir isme sahip olanların yanı sıra “mecmau'l-hikayat, camiu'l-hikayat, hikayat” veya yalnızca “letaifname” adlarıyla anılanlar da bulunmaktadır. Hezliyyat mecmuası tarzında düzenlenen eserlerin bazılarında da gerçek hayattan alınmış, tarihî değere sahip hikâyelere rastlamak mümkündür (Kavruk ve Pala, 1998: 493).

Süleyman Faik Efendi mecmuasında çeşitli sayfalarda birçok hikâyeye yer almaktadır. Mecmuada yer alan hikâyelerden bazıları şunlardır:

Habeşi-zade Abdurrahim Bey, tezkireci olduğu zamanlarda odasına gelir ve iki rekât hacet namazı kılar sonrasında da o gün kalem ile idam ve asma emri yazılmaması için dua edermiş. Yirmi seneye yakın tezkireciligi sırasında gerçekleşen idam ve asma emirlerini yanında bulunan küçük tezkireci yazmış, kendisine bu emirleri yazması teklif olunmamış. Duası kabul olmuş.

Havas ilminin çeşitlerinden bahseden Süleyman Faik Efendi; reml, nûcum, kimya, simya gibi ilimlerle ilgili kısa bir bilgi verdikten sonra bunlarla ilgili üç hikâyeye anlatır. Hikâyelerden ilkinin Sultan Selim'e ait olduğu ifade edilir. Hac sırasında vefat eden Kartallı Hasan Efendi'nin üç öğrencisinden ikisi yanına gelerek diğer öğrencisinin Sultan Bayezid'de hasta olduğunu ve kendisinden helallik istediğini söylemişler. Hasan Efendi öğrencisinin yanına gitmiş. Kendisinden helallik isteyen öğrenci ona bez içinde bardak gibi bir şey vermiş. Hasan Efendi bezi açtığı anda bir kandil görmüş. Kandilin içine yağ koyduğu zaman arkasında altın heybesiyle bir Arap belirmiş. Arap, kendisine emredilen her şeyi yapacağını ve dilerse altın heybesini getireceğini söylemiş. Hasan Efendi, altınların haram olduğunu düşünerek kandili kırmış ve sokağa atmış. Arap da bir daha kendisine görünmemiş.

İkinci hikâye Eyüp'te berber olan Şeyh Emin Efendi hakkındadır. Şeyh Emin Efendi, Şamlı Şeyh Abdüsselam Efendi'nin tekkesine gidip gelen birisiymiş. Kendisi, dükkânına gelen bir dervişi doyurur ve ona yardım edermiş. Yapılan yardımlardan memnun olan derviş, kâğıda bir daire çizmiş ve Emin Efendi'ye paraya ihtiyacı olduğu zaman dairenin bir tarafına bir nokta koymasını söylemiş. Aşırıya kaçmaması konusunda kendisini uyarılmış. Fakat Emin Efendi aşırıya kaçınca altın kesilmiş. Bunun ardından berberliği bırakan Emin Efendi, Abdüsselam Efendi'den hilafet alıp şeyhlikte karar kılmış.

Üçüncü hikâyede bir Arap ve bir terzi anlatılmıştır. Bir Arap daha önce tanışmadığı fakir bir terziye gelmiş ve ona zengin olmak isteyip istemediğini sormuş. Fakir terzi paraya ihtiyacı olduğunu söylemiş. Terziye kömür, kibrit, kav ve çakmak veren Arap kesinlikle konuşmaması gerektiği konusunda terziyi uyarılmış. Kâğıthane Köprüsü'nün başına geldiklerinde ateşe giden bir merdiven belirmiş. Oradan bir kız çıkıp kendisine zarar vermemelerini istemiş. Arap, kızla konuşmamış. Terzi ise Arap tarafından yapılan uyarıyı unutmuş ve kızla konuşmuş. O anda terzi Surluca'da mezarlığa yakın bir yerde ayağı incinmiş bir şekilde kendisini oturur halde bulmuş. Ölen Arap ise Kâğıthane Köprüsü'nün yakınlarında çıplak bir şekilde bulunmuş. Terziyi mahkemeye çağırmışlar. Arap'ın yakınları, terzinin suçunun olmadığını ve Arap'ın nasihat dinlemeyerek kendisini helak ettiğini söylemişler. Süleyman Faik Efendi, bu üç hikâyenin sonunda böyle ilimlerle uğraşanların zarar göreceğini ifade etmiştir.

Şeyh Muslihiddin Efendi, padişahın kızı ile evlenmek istemiş, padişah da kızı ile evlenebilmesi için kırk katar katır altın getirmesini şart koşmuş. Şeyh Muslihiddin Efendi, kırk katar katıra toprak yükletip saraya göndermiş. Sarayda toprakların tümü altın olarak bulunmuş. Şeyh Muslihiddin Efendi'nin kerametini anlayan padişah, kızını Şeyh Muslihiddin Efendi ile evlendirmiş.

3.2.2. Latifeler

“İnsanları güldüren, neşelendiren güzel söz, özellikle şaka, espri, nükte, fıkra” vb. olarak tanımlanmakla beraber divan edebiyatı döneminde farklı kullanım alanları bulmuştur (Batislam, 2013: 229). Bazı mecmualarda veya derkenarlarda tanınan divan şairleriyle ilgili latifeler yer almaktadır. Bu latifeler anekdot olarak değerlendirilir (Demirel, 2010: 225-240).

Letayif-nameler edebiyatımızda şaka, mizah, hiciv hatta kimi zaman müstehcenliğe kaçan fıkraları ifade eden bir terim olmuş; kimi zaman da tasavvufi anlamlar içeren bir kavram olarak görülmüştür.

Mecmuada latifeler de hikâyeler gibi geniş yer tutmaktadır. Bu latifelerden birisi Ata-zade hakkındadır. Silahdar kalemi vekilharcı olan Ata-zade övünmek amacıyla yalan söyleyen bir kişiymiş. Teknesi mercandan, kurnası yeşimden, muslukları altından, kubbesi dövme pirinçten olan hamamını anlatmış. Bebek'te olan yalısında denizin yalıya doğru ilerlediğinde bir tulum ıtır yağı döktüğünü anlatırken kendisini dinleyenlerden biri hamamın yerini sormuş. Ata-zade onları haremın bahçesinde bir yere götürüp babasının hamamı o köşeye dikeceğinden fakat ömrünün yetmediğinden bahsetmiş.

Mecmuada Şikarizade ile ilgili üç latife yer almaktadır. Bunlardan birincisine göre bir gün kâfirlerin ateş gemilerinden bahsedilirken Şikari-zade bizim de ateş gemilerimiz var demiş. Bizim ateş gemilerimiz yoktur diyenler olduğunda onlara yatları göstererek bizim gemilerimizi sürekli kâfirler yakıyor demiş. İkinci latifeye göre Şikari-zade, Kudretullah Efendi tarafından bir tezkire ile mevlide davet edilmiş. Tezkireyi alan Şikari-zade, benim gibi yaşlı bir adam kul kapısına kâğıt tezkire ile gidemez, iskeleye ağaç bir tezkire göndersin demiş. Üçüncü latifeye göre koyun etinin okkasının seksen üç paraya satıldığını duyan Şikari-zade, kendisi küçük çocukken etin on üç paraya satıldığını söylemiş. Şimdi seksen üç yaşında olduğunu ve etin de kendisi ile birlikte yaşadığını ifade etmiş.

Bir talebe sahaf çarşısına gidip bir sahafa Sahih-i Müslim isimli eserin bulunup bulunmadığını sormuş. Sahaf da kırk yıldır aynı çarşıda olduğunu fakat bu kitabı görmediğini söyleyerek sahafların insafsızlığına dikkat çekmiş.

Eski sadrazam Ragıb Mehmed Paşa bir kahveye girmiş. Kahvedekilerin hepsi sustuğu halde birisi konuşmuyoruz demiş. Başka birisi de kendilerinde konuşacak hal kalmadığını, sadrazamın herkesin ağzını sihir ile bağladığını söylemiş. Ragıb Mehmed Paşa, bunun nasıl gerçekleşebileceğini sormuş. Adam, sadrazamın ilim erbabından olduğunu, bir vefk yazıp tekneye bıraktığında sudan içen herkesin ağzının bağlanacağını söylemiş. Ardından sadrazam kahvenin çekmecesine çokça altın bıraktığında herkes o kişinin sadrazam olduğunu anlamış. Sadrazam, kendisiyle konuşan kişiye korkmamasını söylemiş ve halkın ağzını vefk ile tutmak mümkün olsaydı söylediğin doğru olurdu demiş.

Berber namlı Çorlulu Ali Paşa ve “Berbername”nin yazarı Sabit Efendi arasında geçen bir konuşmaya göre Sabit Efendi, Çorlu berberliğinden Enderun-ı Hümayuna giren Ali

Paşa'dan Berbername'yi incelemesini ister. Ali Paşa, eserde kendisinden Borlulu olarak bahsedilmesine karşı çıkar. Sabit ise kıskanç bazı kişiler tarafından Borlu'nun Çorlu yazıldığını, divanda bile Borlu diye kayıtlı olduğunu söyler. Ali Paşa, Sabit'i azarlayacak iken memnunluk duyar ve ona ikramda bulunur.

Tüccardan bir kişi malını toplayıp hacca gitmek için niyetlenmiş. Fakat Mekke'de kalıcı olarak yerleşememe ihtimaline karşı malının bir kısmını İstanbul'da bırakmayı düşünmüş. Güvenilir olduğunu düşünerek zengin bir şeyhe on bin adet altınını emanet etmiş. Hacdan döner ise emanet olarak bıraktığı malını geri alacağını, dönememezse de malının şeyhe helal olacağını söylemiş. Tüccar, hacdan sonra İstanbul'a dönmüş ve emanet olarak bıraktığı altınları şeyhten istemiş. Şeyh ise tüccara kendisini tanımadığını söylemiş. Tüccar, bu durumu sadrazam Hakim-zade Ali Paşa'ya anlatmış. Ali Paşa, şeyhin yanına gitmiş. Şeyhe bir adamın padişahlar tarafından sürgün edildiğini, zaman geçince de onu affettiklerini anlatmış. Daha sonra şeyhe bin keselik altını idam edilecek bir kişi ile göndermeyi teklif etmiş. Vefat etmesi durumunda altınların şeyhe helal olacağını, ihtiyaç halinde de altınları kendisine azar azar göndermesini söylemiş. Sarayına dönen Ali Paşa, tüccara tekrar şeyhin yanına gitmesini ve emanetini istemesini; vermez ise kendisini sadrazama şikâyet edeceğini söylemesini istemiş. Şeyh, tüccara bin keselik altını kaybetme korkusuyla emanetini geri vermiş. Tüccarın emanetini aldığını bildirmesi üzerine, Ali Paşa şeyhi sürgün etmiş.

3.2.3. Musiki

Osmanlı döneminde musiki rağbet gören bir sanat olmuştur. Padişah ve yöneticilerin desteğiyle varlığını devam ettirmiştir. 18. ve 19. yüzyılda önemli musikişinasların yetiştiği görülmektedir (Özcan, 2007: 574).

Mecmuada musikişinas ve çalgıcılar ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Süleyman Faik Efendi, Ak Molla olarak bilinen Ömer Efendi'nin ve Mevlevî Şeydâ Hâfız'ın musiki ilminde hüner sahibi olduğunu ifade eder. Galata, Beşiktaş ve Kasımpaşa Mevlevihanelerinin neyzen başı olan Çallı Derviş Mehmed'den övgü ile bahseder. Derviş Emin ve Derviş Sa'id'in de ney çalmada Çallı Derviş Mehmed gibi usta olduğunu anlatır. Beşiktaş neyzen başı olan Şeyh Mahmud Dede ve Derviş İsmail de bu bölümde zikredilenler arasındadır. Kemancılarda Musahib Ağazade ve Ali Ağa'dan bahsedilir. Tambur çalan müslümanların en iyisinin

Musahib Salik Tahir Ağa olduğu ifade edilir. Musiki ile hiç ilgisi olmayan Kütahyalı Hüseyin Ağa'nın güzel santur çaldığı anlatılır.

Süleyman Faik, Şeyhülislam Es'ad Efendi'nin "Tezkire-i Hanendegan" isimli eserinde ismi geçen güzel sesli şarkıcılar bulunduğunu, bunların bazılarının öldüğünü, yaşayanların içinde de Anadolu vekilharcı olan "şişman" ve "hoca" lakaplı Mehmed, Kitapçı Hafız ve Şehlevendim'in seslerinin güzel olduğunu anlatır. Kendi döneminde sanatçıların birbirinden etkilendiğini fakat eski usulün önemsenmediğini söyleyen Süleyman Faik Efendi, Şehlevendimzade Rif'at Bey gibi beş on şarkı öğrenenlerin bütün musikiyi öğrenmiş gibi davranmalarını eleştirir. Aynı dönemde Hamamcı Oğlu'nun beğenilmediğini de belirtir. Selim Han devrinde enderunda musiki okulunda eğitim alanlardan Abdülkerim Efendi, Kırımlı Halil Efendi ve Şakir Efendi anılır. Bunlardan imam olan Abdülkerim Efendi'nin güzel seste eşsiz olduğu, müezzin başı iken vefat eden Kırımlı Halil Efendi'nin güzel Kur'an okuduğu, musiki ilminde usta olan Şakir Efendi'nin ise keman ve tamburda başarılı olduğu belirtilir. Hamamcı Oğlu ölürse musiki usulünü bilen, saz ve usul ile beste okuyan kimsenin kalmayacağı ifade edilir.

3.2.4. Meddahlar

Arapça bir kelime olan meddah, çok metheden anlamına gelmektedir. Fakat zamanla bu kelimenin anlamında bir genişleme olmuş, halk hikâyecisi ve taklitçi anlamlarında da kullanılmıştır. Meddahlık, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan bugüne kadar süren önemli bir sanat türü olmuştur (Tülücü, 2005: 1). 16., 17. ve 18. yüzyıllarda meddahların sayısı artmıştır. 19. yüzyılda meddahlar, hikâye anlatmanın dışında Karagöz oynatmada ve orta oyununda ustalaşmıştı. Dönemin ünlü meddahları arasında Kız Ahmed, Kör Osman, Piç Emin, Âşık Hasan, Nazif, Tespihçioğlu ve Musahib Nuri sayılabilir (Nutku, 2003: 294).

1680 yılından sonra ortaya çıkarak ünlünen Dilenci Oğlu ve Şekerci Salih isimli meddahları görmediğini belirten Süleyman Faik Efendi, çağdaşı olan Kör Osman, Âşık Hasan, Piç Emin, Nazif, Tespihçi Oğlu ve Musahib Nuri'nin insanı eğlendirebildiğini söyler. Bunlardan Nuri'nin öğrencisi olan Kız Ahmed'in hâlâ hayatta olduğunu belirterek ondan övgü ile bahseder.

Süleyman Faik Efendi, kendisi ile aynı yüzyılın başlarında ortaya çıkıp vefat etmiş olan güldürücülerin en iyileri olarak nitelendirdiği Kör Hafızlar, Laleli müezzin başı Hacı

Müezzin, Mustafa Reis ve İvaz Oğlu'nun hüner sahibi olduğunu belirtir. Kör Hafızlar'dan birisinin güzel bir şekilde macera anlattığını; Arapça, Farsça ve Türkçe makama uygun beyitler okuduğunu ve kendisiyle eğlenilir hoş bir kişi olduğunu anlatır. Diğerinin ise vezin ve kafiye uygun fakat hiçbir anlamı olmayan beyitler okuduğunu ve hüner dolu olduğunu ifade eder. Hacı Müezzin'in çok iyi bir taklitçi olduğunu ve çeşitli milletlerin taklidini yaptığını söyler. İvaz Oğlu ve Mustafa Reis'in iyi değirmen çevirdiğini söyleyen Süleyman Faik Efendi, onlardan sonra değirmen çeviren kimsenin ortaya çıkmadığını belirtir.

Her yüzyılda düğünlerde oynayan taklitçilerin eksik olmadığını söyleyen Süleyman Faik Efendi, bunların da birbirlerine göre daha iyisinin olabileceğini fakat yaptıklarının çok da önemli olmadığı için isimlerine gerek olmadığını ifade eder.

Hayal eğlencesi alanında, 1777 yılında vefat eden Bekçi Muhammed ve ondan daha sonra ortaya çıkan Şerbetçi Emin ile Kasımpaşalı Hafız'ın başarılı olduğu ifade edilir. Süleyman Faik Efendi, meddah ve maskaraların içinde Kör Hafızlar, Hacı müezzin ve Meddah Kız Ahmed'in alanlarında yaratıcı ve benzeri olmayan kimseler olduğunu ifade ederek onları över.

3.2.5. Zakirler

Zakir kelimesi “zikreden, zikredici”, tekkelerde zikir sırasında dervişleri teşvik etmek amacıyla ilahiler okuyan kimse” gibi anlamlara sahiptir (Devellioğlu, 2012: 1360). Bazı tarikatlerde zikir sırasında kimi zaman musikin de zikre eşlik ettiği bilinmektedir. Zikirlerini hafif bir ses ile yapan tarikatlerde Kur'an tilaveti, tekbir, ezan, kamet okunması sırasında ses musikisine yer verilmektedir. Bu tarikatlerden bir tanesi Nakşibendiyye ve kolları, diğeri de Mevleviyyedir. Nakşi tarikatinin bazı kollarında zikir, yüksek sesle yapılmaktadır. Bektaşilik, Kadiriyye, Rifaiyye, Halvetiyye ve Bayramiyye gibi tarikatlerde ve bunların çeşitli kollarında yüksek sesle yapılan zikir esas alınmıştır. Tarikat zikirleri zakirbaşı, şeyh, meydancı ve reisler tarafından yönetilmiştir. Dervişlerin zikir yaptığı sırada, zakirler de zikrin ritmi ile uyumlu olan ilahiler okumuşlardır (Uygun, 2013: 412-413).

Süleyman Faik Efendi, mecmuasında zakirler ile ilgili bilgiler verir. İstanbul'da zakirlerin iki çeşit olduğunu; bunlardan birisinin Halveti ve Celveti zakirleri, diğerinin de Sa'di ve Rifa'i zakirleri olduğunu belirtir. Halveti zakirlerinden Şeyh Osman Efendi, Buhuri-zade ve Çıplak-zade'nin ünlü olduğunu söyler. Bizim yetiştiklerimiz diye ifade ettiği zakirler

Abdülkerim Efendi, Nuri Efendi ve Şikari-zade'den övgü ile bahseder. Kanbur ve Şerefüddin'i de andıktan sonra Sa'di ve Rifa'i zakirlerini anlatır. Bunların ismi Abdüsselam, Şeyh Yasin, Şeyh Abdülkadir ve Şeyh Muhammed'dir. Seyyid İbrahim, Abdülhalim ve Kavukçu'nun Arapça ilahi ve kaside okuyarak zikir ehlini sözde vecde getirdiklerini fakat tamamen yanlış okuduklarını ifade eder. Seyyid İbrahim ve Kavukçu'nun vefat eylediğini, Abdülhalim'in ise delirdiğini belirtir. Bursa'da işinin ehli olan Halveti zakirlerinin bulunduğunu fakat onları görmediğini söyler. Verdiği bu bilgilerden sonra zakirliğin bir ilim olduğu ve bunda iyi olanların dinleneceği yorumunda bulunur.

3.2.6. Okçuluk

İran ve Türk kültüründe okçuluk alanında yazılmış eserlere genel olarak “kavsname” denilir. Arap edebiyatında ise bu tür eserler genel olarak “kavs”, “remy” ve “siham” kelimeleri kullanılarak adlandırılmıştır. Türkçe kavsnameler iki grupta incelenebilir. Ok atmakla ilgili ayet ve hadisler, peygamberler arasında ünlü ok atıcıları, yay tutmanın ve ok atmanın yöntemleri, ok atanların kullandığı aletlerle ilgili bilgiler birinci grupta incelenebilir. Okçuluk yarışlarına katılan kişilerin adları, ok atanların hünerleri, atış mesafeleri ve ok atma yerleri hakkındaki bilgiler de ikinci grupta incelenebilir (Aksoy 2002: 70). Şairler, şiirlerinde okçuluğa ve bu spora ait olan terimlere yer vermişlerdir. Divan şiirinde okçuluk terimleri, kullanılışları açısından iki grupta toplanabilir. Birinci grupta sevgilinin güzellik unsurları, okçuluk terimleri ile âşık arasındaki ilişki; ikinci grupta da şiirde okçuluk terimlerinin işlenmesi yer alır (Aksoyak 2016: 91).

Mecmuada 1787 yılında Ok Meydanı'nda dönemin okçuları ok atarken, hattatlığının yanı sıra okçuluğu ile de meşhur olan Çekerdi İbrahim Efendi'nin zile oku isabet ettirmesi ve bunun üzerine orada bulunan okçu şairlerin söyledikleri beyitler ile Çekerdi'yi övmelerinden bahsedilmektedir. Mecmuanın 40a-40b numaralı varaklarında yer alan ve kime ait olduğu belirtilmeyen beyitlerden bazıları şunlardır:

Yek hamle birle aldı nişân
Zîle geçürdi tîrin Çekerdi

Remy idüp Hâcî İbrâhîm Çekerdi
Zûr-ı bâzû ile zîle geçürdi

Kemânın zûr-ı bâzû ile yâ Hakk gû olup çekdi
Hezârân âferîn tîr-i Çekerdi zîle geçdi

Kemânın destine alup Çekerdi
Nişân aldı urup zîle geçürdi

3.2.7. Tasavvuf

İslam'ın gizli ve aşikâr hükümleri içerisinde yaşanan manevi hayat tarzıdır. Tasavvufla ilgili çeşitli tanımlar yapılmıştır. Tasavvufun manevi özelliklerini; Kur'an ve sünnet ile ilişkisini; kalp temizliği, güzel ahlak ve nefis terbiyesi gibi işlevlerini; sufinin özelliklerini belirten bu tanımların sayısının bine kadar çıktığı söylenmektedir (Öngören, 2011: 119). Tasavvufta temel düşünce, kâinatta yalnızca tek vücudun bulunduğu inanmak ve diğer varlıkları, o vücudun çeşitli görüntüleri olarak kabul etmektir (Levend, 1984: 13).

Süleyman Faik Efendi, mecmuasında tasavvuf ile ilgili konulara yer vermiştir. Bu konular mecmuanın çeşitli sayfalarında yer almaktadır. Mecmuada genel olarak ünlü mutasavvıflardan bahsedilmektedir. Mecmuanın çeşitli sayfalarında ismi zikredilen mutasavvıflardan bazıları Hazret-i Şernubi, Şeyh Bahaüddin Nakşibendi, Hazret-i Muhyiddin Arabi, Hazret-i Mevlana, Seyyid Ahmed Bedevi, Şeyh Ma'rufü'l-Kerhi, Şeyh Muhammed Bağdadi, Abdülkadir Geylani, Nureddin Cerrahi, Kirmani, İmam Sühreverdi, Beydavi, İmam Süyuti, Davud-i Kayseri, Şeyh Ebu Mansur ve Şeyh Şibli'dir. Mecmuada tarikatler ile ilgili bilgiler de yer almaktadır. Bu tarikatler Nakşibendiyye, Halvetiyye, Mevleviyye, Celvetiyye, Rifa'iyye, Kadiriyye, Sa'diyye ve Zeyniyye olarak ifade edilebilir. Ayrıca mecmuada yer alan Arapça kasideler ve Tokadi Mehmed Emin Efendi'ye ait olan risale dinî-tasavvufi niteliktedir. Süleyman Faik Efendi, mutasavvıf Molla Fenari'nin "Tefsir-i Fatiha-i Şerife"sinde yer alan Kur'an'daki kelime ve harf sayılarına da mecmuasında yer vermiştir.

3.2.8. Biyografik Bilgiler

Mecmualar, içinde seçme yazıların bulunduğu antoloji niteliğindeki eserlerdir (Pala, 2011: 300). Bazı mecmualarda, şiirlerin dışında şairlerin hayatına dair biyografik bilgilere de rastlamak mümkündür. Tezkirelerde adı geçmeyen bazı şairlerin hayatı ile ilgili bilgiler

mecmualarda yer alabilir (Üstüner, 2014: 158). Mecmuanın özellikle meddahlar, zakirler, tasavvuf ve musikiye yer veren sayfalarında biyografik bilgilere rastlamak mümkündür. Mecmuada yer alan biyografilerden bazıları şunlardır:

Habeşizade Abdurrahim Bey, Habeş beylerinin çocuğu olan ve Habeşizade adıyla meşhur Abdurrahim Bey ilim sahibi bir kişi idi. Silahdar İbrahim Paşa zamanında divan kâtipliği; Sadrazam Şehid Ali Paşa zamanında küçük tezkirecilik, maliye tezkireciliği ve cizye muhasipçiliği; Sadrazam İbrahim Paşa zamanında küçük tezkirecilikten büyük tezkireciliğe geçiş ile tezkireci iken 1727 yılında vefat etmiştir. Koca Mustafa Paşa Cami mezarlığına defnedilmiştir. Şiir ve nesirde yetkin, hali ve ahlakıyla övülmeye değer bir kişi olmuştur.

Ali Raif Efendi, Enderun-ı Hümayun'dan hocalık ve memurluk ile çıkmış, 1787 yılında şikk-ı evvel defterdarı olmuştur. 1793 tarihinde baruthaneler nazırı iken vefat eden Ali Raif Efendi'nin mezarı Üsküdar'dadır. Tek kızı kalmış, o da yakın bir zamanda vefat ettiğinden nesli devam etmemiştir. Ali Raif Efendi'nin bütün şiirleri güzel, kendisi de akıl ve bilgi sahibidir.

Müstakimzade Süleyman Efendi, 1719 yılında doğmuş ve 1788 yılında vefat etmiştir. Nikris hastalığı bulunan Müstakimzade, ömrünü fakirlikle geçirmiştir. Büyük ve küçük elliye yakın eseri bulunmaktadır. Şiirleri ve nesirleri övgüye değer değildir. Yetenekli olup müderrislik için sınava girdiği halde, kendisine aşağı derecede bir görev bile verilmemiştir.

Tıfli Efendi, 4. Murad zamanında yaşayan ve Bayramiyye tarikatından olan usta bir şairdir. Evi Koca Mustafa Paşa'da, mezarı ise Silivri Kapısı dışındadır. Tezkire-i Salim ve Zeyl-i Şeyhi'de biyografisi ve eserleriyle ilgili bilgi yer almaktadır. Bursalı Nuhzade Mustafa Çelebi ise usta bir şair iken meddah olmuş ve 1680 yılında Bursa'da ölmüştür.

3.2.9. Havas İlmî

Süleyman Faik Efendi, 6a numaralı varakta havas ilminin çeşitleri olduğunu söyler. Havas ilmi, nesnelere ile harflerin, kelimelerin ve duaların gizli özelliklerinden yararlanarak gaybdan haber verdiği veya varlıkların üzerinde etkili olduğu iddia edilen ilim dalıdır. İslam âlimleri, Allah'ın varlıkları bir hikmet üzerine yarattığı gerçeğinden hareket ederek onlardaki ilâhî sırları keşfetmek amacıyla türlerini araştırmışlardır (Çelebi, 1997: 517). Havas ilminde İmam Gazali gibi çeşitli din büyüklerinin yazdığı eserler ve özellikle de Buni'ye ait olan

Şemsü'l-Ma'arif gibi eserlerin bulunduğunu belirtir. Bunları okumakla bilgi edinmek mümkün olsa bile bununla ilgili bir eğitim alınmadığı sürece etkisiz olacağını belirtir.

Süleyman Faik Efendi, havas ilminden sonra Kur'an ilimleri, hadislerde geçen dualar, muska ve tılsımdan bahseder. Muska, sözlükte "yazılı şey" anlamında olan Arapça nüsha kelimesinin Türkçeleşmiş biçimidir. Genel olarak insanlar tarafından taşınan, bazen de belirli mekânlara yerleştirilmek suretiyle kötü güçlerin etkisinden koruduğuna inanılan nesnelere verilen isimdir (Demirci, 2006: 265). Tılsım ise aktif olan semavi güçler ile pasif olan yer güçlerinin etkileşime geçerek onları etkilemesine dayanan bir ilimdir (Çelebi, 2012: 91). Eskiden değerli olan para, mücevher, eşya gibi varlıklar yıkıntı yerlere gömülür; bulunmaması için de dualar okutulmuş. O yere yaklaşına korkunç bir varlığın görünerek uzaklaştıracağına inanılmış (Pala, 2011: 458).

Reml ve nücum ilimlerinin alışkanlıktan ibaret bayağı ilimler olduğunu belirten Süleyman Faik Efendi, akıllı kimselerin bu ilimlere heves etmemesi konusunda tavsiyede bulunur. Remil ilmi, kendine özgü bazı şekiller aracılığıyla hükümler verme ve böylece istekleri bildirmeye dayanmaktadır. Eskiden bu şekiller kumlar üzerine çizildiği için bu ismi almıştır. Nücum ilmi, yıldızların hareket ve durumlarından hükümler çıkarmaya dayanmaktadır. Bu ilimle uğraşanlara göre her insan, hayvan, bitki ve maden yıldızların etkisi altındadır (Levend, 1984: 197-220).

Süleyman Faik Efendi, kimya ilmi için boş sözlerden ibaret ve birçok kişiyi iflas ettirmiş olan uğursuz bir şeydir yorumunu yapar. Simya ilminin çeşitlerinin olduğunu belirtir. Kimya ilmi, çeşitli maddeleri kullanarak altın elde etmenin ve gümüş, bakır gibi madenleri altına dönüştürme yollarını arayan bir ilimdir. Eski zamanlardan beri insanlar altın elde etmek amacıyla kimya ilmini kullanmış fakat sonunda zarar görmüşlerdir (Pala, 2014: 276). Simya ilmi, eskiden tılsım ilmi yerine kullanılmıştır. Genellikle harf ilmine dayanan simyada bazı sırlar bulunmaktadır. Harfler, bu sırlar hakkında bilgi verir (Pala, 2011: 405). İslam dünyasında simya ile ilgili çalışmaların her zaman olumlu bir bakış açısı ile yürütülmediğini söylemek mümkündür. Gizli ilimlerin dallarından biri olan simya, genellikle sihir teknikleri ile ilişkilendirilmiştir (Koç Aydın, 2009: 218-219). Süleyman Faik Efendi, bu ilimler ile ilgili verdiği üç hikâyeden sonra böyle ilimler ile uğraşanların zarar göreceğini belirtir.

3.2.10. Risaleler

3.2.10.1. Kâtip Çelebi ve “Risale-i Düsturü'l-Amel li-Islahi'l-Halel” İsimli Risalesi

3.2.10.1.1. Kâtip Çelebi

Asıl adı Mustafa olan Kâtip Çelebi, 1609 yılında İstanbul’da doğdu. Asıl ismi Mustafa olmasına rağmen, kâtiplik görevinden dolayı "Kâtip Çelebi", hacca gittiği için de "Hacı Halife" (Kalfa) olarak tanınmıştır. Dinî bilgiler, dil bilgisi ve yazı dersleri aldı. Tarih, coğrafya, tasavvuf, tıp, biyografi gibi birçok konuda eserler meydana getirdi. Çeşitli görevlerde bulunan Kâtip Çelebi, 1657 yılında vefat etmiştir. Mezarı İstanbul’un Fatih ilçesindedir.

3.2.10.1.2. “Risale-i Düsturü'l-Amel li-Islahi'l-Halel”

Osmanlı Devleti’nin on altıncı yüzyılın sonlarında karşılaştığı ekonomik, sosyal ve siyasi bunalım sonucunda idarecilerin isteğiyle önlem amacıyla risaleler yazılmıştır. Bu risalelerden birisi de tarih bilgisi ve devlet hizmeti tecrübesi olan Kâtip Çelebi tarafından kaleme alınmıştır. Bu eserin diğer risalelerden farkı, fikir ve zihniyet değişikliğinin savunulmasıdır. Kâtip Çelebi’nin devlet felsefesi ile ilgili görüşlerini içeren eser; bir mukaddime, üç fasıl, bir netice ve Neticetü’n-netice ve Tenbih ve Tebşir bölümlerinden oluşur. Mukaddime kısmında insanlar gibi toplulukların da ömründe gelişme, duraklama ve gerileme aşamalarının bulunduğu; alınan önlemlerle bu ömrün uzatılabileceği ifade edilir. Birinci fasılda halkın durumu ele alınır. Osmanlı toplumu; ulema, asker, tüccar ve reaya olmak üzere dört gruba ayrılır. Bu dört grupla insan vücudunu meydana getiren dört unsur (kan, balgam, safra ve sevda) arasında ilişki kurulur. Hem toplumun hem de vücudun yapısının bozulmaması için bu unsurların uyum içinde olması gerektiği ifade edilir. İkinci fasılda ordunun durumu ele alınır. Kâtip Çelebi, Osmanlı toplumundaki asker ve vücuttaki balgam arasında ilişki kurar ve asker sayısının fazlalığını problem olarak değerlendirir. Üçüncü fasıl hazine ile ilgilidir. Hazine ve mide arasında bağlantı kuran Çelebi, mideye gelen gıdanın sindirilmesi gibi hazineden de toplumun her kesiminin doğrudan veya dolaylı olarak yararlanarak geçineceğini anlatır. Bu bölümde gelir ve gider arasındaki değişiklikler rakamlarla ifade edilir. Sonuç kısmı ise bütçenin gelir ve giderini denkleştirmek için

alınabilecek önlemler ve çözümler ile ilgilidir. Neticetü'n-netice'de sıralanan önerilerden sonra ümitsizlik ve haksızlıktan uzak durularak uygun tedbirlerle işlerin düzene konulabileceği ifade edilir. Nuruosmaniye, Süleymaniye ve İstanbul Üniversitesi kütüphanelerinde nüshaları bulunan eserin dünya kütüphanelerinde de yazmaları mevcuttur (Bal, 2011: 45-60; Gökyay, 1994: 50-51).

3.2.10.2. Mehmed Emin Tokadi ve “İrşadü's-Salikin” İsimli Risalesi

3.2.10.2.1. Mehmed Emin Tokadi

1664 yılında Tokat'ta doğan Mehmed Emin Efendi, İstanbul'da Pîrî Paşa Medresesi'ne yerleşerek burada dinî ilimler ile ilgili eğitim gördü. Haşimizade Seyyid Abdullah Efendi'den sülüs ve nesih yazılarını öğrendi. Reisü'l-küttap kalemî kâtipliği görevine tayin edildi. Tanıştığı musiki üstatları Buhurizade Mustafa Itri Efendi, Küçük Müezzin Mehmed Efendi ve Yahya Nazim Çelebi'den birkaç ay ders aldı. Kadiri Dergâhı şeyhi Mehmed Emin Efendi'nin tavsiyesi üzerine hacca gider ve Mekke'de Nakşibendi-Müceddidi şeyhi Ahmed Yekdest-i Cüryani'ye intisap eder. Halveti şeyhi İsa Mahvi Efendi ve Nureddin Sünbülü'nin de sohbetlerine katılan Mehmed Emin Efendi, Abdürrahim-i Buhari'den Nakşibendi-Müceddidi hilafeti aldı. Çeşitli şehirlerde görevler yapan Mehmed Emin Efendi, 12 Eylül 1745 tarihinde İstanbul'da vefat etti. İmam-ı Rabbani'nin “Mektubat” isimli eserinin Türkçe'ye tercüme edilmesini sağlayan Mehmed Emin Efendi, 18. yüzyılda Nakşibendi-Müceddidiliğin İstanbul'daki en önemli temsilcisidir. İbnü'l Cezeri'nin kıraat ilmi ile ilgili olan “Mukaddime” isimli eserini, Ubeydullah Ahrar'ın “Risale-i Validiyye” isimli eserini ve Gazali'nin “İhya'ü 'Ulumi'd-din” isimli eserinden bir parça olduğu düşünülen “Emanetullah” isimli risalesini Türkçe'ye çevirmiştir. Manzumelerinin birçoğu, risalelerinin büyük bir kısmını içeren Millet Kütüphanesi'ndeki mecmuanın içindedir. Mehmed Emin Tokadi'nin birçoğu Nakşibendiyye tarikatı ile ilgili küçük risalelerden oluşan eserlerinden bazıları şunlardır: “İrşadü's-Salikin, Risale fi Süluki't-Tarikati'n-Nakşibendiyye, Tuhfetü't-Tullab li-Hediyeti'l-Ahbab, Sıyanet-i Dervişan der Bahs-i Deveran-ı Sufiyyan, Şerh-i Kelimat-ı Hacegan, Risale-i Ruhiyye, Silsile-i Hacegan-ı Tarikat-ı Nakşibendiyye, Vasiyyetname, Risale-i Sualat ve Cevabat, Risale-i Tevhid-i Bari, Risaletü'l-Kalb” (Şimşek, 2003: 467-468).

3.2.10.2.2. “İrşadü's-Salikin”

Nakşibendiyyeliği ve ilkelerini konu edinen bir risale olan İrşadü's-Salikin, Süleymaniye Ktp., Darülmecnevi, nr. 169; Dügümlü Baba, nr. 220 de kayıtlıdır (Şimşek, 2003: 467). Mecmuada 12a-19a numaralı varaklar arasında yer alan ve “Kitabü İrşadü's-Salikin İsmi Cem‘ine Tarihtir Toḳati Emin Efendiniñdir” başlığı altında verilen risalede ibadet ve itikat konuları ele alınır. Allah’ın sıfatlarının anlatılmasından sonra, İslam dininde caiz olan ve olmayan bazı durumlara değinilir. Dört halife ve cennet ile müjdelenmiş on kişinin isimleri verilir. Ardından kıyamet alametlerinden bazıları anılır. Allah’ın isimleri risalede geniş bir yer tutmaktadır. Allah’ın üç bin ismi olduğunu söyleyen Mehmed Emin Tokadi; bunların bin tanesinin göktekilerin dilinde, bin tanesinin deniz ve karada olmak üzere yerdekilerin dilinde, binden bir eksiğinin insan dilinde olduğunu söyler. İnsan dilindeki bin ismin üç yüz tanesinin Tevrat’ta, üç yüz tanesinin Zebur’da, üç yüz tanesinin İncil’de ve doksan dokuz tanesinin Kur’an’da olduğunu ifade eder. Kur’an’daki doksan dokuz ismin, diğer tüm isimleri içerebileceğine dair görüşünü belirtir. Bir ismin ise gayb ilminde gizli olduğunu ifade eder. Esmâ-i Hüsnâ’nın faziletlerinin ardından Nakşibendi tarikati ve ilkeleri ile ilgili bilgi verilir. Zikir, kendi iç âlemine bakma ve mürşide bağlanma konuları ele alınır. Nakşibendi tarikatine ait terimler ve kutsal kelimeler olarak nitelenen on bir kelime ifade edilir. Bunlardan sekiz tanesi Farsça olan huş der dem, nazır ber kadem, sefer der vatan, halvet der encümen, yad kerd, baz geşt, nigah-daşt ve yad-daşt kelimeleridir. Üç tanesi ise Arapça olan vukuf-ı zamani, vukuf-ı ‘adedi ve vukuf kalbi kelimeleridir. Bu on bir kelime tasavvufi bir yorumla ele alınmıştır. Kâmil insan ile ilgili verilen bilgilerin ardından Arapça bir dua ile risale sona erer.

4. METİN

4.1. Metin Transkribe Edilirken İzlenen Yol

Mecmua-i Süleyman Faik Efendi'nin hazırlanmasında İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY. 9577 numarada kayıtlı olan nüsha kullanılmıştır. Çalışmamız, mecmuanın 1b-57a varakları ile sınırlandırılmıştır. Mecmuanın varak numaraları köşeli parantez içinde ve kalın harflerle yazılmıştır. Metinde özel isimler büyük harfle yazılmıştır fakat bu isimlere getirilen ekler kesme işaretiyle ayrılmamıştır. Fiil sonundaki “-ıp/-ip/-up/-üp” eklerinde yer alan “b” harfi “p” şeklinde yazılmıştır. Metinde "açılıp", "olup", "yazılıp" vb. kelimelerin eklerindeki yuvarlaklık korunmuştur. "Tobrak", "sübürüp", "bekci" gibi tonlu şekilde yazılan kelimeler "toprak", "süpürüp", "bekçi" olarak tonsuz şekilde yazılmıştır. Süleyman Faik Efendi'nin mecmuada bildirme eklerini daima dar ünlü ile yazmasından hareketle, bildirme ekleri metnin tamamında “-dir” şeklinde yazılmıştır. Genel olarak şairlerin ve nazım şeklinin belirtilmediği düzensiz olan bu mecmuada, hangi nazım şeklinin kullanıldığı ve şiirlerin kime ait olduğu tespit edilemediği için vezin ve redif/kafiyenin değiştiği yerlerde, beyitlerin her birinin vezni belirtilmiş ve metnin tümünde beyitler numaralandırılmıştır. Mecmuadaki şiirlerde karşılaşılan vezin bozuklukları, ilgili mısra/beyitin yanına dipnot eklenerek belirtilmiştir. Okunamayan kelimeler ile Arapça ve Farsça şiirlerin tercümesinde anlam verilemeyen bölümler (...) ile, okunup anlamlandırılmayan kelimeler ise (?) ile gösterilmiştir. Âyetlerden yapılan tam ve kısmî iktibaslar dipnotlarda belirtilmiştir. Mecmuaya düşülen notlar • işareti ile gösterilmiştir. Mecmuada yer alan Arapça ve Farsça ifadeler (şiirler hariç) “ işareti içerisinde ve italik biçimde yazılmıştır. Mecmuada belirtilen mahlaslar köşeli parantez içinde ve kalın olarak yazılmıştır. Okunuşundan emin olunamayan mahlaslar (?) ile gösterilmiştir.

4.2. Transkripsiyon Alfabeti

آ, ا	a, â	ص	ş
أ	a, e	ض	d, z
ب	b	ط	ţ
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	‘
ث	s	غ	g
ج	c	ف	f
چ	ç	ق	k
ح	h	ك	k, g, ñ
خ	h	ل	l
د	d	م	m
ذ	z	ن	n
ر	r	و	v, u, ū, ü, o, ö
ز	z	ه	h, a, e
ژ	j	لا	la, lâ
س	s	ى	y, ı, i, î, â
ش	ş	ء	’

Çizelge 4.1. Transkripsiyon Alfabeti

4.3. Mecmua-i Süleyman Faik Efendi'nin Çeviri Yazılı Metni

[1b]

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Cihândan kes ümîdiñ ey gönül recâ eyle
Südde-i pâk-i resûle ilticâ eyle¹
- 2 Yüzüñ sür 'anber-i hâkiñe ol hıfıbe-i pâkiñ²
O hâki çeşm-i cân-ı nâ-tüvâna tûtiyâ eyle
- 3 Derûnuñ muşaffâ kıl şıdıkla pâk eyle küdüretden
Lisâniñ[1] mu'tâdi nazm-ı na't-i Muştafâ eyle
- 4 Giribân çâk olup 'arz eyle zaħm-ı sîne-dârı
Tabîb-i luţf u ihsânından ümmîd-i revâ eyle
- 5 Ne kanlar ağlayup hûn-âb mernüş (?) itdigiñ söyle
Seyl-i serkeş ol 'arza mâcerâ eyle³

ZİRDE mestûr berber-nâm şadr-ı esbak Çorlılı 'Alî Paşa hakkında inşâd olunmak üzere rivâyet olunur. Hattâ ba'de zamân 'Alî Paşa Çorlı berberliğinden enderûn-ı hümayûna girüp hasbe'l-kader şadâret müyesser olduğda Berber-nâmeniñ fâ'ili olan Şâbit Efendi merhûmı celb ile Berber-nâmeyi eline virüp şunu firâset eyle dir. Şâbit dahı bilâ-ta'allüm naql ider. Borlıda bir kâşif-i râz didikde 'Alî Paşa Borlı degül Çorlıdır dimekle Şâbit inkâr idüp beni efendime mu'âteb için ba'zı hâsidler tahrîf ile Borlıyı Çorlı yazmışlar. Hattâ dîvânımda dahı Borlı diyü muharrerdir didikde 'Alî Paşa kendüyi tekdîr idecek iken bu te'vîline binâ'en memnûn olup Şâbit merhûma 'azîm ikrâm eylemiş.

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

- 1 Naql ider Çorlıda bir kâşif-i râz
Bir civân-pâre-i dildâre nevâz
- 2 Eli uz ağzı düz berber idi
Eli ağzına uyar dil-ber idi
- 3 Pür-kemâl idi güzellik terlik
Şan'ati olmuş idi berberlik
- 4 Şan'ati ol nükte fitne-hırâş
Tîğ-ı Mirrîhden itmiş idi tirâş
- 5 Müşterî baksa eger sînesine
Naqd-i cânı koyar âyînesine
- 6 Aşmış ol mûyı miyâna mergûb

¹ Bu beyit vezne uymamaktadır.

² Bu misra vezne uymamaktadır.

³ Bu misra vezne uymamaktadır.

- Pîş-i nezzârı bir âyîne-i tûb
- 7 Gösterir ‘âleme döndükçe şafâ
Başka bir ‘âlem imiş zevk-nümâ
- 8 Görinür âyînesinde fi'l-hâl
Kürre-i hey’et-i iklîm-i vişâl
- 9 Ğamzesi neşter idi hûn-efşân
Nigehi zâlimiñ tîğ-ı bürrân
- 10 Kendi şâkird nigâhı üstâd
Çeşm-i hûn-h’âresi tās-ı faşşâd
- 11 Şeyh ü şâb itdi tirâşına heves
Baş açık şüftesi oldu herkes
- 12 Berber iskemlesi kürsî oldu
Şeyh efendi ile ehibbâ taldı
- 13 İtdi dükkâniñ ol şûh-ı zarîf
Fîruşîn (?) vâ’iz rîşinden lif
- 14 Saçlı şeyh oldu hevâya mağlûb
N’ola gîsûların itse çârûb
- 15 Kâdiya cum‘a idi yevm-i tirâş
Eyledi hefte sekiz ‘aşkıni fâş
- 16 Hefte harfi gibi ol bîçâre
Bekler idi günini hem-vâre
- 17 Şan‘ati kaşdî idüp pîş-nihâd
Nice kan dökmiş idi ol cellâd
- 18 Mübtelâniñ çoğını sekdirdi
Kimi şişe gibi dış çekdirdi
- 19 Bir yire gitse eger üstâdı
Kullanurdu bir ‘aceb vâdî
- 20 Ya‘nî kalduğda başına buyruk
‘Âşıkâ râz şallardı kıyruk
- 21 Şive vü nâz ile gerden kırarak
Nağd-i cânı çıkarurdu burarak
- 22 Şâne-âsâ tokunursa teline
Şoñra virürdi şakalıñ eline
- 23 Nâ-tirâş biri meftûnı idi

Ser-nigûnesi mecnûmı idi

- 24 Yürise bir yere ol serv-i revân
Taķılurdu aña ol taş kırân

[2a]

- 25 Kara şabun gibi gâh u bî-gâh
Ezilürdi avcuna her gâh
- 26 Peştemâliñ ucu gibi miskîn
Tozda topraķda sürinürdi cüzin
- 27 Cismini nâle gibi itdi hilâl
Kulağına koymadı hîç küll-i âl
- 28 Geçmedi bûs-ı kenâra dilegi
Eline girmedi sîmîn bileği
- 29 İrmedi kâkül-i müşğine eli
Kesdi miķrâş gibi nâr-ı emeli
- 30 Çıķamadı şâh-nişîn-i kereme
Düşdi na'leyn gibi hâk-i kâdeme
- 31 Gördigim gamzesi şuyın viremez
Sözini ustura-veş kesdiremez
- 32 Dama kaçd itdi o kebgı bu zâğ
Çekdi hayâli dükkân önine dâğ
- 33 Ya'nî uğratmak için bir hâle
Düşdi endîşe-i mekr ü âle
- 34 Kürreden geçme belgeli (?) kâf[ır]¹
Ol havâlîde virürdi firf[ır]
- 35 Vardı dükkâna melûl u gam-nâk
Setel-i berber gibi çeşmi nem-nâk
- 36 Dîdesi şîşe-i hammâm-âsâ
Kan koyusu idi bilmedi ammâ
- 37 Didi ol âfete giryân giryân
Üstüne şihhat eyâ rûh-ı revân
- 38 Pederim ki gelüp olurdu tirâş
Şimdi bâlîn-i helâke koydu baş
- 39 Hastedir âh işidür âh bilür

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

Hâlini Hâzret-i Allâh bilür

- 40 Uğramış bir marâz-ı cângâha
Derd ile kalmış işi Allâh'a
- 41 Kan oturmış dil-i mecrûhunda
Bir ramağ kaldı hemân rûhunda
- 42 Cân virüp derdile cân almadadır
Didiler çâresi kan almadadır
- 43 Kişiyeye 'aşkıyı dermân eyle
Kuş başuñçün anı kurbân eyle
- 44 Ne kadar zahmet ise fî'l-hâl
Nişter-i gamzeñ ile bir kan al
- 45 Derd ile nâleleri cândandır
Rağm kıl merhamet îmândandır
- 46 Merhamet kılmaz iseñ müşkil olur
Haste-i 'aşkıñ ecelsiz de ölür
- 47 Yetiş öldi hasteye ey rûh revân
Ola soñ demde refîkıñ îmân
- 48 Ser-i bâlîne gelseñ ey hûr
İndi dirleridi üstüne nûr¹
- 49 Gûş idüp bu sözi ol gönçe dehân
Merhamet kopardı kalbinden hemân
- 50 Toldı şebnemle iki nergis-i ter
Gamze oldu şu virilmiş nişter
- 51 Bâzû-yı fitnesine itmege bend
Kâküliñ eyledi hem-vâre kemend
- 52 Şıgayup kolını tîz ender tîz
Oldı her bir nigehe bir telbîz
- 53 Gamzesi tîgını Mirrîh-i felek
Meh gibi çarha çıkardı öğerek
- 54 Önine düşdi o şahş-ı [k]allâb²
Bu da alup puşadıñ itdi şitâb
- 55 Şandı ağlatmış anı renc-i peder

¹ Bu beyitte mürekkep dağılması vardır.

² "Kallâb" kelimesi mecmuada "ك" harfî ile yazılmıştır.

- Dilde bilmez ki yatur babalar
- 56 Der-i bîmâra varınca ol mâh
Gûşına geldi derînden bir âh
- 57 Dil-i ‘âşık gibi cüst ü çâlâk
Eyledi kapu girîbânîñ çâk
- 58 Bâb-ı ta‘zîmde iken ol gönçe beste¹
İltiyâm ile döşendi ‘atebe
- 59 Çıkdı kaçır üzre o meh-rû-yı ümîd
Nitekim târem-i çarh-ı hûrşîd
- 60 Gördi bir bezm-i süreyyâ tertîb
Hâle-veş sofrâ vü meclis-i pür-zîb
- 61 Çeşm-i nergisi kamaşup zeyninden
Ağzını açmışdı kadeh hayretten
- 62 Pây-ı hîdmetde тұrur çeng ü rebâb
Cây-ı ‘işretde döner sîh ü kebâb
- 63 Hüm yatur şîşe-i rahşende тұrur
Ehl-i meclis oturur câm yürür
- 64 Bir kucak nây yatur beher-nevâ
Şanki bunlara döğülmişdir (?) ‘aşâ
- 65 Halka meclis-i ‘işreti girdâb
Ser-nigûn-geşte kadeh aña cenâb
- 66 Almış etrâfını hayli eşrâr
Halka-i encümi halka-i mâr
- 67 Engerek yüzli yılan dilli kilâb
Mâr-veş zehrlenürdi şarâb
- 68 Haste yok âteş-i dilden bir dâğ
Oturanlar hepsi de itden şâğ
- 69 Yatur yok hum-ı meyden gayrı²
Añulmaz ortada bundan gayrı
- 70 Gördi bu dâ’ireyi çün o perî
Duydı dolâb itdügiñ döndi geri
- 71 Kurtılup dâ’ireden çün pergâr

¹ Bu misra vezne uymamaktadır.

² Bu misra vezne uymamaktadır.

Cedvel-âsâ çizeyim şandı kenâr

72 Ardına düşdi biri zelle mişâl
Halka-i bezme çevirdi fi'l-hâl

[2b]

73 Âh idüp hurdeyi tıydu cânân
Şanki kâkül başına kopdı duman

74 Añladı dâ'ireden dolâbı
Def gibi kızdı ruḥ-ı pür-tâbı

75 O surâhî gibi ser-keş celebî
Ele virdi boğazı şişe gibi

76 Liḳa vü maḥbere içün hâme
İki ayağıla tutıldı dâme

77 Zîr ü bâlâya bakup ol gûdek
N'eylesün yiri gök idi pek yüksek

78 İdüp âhirde elif kıddini lâm
Egilüp virdi o eşḫâşa selâm

79 Biñ hoş-âmedle idüp âşinâyı
İtdiler şadr-ı şafâya iclâyı

80 Yürisün sâğar-ı sîmîn-i 'araḳ
Aḳdeñiz zevraḳıdır kullanacaḳ

81 'Araḳ u bâdeye beñzer yoḳdır
Aḳ çeşme ile kızıl muşluḳdır

82 İtdi Şiş-hâne kadeḫlerinden nûş
Altına aldı ol âfeti bir hoş

83 Saḳa-i baḫnına ayak ḫoladı
Ya'nî ol tâze nihâli şuladı

84 Ḥoluya ḫtdılar erbâb-ı ḫalâl
Mest olup düşdi yire ol helâl

85 Döşenüp 'arşa-i 'işretde bisât
Eşḳıyâ zümresine çıḳdı simât

86 Eyleyüp bir iki cânibden manca
Şaldılar Aḳpıñara ḳanca¹

87 Ḳurdu 'işretde bir nice belîd

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

- Çârmîh üstüne bir cisr-i sefid
- 88 Melek-veş ba‘zı sîminden ak
Şefe-i gül-bergi sefidden berrâk
- 89 Eylemiş halka miyânîñ teslîm
Ya‘nî bil virmiş o bünyâd-ı ‘azîm
- 90 Olıcağ kâmeti hum-geşte meger
Cisr idi cûy-ı murâd üzre meğer
- 91 Geçdi berber üzerinden eşrâr
Şanki Çatal Köpriyi almış küffâr
- 92 Çaldı ses çıkmadı ol şahş-ı le‘îm
Tabl-ı ‘ayş ilişdirdi zîr-i kelîm
- 93 Her gelen urdı birer yol gele
Yedi yol ağzına döndi hele
- 94 Açılup kân-ı ‘îş-i câvid
Çıkdı külçe ile tefâriğ ümîd
- 95 Sîm-i gûne şîşe midir koyında
Yâ gümüş âyîne midir boynında
- 96 Olmuş âyîne-i şâfda bedîd
Yeñi dünyâ gibi bir sevğ-ı cedîd
- 97 Kösreden geçme ferâce ile o şûm¹
Giyerdi mâtem tonunu her kül bûm
- 98 Dîde-i âğûşına eşk-i gül-gûn
Mübtelâ-yı şülüşü'l-ğavl-i mesnûn
- 99 İdicek hâne-i rencûre dühûl
Rûh idi eyledi bir cisme hulûl
- 100 Bir hoş âmedcisinde irâde
Şundi tolaşdırırken bâde
- 101 İçicek bir dahı yandırdı hemân
Şem‘-i mağşûdı uyandırdı hemân
- 102 Çâşnî-gîri simât-ı şeytân
Tas-ı sîminde şoyuk itdi hemân
- 103 Mâr tabânîye çıkup mâhî-i mâr

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

Çondı fağfûrî-yi çine bu niyâr

- 104 O ‘alef içre durur diridir
Yatmış taablada uşqumrıdır¹
- 105 Mâhî-i mâr olup ayağı yılan
Halkayı câhına şâh-ı merân
- 106 Kefde billûra yakar hasret-i dâğ
Muğlu (?) fâcîre dâğ üsti bâğ
- 107 Çurdılar Topkapusunda bir ceng
Çıkdı Aqtabyaya bir qalı Frenk

Habeşî-zâde ‘Abdu'r-rahîm Beg Efendi Habeş begleriniñ beg-zâdesi olmak hasebiyle tahkîkan Habeşî-zâde demekle meşhûr ve tahşîl-i ‘ilm ü ma‘rifet-i şâdîka-i sa‘y-i mevfûr ve evâ’il-i hâlînde Silâh-dâr İbrâhîm Paşa dîvân kitâbetiyle hûner ve ehliyyeti ricâ-i nezd-i cumhûr olarak Şadr-ı A‘zam Şehîd ‘Alî Paşa zamânında tezkire-i şânî ve ba‘dehû mâliyye tezkireciligi ve cizye muhâsibciligi mansıblarıyla nâ’il-i emniyye ve emânî olup Nevşehirli İbrâhîm Paşa şadâretinde hizmet sâbıkasına ‘avdet ve küçük tezkireciligden büyük tezkirecilige nakl ile kesb-i mefharet idüp müddet-i vâfire o hizmetlerde pây-dâr ve ‘âkıbet biñ yüz kırk târihinde tezkireci iken ‘âzim-i dârü'l-çarâr olarak Çoca Muştafâ Paşa Câmi‘i hazîresinde defn ve takbîr olundu. Merhûm merkûm Şi‘r ü İnşâ’da rûsûh ve mahâretle mevsûm derece-i haysiyyeti mütedâvil-i enâm olan müretteb dîvân ve âşârından erbâbına ma‘lûm ahlâk-ı hamîde ve evzâ‘-ı pesendîde sebebi hasebiyle yüzünden hiç ferd incimeyüp ‘izzet ve ihtirâm ile gelüp du‘â ve senâ ile giden gürve-i ebrârdan ve kendüleri kibâr-ı meşâyih bir ümmiyyeden şâlih ve mütedeyyin [3a] ve ‘iffet ve nezâhetle müte‘ayyin bir zât imişler. Mervîdür ki tezkireci iken kül-i yevm bâb-ı ‘âlîde olan oçasına geldiği anda iki rek‘at hâcet namâzı kılip ‘akâbinde ol gün kalemiyle katl ve şalb buyuruldısı yazılmamasını ricâ ve niyâz idermiş. Vâkı‘â iki def‘ada yigirmi seneye qarîb müddet tezkireciliginde zuhûr iden katl ve şalb buyuruldısını küçük tezkireci bulunan yazup kendüye tahrîri teklîf olunmamış. Ya‘nî o mişillû buyuruldığı zuhûrunda Habeşî-zâde yañılmamış yâ evliyâ-yı umûrdan biriniñ yanında yâhûd yazı ve namâz ve âbdest gibi meşğûliyyetde bulunmuş olarak du‘âsı qarîn kabûl olmuş ‘aleyhi'r-raħme.

¹ Bu misra vezne uymamaktadır.

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

- 1 Akmadîñ hâk-i reh-i yâre sözümdeñ çıkdıñ
Âh ey eşk-i terim işte gözümdeñ çıkdıñ
- 2 Tâk-i tevbîhledir vü hiddet-i reh girye ile
Neşve-bağış-ı digerân olduñ özümdeñ çıkdıñ

Bu kıt'a-ı beyt evveliñe ma'tla' dinür. Bir mecmû'ada gözümde ilişüp mazmûn-ı diger olmağla 'acabâ kimiñ diyü taharrî itmiş isem de zafer bulamamışdım. Şoñra bu zâtıñ olduğı tağkık ve beyt-i şânîsi dağı bu mağalide tenmîk olundu. Mezbûr 'Alî Râ'if Efendi enderûn-ı hümâyûndan h'âcegânlık ve nân-pâre ile çıkup münâsib sâmiyede deverân iderek iki yüz iki şaferinde defteri şıkk-ı evvel ve âstâneye 'avdetinden şoñra ba'zı münâsib ile mübeccel olup serverî-i merhûmuñ "*Alî Râ'if 'ale'r-râvî âb-ı kevser içdi cennetde*" muşarra' târîhi mûcibince ki cevheridir. İki yüz sekiz târîhinde barutğâneler nâzırı iken vefât itmiş ve Üsküdârîñ şerîf kavsinde defn olunmuşdır. Bir kerîmesi kalup o dağı 'alîle olarak 'ahd-i qarîbde müteveffâ olmuş ve nesli teselsül itmemişdir. Merhûm merķûm dâniş ve dirâyet aşhâbindan ve mağbûb-ı dost gürûhından olup şî'ri bi'l-cümle rengîn ve ebrâr olduğı ma'tla'-ı merķûmuñ beyt-i şânîsinden dağı ma'lûmdır "*teğsünallâh 'an-seyyi'âtiğâ*"¹. Yuğarudan berü mecmû'amızıñ ba'zı mağallerinde ve işbu şağîfede gazelleri olan Nâşid İbrâhîm Beg Efendi Râtib Ahmed Paşa-yı meşhûruñ mağdûmıdır. Pederi fevtinde şağîr bulunup birkaç nefer birâderleriyle ma'an enderûn-ı hümâyûna alınmış ve kevkeb-i mensûbâtlarıyla tağşîl-i 'ilm ü hünere sa'y ve iğdâm eylemiş ve Lâleli Câmî'i şağîbi Sultân Muştafâ Ğan-ı şâlişe mağbûl ve mu'teber mâ-beynci olmuş idi. Cülûs-ı 'Abdü'l-Ğâmîd Ğan-ı cennetmekânda 'uhdesinde küllî îrâd bulunmağ siriştesiyle bilâ-nân-pâre tağra çıkarılıp iktizâ-yı meslegi yâ h'âce yâ müderris olmağ iken Ğuderan kapucıbaşılığ virilmiş idi. Her ne hâl ise devr-i 'Abdü'l-Ğamîd Ğan-ı mürûr ile cülûs-ı Selîm Ğan-ı cennetmekân vukû'ında pederiniñ emek-dârı bulunmağ sebebiyle i'tibâr ve tîz elden kerîme-i 'Abdü'l-Ğamîd Ğandan birine ketğudâ itmekle rehîn-i mesâr itmiş iken sâ'ir birâderleri râbıtasız âdemler olduğından umûr-ı devlete nâ-be-câ müdâğale itmeleriyle nezd-i hümâyûnda müsteşkil olduklarında bunuñ dağı hağğında işnâden beliyyât istiğkâl vukû'a gelüp binâ'en 'aleyh-i ekser iş'ârâtında rakîb ve ağıyardan şikâyet ve çok geçmedin zevâl-i iğbâl-i 'ömr ile hağstelenüp intikâl-i âğiret eyledi. Üsküdârda Ayazma Câmî'inde medfûndur. Müddet-i iğbâli pek azdur. Mirğûm mu'âşırı olan şu'arâniñ eslem ve eşlahı olduğı eş'ârından ma'lûm nâzik mizâc ve muğâveresinde şâ'iriyyet iktizâsınca toğunağlı nûkte ve mazâmîn îrâdına mâ'il bir mîr-i 'adîmü'l-ımtizâc idi. Ğattâ Ğamîd Ğalîl

¹ Allah günahlardan iyileştirsın, güzel kılsın.

Paşanın şadâretinde ziyâretine varup minder kenârına ku'ûd itmekle müşârün-ileyh ikrâm kaşdıyla yukarı buyuruñ didikde ayağımda yakı var diyü çünki nefsi marâzına mübtelâ olduğından müşârün-ileyh dahı bed'en kelâma 'illeti şöhetini der-pîş idüp yakıñuz işliyor mı fâ'idesini [3b] gördiñiz mi didikde ol işlemiyor idi. Hele şöra Ostivârîñ (?) oğlı yakısı buldurdum. Andan işlemege başladı diyerek müşârün-ileyh Ostivârîñ (?) oğlı hüdmetinden neş'et eyledigine ta'rîz kaşd itmekle o dahı kendüyi birkaç gün şöra bir me'mûriyyet-i nâ-münâsibe ile Begşehir Fenerine def' eyledi "*tehâsünallâh 'an-seyyi'âtihâ*"¹. Tezkire-i Sâlimden şöra birkaç kimesne Tezkiretü'-Şu'arâ cem'ine şürû' eylemiş ise de mükemmel olup cümlesi nâkiş ve râbıtasız olmağla i'tibâra şâyân degüldir. Vak'a-nüvîsi şahhâflara Şeyhî-zâde Es'ad Efendi mürûrınıñ tevârîh-i intihâbı mecmû'asını tezyîn ve o münâsebetle şu'arânuñ ekserinüñ tercüme mallarını tezkîr ve tekmîl-i sa'y itmek ise de terâcim-i eslâfa 'adem-i vukûfi cihetiyle ekser yañlış tahrîr itmekde olduğını işidiyorum. Kendüsi zâtında hûd ve ğaddâr âdem olduğından ekseriyyeten ğuderan kelimât-ı nâ-münâsibe ile haqqlarında ifk ve iftirâya kaşd itmekde imiş. Hattâ mu'âşırı olan şu'arânıñ rengîn ve âb-dâr muşarra' târîhleriyle tevârüd eyledim diyü kîle idermiş. Tevârüd olur ama nâdir olur. Yoğsa bir senede söylenen kırk kadar tevârîh muşarra'larınıñ on beş kadarında tevârüd olmaz. Selefî bilmez şanur. Hâl-i 'âlim ğarîb yalan ve iftirâ ve ğased ve nifâk her 'aşrda eksik olmaz ama 'aşrımızda bir dereceye varmışdır ki bunlardan hâlî âdem bulunmaz oldı. Allah ıslâh eyleye. Nâşid İbrâhîm Beg ki bu kâğıdıñ zâhrında terceme-i hâlî mezkûrdır. Mîr-i mezbûruñ pek çok letâyifi olup cümlesiniñ îrâdı teksîr-i sevâdı mücib olacağından terk ile faķat İbrâhîm Beg merhûmuñ cehli îmâsında aşlı yoğdan ihtirâ' eylediği mazmûn kayd olundu. Şöyle ki İbrâhîm Beg Topal 'Osmân Paşa müfîdi ve Şeyhü'l-islâm Pîrî-zâd 'Osmân Mollânıñ dâmâdı olmağla tarîk-ı müderrise girüp yoluyla Mışr mollâsı olduğda Nâşid Beg bizim İbrâhîm Beg Mışrda Türkçe söyler âdem bulamadığından câmi'e varduğda mü'ezzînleriñ ihlâsı ve âyete'l-kürsî okuduklarını istimâ' ile yanında olan âdeme sübhânallah burada Türkçe bilür âdem var mı ki ihlâsı ve âyete'l-kürsîyi Türkçe okıyorlar demiş. Yanında olan kimesne dahıya Qur'an-ı 'azîmde Türkçe elfaz var mıdır didikde niçün yoğ işte ân (?) yâ Mûsâ lafzı Türkçe degül mi diyü cevâb ile izhâr-ı ma'lûmât buyurmışlar diyerek İbrâhîm Beg merhûmuñ cehlini teşhîr itmekle Mışr mevleviyyetinden tâ każî-'asker oluncaya kadar mu'ammer olarak ân (?) yâ Mûsâ lakabıyla mülakķab idi. Çünki İbrâhîm Beg Nâşid Begiñ akrabâsından olup ve kendüsi erbâb-ı dânişden iken müderris olamayup İbrâhîm Beg câhil ve aħmak iken mollâ ve każî-'asker olduğına infî'âlinden nâşî bu mazmûnı ihtirâ' ile bir beyti dahı olmağla beyt-i mezkûrî îrâddan şarf-ı nazar olundu. İnebaħtı muhâfızlığından ma'zûlen Yeñişehr Fenerinde hânesinde

¹ Allah günahlardan iyileştirsin, güzel kılsın.

muķim iken vefât iden ‘Osmân Paşa dâmâdi İsmâ’îl Paşa hisâb ve kitâbeti tedķik ider kârdan âdem oldıĝından ke-enne-hu vekilħarc defterine ziyâde diķkatini ve maţbaħ levâzımında taşarrufını îmâ için ‘Osmanlı nemek-verânlarından dâ’iresinde bulunan mel’ûnlar merħûmı baķķâl laķabıyla telķib itmişler. Merħûmuñ vefâtında Nâşid İbrâhîm Beg [4a] me’mûren Yeñişehrde bulunup o eşnâda muħallemâtı fûrûht olunmaķ meydâna çıkarıldıkda merħûmuñ oğulları Muştafâ Beg ve ‘Abdu’llâh Beg Efendilere ĥiţâben pederiñiziñ dirhem ve terâzû ve peştemâli çıķmadı diyerek laķabını telmîh ile dil-gîr eylediĝi mervîdir. Üsküdârî Hasîb Efendi te’lîfi olan mecmû’aya vefâtında biñ yetmiş altı târîhinde "*memnû’-i şiddet-i şûfiyye ez-devrân beriyye-i ‘ale’l-‘umûm*" diyü kayd eylemiş. Soñra şûfiyye te’ennî ile biñ yetmiş dört târîhinde yalnız semâ’-i Mevlevî terk itdirilüp ol vaķtûñ zurefâsı "*Ĥamûş oldu ney*" muşarra’ını târîh düşürmişlerdir. Târîh-i mezkûrda devrân-ı şûfiyyeniñ men’i vâķı’ olup Hasîb Efendiniñ yazdıĝı târîh ki iki sene men’ olunup olunmadıĝına dâ’ir gerek tevârîhde işâret ve gerek efvâh-ı nâsdan rivâyet olunmamış olup ĥattâ müjde döndi. Mevlevîler ‘aşķ-ı Mevlânâ ile târîh-i âyîn-i Mevlevî icrâsına ruħşat virildiĝiñ daĝı men’-i devrân-ı şûfiyyeye men’lık rivâyet yoķdır. Lakin efendi-i mûmâ-ileyh müsta’idd âdem olmaĝla taħrîri şahîħdir. Şu kadar ki o târîhde ya’nî Mevleviyyeden iki sene soñra devrân daĝı men’ olunup ez-vaķtde yine icrâsına ruħşat virilmiş gibi añlaşılır. Böyle olmalı ki târîhler yazmamış ve ĥalkda o zamândan berü unutmuş te’ennî haķķında kıţ’a ruħşat haķķında naĝme târîhi bu mecmû’anuñ yukarısında muķayyedir. Ramazân ve ihyâ gicelerinde cevâmi’-i selâfında mâhya yapılmak eski ‘âdet olmayup Nevşehirli İbrâhîm Paşa sadâretinde biñ yüz otuz altı târîhinde başlanup ol vaķtten berü ‘âdet oldıĝı ve mevlûd ve regâ’ib gicesi minârelerde ķandîl yanmak daĝı Koca Muştafâ Paşa şeyhi olup biñ on toķuz târîhinde ba’de’l-cem’ Yemende vefât iden Necme’-d-dîn Hasan Efendiniñ ihtirâ’ıyla münâsib görilerek devr-i Aħmed Ĥan-ı evvelde şürû’ oldıĝı mazbûţ-ı tevârîħdir. Bu şûretde ķandîl ve mevlid ve regâ’ib devr-i Aħmed Ĥan-ı evvel ve mâhya devr-i Aħmed Ĥan-ı şâlişde olmuş ĥüsn-i tevâfuķ kaķilindendir. Silsile-i Naķşibendiyyeden olmaķ iddi’âsıyla Baĝdâd civârında Kâ’in Baba sancaĝında Selcâniyye dinilen maħall ahâlîsinden zuhûr iden Şeyħ Ĥâlid ki tavrı âyîn-i tarîķat-ı Naķşibendiyyeye külliyyen muħâlîf ve murâdı şâhib-i zuhûr olarak ilkâ-yı fitne ve fesâd idüĝi ‘uķalâ-yı zamân ve ĥurde bînân-ı devrân ‘inde zâhirdir. Bunuñ aşĥâbından ibtidâ ‘Abdü’l-Vehhâb nâm kimesne âstâneye gelüp bir âlây ĥar-ı lâ-yefhem kimesneleriñ ‘aķîdelerini bozup ve Beşikçi-zâde Tekyesini ve Zekî-zâde ĥâceĝândan Deli Râĝıbıñ kızını alup ‘âķıbet-i fesâdı zâhire çıķup İstânbûldan tãrd olunmuş iken iki yüz otuz beş târîhinden kırķ iki senesine gelince def’a merķûmuñ aşĥâbından cünd-i nefer-i meĥûlü’l-ĥâl kimesneleri refte refte İstânbûla gelüp Sinân Aĝa Medresesinde Tãhir Aĝa Tekyesinde ve Sulţân Muħammed Türbesi oĝalarında ve

Şehzâde Türbesi civârında kayyım oğalarında tesekkün ve ikâmet iderek icrâ-yı âyîn sevdâsında olmuşlar iken anlar dağı hamdu'llah-i te'âlâ tãrd olundılar. Şeyh Hâlid dağı kırk üç târîhinde Şâmda fevt oldu. Bu herîflerden 'aşrımızın ricâl ve 'ulemâsından şâhib-i rütbe ve ikbâl çok kişiler [4b] beyt eylediler ve tãrd olunmasunlar diyü çok çalışdılar lakin sebab-i cüz'î ile âher ricâl ve kibârdan ba'zı 'uqâlâ bunları red eylediler. Şöyle ki bunların hilâfında olan kalîl ve tarafdârı olanlar keşîr iken beş def'a bunların âstânededen tãrdı ve hamden lillah-i te'âlâ işbu elli yedi târîhine kadar bir maħallde nâm ve nişânları işidilmemiş kuvvetde kudsiyye-i ricâlu'llahdan ma'dûd olduğına şübhe yokdur. Hattâ bir gün râkımü'l-hurûfuñ hânesine meşâyihden bir zât gelüp o esnâda Hâlidiyyelerden Sinân Ağa Medresesine cünd-i nefer kimesne geldiğini rivâyet ve zeylinde "*Âlem rü'yâda bunlar Üsküdârda*". İbrâhîm Ağa çayırı ortasında 'ağd-i cem'iyet-i zikr ile meşgûl iken âstâne meşâyihî bi'l-cümle tâc ve 'aşâ ve hırkalarıyla cümlesinin önünde âsûde meşâyih olan Koca Muştafâ Paşa zâkir başısı ve Hâcî Evhad Şeyhî Şikârî-zâde Efendi 'aşâsıyla bunların cem'iyetine gelüp sizleri biz tãrd itmiş iken yine niçün geldiğiniz diyüp cümlesini 'aşâlarıyla darb iderek Ayrılık Çeşmesine toğrı tãrd eylediğini müşâhede eyledim diyü naql ve hikâye itmiş idi. Çok geçmeden anlar tãrd olunmuş iken mu'ahhâren bir takım daha gelüp anlar da tãrd olunduğunu müte'âkıb bir takımını daha gelüp hâşılı beş def'a geldiklerinin âhîrinde şevketlü kudretlü Sultân Maħmûd Han Efendimiz bi'l-nefs tebdîlen Şehzâde Türbesi oğalarına gelüp bunları kendüleri çıkarup âstânededen tãrd eylediler. Bir dağı memâlik-i maħrûsede nâm ve nişânları işidilmedi ve âstânedede olan bi'at-gerdeleri dağı bayrağı çevirdiler. Ahrâr idenler dağı Hâlidî olduğımı ketm itmekdedir. İşte şeyh-i mezbûruñ rü'yâsı şâdık ve merķûmların fesâdını def' için 'uqâlânın tedbîri taķdîre muvâfık olduğunda şübhe kalmadı. Bizüm İstânbûl şeyhlerini kimesne begenmez. Bir Hindî cingânesi veyâhûd aslı ve nesli mechûl mâverâu'n-nehrden biri gelüp de bir miķdâr da nâtıkası olacak olursa işte şeyh böyle olur diyü dâmenine şarılurlar. Herîfin hâli ma'lûm olunca kadar bir âlây har-ı lâ-yefhemi güzelce haķlar ve halkımız bundan vazgeçemedi. Tarîk-ı haķķda bulunmak isteyen bezm-i İstânbûl şeyhlerinin hûsn-i zan olınanlarından birine bi'at eylesün ve's-selâm. Evvelâ şurası ma'lûm ola ki bu 'abd-i fakîr münker-i tarîkat-ı şüfiyye degilim ve Yeñikapu Şeyhî Bekir Efendi-zâde Seyyid 'Abdu'l-Bâķî Dede Efendimizden kellepûşum ve bi'l-cümle bîrân ve 'azîzân-ı tarîkata muħibbim gelelim dirse Karakürek semtinde tekyesi olan eş-Şeyh Seyyid Nûre'd-dîn Cerrâhî ki biñ yüz otuz dört târîhinde kırk dört yaşında vefât eylediği mervîdir ve Cerrâhî teşbîhinde dağı kimi evâ'il hâlinde Cerrâh idi ve kimi Cerrâh Muhammed Paşa Câmî'i civârında sâkin idi ve kimi Cerrâh Paşa Câmî'inde mü'ezzîn idi dir. Her ne ise merhûm Köstendilli Şeyh 'Alî Efendi hulefâsından şâhib-i zikr ü tevħîd bir âdem olup tekyesi olan maħall eskiden tekye olmayup kendüleri binâ ve ihyâ ve

meşîhatini kendülerden sonra hulefâsının aqdemine ve andan sonra mutlakâ evlâda virilüp hulefânın müsin ve aqdemine virilmek üzere teselsül eylesini ve kazyesinde şart ve ibnâ eylemiş olmaqla ol vaktiden bu zamâna kadar tekye-i mezkûrede şeyh olanlar teksîr-i hulefâ ile ba'zı etrâf tekyelerini almış ve Nûre'd-dîn Efendideñ sonra [5a] gelen meşâyihden birkaçı vakf-ı şânî ve şâliş olarak merhûmuñ şart-ı mezkûrını te'kid eylemiş olduklarından başka ke- enne Nûre'd-dîn merhûmı tarîk-ı Halvetiyyede müctehid 'ad iderek 'aşrlarında olan şeyhü'l- islâm efendilere müraca'at ile Nûre'd-dîn hulefâsının hulefâsı yirlerinde olan tekyeler Nûre'd- dîn tekyesi şeyhi bulunanların 'uhdesine tevcih olunmasına râbıta virüp ol vechle küçük evkâfa kayd itdirmişlerdir. Bu cihetle bunlardan Nûre'd-dîn merhûmuñ fevtinden bu âna kadar her 'aşrda yigirmi kadar hulefâ eksük olmayup içlerinde ekser okur ve yazar ve şâhib-i nâtiqa âdemler bulunarak pîrlerine ve sonra gelen ser-tarîk-zâde Morali Şeyh Muhammed mişillü meşâyihlerini 'iz ü kerâmet ile uçurmağa başlayup hattâ tabakât-ı Şernûbî eş-Şeyh Seyyid Muhammed Nûre'd-dîn el-Cerrâhî el-İslâmbolı diyerek ismi muşarrağ ve mestûr ve a'zam-ı kirâmâtından kutbiyyet teveccüh eyledikde ba'de'l-vefât merkadından her kim isti'âze ile niyâz ider ise du'âsı beher hâl maqbûl olmak üzere dergâh-ı ilâhîden temennî eylediği dahı muharrer ve mezkûr olup ile'l-ân eşer-i icâbeti müşâhidir diyü hulefâsı da'vâ iderler. Halbuki tabakât-ı Şernûbî dinilen risâleyi fakîr mütâla'a eyledim. Bi'l-cümle hezeyân idüğü erbâb-ı diqqatden olan zevâta gayr-ı hafîdir. Zîrâ mu'cizeden ilerü şûretde da'vâ ider ve bu keyfiyyâtı levh-i mahfûzda gördüm dir. Böyle şûrete kim i'timâd ider. Meger câhil veyâ mecnûn ola ve kutbiyyeti bi'l-cümle meşâyih-i 'Arab ve 'arrâfa tahşîş ve ebeddir. Fakat Rûmda Nûre'd-dîni yazdığından desîse olarak soñradan tebyiz olunan nüshalara hulefâ-yı Nûre'd-dîne zam eylediler diyü rivâyet eylediler ve tekyesi ve kahve oğaları hikâyâtından olmak üzere nakl iderler ki merhûm Şeyh Nûre'd-dîn Koca Muştafâ Paşa şeyhi Nûre'd-dîn Efendi ile hem-'aşr olup birbirine zıd ve münâfi olduklarından bir güne Nûre'd-dîn hulefâ ve mürîdânını cem' ile tekyesinde başına bir şâl örtüp Koca Muştafâ Paşa şeyhi Nûre'd-dînün fevti için esmâ-i kahriyyeye meşgûl olmuşlar. Yigirmi dört sâ'at mürûrında esmâ kendü üzerine şıçrayup Nûre'd-dîn Cerrâhî vefât eylemiş ve keyfiyyet derhâl öbür Nûre'd-dîne tekessüf olarak elinde olan duhân çubuğının imâmesini kırup hây Nûre'd-dîn Cerrâhî dimesi yanında olan aşhâbı 'acebâ şeyh efendimizin bu işâreti ne ola diyü teccüs itmişler. Soñra vâkıf olmuşlar ki o dakîkada Nûre'd-dîn Cerrâhî fevt olmuş. Bunların cümlesi yalan ve i'tibâra gayr-ı şâyândır. Zîrâ Nûre'd-dîn Cerrâhî kutb olduğu hâlde kabrimden istimdâd idenlerin du'âsı kabûl olsun diyü niyâz ider ve ne de hilâf-ı rızâ-yı bârî münâfi olduğu âdemiñ fevti için esmâ-i kahriyye çeker. Beher-hâl hezeyân dimemize i'tirâz iderler ise bu dahı delîle muhtâc degüldür. Bunun da hezeyân olduğu erbâbına zâhirdir sözümden dönmem. El-hâşıl merhûm Nûre'd-dîn Cerrâhî

‘aşrında şâhib-i zıkr ü tevhîd bir şeyh-i vahîd olup tekyeye ve hulefâya ve mürîdânına hüsni şüret virmiş ve hayevâtında müctehidim dimemiş olmağla sonra yirine gelenler ancak kendülere bir i‘tibâr-ı zâ’ide tahşîli için merhûma iftirâ-yı kerâmet ve ihtidâ’-ı hikâyât-ı kâzibe ile habâset itmişlerdir. Merhûm kutb belki gavṣ olsa da mâni‘ degüldir. Anı inkâr itmem madde-i hezeyân Şernûbî ile tekye ve kahvesi ifşânelerindedir. İ‘timâd câ’iz degüldir. Böylece hıfz oluna ‘azîzim. [5b] Müstakîm-zâde Süleymân Efendi ki vaqt-i vilâdeti biñ yüz otuz bir ve vefâtı iki yüz iki târîhinde vâkı‘ olmuşdır. Evkâtı fakr u zarûretle mürûr ve ayaklarında niqrîs ‘illeti zuhûr idüp çok zamân kibâra ba‘zı kütüb ve resâ’il yazmağa ta‘ayyün ile ma‘lûmâtılı âdem olmağla şağır ve kebîr elliye qarîb mü’ellefâta muvaffîk olmuşdır. Şi‘r ü inşâsı şâyân-ı tahsîn degüldir. Her ne ise kendüsi kâbiliyyetlüce kimesne olup imtihâna da girmiş iken rû’s virilmeyüp bunca nâ-be-câ kimesneler müderris olmuş iken tarîkı ‘uzemâsından bir kimesne bu âdemüñ ne kâbiliyyetine ve ne de cedd-be-cedd ‘ulemâ-zâdeligine i‘tibâr ile tarîk-ı ‘ilmîden tadrîsi şöyle tursun cihet-i ‘ilmiyyeden bir ramak idecek bir ednâ cihet dahı virmediler. Nihâyet devlet-i ‘aliyyede re’îs ve kethüdâ ve defterdârlık manşıblarında tekrâr ile Mekke-i mükerrerede vefât iden Seyyid Feyzu’llah Efendi evâ’il hâlinde Müstakîm-zâdenüñ sâkin oldığı Şhremîni semtinde mukîm olmak münâsebetiyle hâline vâkıf olmağla riyâsetinde şeyhü’l-islâm bulunan Câmgöz dimekle mûlaqqab Topkapılı Şâlih-zâde Emîn Efendiye söyleyüp şehriye elli gurus bir ma’îşet hakkında te’yîd itdirmiş ve meydân-ı ehl yürürligde taş dikmişdir. Müstakîm-zâdeye lâyıq olan efendi-i mûmâ ileyhiñ bu âdemiyyetini bilüp takrîren ve tahrîren şükrini edâ itmek iken efendi-i mûmâ ‘ileyhiñ oğluna bir lehçe târîhi ki neşren hıttâ-i şerîf ‘ibâresidir. Andan mâ-‘adâ mü’ellefâtında harf yazmayup *Ravzatü’l-Meşâyih* ve *Silsiletü’l-Hattâtîn* ve sâ’ir eserlerinde Topkapılı baña tarîkımdan ferâgım mukâbelesinde te’yîd-i ma’îşet virdi diyü zıkr ve şenâ ider. Şâg olsa da şuña disem ki sen ma’îşetden kırk sene evvel imtihâna girmiş sen müderris olamamışsıñ. Şoñra niqrîsden maqşad almışsıñ ve çok zamân oturduğıñ yirde te’lifâta mûbâşeretden gayrı bir işe yaramamışsıñ. O müddet içinde saña tarîkiñ ‘uzemâsından kimesne merhamet idüp yüzine bakmamış. Kırk sene ‘ömrüñ fakrile geçmiş. İşte cümlemiz biliriz ki saña ma’îşetini Feyzu’llah Efendi yaptı. Anı şenâ itmeyüp Şâlih-zâdeyi şenâ itmek niçün olsun. Bunuñ sebebi bu tarîk-ı ‘ulemâda olanlar tarîk-ı h‘âcegânda olanları çekemeyüp anlardan kendülere bir ‘inâyet olsa da ketm iderler. Yine tarîkları ricâline ‘add iderler. Hattâ ba‘zı ferzâne ‘uçalâsı tarîkları ‘uzemâsı sâyesinde metâlib-i dünyeviyyelerini tahşîl idemeyerek tarîk-ı h‘âcegânî ricâline mürâca‘at ve ekşeri dahı izhâr-ı fakr u zarûret ile pâye ve arpalık ve akçe ve boğçe mişillü ni‘amât ile mütena‘im olduklarında ebnâ-yı cinslerinden ketm ile ve de el-ne‘am (?) efendimiz ve kazî-‘asker efendimiz himmet buyurdı diyü tarîkları ricâlini uçurırlar. Anlar ise

kimesneye ‘inâyet degül meclislerine gelen olur ise anlara ahve iirmegde buhl ve tıynet iderler ve cümlesi asûd ve bed-ahlâk ve ‘âlemüñ ni‘metine ased iderler ve kimesne bir güzelce Şu bardağı bulunduğını istemez le’im âdemler olmağla kimesneye himmet ve ‘inâyet itmezler. Müstakîm-zâde de bu gürûhdan olup ancak ricâl-i devlet-i ‘aliyyeniñ nüfûz ve ikbâlîni çekemediginden Feyz Efendiniñ ‘inâyetini ketm ile Topkapulıyı uçurmuş "teâsünallâh-i te‘âlâ ‘an-seyyi‘âtihi"¹ Şâ‘ir Bâkî Efendi merhûm ara urı ve köse bir âdem imiş. Merhûm Sultân Süleymân cennet-mekân arem-serây-ı hümâyûnından Şâ‘ire tûtî-nâm câriyeyi tezvîc eylemiş. Bâkî merhûmuñ eibbâsından biri tebrîk-i te‘ehhül zemîninde Şâ‘ire tûtî adınıñ size tezvîci muvaffakmış. [6a] Tabaka-i mişl-i meşhûrını yâd itdirdi diyüp o dağı cevâbında behey âdem yokdır uçurmağa müteaşşıl (?) degül. Zîrâ aldığımız câriye tûtî degül argadır dimekle ba‘de zamân Bâkîniñ tûtîye arga didiği kendüye mün‘akis olduğda Tûtî bu beyti inşâd eylemiş:

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Bağteten olmuş iken tûtî gurâba hem-nişîn
Yine Őekvâyı gurâb eyler arâbet bundadır

Nâbî merhûm bir azelinde

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Ey meyl sürme gözlerin öp benden ol mehiñ²
‘Arz eyle siyehkâri-i hicrânı mû-be-mû

beyti inşâd idüp müte‘ahhirinden Tâlib ve Nazîf ve Tevfik Efendiler dağı

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Ey Şâne pây-ı zülfüne düş benden ol mehiñ
Şerh eyle âk âki-i hicrânı mû-be-mû
- 2 Ey câm-ı bâde leblerin öp benden ol mehiñ
‘Arz eyle telh-kâmî-i hicrânı mû-be-mû
- 3 Ey cûy-ı eşk benden o yâriñ ayađıñ öp
‘Arz eyle cûş-ı hicrânı mû-be-mû

dimişler. Şeyh âlib bunları görüp

¹Yüce Allah günahlardan iyileştirsin, güzel kılsın.

²Mecmuada "öp" kelimesinden sonra yer alan "de" bağlacı vezin gereği düşürülmüştür.

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Ey mûy-ı çîn yüzlerin öp benden ol mehiñ
Ögret cefâ-yı renciş-i hicrânı mû-be-mû
- 2 Ey 'ûd kıkla perçemini benden ol mehiñ
Naql eyle derûn-ı âteş-i hicrânı mû-be-mû

beyitlerini söylemiş. Erbâbına ma'lûmdır ki şeyh mezbûruñ beyitleri şâyân-ı taḥsîn olmayup zîrâ yüzlerine ta'bîrinden ise ruḥlarına daha münâsib idi. Bir de Nâcî ve Tâlib ve Nazîf ve Tevfîk Efendileriñ beyitleriniñ muşarra'-ı şânîleri gibi olmalı ki münâsib ve cinâs ve şan'atden ḥâlî degül. Bunuñ ki anlar gibi degül. Ma'lûm ola ki ḥavâşş-ı envâ'ı vardır. Ya'nî ḥavâşş-ı celîle-i Kır'aniyye ve ed'îye-i me'sûre ve ba'zı vefk ve tılısm maḳûlesi nesnelere. Kesb-i ḥavâşş ḥuşûşâ Şemsü'l-Ma'ârif ve bu bâbda İmâm Ğazâlî vesâ'ir kibâr-ı e'imme-i dîniñ te'lîf eyledikleri resâ'il-i 'adîdede tafşîl ve taḥrîr olunmuş olmağla bunları mütâla'a ile fen-i ḥavâşş taḥşîli kâbil olsa bile bir şâhib-i izn bir dândan (?) me'zûn olmadıkça te'sîri mümkün olmadığı bi't-tecrûbe zâhir olmuştur. Ḥavâşş-ı ta'rîfi bu kadardır. Kitâb zâhırında ve kenârında görüp okumağla meşğûl olmağla ḥâşıl olmaz. Beyhûde zahmet çekilmeye. Akdem şartı me'zûniyyettir. Reml ve nücûm tecrûbeden 'ibâret ve iştiğâli mûcib süfliyyet olmağla 'aklı olan buna heves itmez. Kimyâ aşlı yok birtakım elfâz-ı beyhûde olup çok kimesneyi müflis itmiş ve netîcesi yâğ çıkarılmakda karar eylemiş bir meş'ûm ve uğursuz fen-i ḥazer olunacak şeydir. Simyâ bunuñ aşhâbını gördüm şöyle yaptı böyle oldu dir. Pek çoktur ve envâ'ı vardır. Şekâvetden istimâ' olunan ḥikâyâtdan üç ḥikâye mazbûtumuz olup ḥikâyenin biri ḥuddâma mâlik olmak birisi kâğıddan altın çıkarmak biri daḥı bir âteşte olan altın ve cevhere dest-res olmak mâddesi olmağla üçünün daḥı başka başka tafşîline ibtidâ olundu. Ḥikâye-i evvelî 'ulemâ-yı devlet-i Sultân Selîm Ḥan cennet-mekândan. Târîḳ-ı hacc-ı şerîfde vefât iden Kartallı Ḥasan Efendi merḥûm Şehzâde Câmî'-i şerîfde ders okurken 'Arbâdan üç nefer 'Arab dersine mülâzemet ve altı mâh kadar müddet müdâvemet eyleyüp ba'dehû üç birden terk ile on gün görünmemiş ve bir gün ḥitâm-ı derse qarîb [6b] ikisi gelmiş ve ḥâceleri Ḥasan Efendinin elini öpüp şerîk ve refîkleri diğere kimesnenin Sultân Bâyezîdde kân-ı Taḥta Ḥanda sâkin ve ḥaste ve muḥtazır olarak kendülerini istiḥlâl için taleb eyledigini ifâde eylemiş olmalarıyla Ḥasan Efendi merḥûm daḥı 'Arablara muvâfakatle ḥân-ı mezbûra varup ḥasteyi bir kaba ḥasr üzerinde başınıñ altında yaşdıḳ pâyesiyle bir taş şiyâb bezle yatur ve muḥtazır görmekle ḥaste ḥâcesini gördükde elin öpüp istiḥlâl eyleyüp ve koynından bir kibritî bez içinde bardak gibi bir şey çıkarup kabûlini ḥâcesinden ricâ itmekle ol daḥı ba'de'l-kabûl çok geçmedin ḥaste vefât eylemiş. Ḥasan Efendi merḥûm merḳûm 'Arabı derḥâl techîz

ve tekfîn ile kaldırıp defn itdirmiş ve ahşâm üzeri medresede oçasına gelmiş ve ‘Arabîñ virdigi bezi açup içinde olana nazar eyledikde görür ki bir güzelce kandil bu ne olsun diyerek içine yâğ koyup yakdığı anda oçada arkasında bir altun hegbesiyle siyâh bir ‘Arab peydâ olmuş. Hasan Efendi bir zamân meh-veş olduğdan soñra ‘Arabîñ hâl ve şânını su’âl ve isti’lâm eyledikde ‘Arab kandilîñ haddâmından haber virmekle Hasan Efendi tekrâr ‘Araba señ şimdi ne yaparsîñ didikde siz ne emr iderseñüz anı iderim ya’nî şu arkamdaki bir hegbe altunı isterseñiz getiririm demiş. Hasan Efendi benden evvel saña mâlik olan kimesne senden bir şey aldı mı idi diyü su’âl eyledikde bir kere kandili yakup bir altun almış idi. Andan gayrı bir şey almadı demiş. Hasan Efendi tekrâr bu altunlar seniñ midir yoñsa âheriniñ midir kimiñ izniyle baña getirirsîñ didikde ehl-i İslâm ve kefereniñ müddahar aqçelerinden devşirüp ihtiyâten böyle getiririm. Daha ziyâde isterseñiz bir mahallden dañı alup yine getiririm didikde hemân Hasan Efendi kandili sögindirüp te’emmül ider ki bunuñ benden evvelki şâhibi gördigim vechle fakr u fâkayı ihtiyâr ile bu ‘Arabdan bir şey almamış ve öbür altunı da kim bilür ne olmuş ki almış ve bunuñ sebebi ‘Arabîñ getirdigi altun sirkat maqûlesi harâm olduğundan içün baña böyle mâl lâzım degüldir diyü kandili kırup soçağa atmış ve bir dañı ‘Arab kendüye görünmemiş olduğunu yalan söylemek âdeti olmayan talebeden ve Hasan Efendi merhûmuñ şâkirdânından biri söyledi. Hikâye-i sâniye tarîk-ı sa’diyyeden Eyübe Ortakçılarda sâkin olup iki yüz on yedi târîhinde seksen yaşını tecâvüz eyledigi hâlde vefât iden Şeyh Emîn Efendi fi'l-aşl Kocak semtinde bir dükkânda berber olup devr-i Sultân Muştafâ Han-ı sâlis evâsıtında İstânbûla gelen Şâmî Şeyh ‘Abdü's-Selâm Efendiden bî’at ve beher hefte tekyesine varup muqâbelesinde bulunmağa himmet iderek dervîşlige şûret virüp lakin dükkânına bir dervîş gelüp gitmege başlayup Emîn Efendi dañı muhib dervîşân olmak hasebiyle o dervîşe kudreti miqdâr aqçe virmek ve karnını toyurmak gibi i’âne idermiş. Bir gün yine o dervîş gelüp Emîn Efendiye ikrâmından memnûn ve müteşekkir olduğunu ifâde iderek terk olmak üzere kâğıda sürhile bir dâ’ire çizüp i’tâ ve ne vakt kendüye aqçe iktizâ ider ise o dâ’irenüñ bir tarafına bir nokta vaz’ eylemesini îmâ idüp ancak bundan aqçe hâsıl olur diyerek çokça gitmemesini tevcîh ve tenbîh eylemiş ve dervîş seyâhate gitmiş. Ba’dehü Emîn Efendi dâ’ireye noktayı vaz’ eyledikde bir zer-i mañbûb İstânbûlı zuhûr idüp giderek artırarak ev almak ve evlenmek ve aşırı maşraf itmek derecelerine vardıkda altun kesilüp dâ’ireniñ çoğı boş qalmış. Soñra Emîn Efendi berberliği terk ile ‘Abdü's-Selâm-zâdeden hilâfet alup meşihatde qarâr imiş. Hikâye-i sâlişe bir magribî ‘Arab ka’ten kendü ile [7a] mu’ârefesi olmayan Südlice karyesinde sâkin bir fakîrül-hâl müsellim terziye gelüp señ çok aqçeye mâlik olmak ister misiñ didikde terzi fakrından aqçeye muhtâc olduğımı beyân ve ‘Arab dañı buña bir zembîl içinde kömür ve kibrît ve kav ve qaçmak mişillü nesnelere virüp arkasından

gelüp ka‘en şohbet söylemeyerek işâretde kömürî yakup buhûrî üfürmege ikdâm eylemesini tenbîh ve ağzından dünyâ kelâmı çıtlamamasını tekrâr tekrâr te’kîd eyleyüp ‘azm-i râh itmişler ve Kâğıdhâne Köprisiniñ başına gelmişler. Mağribî ‘Arab okumağa meşgûl olmağa köpriniñ ittişâlinde şuya bir hâlet-i zâ’ide gelüp bir temur maħzen kapusı gibi şey görünmüş ve birkaç dakîka soñra açılmış olmağa bir âteşe gider bir nerd-bân zâhir olmuş. ‘Arab ve terzi nerd-bândan aşağı inmişler. Bir ota gibi maħal. Orada ‘Arab terziye buhûrî yakmağı işâret idüp terzi daħı buhûrî yakup bir tarafından okurmuş. Maħal-i mezkûrede daħı bir temur kapu olmağa açılıp içinden bir kız ki üzerinde envâ‘-i hulle ve cevâhir mevcûd ve hûsn-i cemâlî rûy-ı arzda nâ-meşhûr feryâd iderek çıkup emân efendi baña merħamet eyle kıyma diyü tazarru‘ ve niyâz ile üzerinde olan hulle ve cevâhiri ‘Araba teslîm ve birçok altını daħı taqdîm eylemiş ise de ‘Arab iltifât itmeyüp bir tarafından okur ve bir tarafından buhûrî işâret idermiş. Terziniñ dünyâ kelâmı söyleme diyü ‘Arabiñ tenbîhi külliyyen hâtırından çıkup kızını feryâdına rahm ve şefkat ile ‘Araba hitâben bu hulle ve cevâhir ve altunları alup gidelim didigi gibi bir tarrâka kopup terzi kendüyi gayb itmiş. Bir zamândan soñra ‘aklı başına gelüp görmüş ki Surlıcada mezâristâna qarîb bir maħallde oturup ayağı fi'l-cümle incinmiş. Ba‘dehû hânesine gelüp ferdâsı ‘Arabiñ meyyiti ka‘en eser-i katl ü cerh olduğu hâlde köpri-i mezkûruñ qurbında ‘uryân olarak bulunmuş ve Eyyûb Maħkemesinden keşfe kâtib gelüp ‘Arabiñ rüfeķâsını ve keyfiyyeti lede't-taħarrî bulunan rüfeķâsı terziyi bilürler imiş. Surlıcadan terziyi maħkemeye celb eylediklerinde terzi minvâl-i meşrûh üzere taqrîr ve rüfeķâsı daħı terziyi taşdik ile bunuñ kabâhati olmayup bunca naşîhat imiş iken müteveffâ ‘Arab birini diñlemeyüp bu ‘azîmete şürû‘ ile ‘âkıbet kendüyi ihlâk eyledi dimişler. Maħkeme haddâmı bu ‘Arab okuyup okuyup ne yapacak idi. Ol hulle ve altını alup çıksaydı ölmez mi idi didiklerinde ol hulle ve altunlar alınmaz tâ okuyarak. Tekmîl-i ‘azîmetde kıza mâlik olup alup taşra çıkardıkda ne vaķt mâl ve cevâhir ister ise kızını haddâmı getiririm ve ‘Arab ecel-i mev‘ûdı irinceye kadar taşarruf ider ‘ömrinde zarûret görmez diyü cevâb virmiş oldukları sicillât-ı maħkeme-i Eyyûbda muķayyed olduğu şahîhdir. Böyle fenlere iştiğâlde olan mazarratdan hâlî degüldür. Ma‘lûm olsun ki hikâye-i şâlişe Hâcî ‘Arab Efendi telef-i vücûd idüp refîkı olan terzi daħı nâfilece zaħmet çekmiş ve hikâye-i şâniye şâhibi olan Emîn Efendi ez-vaķtde elinden çıkarup meşîhatde qarâr eylemiş ve hikâye-i evveliñ şâhibi ise Kemâl Zâhid ve taķvâsından ol müzahrefe i‘tibâr itmeyüp hîç yolında vefât itmişdir. ‘Ulûm-ı şer‘iyyeden mâ‘adâ ‘ulûm-ı ‘ulûm ve fûnûnuñ dünyâda mazarratdan gayrı fâ’idesi yokdur. [7b] Şadr-ı esbak Râğîb Mehmed Paşa merħûm dervîş-i hey’etde ‘ale’s-seher bir kahveye girüp oturmuş. Herkes sükût eyledigi hâlde biri söylemiyoruz dimiş. Digeri daħı bizde söyleyecek hâl mi kaldı diyüp âheri bize ne oldu ki söylemeyelim didikde digeri şadr-ı a‘zam cümlemiziñ ağzını sihr ile

bağladı söyleyecek kudretimiz kalmadı cevâbını virmiş. Müşârün ileyh istimâ' ile herîfe hitâben şadr-ı a'zam yalınız seniñ ağzını mı bağladı yoğsa bi'l-cümle ahâlî-i âstâneniñ mi didikde cümleñiñ diyü cevâb virüp cümle ahâlîniñ ağzını tutmak nice mümkün olur didikde herîf şadr-ı a'zam erbâb-ı ma'ârifdendir bir vefk yazar. Şavaqlarda olan tekneye vaz' ider. Beher-hâl o şudan cümle ahâlî içer. İşte ağızları bağlanur gider dimekle kahvede olanlar gülüşüp biraz vaqtden soñra şadr-ı müşârün ileyh kalup kahveniñ çekmecesine ziyâdece altun bırağdıqda herkes yüzine diğkatle bakup şadr-ı a'zam tebdîl gelmiş oldığını his eylediklerinden cümleye bâ-huşûş o sözi söyleyen kimesneye telâş geldigini görüp müşârün ileyh o herîfe korkma güzel kubbe çevirdiñ. Eger vefk ile halkıñ ağzını tutmak mümkün olsa didigiñ gibi olur diyüp şavışmış. Biñ yüz kırk üç vaq'a-i meşhûresinde meşîhatden ma'zûl olan 'Abdu'llah Efendi küçük dâmâdı Şâlih Efendiye Kañlıcada Şevkî Burnı dinilen mağallde yalı inşâ eyledikde ol vaqtıñ zurefâsı "*Şevkî Burnında yalı yaptı küçük dâmâda türbe şalma taşın (?) döndi yüzüñ âbâda*" demişler. Çünkü ol mağallde şalma taşın (?) merkadı diyü bir hatîre vardır. Kiçeci 'İzzet Mollâ merhûm Yâsînci-zâde 'Abdü'l-Vehhâb Efendiniñ bir gün zararını görmemiş ve belki ba'zı cihetle luğfını görmüş iken ve Hâlet Efendiniñ envâ'-ı kerem ü iltifât ve eşnâf-ı mekârim ü telaţţufâtıyla müstağrıq-ı ihsânî iken Yâsînci-zâdeniñ def'a-i evvelî 'azlinde Hâlet Efendiniñ dağı nefy ü iclâsı vâkı' olmağla Mollâ Hâzretleri şâ'irliği ele alup

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 İbn-i Yâsînciniñ âhir hidmeti
Hâlet-i nez'e getürdi devleti¹

beytini inşâd eyledigine kâni' olmayup İbn-i Yâsîn ile Hâlet ne 'aceb 'âkıbet-i devleti bu hâle kodı. Birisi hâlet-i nez'e getürüp birisi üstüne Yâsîn okudu kıt'asını dağı inşâd ile etrâfa neşr ve işâ'a ve ba'zı rivâyete göre celî kalem ile bir kâğıda yazdırup mektûb şekline koyup Yâsînci-zâdenüñ menfâsı olan İznikde irsâl eylemiş olmağla sû'-i şânî-i mücâzâtı olmak üzere mollâ-yı merkûmuñ âhir cenâha ve taşîrât ile Yâsînci-zâdeniñ def'a-i şâniye meşîhatinde müdde-i tarîkıyla Sivasa nefy ü iclâsı vâkı' olmuşdır. [8a] Bu 'İzzet Mollâ eslâfda haşmet ve 'aşrımız ricâlinden Seydâ gibi tokunağlı sözler söyler bir âdem idi ve katmızda hâriciyye nâzırı olan Hülûşî Ahmed Paşa büyük tezkireci iken eyyâm ta'tîlinde bir gün Hünkâr İskelesi nâm mesîreye gitmiş ve mollâ-yı merkûm dağı ba'zı ehibbâ ile oraya varup çünkü o eşnâda mîrgûze (?) hem-civârı olmak münâsebetiyle ülfeti olduğundan ehibbâsıyla yanına oturmuş. Bunlar bir on kadar ehibbâ olup ol meclisde bir yandan şöhet açup güzel

¹ Bu beyit, mecmuada mensur şekilde yazılmıştır.

güzel konuşurlar iken Frenkler 'avratlarıyla kol kola gezinmege başladığını mollâ-yı merkûm gördükde mücerred paşa-yı müşârün ileyh ta'riz kaçdıyla ke-enne-hu nefesine gurûr yüzinden olarak "elhamdüli'llah-i 'alâ dîni'l-İslâm"¹ diyüp eger ehl-i İslâmda dağı böyle seyr yirinde 'ıyalleriyle çıplak gezinmek 'âdet oldu. Ben furtuna-i zişt-rû ile teveccühle gezebilürdim. Zîrâ 'İzzet Mollânın 'avratının hâline bak diyü herkes beni te'ayyüp iderdi didikde meclisde olanlar gülüşmişler ise de paşa-yı müşârün ileyhiñ iki nefer 'ıyâliniñ biri yetmiş yaşında biri dağı yek-çeşm ve zişt-rû olduğundan 'azîm-i hacîl ve munkabız olduğu istimâ' olunmuşdur. Ser-etıbbâ-yı esbak Behcet Efendi Nerdbân Köyine seyre gitmiş ve orada olan Bektâşî tekyesini görmek için girmiş olup tekyeniñ babası karşılayup ba'de'l-ikrâm gidecek olduğda baba efendim burada türbe de vardır ziyâret buyuruñ diyüp türbeye getürmiş. Türbe şandûkasınıñ baş tarafına dikilmiş bir büyük taş olmağla baba bu taşı Horâsândan bu merkad şâhibi atdıkdâ buraya düşmiş ve gelüp bunda tevattun ve vefât eylemişdir didikde Behcet Efendi sübhâna'llah müslimânım diyüp Allah ve peygambere inanmayup bu taşıñ Horâsândan atılıp geldiğine inanmak ğarâ'ibdir demiş. Ricâl-i devletden biri menâşib-ı 'âliyeden birine tâlib olup ol 'aşrın menfezânından birine recâ ve niyâz ve muhâtabı dağı hüsn-i müdâfa'a yollu kelimâta ser-âgâz eyledikde sâ'il-i mucâb ve mülzem olmayup ibrâm ve fezleke-i kelâmında eger naşbımdan soñra ol manşibiñ umûrını idâre idemez isem müddet-i kalîlede 'azl ve mücâzâtına râzıyım. Bir kere tecrübe büyük muqaddimâtını ifhâm itmekle derhâl muhâtabı sultânım sibâk-ı kelâmınıñdan bu naşb olunan kimesneler ba'de'l-naşb tecrübe olunur zan idiyorsuñuz ma'a-hazâ böyle degüldür. Biz bir âdemi tecrübe itmedikçe naşb itdirmiyoruz demiş. Ya'nî sizi tecrübe eyledik erbâbı degülsüñiz tecrübe kişimizsiz dimeği murâd eylemiş. Ol zamân hurdeyi añlayup me'yûs olmuş. [8b] "Bismi'llahi'r-rahmani'r-rahîm Elhamdülillâhillezi 'alleme'l-insâne mâ lem ya'lem ve na'ime 'aleynâ ve 'alâ 'ibâdihî el-muhlişîn bikeşfi esrâri'l-kadem ve's-şalâtu ve's-selâmu 'alâ rasûlihî seyyidü'l-Arabi ve'l-Acemi ve 'alâ alihi ve 'izzetihî zü'l-fazli ve'l-keremi emmâ ba'dü".² Ey tâlib-i 'ilmi ledünnî ve ey Râğıb-ı gevher sühân bil ve âgâh ol ki saña bir tarîkat beyân itsem gerekdir. Tâ ki bir zamânda kendi vücûdın bilmek isteyüp ve nev'en dünyâ halâyıkından biri olmak murâd itdikde bu beyân ideceğim üslûb üzere 'âmil olduğında cemî'-i murâdâtın ve maşşûdâtın hâşıl kılasın. Zîrâ benim rûhum saña bu takrîr ve tahrîr ideceğim tarîk-ı 'uşşâk ve tarîk-ı şettârdır. Zîrâ sâlikiñ ekşeri varlık yolundan giderler. Öyle olsa tûl-i zamân ile maşşûda vâşıl olurlar ve bu tarîkla sülûk iden fenâ yolundan gidüp zamân-ı kaşîrde maşşûda vâşıl olur. Bu tarîkla sülûk

¹ İslam dinini ihsan ettiği için Allah'a hamd olsun.

² Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'adır ki insana bilmediğini öğretti. İhlas sahibi kullarını İslam ile şerefliendirdi ve kıdem sınırlarını keşfetmekle bizi (ihlas sahibi kullarını) nimetlendirdi. Esenlik ve dua, Arap ve Acemin efendisi olan Hz. Muhammed'e ve onun ailesine olsun. O cömertlik ve üstünlük sahibidir.

haşşü'l-haşşdır ve ne'am yoludur. Pes imdi varlık yolundan gidenlerin âhir kademesi bunların evvel kademesidir. Zîrâ benim rûhum zümre-i 'uşşâk ki nihâyet hâne-i vişâle ne'am yolundan vuşûl bulmuşlardır. Maħalle köpeklerinin 'av'avından fâriğlerdir. Pes burada ve nihâyet hâne-i vişâlden murâd Hâzret-i Muhammed ve vücûd-ı zât-ı muṭlaḳdır ve 'âşıkdan murâd sâlik-i mesâlik-i tarîkat ve vâşıl-ı mevâşıl-ı haḳîkatdir ve maħalle köpeklerinden murâd bînândır. Tâ'ife-i 'uşşâk ise bî-reng ve bî-şifâtdır ve şifâtdan murâd 'uşşâka daḥl ve ta'arruz iden zümre-i 'avâm-ı kelhevâmdır. İmdi tâ'ife-i 'uşşâk ise bî-reng ve bî-şifâtdır. Murâd-ı 'arz-ı şûret zühhâd ve şalâha beyne'l-halk ehl-i felâh olup şâhib-i hırka ve külâh olanlardır. Zîrâ bu tâ'ife kimesneyi vaṭan-ı aşliyyesine vâşıl itmege kâdir degüldür lakin şöylelidir ki bu tâ'ife daḥı vücûd-ı zevâ'id-i rûzgârdan olalar. Belki bu tâ'ifenin daḥı vücûdları ḥayr-ı muḥaşşandır. Zîrâ bu tâ'ife 'âlemin künâsıdır ya'nî süpürücileridir. Zümre-i 'avâm ile mezbele mertebesindedir ve bu zâhirde merâtibde kullanılan seccâde-nişînler meşâyih-i tâlib-i haḳkı mezbeleden çıkarup silüp süpürüp 'uşşâk şöbetine lâyıḳ ider. Zîrâ vücûd-ı insân kandil müşâbehesindedir. Tâlib-i zâhirde seccâde-nişîn olan meşâyih'e varup irâdet getirüp evvelâ telkîn-i zikr ider ve zikriñ fâ'idesini görür ki dilde olan ḥâr ve ḥâşâki yakup kül ider. Ümem-i âhir telkîn idüp silinüp pâk-i kandile yaḡuñ ve fetilüñ koyup ḥâzır ve müheyyâ ider lakin yakmağa kâdir degüldür ve bî-reng ve bî-sıfat olan tâ'ife-i 'uşşâk ise bu 'âlemi seyâhat üzere ve seyr idüp kandili silinmiş yaḡı ve fetile ḳonmuş tâlibi bulduklarında hemân yakup rûşen idüp nûr-ı muḥassen iderler. Öyle olsa ne'am yolundan sülûk iden 'uşşâkıñ tarîkıñ beyân idelim ki vaḳtinde gerek olur. İmdi ey 'azîz bil ve âgâh ol ki ne'am yolundan gidenlerin tarîkı budur ki ism-i celâl ki Allâhdır. Bu şaḥîfede raḳam olunmuşdur. Pes imdi benim rûhum ol ism-i şerîfi ḥıfz idüp her gâh ki umûr-ı dünyâdan fâriğü'l-bâl ve âsûde-i ḥâl olasıñ. Bir ḥalvet yirde pâk âbdest alup ve ḥelâl libâs giyüp iki rek'at namâz kılip ve Cenâb-ı Haḳka tazarru' ve niyâz idüp ism-i şerîfi muḳâbele ki bir mürtefi'ce ya'nî yüksek yire koyup ve zâhir ü bâtın-ı derûn-ı dilden müteveccih olup ism-i şerîfe nâzır ve ḳalbiñ ile [9a] ḥuzûr-ı Haḳḳda ḥâzır olasıñ ve mümkün olduḡı miḳdâr nefesini tutup tîz tîz nefes almayasıñ. Bu üslûb üzere ol miḳdâr ol ism-i şerîfi süresin ve her kaçanki bu üslûb üzere ol miḳdâr ism-i şerîfi göresin ve nazardan ferâgat idesin. Girü dîde-i bâtın ile ol ism-i şerîfe nâzır olasıñ ve lisân-ı ḳalb ile zikre meşḡul olasıñ ve girü âzâdelik el virdikçe muḳaddemâ zikr olunduḡı üzere ol ism-i şerîfe nâzır olasın ki bir nice zamân müdâvemet eylesesin. Señ seniñ senliḡin alup kendü varlıḡın 'atâ ider. Zîrâ haḳîkatde ism müsemâdan ayrı degüldür. İsti'dâdna göre seni ma'nâ yüzünden terbiye iderler. Hâlâ zamânda mevcûd olan 'azîzlerden görüp muşâhabet eyledikde fuḳarânın birisinden bâtınıñ ile istimdâd idesin şol kimesneden ki aña ḥüsn-i i'tikâdın ola. Fe-emmâ şöyle ki zâhirde olanların birisine i'timâdın olmaz ise sâbıḳan geḳen meşâyihden ki meşelâ

Şeyh Muhyi'd-dîn-i Ekber veyâ Şeyh 'Abdü'l-Ğâdir Geylânî veyâ Bâyezîd-i Bistâmî veya Cüneyd-i Bağdâdî veyâ Hasan Başrî veyâ Zü'n-nûn-i Mısrî veyâ Celâle'd-dîn Fetevâ veyâ Hâzret-i Bahâü'd-dîn Nakşibendî gibi sultânlarıñ rûh-ı şerîflerinden istimdâd idüp nihâyet anlarıñ birine i'timâd-ı şahîh ile i'timâd idesiñ. Muqaddemâ intikâl iden 'azîzleriñ birine cân u dilden gönül bağlayup istimdâd eyleyesiñ. Öyle olsa az zamânda murâdına vâsıl o maqşûduñ hâşıl idersiñ inşa'allâh-i te'âla. *"Ve hüve aḥseni'l-ḥitâbi ve biḥamdihi muşalli yâ 'alâ resûlihi şalla'llahü 'aleyhi vesellem."*¹

Risâle-i Düstûrül-'Amel li-Işlâhi'l-Ḥalel

Bismi'l-lahir-rahmani'r-rahîm ḥamd ü senâ ol mâlikü'l-mülk olan taḳaddes ve te'âlâya sezâdır ki tedbîr-i nizâm -ı 'âlem irâde-i 'aleyhesine menûṭ ve tesviye-i umûr-ı benî âdem meşîyyet-i ezeliyyesine mevḳûf ve merbûṭdır ve salât u selâm ol ḥayrül-enâm cenâbına ki edviye-i siyâset-i şer'îyyesi ıslâh-ı mizâc-ı mülk-i devlete kâfi ve ta'dîl-i kuvâ-yı dîn ve millete vâfidir ve ba'de çün târîh-i nebeviyye 'aleyhi ekmelü't-teḥiyye biñ altmış üç senesine irüp devlet-i rûz-ı efzûn-ı 'Osmâniyye üç yüz altmış dördüncü sâle bâliğ oldu. Bir mûcib-i 'âdet-i ilâhiyye muktezâ-yı ṭabî'at-ı kuvvet ve ictimâ'-i beşeriyye bu Devlet-i 'Aliyye mizâcında 'alâyim-i inḥirâf-ı ṭabî'at ve kuvâsında âsâr-ı ihtilâf görünmekle ber-vefki'l-mülük mülhemûn-ı pâdişâh-ı 'âlem-penâh idi. Fevâh tarafından fermân-ı cihân-mutâ' ve ḥükm-i vâcibü'l-ittibâ' şâdır oldu ki umûr-ı dîde-i a'yân ve kâr-âmûzde-i ehl-i dîvân bir yire gelüp şüretiñ göyürmek dileler ve bu ğâ'ileniñ tedbîri nedir göreler. Tâ ki *"ıyâzen billâh"*² bir tedârüki müşkil kâr mededi olmaya *'ilâc-i vâkıa piş ez vukû' bâyed kerd'*³. Ḥasbe'l-fermân evvelâ vekîl-i mâl olan vezîr-i zî-şân ve defterdâr paşa ḥuzûrında ehl-i dîvân cem' olup îrâdiñ kıletti ve maşârifîñ keşreti ve buña müte'allik re'âyânîñ za'f ve telâşî ve 'askeriñ füzûmı aḥvâlinden baḥş açılıp cülûs-ı hümâyûndan beri olan müşâvereler üslûbı üzere arada ğuş-ı kıl ü kâlden soñra maḳta'-i kelâm bu oldu ki Kıra Muştafâ Paşanıñ âḥir 'aşrı ki biñ elli üç târîhidir. Îrâd ve maşraf berâber idi. Îrâda ne yüzden kesr gelüp maşraf ne sebebeden ziyâde olmuşdır. [9b] Ol zamândan bu âna gelince aqlâmdan çıkarıla. 'Ale'l-infirâd tafşîle vukûf hâşıl olduğdan soñra 'ilâcı ne ise görüle diyü işmarlanmağla meclis âḥir oldu. Bundan soñra bu ğâ'ileniñ 'ilâcı bâbında yine cem'îyyet ve meşveret muḳarrer olmağla lâzım geldi ki ed-dînü'n-naşîha fehvâsınca ḥayr-ḥ'âh-ı dîn-i devlet olanlar bildikleri mertebe-i ketm ü dirîğ

¹ Hz. Muhammed'i övmek ve ona duada bulunmak hitapların en güzelidir.

² Allah'a sığındık, Allah korusun.

³ Olaylar gerçekleşmeden önce önlem almak gerekir.

itmeyüp semt-i şavâba delâlet ve cânib-i reşâda işâret ide. Binâ'en 'alâ zalik bu eķall-i ĥalîfe daĥı müddetü'l-'ömr ĥidmet idüp sefer ve hazarda rûzgârın germ ve serd ve nice derdin çeküp tevârîĥ-i eslâf görmekle didildiği sâyesinde âsüde olduĥı Devlet-i 'Aliyyeye lillâh-i nuşret ve şükr-i ni'met niyyeti ile tevârîĥde görüp ve bi'l-fi'l tecrübe ile yakîn ĥâsıl itdigi mertebe bu umûra müte'allik bir iki varak-ı tesvîd ile şüreten ĥarb-ı ĥadîd-i yâver gibi görünmekle aşĥâb-ı devlet kuşûr-ı himmet sebebiyle teĥâfûl eyleyüp müntefi' olmazlar ise bârî yevm-i âĥiretde kaĥ'-ı maķderet olunmaz ola. Pes imdi bu evrâķ bir muķaddime üç faşl ve netice üzere tertîb olunup ismine Düstûru'l-'Amel li-İşlâĥi'l-Ĥalel dinildi. Muķaddime eĥvâr-ı devlet beyânında faşl-ı evvel re'âyâda faşl-ı şânî 'askerde faşl-ı şâlis ĥazînedede netice daĥı iĥtilâf ĥâ'ilesi def'ine ve atrâķ-ı mizâc-ı devlet 'ilâcına işârettedir. Muķaddime ĥâfi olmadı ki mülk ve saltanat ma'nâsına olan devlet-i âyîn âyîn üzere ictimâ'-i beşeriyyeden ibâretdir. Esrâr-ı ĥabâyi'-i eşyâya vâkîf ĥikmet-i nazariyye ve 'ilmiyye daķâyıkına 'ârif olan muĥaķķaķ didiler ki insânın ictimâ'-i ĥâl-i infirâdı ĥâline mümâsil ve ekser-i umûrda biri birine mu'âdil idüğü im'ân nazarıyla ĥad-i bedâhete vâsıl olmuşdır. Cümleden ol insânın 'ömr-i ĥabî'isi üç mertebe üzere takdîr olunup sin-i kuvvet sin-i vuķûf ve sin-i inĥitât bu üç merâtib-i evķâtı iķrâredir. Gerçi ta'yîn olunmuşdır lakin kuvvet ve za'f te'lîf ve terkîb ĥasebi ile tefâvüt üzere olup şaĥş-ı za'ifü'l-beyniyyenin sin-i inĥitâtı kavî terkîb kimesneden evvel ola gelmişdir. Pes insânın devletden 'ibâret olan ictimâ'-i ĥâlî daĥı üç mertebe üzerinedir. Zamân-ı kuvvet zamân-ı vuķûf zamân-ı inĥitât bu üç mertebe kezâlik tefâvüt üzeredir. Ol eelden selefde ba'zı cem'iyetler geçmeyüp zamân-ı inĥitâta vardı ve nicesi âfete uğrayan yigitler gibi sû'-i tedbîr-i âfiyetle zamân-ı vuķûfda gitdi. Ba'zısı bu Devlet-i 'Aliyye gibi ĥaviyyü'l-bînân ve râsiĥü'l-erkân olmaĥla imtidâd bulup zamân-ı vuķûf gibi geçdi. Bu ezmine-i selâsenin gerek infirâd ve gerek ictimâ'da 'alâmetleri vardır. Tedbîr-i umûr-ı cumhûra mübâşeret meĥdî-i müdebbirîn bilüp işlâĥ-ı mizâc ve sâ'ir 'ilâc tedbîrinde aña göre 'amel iderler. Nitekim mu'âlece-i cismâniyye ve rûĥâniyyede ĥâ'ide-i külliyyedir ve lâ-sû'-i tedbîr olunmuş olur. Zîrâ şeyĥ-i fânîye olan mu'âlece şabîye el virmez. 'Aksi daĥı müfid olmaz. Ĥâlâ bu maķâmda merâtib-i ictimâ'-i evķâtını ve 'alâyimini beyân münâsib olmamaĥla mecmû'-i risâleyi tetebbu' ve mütâla'adan aĥz-i ĥavâle olundu. Muķaddimedede bu miķdâr işâret kifâyet ider. Faşl-ı evvel ra'iyet aĥvâlinededir. Evvelâ re'âyâ ve berâyâ selâtn ve ümerâyâ vedî'a-i ilâhiyye olduğundan ĥayrı "*Lâ mülke illâ bi'r-ricâl ve lâ ricâle illâ bi'l-mâl ve lâ mâle illâ bi'r-ra'iyye*"¹ ĥazâyâsı ma'lûm-ı 'alemiyyân ve müstagnî-i 'anü'l-beyândır. Ber-vefķ "*Ĥayru'l-*

¹ Mülk ile deĥil yalnızca adamlarla, adamlarla deĥil yalnızca malla, malla deĥil yalnızca sorumluluĥu altında olanlarla.

*kelâmi mâ kalle ve delle*¹ bu bâbda bunuñla iktifâ olunmak gerek. Gâyeti müşâbehet ve ictimâ' ve infirâda râci' nükte ve mezâyâ ile bu kelâm-ı mücmel şerh oluna. Pes heykel-i maḥsûs-ı insânî 'anâşır-ı erba'a-ı tabâyi'den olan aḥlât-ı erba'adan te'lif ve terkîb olunur. Cevâb ve fevâh vâsıtasıyla zîmâm-ı tedbîr ve taşarruf-ı nefsi-nâtıkânîñ [10a] kef ve kifâyetine virilmiştir. Kezâlik hey'et-i ictimâ'ıyye-i beşeriyye daḥî erkân-ı varlıktan te'lif ve terkîb olunup ve ḥavâs ve kuvâya nazîr olan a'yân-ı devlet vesâleti ile zîmâm-ı tedbîr ve taşarruf nefsi-nâtıka maḥâmında olan sultân-ı 'alî-şânîñ kef ve kifâyetine vâ-beste kılınmıştır. Erkân-ı erba'a 'ulemâ ve 'asker ve tüccâr ve re'âyâdır. Zümre-i celîle-i 'ulemâ bedende ḥaṭṭ-ı maḥmûd olan deme mümâsil olup ḳalb ki menba'-ı rûḥ-i ḥayvânîdir. Rûḥ-i ḥayvânî bir cevher-i laṭîfdır ki gâyet leṭâfetinden bedende bi'z-zât cereyân idemeyüp dem anı ḥâmil olur. 'Uruḳdan eṭrâf ve a'mâḳ-ı bedene câri olur gider ve cümle a'zâ ve cevâriḥe işâldir. Lâ-cerem beden anuñla ḥayât bulup müntefi' olduḡı gibi 'ulemâ-i şerî'at ve ḥaḳîḳat daḥî rûḥ-i ḥayvânî meşâbesinde olan 'ilm-i şerîfi mebd-i feyyâzdan yâ bi'z-zât yâ bi'l-vâsıta ḥâmil olup eṭrâf-ı beden maḥâmında olan ümmîlere ve 'âlimîlere irişdirib beden rûḥ-i ḥayvânîden müntefi' olduḡı gibi anlar daḥî 'ilmden müntefi' olurlar. Rûḥ-i ḥayvânî kıvâm u devâm-ı bedene sebep olduḡı gibi 'ilm daḥî kıvâm u devâm-ı cem'ıyyete sebebedir. Anuñ için Ḥazret-i Yûsuf 'aleyhi's-selâm velâyet ve manşûb talebinde "İnnî ḥafîzun 'alîm"² didi ve 'asker balḡam maḥâmındadır. Tüccâr şafrâ ve re'âyâ sevdâya müşâbihdir ki tabî'ati türâbidir. Bu aḥlât-ı erba'a kesr ve inkisâr ile birbirinden müntefi' olup mizâc-ı beden şıḫḫat bulduḡı gibi eṣnâf-ı erba'a daḥî bi't-tabî' olmak ḥasebiyle birbirinden müntefi' olup nizâm-ı cem'ıyyet ve mizâc-ı devlet şıḫḫat bulur ve bu aḥlât-ı erba'a i'tidâl üzere olmak vâcibdir ki mizâc-ı beden muḫil olmaya. Eger kemmiyyet ve keyfiyyet cihetinden bir rutûbet peydâ idüp fâsid yâ gâlib olur ise iḫrâc ve teskîn ile tedârük lâzım gelür. Pes re'âyâ ki sevdâ maḥâmındadır. Ṭayyib-i teşrîḫde şâbitdir ki ta'âm hazmından soñra bir zamân mi'deye ḡidâ vârid olsa taḫal biraz sevdâ döküp boş ḳalmasın ve ba'zî ḫalele mü'eddî olmasın diyü tedârük itdüḡı gibi mi'de maḥâmında olan ḥazîneye ḡidâ müşâbehesinde olan mâl vârid olmayup tehî ḳaldıḳda re'âyâ fuḳarâsı mâl döküp her-bâr ḥazîneyi boş ḳomayup tedârük üzere olurlar ama maḫḫûr ve münekkes olup kâr ve kesbden ḳaldıḳda bu tedârük müyesser olmaz. Ol eclden selâṭîn-i selef re'âyâyı zulmden ḫimâye ve 'adl ile taṭyîbe-i ihtimâm-ı tâm iderler idi. 'Adlden 'udül eylemeyüp zâlîme yüz virmezler idi. Memâlik-i maḫrûsa ḳaryelerinden bir ḳaryeniñ ḫarâb olduḡına rızâları yoḡdı. Merḫûm Sultân Süleymân Ḥan dârü's-salṭanatü'l-'aliyye ya'nî şehir-i Ḳoşantiniyyeniñ tamâm ma'mûr olmasını murâd idüp memâlik-i maḫrûsanıñ ḳaşabât ve

¹ Sözüñ hayırlısı az olduḡu halde maksudu ifade edendir.

² "Çünkü ben çok iyi korur, iyi bilirim" dedi. (Yûsuf/55 Kısmî iktibas) (Doḡan, 2008: 243)

 ur sından birisini  aldırıp get rmeği tecv z itmey p ve re' y dan biri zir 'at ve  ar setden  alup  ehirde olmasını rev  g rmezler idi. Bel r d  al'asını fet  eyledikde ol diy r n k ff rını s r p Yedik le semtlerinde isk n eylemiŐ  idi.  o ra zam n-ı vu  f tec v z id p Cel liler zuh rıyla re' y ya za'f gel p terk-i diy r ve  aryelerden fir r itdiler. H l  İst nb lu n etr fi bile  oldı. R kım'ul-hur f bi  iki y z kırk beŐ  t r hine  adar on iki sene mem lik-i ma r sada gez p ekŐ er  aryeleri  ar b g r p  ah-ı 'Acem m lkinden Hemed n ve Tebr z  lkelerine vardıkda on beŐ  yigirmi menzil  adar mes fe bir  ar b  arye g rme  v ki' olmadı. [10 b] Z r  ol devlet zam n-ı vu  f  h rlerinde idi. Yigirmi seneye  ar b zam nda taŐ ralar bi'l-k lliyye berb d olduği  add-i tev t re iriŐ miŐ dir. Bunu  sebebi iz' f-ı muza'af tekl fdir ve b 'iŐ -i a'zamı budur ki em n tı ehline virilmek ve n -ehl-i gadd r n  a  ından gelmek l zım iken c mle men sıb bil-n m  m -beleğa bey'i min Yez d olup iŐ tir  iden mel ' n isti'c l ile ol maddeden dirdiği m l-ı  ab Ő i ma'a-ziy de cem' ve taŐ ile sa'y  zere iken zar ret bah nesiyle birine dağı bey' olunup ol vardıkda dağı ziy de ta'add  ider. Re' y  fu ar sı taz' f olunan tek lif  ad-bek (?) 'uhdesinden gelemez iken zalemenni  bu vechle dağı ta'add sine  a at get remey p ' lem  ar b oldu. Selefde irtiŐ avet t hmeti ile niceler ma'z l ve ma z l olup belki nice erk n-ı devlet  atlı olmiŐ  iken h l  ol  er'an ve 'a len muzır ve mezm m olan  aŐ let med r-ı um r-ı devlet olıca . Ol devleti  ve  az neni  h li nice olaca dır. Bundan  iy s oluna. Bu k r-ı mekr h m l k ile k ff r beyninde bile mezm m ve memn 'dır. Z r  ibt l-i  a  ve tenf z-i b t laya m 'edd  olduğundan  an n-ı 'adl ve mi'y r-ı 'a la mu alifdir.  er'an h rmeti  ub tında dağı iŐ tib h yoğiken ve ta'b r-i ismi s bıkan gizli iken ve gizli olunurken bunu   az neye nef'i ve imd dı vardır diy  i'l n eylediler. L -cerem  ayret-i  a  zuh r id p  az neden bereketi g t rdi ve  alkup 'askere ru'b ilk  id p selefde k ff r ehl-i İsl mdan fir r eylediği emr-i ber-'aks kıldı.  oyle ki taz' f-i tek lif-i zulem tdan ve manŐ ıb  atma  'iŐ y nından fer gat ve 'adle 'ud l olunmağla ted r k-i em n t ve tevbe ve in bet olunmaz ise  e' met-i 'iŐ y n ve  ar met-i zaleme ve 'ad vet ' lemi berb d eylemek mu adderdir "İnn  li'll hi ve inn  ileyhi r ci' n."¹ FaŐ l-ı  an  'asker a v lindedir. S bıkan ta r r ve bey n olundı ki beden a l t-ı erba'adan terk b olunup her biri hey'et-i ictim 'iyyedir. Birer  ınıfa m m sil ve  aŐ eten 'asker balgama m Ő abih ve mu' dil kılınmiŐ dır. Balgami  bedende l z mı ve nef'i ve kesretini  zararı ve tuğy n-ı kederi nice 'askerde dağı  yledir. H Ő ılı  ıv m-ı beden nice a l t n i'tid line mev f ise niz m-ı cem'iyet dağı eŐ n f-ı erba'anı  i'tid line men tdır. GerŐ i ikisinde de i'tid l  a ı i manŐ ur deg ldir. Lakin kesr ve inkis r bir mertebe-i  adden efz n olmaya ki 'arz-ı miz cdan  ı mağla  iŐ hate  alel gelmeye.  a an ins n sin-i vu  fi tec v z eylese b r det ve ru bet ki  ab 'at-i  eyh nd r. L -cerem ol

¹ "Biz Allah'a aidiz ve sonunda   phesiz O'na d neceğiz" (Bakara/156 Kısıml  iktibas) (Doğan,2008: 25)

sinde balgām gâlib olup hûkmini icrâ ider. Her-bâr ihrâc ve teskîn olunduğça tabî'at girü tevlîd itmek üzeredir ve sâ'ir ahlât dağı ana dönmege meyltedir. İmdi ol sinde olan kimesne balgāmı bi'l-külliyeye mağlûb idüp mağlûbiyyeti hâlinde tođrutmağā sa'y itmesi 'abeşdir. Hemân bunuñ mişâli bir aç şakallu şağşa beñzer ki şakalını siyâha boyayup min-ba'd ağarmamağā sa'y eyleye. Belki ol halde olana münâsib budur ki balgāmuñ zararsız galebesi mertebesine kâ'il ola. Bu müdde'âdan soñra da'vâ-yı hey'et-i ictimâ'iyeye naql idüp delîl ider. İderüz ki Kāra Muştafâ Paşa merhûm ve mağfûr Sultân Süleymân Han zamânı [11a] defterlerine göre kavli tenzîl itmiş idi. Çok giçmeyüp eski kararını bulup belki daha ziyâde oldu. Eger 'askerini ziyâde olması vâkı'mıdır dinilür ise ma'lûm ol ki merhûm Sultân Süleymân Han 'aşrında toğuz yüz yetmiş târîhinde cümle mevâcib-i hîredânî kırk bir biñ dört yüz toğuz neferini senevî 'ulûfeleri biñ iki yüz yigirmi üç yük ađçe idi. Tođuz yüz yetmiş dört târîhinde kırk sekiz biñ üç yüz on altı neferini senevî mevâcibleri biñ iki yüz altmış dört yük oldu. Sultân Murâd Han-ı şâliş 'aşrında toğuz yüz toğsan yedi târîhiniñ mevâcib-i hîredânî altmış dört biñ dört yüz yigirmi beş neferini senevî 'ulûfeleri biñ yedi yüz seksen iki yük ađçe oldu. Biñ dört târîhinde mevâcib-i hîredânî seksen bir biñ sekiz yüz yetmiş neferini bir yıllık 'ulûfeleri iki biñ beş yüz on iki yük ađçe oldu. Biñ on sekiz târîhinde toğsan bir biñ iki yüz iki neferini senevî mevâcibleri üç biñ yüz sekiz yük ağçeye vârid ba'dehû Sultân 'Osmân ve Sultân Muştafâ 'aşrlarında yüz biñ kadar olup Sultân Murâd Hanıñ evâhir-i aşrında Muhammed Paşa ve Kāra Muştafâ Paşa ve Bayram Paşa sa'yleriyle girü nişf mertebesine tenzîl olunup biñ elli haddlerinde elli toğuz biñ iki yüz elli neferini senevî mevâcibleri iki biñ altı yüz otuz bir yük ađçe itmiş iken çok geçmedin girü eski kararını buldı. Belki daha ziyâde oldu. Pes zâhir ve muğarrerdir ki kavli tenzîl idüp Sultân Süleymân 'aşrındaki gibi karar-dâde olmak mümkün degüldür. Bir beyhûde ta'bdır (?). Hâlâ bu aşrda sipâh zümresi yigirmi biñden ve yeñiçeri otuz biñden aşāğı tenzîl olunmayup sâ'ir eşnâfiñ dağı aña göre zararsız keşret ve galebesine fâ'il olmak lâzımdır. Nefer ziyâdeliginden ol kadar be's yokdır. Gâyeti mevâcib-i keşreti kânûn-ı kadîme ri'âyet ve hûsn-i tedbîr ile tenzîl idüp kayırmağ vâcibdir. Kânûna muvâfık nice nâfi' huşuşlar vardır ki kaleme gelmez. Ol mağûle-i umûri görüp bî-vuğûflar i'tirâzına vücûd virmeyüp tadrîcle az zamânda nef'ini müşâhede ideler ve tecrübe ile tefâvüt zâhir olur göreler. Allâh-te'âlâ muvaffık eyleye. Dîn-i devlete nâfi' 'ameller müyesser ola. Faşl-ı şâliş hazîne ahvâlidir. Çün nefsi nâtıka sultân ve kuvveten 'âkile vezîrdir ve müdrike müftîdir ve ahlât-ı erba'a eşnâf mağâmında olduğı zıkr olunmuş idi. Bedende mi'de hazîne ve kuvveten zâ'ika şarrâf ve vezzân ve hâzin muşşıllar ve me'kûl hazîne-dârlar ve kuvvet-i hâzıma defter-dârân ve küttâb ve sâ'ir zâbiñler nazîre düşüp mi'deye vârid olan gıdâ bu fevâtıñ tedbîr ve taşarrufi ile beden mâ-tağammül olduğı gibi hazîneye vârid olan emvâl-i

mezkûrı taşarrufıla maḥalline tevzî‘ ve taḫsîm [11b] kılınmağla cümle eşnâf ḥazîneden yâ bi'z-zât yâ bi'l-vâsiṭa müntefi‘ olup geçinür. Şöyle ki sevdâ maḫhûr ola mi‘de boş ḳalır ve bu ḳuvvetler i‘tidâl üzere olmayup birine za‘f gele mizâc-ı beden muḥill olur. Kezâlik re‘âyâ maḫhûr olursa ḥazîne tehî ḳalır ve tavâ‘if-i mezkûre ḥıyânet iderse mizâc-ı devlete za‘f ve fütûr gelür. Bu ḥuşûş emr-i muḳarrıdır ba‘dehû ḥâfi degüldir. Zamân-ı vuḳûf âḫirlerinde bu ḳuvvetler ḳavîdir. Tedrîcle fütûr gelüp hâzım ‘amelinde ḳuşûr ider. Pes bu sinde ‘alâyim-i şebîb daḫı görünür. Saç ve şaḳal ağardıḫı gibi hey‘et-i ictimâ‘iyyede ziynet zuḫûr idüp a‘yân ve erkân tevsî‘-i dâ‘ire-i şân u ‘unvân itmege başlayup gitdikçe evâsıt-ı nâsî bisât ve libâsda mülûk-i müşâreket ve müşâbehet mertebesine varmağla infirâd ve ictimâ‘iñ maşrafı artarak gitdikçe tezâ‘id bulmadan ḥâlî olmaz. Bu da‘vânıñ delîli budur ki ṭoḳuz yüz yetmiş iki senesinde îrâd-ı ḥazîne-i ‘âmire sekiz yüz otuz yük aḳçe ve maşraf biñ sekiz yüz ṭoḳsan altı yük aḳçe idi. Biñ târiḫinde îrâd iki biñ ṭoḳuz yüz otuz dörd yük ve maşraf üç biñ altı yüz otuz dörd yük oldu. Beş sene soñra bir miḳdâr daḫı tefâvüt idüp biñ altı senesinde ‘Alî Efendi taḫrîri üzere îrâd üç biñ yük ve maşraf ṭoḳuz biñ yüke varmağla sâbıḳan idḫâl olunan ḫizâne şarf olundu. Sultân Murâd zamânına gelince maşârif-i külliyye altı biñ yükden ziyâde iken elli üç ḫudûdında beş biñ beş yüz yük kadarı tenzîl olunup cülûs-ı hümâyûndan soñra îrâd üç biñ altı yüz on sekiz yük ve maşraf beş biñ beş yük taḫrîr olundu. Biñ altmış senesinde iḫdâs ile îrâd beş biñ üç yüz yigirmi ṭoḳuz yük ve maşraf altı biñ sekiz yüz yetmiş yüke vardı ve ḫâlâ maşraf biñ altı yüz yük aḳçe ziyâdedir. Gitdikçe tezâ‘id üzere olacaḫı şâbit oldu. Bundan soñra teksîr-i îrâd ve taḳlîl-i maşârif ḫadd-i i‘tidâle varup ber-ḳarârda ṭurmaḫ emr-i ‘asîrdir. Belki tecrübe ile ḫadd-i imkânda olacaḫı ehline ma‘lûm olmuşdır. Nihâyetü'l-emr iḳtizâ ḫasebiyle taḳlîl ve tenzîlde bir ḳâşidiñ ḳâşdi lâzımdır. Ber-ḳarâr olmaz ise de ta‘dîl-i mizâc için teneffüs mertebesi bârî tedârük oluna. Netîce inḫirâf-ı mizâc-ı devlet tedbîrinde ve ğâ‘ileten keşret ve ḳillet ‘ilâcındadır. Ḥâfi olmaya ki bu umûruñ tedbîri ve ‘ilâcı ḫall ve ‘aḳd şâḫibiniñ ma‘lûmı ise de bu maḳâm zıkrını iḳtizâ eyledi. Pes bu inḫirâf-ı mizâcın ‘ilâcına bir nice ṭarîḳ vardır. Ḥâlâ mümkün ve kimi mümteni‘ şüretindedir. Cümleden muḳaddemi ḫalkı Ḥaḳḳa münḳâd ider. Bir şâḫib-i seyfiñ vücûdudur. Biri a‘yân-ı devlet bugünde pâdişâh-ı ḫaḳîḳî mâlikü'l-mülk idüğünü bilüp ḫaḳîḳatde ḥazîne ve ‘asker ve re‘âyâ İskender pâdişâh-ı mecâzî anuñ ḫalîfesidir. ‘Âlem-i esbâbda sebep yüzünden taşarruf itdirüp bir pâdişâh-ı mecâzî ḫuzûrında nice istikâmet üzere ḫareket olunur ise ‘allâmü'l-guyûb ḳulluğun iderüz diyü ḫaḳḳ ve ‘adl üzere yek-dil ve yek-cihet olup ṭaraf-ı ḫilâfda olanı seḳdirüp tedbîr-i umûrda lillâḫ mübâşeret ve devleti ḫimâyet ve viḳâyet itmeleridir. [12a] Biri daḫı askeriñ belli başlusı ḫaḳḳ üzere ittifâḳ idüp sâyesinde âsûde oldukları devleti ḳayırup nefer ḳuvveti ile ḫabâset itmeyüp fesâd erbâbınıñ kökini kesüp defâ‘âtile selefde dîn-i devlete itdikleri ḫidmeti girü itmekdir. Biri daḫı vükelâ-

yı devlet haqq üzere ittifâk ve intihâba sa'y ve himmet ve isrâfâtı tahkîke 'askeri âlât idüp kuvve-i kâhire habîs ile maşlahat görmektir. Bu ihtimâlât hâlâ sehl-i mümteni' kabîlindedir. Zîrâ devleti kayırır ve haqqâ kâni' olur kimesne nâdir olup ekser-i halk taraf-ı hilâfda huzûz-ı nefsâniyyeye tâlibdir. Pes bu kârîñ tamâmı bir şâhib-i seyfe muhtâc olur netîcetü'n-netîce.

Kitâbü İrşâdü's-Sâlikîn İsmi Cem'ine Târîhdir Tokatî Emîn Efendiniñdir

Bismi'llahi'r-raḥmani'r-raḥîm. Ḥamd-i cemîl-i bî-ḥadd ve şükr-i cezîl-i lâ yü'ad ol ḥâliḳ-ı kevniyye ve rezzâḳ-ı şakaleyne ki maḥlûḳuñ vücûdı bahırından bir kaṭre ve cemâl-i pertevinden bir lem'adır ve maşnû'ât-ı kâ'inât ve nizâm-ı umûr-ı mümkünât anuñ varlığına delîl-i kâṭi' ve bürhân-ı sâṭi'dır ve şalât-ı bî-gâyât ve taḥiyyât-ı bî-nihâyât ol pîşvâ-yı ümmet ve reh-nümâ-yı millet ve pâdişâh-ı taḥt-gâh-ı şerî'at ve âftâb-ı cihân-tâb-ı tarîḳat mir'ât-ı şifât-ı Ḥudâ Muhammedü'l-Muştafâ 'aleyhi's-şalâtü ve's-selâm ve âlihi ve şaḥbihi üzerine olsun ki ecell-i ecelle memâlik-i siyâdet ve evvel-i evvele mesâlik-i sa'âdetdir. Muḳaddem ey reh-revân-ı şerî'at ve ey sâlikân-ı tarîḳat ve ey tâlibân-ı ḥaḳîḳat biliñ ve âgâh oluñ ki medlûl-i Ḳur'ân-ı Kerîm ve fermân-ı ber-dâr-ı ḥakîm bunuñ üzerinedir ki ins ve cin tâ'ifesi ta'yîn-i vücûdıyla maṭlab-ı a'lâ ve maḳşad-ı aḳşâ Ḥazret-i Rab-i 'izzete ḥulûş-i niyyet ve şevḳ-ı muḥabbet birle tâ'at ve 'ibâdet ve zıkr eylemektir. Tâ ki gönüller şayḳal-ı 'ibâdet ve zıkr ile mücellî olup mir'ât-ı isnâ'-yı esmâ ve 'ibret-nümâ-yı eşyâ olalar. İnsân bu sükkân-ı gün ve mekân getürmege tâḳat getürmediği emânet yükini müteḥammil olmağa imkân müyessir ola. Pes imdi ma'lûm oldu ki 'ilm şemeresi ve 'ömr sermâyesiniñ fâ'idesi Allâh-te'âlâ Ḥazretlerini bilüp 'ibâdet eylemektir ve daḫı enbiyâ ve mürselîniñ muhtârı ve evliyâ ve şâlihîniñ şî'ârı ve su'âdınıñ sebîli ve cennetiñ delîli ve derdimiziñ dermânı ve Rabbimiziñ fermânıdır. Nitekim Ḳur'ân-ı Kerîminde buyurur "*Ve enâ Rabbüküm fa'budûn(i)*"¹ ya'nî ben siziñ Rabbiñizim pes 'ibâdeti baña idiñ ve daḫı buyurur "*İnne ḥazâ kâne leküm cezâ'en ve kâne sa'yukum meşküren*"² âyet-i sâbıkada va'd olunan savâb ve ḥüsn-i me'âb siziñ iḥlâş ile kıldığıñız 'ibâdetiñ cezâsıdır. Sa'yiniñ şanâyi' degüldir ve daḫı buyurur "*Vemâ ḥalaktu'l-cinne ve'l-inse illâ liyâ'budûn*"³ ya'nî ben cinni daḫı insi ḥalk itmedim ancak beni bilsinler ve tevḥîd itsinler ve baña 'ibâdet itsinler için ḥalk itdim ve daḫı buyurur "*Fezḳurûñ ezḳurkum*"⁴ ya'nî pes imdi ḳullarım siz beni zıkr idiñ ben de sizi zıkr iderim. Pes ma'lûm oldu ki Ḥaḳḳ-te'âlâ Ḥazretlerini

¹ " Rabbiniz de bir benim. Onun için hep bana kulluk edin." (Enbiyâ/92 Kısmî iktibas) (Doğan, 2008: 331)

² Onlara şöyle denir: "İşte bu sizin mükâfatınızdı. Yaptıklarınız mükâfata layık oldu." (İnsan/22) (Doğan, 2008: 580)

³ Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım. (Zâriyât 56) (Doğan, 2008: 524)

⁴ O halde, anın beni, anayım sizi! (Bakara/152 Kısmî iktibas) (Doğan, 2008: 24)

bilüp ve tevhîd idüp ve ‘ibâdet ve zikir itmek dünyâda ulu sa‘âdetdir ve bu devleti fevt itmeniñ ‘âkıbeti hasret ve nedâmetdir. [12b] Lakin bu tarîk-ı ma‘rifet ve tevhîd ve ‘ibâdet meşakkat üzere ola. Zîrâ ki sebîl-i cennet ve minhâc-ı mi‘râc sa‘âdetdir. İmdi bunuñ gibi devlet-i zîkıymet meşakkatsiz olmaz ve bunuñ gibi ni‘met bî-minnet herkese virilmez. Görmez misiñ ki gül bî-hâr ve genc bî-mâr ve ‘işret bî-‘usret ve râhat bî-mihnet kimesneye virilmez ve derd çekmeyenler dermânıñ kıymetini bilmez ve cân virmeyince cânân ele girmez. Pes böyle olıcağ bu tarîkıñ meşakkatinden ve sâlikleriñ kıllat-i tâ‘atünden sülûk kaçd idenler nâdirdir ve sâlikleriñ dahı içinde mañlûba yetişenler çok degüldir. İllâ şol ‘azîzlerdir ki Hâzret-i vâcibü'l-vücûd müfîzü'l-hayr ve'l-cûd anları tevfiğ ve hidâyet eyledi ve fazl ve keremiyle cennâtına ve rıdvânına ulaşıdırup cemâl-i bâ-kemâlini müşâhedesine ırgürdi "*Zâlike fazlu'llâhi yu'tihi men yeşâ'u vallâhu zu'l-fazlu'l-'azîm*"¹ "*Vallahu yehdî men yeşâ'u ilâ şırâtın müstakîm*"² biz ‘âciz ve bîçâre ve âvâreler dahı hâzret-i hallâk-ı kâ'inât ve mücîbe'd-de‘avâtü'l-hafiyât dergâh-ı ‘izzetinde müşğîn-i ruhsârına ve mülezzet-i hâk-sârına yüz sürüp tazarru‘ ve zârî kılaruz ki evliyâ ve aşfiyâ ve seyyid-i enbiyâ hürmetine dâr-ı dünyâda takvâ yolundan ayırmayup dâr-ı ‘ukbâda dîdârını bizden mestûr kılmaya âmîn yâ mücîbe's-sâ'ilîn. İmdi sâlikler tarîklarında seyrân ve haqîkat ‘âlemine tayerân itmeleri bâbında nâ-gehân fetğ ve küşâyışinde meşâyih-i ‘izâm rahîmu'llahi te‘âlâ hâzerâtı nice kitâb-ı belâgat-ı nişâb tedvîn eylediler ki biriniñ nazm ve ‘ibâreti ve hükmi-i işâreti ma‘ânî-i irşâd-ı mebânî ve huşûl-i emânî-i fu‘âddır ve sâtır-ı celîlü'l-kadrleri ‘ağd-i fevâ'id-i rûhânî ve kevâkib-i ebvâb-ı küttâb-ı hidâyet-i ma‘ânî mânende-i aşhâb-ı nebîyyü'l-muhtâr "*Bâ yehmü iktedeytüm ihtedeytüm*"³ ma'nâsını izhâr ider ve kıttâ ki bu ‘abd-i za‘îf-i müstemendi Muhammed Emînü'l-Nağş-bendî ‘akâyid-i ehl-i sünnet ve cemâ‘at birle mağall-i müzahref bid‘atden mu‘arrâ ve delâ'il-i tarîk-ı taşavvûfda kâfi ve tâlib-i sâlik olanlara şerbet-i sâkî ve ‘âşık-ı şâdıklara vuşlat-ı vâfi ma'nâ-yı sa‘âdet îmâsı edâsını ‘âmmeye fehmi âsân ve ifâdesi yek-sân olmağ için zebân-ı Türkîye kâdir olan ‘âşık-ı şâdıklara libâs-ı me'lûf ve kisve-i ma'rûf içinde ‘arşa-i cemâl itdiği ahvâlde şûret-i ülfet gösterüp izâle-i dehşet (?) eyleyeler. Egerçi bu ahbâr-ı bî-mikdârıñ nihâyetinde edille-i isti‘dâdı yokdur ki ekâbir-i ‘izâmıñ kâminı fehm eyleyüp tercemân-ı erbâb-ı ‘irfân ola. Lakin Allâh-ı sübhân ü te‘âlâ hâzretleriñ feyz-i pür-fütûhından istimdâd ve isti‘ânet eyleyüp eşşidk-ı ilallâh bi-‘aded enfâsü'l-halâyik şâh-ı râhına reh-revân olmağ murâd ider. Fe-emmâ bu tarîkıñ sülûkında ve bu mañlûbuñ taşîlinde i'lâ-i etvâr-ı meşâyih-i tarîkat ve mesned-i irşâd ü hidâyet ve câmi‘-i gavş-i haşâyış-i vilâyet ve melâz-ı mülâzımân-ı tarîkat ve kıtb-ı ehl-i

¹ İşte o, Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine verir ve Allah, çok büyük lütuf sahibidir. (Cuma/4) (Doğan, 2008: 554)

² Kimi dilerse Allah doğru bir yola ulaştırır. (Nur/46 Kısmî iktibas) (Doğan, 2008: 357)

³ Siz, onu önder edinirseniz doğru yolu bulursunuz.

hakikat mazhar-ı şifât-ı Rabbânî mevrîd-i ahlâk-ı sübhânî 'irfân-ı 'unvân-ı küberâ-yı muhakikîn vâris-i 'ulûmü'l-enbiyâ ve'l-mürselîn. Hâzret-i Hâce Bahâ'u'd-dîn Muhammed bin Muhammedü'l-Buhârî el-ma'rûf-ı Nakşibend kâdesallâhu sırâhu hâzretleriniñ tarîkîleridir ki maṭlab-ı a'lâ ve mesned-i esnâ olan cenâb-ı Hâzret-i Hâkka akreb-i sebîldir. Hattâ şânlarında dinilmişdir: *Nakşibendiyye 'aceb kâfile-sâlârânend ki bir nidâ üzere pinhân (...)* kâfile râ ger hem beh'âhid¹ ki gördi. Ser-bülend-i râ tarîk-ı Nakşibendî gördi. Ser-bülend râ tarîk-ı Nakşibendî Nakşibend binâ'en 'alâ zalik. Bu 'abd-i miskîn kem-ter-i kemîn bu tarîk-ı 'aliyye-i Nakşibendiyye ricâli muḥabbeti muḳalledlerinden olup müsta'înen billâhi ve taleben (...) Allâh te'âlâ gencîne-i seniyyesinde mûda'a muḥtaşıyye olan âsâr ve ma'âniden ḥasbe'l-vüs' vâsıta kalem birle silk zuhûr-ı güftâra gelüp tenmîk ve taştîr olunur ki gûşu hûş ile müstemi' olanlar şeyḥ ve mürşidiñ meşrebinden zevk-yâb olduklarında bu 'abd-i kem-terîni luṭfla yâd ve du'â-yı ḥayr ile [13a] şâd eyleyin. Tâlibîn ve sâlikîn-i mü'minîne Allah te'âlâ ve celle şânühü hâzretleri dünyâda rızâsın ve 'uḳbâda liḳâsın müyesser eyleye âmîn yâ rabbe'l-'âlemîn ve daḥı mekârim-i ahlâk ile meşhûr âfâk-ı ekâbir-i devrân ve efâzıl-ı a'yândan mutazarrı' ve me'mûl ve mütevaḳḳı' ve mes'ûldir ki bu 'abd-i ḥakîr mu'terefü'l-taḳşîriñ cerâyim defterini ifşâ itmekle takrîr ve teşhîr itmeyüp dest-i 'inâyetle ḥatâların ıslâh idüp dâmen-i kerem birle 'aybını setr eyleyeler. Pes imdi ma'lûm-ı sa'âdet ola ki güneşden zerre ve deryâdan katre bu muḥtaşar muḳaddime ve bir bâb-ı ḥâtimeyi hâvî-i cem' olup *İrşâdü's-Sâlikîn* diyü tesmiye olundu ki derûn-ı meşhûnında mûdi'a olan ma'ânîsine 'ârifîn olanlar reyb ve gümândan ḥalâş bulup zanları mübtezel-i 'ilme'l-yakîn olup muḳtezâ-yı 'ilmleriyle 'âlimîn oldukları hâlde "*Men 'amile bimâ 'âlîme verressuhallâhu bimâ lem ya'lem*"² sırrına mazhar olup me'mûldir ki 'inâyet-i Rabbânî ve tevfiḳ-ı sübhânî birle "*Efemen şeraḥallahu şadrahu lil-islâmi fehuve 'alâ nûrin min rabbih(i)*"³ 'azîzü's-şânîñ envârü'l-ma'ânî hüveydâ ve bedîdâr olup şudûr-ı sa'âdetlerine inşirâḥ ve ebsâr-ı başîretlerine infitâḥ birle muḳır-ı îmân ve taḳdîk ve îkân olan ḳulûb-ı sa'îdelerine ol nûru'l-envâr ve sırru'l-esrâr muḥiṭü'l-envârü'l-ceberût ve menzil-i esrârü'l-melekût mecma'-i ḥakâyıḳu'l-lâhût menba'-ı daḳâyıḳu'n-nâsût küllü'l-kemâl 'ibâreten 'an- ḥurûf-ı müteferriḳla min-ḥasene el-mecmû' bâ-el-cemâl imâmü'l-enbiyâ ḳıdvetü'l-evliyâ ve'l-aşfiyâ ḥabîb-i Hudâ resûl-i kibriyâ a'nî bihi Hâzret-i Muhammed Ahmed Mahmûd Muştafâ şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem hâzretleriniñ şer'-i şerîfine ittibâ' ve sünnet-i seniyyesine iḳtidâ ve sırrına iḥtifânîñ âsârı mâye-i Muhammedî ve ḥub-i Ahmedî şevḳıyla 'âlemlerinde hâzret-i feyyâz-ı mutlak-ı aḳdesden feyz-i sübhânî iḳâzasıyla revzene-i ümîd-

¹ Nakşibendiyye öyle bir tarikat ki, kervanbaşları bir ses ile isterseniz gizlenir isterseniz yücelirler.

² Kim bildiği ile amel ederse, Allâh ona bilmediklerini öğretir.

³ Allah kimin gönlünü İslam'a açmışsa, o Rabbinden bir nûr üzerindedir. Fakat Allah'ı anmak hususunda kalpleri katılaştıran yazıklar olsun! İşte, bunlar apaçık bir sapıklık içindedirler. (Zümer/22) (Doğan, 2008: 462)

küşâdı hüveydâ ve şahid-i gül-çehre-i maşûd rev-nümâ olup 'ilme'l-yakînleri 'ayne'l-yakîne tebdîl ile fevz ü felâh-ı dâriyye ve emn-i emân-ı neş'etine nâ'il ve selâmetle cennât-ı 'âliyyâta dâhil olup "*Mâ lâ 'aynün râ'et ve lâ üzünün semi'at ve lâ hațara 'alâ kalbi beşerin*"¹ sırrına vâsıl olup ol zât-ı kerîmü's-şân vesâletiyle cümleden aqdem maţlab-ı a'lâ ve maşad-ı aqşâ olan müşâhede ve cemâl-i bâ-kemâl 'id-i ekberîne haqqe'l-yakîn vâsıl olalar. "*Nûrun 'alâ nûr(in) yehdî(A)llâhu linûrihi men yeşâ*"² "*Zâlike faţlu'llâhi yu'tihi men yeşâ'u vallâhu zu'l-faţlu'l-'azîm*"³ vallâhü'l-muvaffak ve'l-mürşid muqaddime-i aşliyye evvelâ ma'lûm-ı sa'âdet ola ki aşhâb-ı yemîniñ 'ibâd-ı mü'minîn ve 'ulemâ-yı 'âlemîn ve 'ibâd-ı şâlihîn ve tullâb-ı sâlikîn olanlara cümleden ol ehem ve elzem olan oldur ki i'tikâdlarında ehl-i sünnet ve cemâ'at rıdvânu'llahi te'âlâ 'aleyhim ecma'în hazerâtınıñ i'tikâdları üzerine mu'tekidîn olalar. Zîrâ i'tikâd-ı şahîh cümleye temeldir. Esâs olmıycaq binâ olmaz. İmdi i'tikâd-ı şahîh cümleye muqaddem ve mevkuûf-ı 'aleyhi oldığıçün bu muhtaşarda dahı muqaddem kılınup ehem vü elzem olan mâ'ilden beyân olundu ama ehl-i sünnet ve cemâ'at ki aşhâb-ı güzîn ve tâbi'în ve teba'-ı tâbi'în ve e'imme-i müctehidîn ve selef-i şâlihîn "*lehüm bi-ihsânihi alâ yevmi'd-dîn*"⁴ [13b] rıdvânu'llâhi te'âlâ 'aleyhim ecma'în. İ'tikâdları budur ki Allâh te'âlâ vardır birdir kadîmdir ve 'arşa ve cism ve cevher degüldir ve haşûd ve maşûd ve ma'dûd degüldir ve anlardan mürekkeb degüldir ve mütenâhî degüldir. Hey'et ve keyfiyyetle vaşf olunmaz. Mekân mütemekkin olmaz ve üzerine zamân hâvî olmaz ve bir nesne aña beñzemez ve kudretinden bir nesne çıkmaz ve anuñ zâtıyla kâ'im şifât-ı ezeliyyesi vardır. Anlar budur hayât 'ilm kudret irâdet sem' başîr kelâm tekvîn ve 'âlem cemî'-i eczâsıyla ve şifâtıyla muhaddeşdir. Ya'nî 'ademden vücûda maşrecdir ve anuñ muşdişi Allâhdır ve Allâhdan gayrı hâlik yokdır ve 'ibâdîñ küfri îmân ve tât ve işyân cümle ef'âlleriniñ hâliki Allâhdır ve ol ef'âliñ 'ibâddan şudûrı Allâh te'âlânıñ taqdiriyledir ve 'ibâdîñ ef'âl-i ihtiyâriyyeleri vardır. Hasenesi olursa me'âb olurlar. Eger ma'siyet olursa mu'âkab ve mu'âteb olurlar. Hasene olanlar ki dünyâda medh ve 'uqbâda şevâba sebep olanlar rızâsıyladır ve kabîha olanlar ki dünyâda zemme ve 'uqbâda 'ikâba sebep rızâsıyla degüldir ve kul vüs'atde olmayan nesne ile teklîf olunmaz ve şevâb Allâh-te'âlâdan fazldır ve 'ikâb 'aqldır ve 'adldır ve Allâh te'âlâ hâlikdir hâlâlet halk ider ve dilediginde ihtidâ halk ider. Resûl-i 'aleyhi's-selâmıñ be-fassada (?) şahşıyla Mescid-i Harâmdan Mescid-i Akşâyâ ve soñra semâyâ ve andan Allâh te'âlânıñ dilediği 'arş-ı a'lâyâ 'urûcî haqqdır ve cümle 'âlemiñ ervâhını kabz-ı mü'ekkil olan melekü'l-

¹ Muhakkak ki cennette hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiç kimsenin hatır ve hayaline dahi gelmemiş olan nimetler vardır.

² Allah dilediği kimseye nur üzerine nur (ile) hidayet buyurur. (Nur/35 Kısmî iktibas) (Doğan, 2008: 355)

³ Bu Allah'ın lütfudur, onu dilediğine verir. Allah büyük lütf sahibidir. (Cuma/4) (Doğan, 2008:554)

⁴ Bu kimselere ihsanı kıyamete kadar ulaşır.

mevt hâkkdır ve kirâm-ı kâtibîn hâkkdır ve kabrde ‘umûm-ı kefereniñ ve ba‘zı ‘uşât-ı Müslimîniñ te‘azzübleri ve ehl-i tâ‘atiñ ne‘amları hâkkdır ve su‘âl-i Munker ü Nekir hâkkdır ve mîzân ve kitâb ve su‘âl ve havz-ı kevser ve sırât hâkkdır ve resûlün aḥbâra ve ehl-i kebâ‘ire ve ğayrılarına şefâ‘atleri hâkkdır ve cennet ve cehennem hâkkdır ve el‘ân mevcûdlardır ve bâkîlerdir. Kendülerine ve ehlerine fenâ kârı olmaz ve Allâh te‘âlâ şirki maġfiret eylemez ve kebâ‘ir ve şaġâ‘iri ve andan ğayrı diledigini maġfiret eyler ve şaġire üzerine ‘ikâb câ‘izdir ve şaġireden ‘afv câ‘izdir. Eger tevbesiz daḡı olursa Allah te‘âlâ luṭf ve kerem ve iḥsânıyla du‘âları kabûl eyler ve kullarınıñ hâcetlerini revâ eyler ve îmân ve İslâm birdir ve ol Hâzret-i Resûl-i ‘aleyhi's-selâmın Allâh te‘âlâdan haber virdigi nesneleriñ cümlesini kalbiyle taşdıġ ve lisânıyla ikrârdır ve hâkîkat-i îmân ne ziyâde olur ve ne eksilür. Belki mütezâyid olan a‘mâliñ tezâyüdiyle îmânıñ semerât ve envârı mütezâyid olur ve ikrâr ve taşdıġla muttasıf olan kimesne *"Ene mü'min hâkkâ"*¹ demek aña şaḡîḥdir ve *"Ene mü'min inşâ'allâhü te'âlâ"*² demek te'vîl ile olursa da münâsib degüldür ve îmân muḡalled ve şekk ve teşkîkden ḡâlî olursa şaḡîḥdir lakin nazâr-ı şaḡîḥe kâdir ise istidlâli terk eylediġün ‘âşîdir ve Allâh te‘âlâ beşerden beşere rüsûl irsâl eyledi ki anlar ehl-i îmân-ı tâ‘at cennet ve sevâbla tebşîr ve ehl-i küfri ‘işyân ve cehennem ve ‘ikâbla inzâr eylediler ve nâsa umûr-ı dünyâ ve dîniyyelerinden muḡtâc oldukları nesneyi bildirdiler ve Allâh te‘âlâ sâbık-ı ‘ilminde nübüvvet ve risâlet maḡşûş itdi ve anları ‘âdât-ı ḡâzık-ı mu‘cizât-ı zâhire ile te'vîl ve te'bîd eyledi ve evvel-i enbiyâ Hâzret-i Âdemdir ve âḡiri Hâzret-i Muḡammed ‘aleyhi's-selâmdir ve melâ‘ike Allâh te‘âlânıñ kullarıdır emriyle ‘âmillerdir ma‘şiyetden ma‘şümlardır. Zükûret ve ünûset ve ekl ve şürb levâzımlarıyla muttasıf degüllerdir ve rüsûl ‘âmme-i melâ‘ikeden ve ‘âmme-i beşeriñ şâliḡleri ‘âmme-i melâ‘ikeden efdâldir ve kerâmât-ı evliyâ hâkkdır ve ol şer‘atinde oldığı [14a] peyġamberiñ mu‘cizâtına dâḡildir ve velî anda müstaḡill degüldür ve velî derece-i nebîye vâsıl olmaz ve mâdâm ki nebîyyet bâkîdir kıldan teklîf-i ber-vechle sâkıṭ olmaz ve efdâl-i evliyâ Ebû Bekrû's-Şiddîkdir ve ba‘dehü ‘Ömerü'l-Fârûkdir ve ba‘dehü ‘Osmân-ı Zî'n-Nûreyndir ve ba‘dehü ‘Alî el-Murtazâdır rıdvânü'llâhi te‘âlâ ‘aleyhim ecma‘în ve ḡilâfetleri daḡı bu tertîb üzeredir ve şaḡâbeden birini ḡayrı ile yâd eylemek câ‘iz degüldür ve anlarıñ ḡilâfetlerinden soñra melik ve imâmdir ve ehl-i İslâma bir imâm lâzımdır. Tâ ki âḡâd-ı ümmet kavlen idemedigi emr ile kâ‘im ola ve tenfîz-i aḡkâm ve ikâmet-i ḡudûd ve sedd-i ku‘ûd ve techîz-i cüyûş ve aḡz-i şadakât ve ikâmet ve cem‘-i a‘bâd ve ḡahr-ı maġlebe ve müşḡiyâ (?) ki ḡuttâ‘-ı tarîḡ gibi ve fâsıḡıñ ardında namâz kılınmaġ câ‘izdir ve sefer ve ḡazarda edebiñ üzerine mesh itmek câ‘izdir ve iḡyânıñ emvât içün itdikleri du‘â ve şadâkanıñ

¹ Ben gerçekten inanırım.

² Allah dilerse ben inanırım.

anlara nef'i vardır ve fużalâ kabrine varmağda ecr vardır ve ictihâdda itdiği ħatâ mağfûrdır ve bir kimesneye cennetle şehâdet itmeziz. Meger ki şârih şehâdet itmiş ola. 'Aşere-i mübeşşere gibi ki anlar bunlardır: Ebû Bekr, 'Ömer, 'Osmân, 'Alî, Talha, Zübeyr, Sa'd, Sa'id, 'Abdu'r-Rahman, Ebû 'Ubeyde rıdvânu'llâhi te'âlâ 'aleyhim ecma'în. Zuhûr-ı Mehdî ve ħurûc-ı deccâl ve 'Îsâ 'aleyhi's-selâmın semâdan nüzûli ve güneşin mağribden tulû'ı ve dabbetü'l-arzın ħurûcî ħağğdır ve câhile ve 'arife ve müneccime nesne şormağ ve didigine inanmağ câ'iz degüldir. Cemâ'at ħağğ ve şevâbdır ve firğat zeyğ ve 'azâbdır ve dîn-i mağbûl 'indetü'l-İslâmdır. "*Allahümme ahyinâ 'ale'l-İslâm ve emitnâ 'ale'l-İslâm vehşurnâ fi zümreti'l-İslâm bimennike ve kerâmike yâ ze'l-celâli ve'l-ikrâm.*"¹ Bâb-ı cümleye esâs olan muğadder-i beyân olundu ise de "*Ve'tü'l-büyûte min ebvâbihâ*"² emr-i şerîfine imtişâlen bâb-ı sa'âdet-i hümâyûna girelim. Bu bâba gir bu bâba gir bu bâba. Dil ve cân kulağın tut külli-i ħiğâba ki 'abdi mevlâsına irgürür. Muhib-i şâdıklara mağbûbından ħaber virür. Ma'lûm-ı sa'âdetdür ki her ehl-i fazl ve ehl-i 'ilmün kelimâtı ez-dil ü cân müstemi'lerin kulağına irişe hemîn ol eşeri virür ki nisan yağmuru şadef ağzına yetişe. Mânende-i şeb-çirâğ derûnında dür-i şehvâr-i yektâ hüveydâ ola. Pes öyle olıcağ 'ilm-i meşâyihden şoğbet kılup esmâ-i hüsnâ şerğinden şemme ve 'ilm-i tevğid bahrından kaçre beyân olunduğdan şoğra ser-meşâyih-i tarikat-ı 'aliyye-i Nağşibendiyye kaddesallah esrârehüm ħazerâtın ħevâr-ı sülûkleri ve ezkâr-ı ilâhiyyeye iştiğâllerine müte'alliğ enfâs-ı tayyibe-i münîr ki sem'-i sa'âdetlerine ilkâ olunduğda kelimât-ı kudsiyyeyi erbâb-ı te'emmül ve âşâr-ı müstağsine vecd-i ħâlât-ı tefekkürden mağşûd mücerred-i sâlik-i şâdığ nefesini meslek-i meşâyih-i kirâm ve selef-i şâlihine mütesellik itmek tergîb ve teşvîğ içündür. Yoğsa izğâr-ı kemâl-i ma'rifet tağkîki içün degüldir. Zîrâ bu tâ'ife-i 'aliyyenin 'ulûm-ı ma'ârifi ve zevk-ı vicdânıdır. Mesmû'la meşhûd ve istimâ'la vicdân beyninde tefâvüt-i 'azîm vardır. Dinilmişdir ki *şeniden key boved mânend-i dîden*³. İmdi 'âkıll ve reşid olana lâyığ oldur ki fenâ-yı dünyâyı [14b] ve beğâ-yı 'uğbâyı mülâğaza birle kendini ħalk olunmasından mağşûd nedir. Fehm ve idrâkden şoğra külliyyen cüst-cüy bisâtını döşegüp mücerred güft-güy-ı bî-ğâşılaya kanâ'at eylemeye. Ma'lûm-ı sa'âdetdür ki dâ'ima vaşf-ı nâfe-i cübün olunsa tâ ki büy-ı meşâmma irişmeye dimâğ-ı mu'ağtar olmaz ve şükr-i tenâvül olmayınca mücerred zıkr ile kelâm-ı şirîn-i dehân olmaz idi. İmdi kelimât-ı ħikmet-âmîz mütâla'a olunduğça silsile-i şevğ u muğabbet ħarekete gelüp dâ'ie-i taleb ü rağbet kuvvet bulup mücerred güft ve şinîd pesendideye kâni' olmayup belki kemer-i ħimmet ve ictihâdı miyân-ı 'azîmete muğkem bend idüp ħasbe'l-ğader tağşîl-i merâma sa'y-ı belîğ ve

¹ Allah'ım bizi İslam üzerine yaşat(dirilt) ve İslam üzerine öldür. Ey ululuk ve cömertlik sahibi olan Allah'ım, bizi İslam topluluğuyla ħaşret.

² Evlere kapılarından gelin. (Bakara/189 Kısmî iktibas) (Doğın, 2008: 30)

³ Görmek ne zaman duymak gibi olur?

vecd-i bî-dirîğ olunduğda mercûdır ki tevfiğ-ı Rabbânî ve ‘avn-i hamdânî ve feyz-i sübhânî birle şâhid-i gül-çehre-i maşşûd rû-nümâ ola. Neyl-i merâm bu âyet-i ‘azîze bürhân-ı kâtı’dır. *"Vellezîne câhedû finâ le nehdiyennehum subulenâ"*.¹ Zîrâ va‘d-i kerîm-i Rabbânîde hilâf olmaz. *"İnnallâhe lâ yuhlifü'l-mî‘âd(e)"*² mâ nahnü fihimize gelüp şadırımıza şürû‘ idelim. *"Sübhâneke lâ ‘ilmelenâ illâ mâ ‘allemtenâ inneke ente'l-‘alîmü'l-ḥakîm"*³ ‘İlm-i esmâ ve tevḥîdîñ baħrına nihâyet yokdır. Deryâ kâseye sığmaz. Tafşîle imkân ve kudret olmadığınan müsta‘înen billâhî'l-‘azîm ḥasbe'l-kaderi icmâl-i vech üzere güftâra şürû‘ olunur vallâhü'l-muvaffaq ve'l-mürşid. Ma‘lûm-ı sa‘âdet oldır ki Ḥaḫḫ-ı sübhâne ve te‘âlâ ḥazretleriniñ üç biñ esmâ-i şerîfesi vardır. Biñ esmâ-i şerîfesi ehl-i semâ dilindedir. Biñ esmâ-i şerîfesi ehl-i arzda deryâda ve karada ve hûş ve tuyûr vesâ’irleriñ dilindedir ki *"Ve in min şeyin illâ yusebbihu bi ḥamdihî"*⁴ bu ma‘nâdır ve biñden bir eksük esmâ-i şerîfesi insân dilindedir. Ama üç yüzi Tevrât içinde ve üç yüzi Zebûr içinde ve üç yüzi İncil içindedir ve toḫsan toḫuzı Furḫân içindedir. Belki Furḫân cümleyi câmi‘dir ve bir ism-i şerîfi ‘ilm-i gaybında gizlidir. ‘Ulemâ-i râsiḫûn bâtın dirler. Nitekim ḥayrda *"İnne lil-Ḳur‘ane zahren ve baḫnan ilâ seb‘ati'l-baḫni"*⁵ ve yine vâriddir *"İnna'llâhe tis‘atün ve tis‘ün isme men aḫṣaha"*⁶ daḫlü'l-cennete taḫkîk Allâh için toḫsan toḫuz ism vardır. Her kim oḫursa cennete girer ve Ḳur‘ân-ı mecîdde buyurur *"Ve lillâhil esmâu'l-ḥusnâ fed‘ûhu biḥâ"*⁷ Allâh için esmâ-i ḥusnâ vardır. Pes anlar ile du‘â kılıñ ḥâcetiñiz kabûl ola ve merâtib-i esmâya işâret buyurdı *"Ḳuli-d‘û(A)llâhe evi-d‘û-rraḫman(e) eyyen mated‘u"*⁸ Ma‘nâsı ve‘y yâ Muḫammed ümmetiñ baña ism-i a‘zam birle du‘â kılsunlar kim murâdları tîzce ḥâşıl ola. Allâh ve'r-raḫmandır ama Allâh ism-i şerîfdır ve raḫman ism-i raḫmana delâlet ider ve Allâh ism-i şerîfi ulûhiyyet ve ‘azamete delâlet ider. Ulûhiyyet ma‘nâsı icmâlen budur ki Allâh şol zât-ı bî-hemtâdır ki cümle mâsivâ kendüye muḫtâc. Pes Allâh te‘âlâ bu ismu'llâhı kendi zâtına maḫşûş kıldı. Bu ismle kimesne ismlenmeye. Nitekim buyurur *"Hel ta‘lemu lehu semiyyen"*⁹ ma‘nâyı bilürmisiñ kim bu ismle kimesne ismlendi mi ya‘nî ismlenmedi dimek olur. Pes imdi ma‘lûm-ı sa‘âdet ola ki esmâ-i ḥusnâ merâtibde üç kısmdır. Esmâ-i ef‘âl ve esmâ-i şifât ve esmâ-i zâtıdır. Esmâ-i ef‘âl üzerine esmâ-i şifâtıñ

¹ Bizim uğrumuzda cihad edenlere gelince, elbette biz onlara yollarımızı gösteririz ve şüphesiz ki Allah, muhakkak iyilik yapanlarla beraberdir. (Ankebût/69 Kısmî iktibas) (Doğan, 2008: 405)

² Şüphesiz ki Allah asla sözünden dönmez. (Âl-i İmrân/9 Kısmî iktibas) (Doğan, 2008: 51)

³ "Her şeyden münezzehsin ya Rab! Bizim için, senin bize öğrettiğinin dışında bilgi ne mümkün! Muhakkak ki her şeyi bilen, alîm ve hakîm ancak sensin" dediler. (Bakara/32) (Doğan, 2008: 7)

⁴ Hiçbir şey yoktur ki, onu hamdiyle tespih etmesin. (İsrâ/44 Kısmî iktibas) (Doğan, 2008: 287)

⁵ Kur‘an’ın iç ve dış yedi anlamı vardır.

⁶ Allah’ın doksan dokuz ismi vardır. Kim bunları ezberlerse cennete girer.

⁷ Hâlbuki en güzel isimler Allah’ındır, bu güzel isimlerle O’na dua edin. (A’râf/180 Kısmî iktibas) (Doğan, 2008: 175)

⁸ "De ki: Allah deyin, Rahman deyin." (İsrâ/110 Kısmî iktibas) (Doğan, 2008: 294)

⁹ O’nun adını almaya lâıyk başka birini biliyor musun? (Meryem/65 Kısmî iktibas) (Doğan, 2008: 311)

‘azameti vardır. Esmâ-i şifât üzerine ism-i zâtîñ ‘azameti gibi kâhhâr-ı kâdirdir. Esmâ-i ef‘âl ism-i ‘azîm düşmüşdür. Hayy-ı Kayyûm esmâ-i şifâta ism-i a‘zam düşmüşdür. Raḥman-ı câmi‘ ef‘âl ve şifât-ı ni‘met-i hâşşdır. [15a] Allâh ism-i zâtdır ve müstecmi‘-i cemî‘-i şifâtdır. İmdi Allâh ism-i a‘zam ola. Zîrâ esmâ-i Allâhdan her kânkı ismiñ bir ḥarfı tayy olursa ma‘nâ zâ‘il olur. Ama Allâh ism-i şerîfîniñ kânkı ḥarfı tayy olursa nâkış olmaz ve ma‘nâ-yı şerîfine ḥalel gelmez. Meşelâ Allâh ism-i şerîfîniñ elifi tayy olursa lillah olur. "Elḥamdü'lîllahi rabbi'l-‘âlemîn"¹ gibi elif şâbit olur. Lam tayy olursa ilah olur. İlah kim ilah-ı vâhid gibi. Elif ve bir lam tayy olursa lehi olur. Lehi mâ fi's-semâvâti ve'l-arz gibi ve elif ve lamlar daḥı tayy olursa yalnız he ḳalır ki cemî‘-i enfâs-ı ḥayvân üzerine cârîdir. Enfâs-ı zarûriyyelerindedir. Zîrâ her bir nefes ki taşra gelür ve içerüye gider. Anda ḥarf-i mevcûdedir. Ol zamîrdır ki ḡayb-ı hüviyyet Ḥaḳḳ-ı sübhâne ve te‘âlâ ḥazretlerine râci‘dir. İmdi her nefes alup viren kişi zîkr itmiş olur. Gerekse murâd eylesün gerekse eylesün. Bu ḥarf ol ḥarfdır ki Allah lafzında mevcûd olan elif lam ta‘rîf için ve teşdîd-i ta‘rîfde mübâlağa içündür. Râḥat için vav gelir. Ol vaktde hüve olur. Hüve ism-i a‘zamdır "Ve hüve ‘alâ külli şey’in kâdir"² "Ve hüve'l-vâhidü'l-kâhhâr"³ ve "Hüve'r-raḥmani'r-raḥîm"⁴ "Hüve'l-ḥayyu'l-ḳayyûm"⁵ "Hüvallahü'llezî lâ ilahe illâ hû"⁶ Bu delâ‘il birle ism-i a‘zam ola. Anuñ ile du‘â kılmak icâbet-i ḳarîb olur. Pes tâlîb-i ‘âḳile lâyıḳ oldur ki Allâh te‘âlâdan bir nefes ḡâfil olmayup her nefesde mevcûd olan ḥarf-i şerîfdır ki teneffüs eyledikde ḡayb-ı zât Ḥaḳḳ-ı sübhâne ve te‘âlâ ḥazretlerini mülâhaza birle nefesiniñ ḥurûc ve dühûline vâkıf ola ki taşra çıkan nefes Allâh ve içerü giren nefes hüve ola. Ḥattâ dimişlerdir ki taşra çıkan nefes içerü giren nefese su‘âl ider ki ne ḥâlde bıraḳdıñ ol daḥı cevâbında zâkir ve ezkâr bıraḳdım diyicek seni şanâyî‘ itmemiş inşâ‘allâh-i te‘âlâ beni daḥı şanâyî‘ itmez diyü ḥamd ile ḥayr du‘â iderek mesrûren (?) taşra ḥurûc ider. Pes Allâh te‘âlâ dilediği ulûhiyyeti ḡayrıdan nefy ve kendüye işbât ider. ‘Azametiyle buyurdı ki "Fa‘lem ennehû lâ ilâhe illa‘llah"⁷ Çün ulûhiyyete bu ism-i şerîfleriñ maḥşûş kıldı. Bâḳî-i ism-i şerîfleriñ ‘âm eyledi. Enbiyâ ‘aleyhimü's-selâm ve evliyâ ve etkîyâ ve aşfiyâ ‘aleyhimü'r-rıdvân Ḥaḳḳ te‘âlâ şifâtlarıyla şifâatlanırlar ki "İttaşafu bi-şifâtî'llâhi ve tuḥluḳu bi-aḥlâḳi'llâhi"⁸ bu ma‘nâdır. Pes cemî‘-i esmâ ve ef‘âl ve şifâtını kendüyi bu ism-i şerîfiyle zîkr idenlere nişâr eyledi ve emr buyurdı ve zâkir merâtib-i ‘âliye ve felâh bulacaḡın bildirdi

¹ Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur. (Fâtiha/2) (Doğan, 2008: 3)

² O her şeye gücü yetendir. (Mülk/1 Kısmî iktibas) (Doğan, 2008: 563)

³ Ve O tektir, kahredendir. (Ra'd/16 Kısmî iktibas) (Doğan, 2008: 252)

⁴ O rahmândır, rahîmdir. (Haşr/22 Kısmî iktibas) (Doğan, 2008: 549)

⁵ Diridir, her şeyin varlığı O'na bağlıdır. (Bakara/255 Kısmî iktibas) (Doğan, 2008: 43)

⁶ O, öyle Allah ki, kendisinden başka ilâh yok. (Haşr/22 Kısmî iktibas) (Doğan, 2008: 549)

⁷ Bil ki Allah'tan başka ilâh yoktur. (Muhammed/19 Kısmî iktibas) (Doğan, 2008: 509)

⁸ Allah'ın sıfatıyla şifâatlanın, Allah'ın ahlakıyla ahlaklanın.

"*Veḡkurullâhe (zıkrên) kesîren le'alleküm tuflihûne.*"¹ Bu ism-i şerîfi zıkr idenleri medḡ buyurdu "*Elleḡîne yeḡkurûnallâhe kıyâmen ve ku'ûden ve 'alâ cunubihim*"² ve daḡı buyurur "*Feḡkurûnî ezḡurkûm*"³ ve resûli 'aleyhi's-selâm buyurur miftâḡü'l-cennet lâ ilâhe illa'llah ve efḡalü'z-zıkr lâ ilâhe illa'llah men ḡâlê lâ ilâhe illa'llah def'î-î ḡicâbı bir kimesne lâ ilâhe illa'llah dise ḡicâbını ḡaldırur ya'nî ehl-i müşâhede olur. Zıkrîñ ve du'ânîñ yegreki Allâh ismiyledir. Pes her ḡâcet Allâh ism-i şerîfiyle biter. Zîrâ ism-i zât müstecmi'-i cemî'-i şıfâtdır ve ehlu'llâh ne ki ḡaleb eylediler ise ismu'llâh ile eylediler. Bu ism-i şerîf ile zıkr iden cemî'-i esmâ ile zıkr itmiş olur. Ama aşḡâb-ı yemîniñ 'ibâd ve zühḡâd ve ebrâr ve aḡbâr ve 'ulemâ ve şuleḡâ ve ḡavâşş-ı mü'minîn her ne ḡâcetleri olsa esmâ-i ef'âl [15b] yâḡûd esmâ-i şıfâtdan zıkr eylemek birle murâdlarını ḡâşıl kıllalar. Meşelâ şöyle kim ḡaḡḡ te'âlâ ḡâzretlerinden rızḡ ḡaleb itseler yâ rezzâḡ dirler. Feth ḡaleb itseler yâ fettâḡ dirler. 'Aḡâ ḡaleb itseler yâ vehḡâb dirler. Maḡfîret ḡaleb itseler yâ ḡaffâr dirler. Düşmâna zafer bulmaḡ ḡaleb itseler yâ ḡahḡâr dirler. 'Aybları setr olmaḡ isterler ise yâ settâr dirler. Raḡmet ḡaleb itseler yâ raḡman dirler. ḡarf-i nidâ ḡatup münâcât eyleyüp murâdlarıñ buldılar. Pes ehlu'llâh Allâh şıfâtıñ yâd ile aşḡâb-ı yemînden olup "*Fe selâmun leke min aşḡâbi'l-yemîn*"⁴ selâmına irdiler. "*Mûtû ḡable en temûtû ve ḡâsibu ḡable en tuḡâsibu*"⁵ muḡtezâsınca bu rütbe-i riyâzet içinde şafâ buldılar ve bunlara şıfâtü'llâh ile münâcât veyâ ḡarf-i nidâ ile ḡiḡâb eylemek âdâb degüldir. Pes ismu'llâh ya'nî ism-i zâta meşḡûl oldılar. Cemî'-i murâdların mülâḡaza ile taḡşil eylediler. Belki murâdları anlara ḡarşu geldi. Hîç muḡtâc olmadılar. Pes imdi ma'lûm-ı sa'âdet ola ki kelime-i ḡayyibe "*Lâ ilâhe illa'llâh*"⁶da ḡarf-i şekvâ ki ḡuraḡ ḡarfî yokdır. ḡikmet-i 'aleyh ve esrâr-ı ḡafıyye oldur ki çünki zıkr-i ḡafî zıkr-i cehrîden efḡaldır ki riyâ ve süm'adan berî olmaḡla ḡulûşa muḡârin olup rızâ'u'llâh daḡı 'ilmine Allâh te'âlâdan ḡayrı kimesne muḡḡalı' olmasun içün zâkir lisânıyla zıkrini ḡarşusunda ḡuymadıḡından ḡayrı kendü ḡudaḡı daḡı ḡaber-dâr olmasun. Belki ihḡâda daḡı teraḡḡî birle zıkr-i ḡalbî ile zâkir olup lisânı daḡı zıkrinden âḡâḡ olmayup ḡaber-dâr olmaya. Bu zıkr-i ḡalbî ḡarfsız ve şavtsız zıkrdir. Bu zıkr-i ḡalbîde sâlikiñ ḡalbi zâkir olduḡı ḡâlde müteḡarrrik olur ki aña veled-i ḡalb ta'bîr olunur. Evâ'il ḡâlinde ḡâḡ müteḡarrrik ḡâḡ sâkin olur. Sa'y ile teraḡḡî bulup meleke ḡâşıl olup dâ'imen ve müstemirren zâkir ve müteḡarrrik olup fütûr gelmeyüp zaḡmet ve meşâḡḡatsız ḡalbi uyanıḡ ve

¹ Ey iman edenler! Bir düşman birliḡi ile çatıştıḡınız vakit sebat ediniz ve Allah'ı çokça anınız ki zafer sizin olsun. (Enfâl/45 Kısmî iktibas) (Doḡan, 2008: 183).

² Onlar ayakta dururken, otururken, yatarken hep Allah'ı anarlar; göklerin ve yerin yaratılışını düşünürler: "Rabbimiz! Sen bunu boş yere yaratmadın, seni tenzih ve takdis ederiz. Bizi cehennem azabından koru!" (Âl-i İmrân/191) (Doḡan, 2008: 76).

³ Beni aklınızdan çıkarmayın ki ben de sizi çıkarmayayım! Bana karşı görevinizi yerine getirin, nankörlük etmeyin! (Bakara/152 Kısmî iktibas) (Doḡan, 2008: 24).

⁴ Selam sana ey hakkın ve erdemin yanında olmuş kişi (Vâkıa/91 Kısmî iktibas) (Doḡan, 2008: 538).

⁵ Ölmeden önce ölüñ, hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekin.

⁶ Allah'tan başka ilâh yoktur.

oynağ zâkirlerden olur. Bundan içeri zîkr-i sırrı ta'bir olunur inşa'allâh-i te'âlâ beyân olunur. Pes imdi bu tarîkat-ı 'aliyye-i Nakşbendî h'âcegân-ı büzürg-revân ve H'âce Muhammed Bahâ'ü'd-dîn Nakşbendî ve hulefâ-yı tarîkat-i quds-i esrârehüm hazerâtınıñ âdâb-ı şerîfleri üzere sülûk-i murâd iden tâlib-i şâdık-ı 'azîmete evvelâ ehem ve elzem olan oldur ki bir 'ârif-i kâmil ve mükemmeliñ zübân-ı mu'ciz-i âşârından izn ve işâretiyle mâyeli tevhîd-i şerîf telkîn buyurup i'tikâd-ı şahîh ile mu'tekad ve ferâ'iz ve vâcibât ve sünnet ve müsteħabbât ve işbât-ı a'mâl-ı şâlihât ve ictinâb-ı mu'âşî ve mahzûrâtla sırran evkât ve ezmânda min gayr-ı fütûr ve tefrikat-ı 'azîmete devâm birle huzûr-ı ma'-el-haqq üzere olmağa sa'yiden hâlî olmayalar ki hâşılı tarîkat-i Nakşbendiyye bu devâm üzere huzûr-ı ma'-el-haqqdır ki sâlikiñ sülûkine meleke ola ki bu hâle müşâhede-i ta'bir oluna. İmdi bu devlet-i 'uzemâ ve sa'âdet-i küberâya tâlib olan sâlik-i şâdık-ı 'azîmete tarîk üç nev' üzerine olur. Evvelki nev'i budur ki zîkr olunur. Evvelâ ağıyardan hâlî bir tenhâ yirde tahâret-i kâmile üzere kıbleye karşı teveccüh-i tâm ve huzûr-ı kalîle ve lisânıyla birkaç kere kelime-i tayyibe "*lâ ilâhe illa'llah*" tekrâr eyleye ve illa'llah didikde ma'bûd-ı bi'l-haqq ancak Allâh te'âlâ oldığı işbât eyleye. Lisânıyla kalbi muvâfık ola ve lisânı zâkir kalbi gâfil olmaya ki 'âmmeniñ zîkri budur ve mübtedîniñ hâlî dağı böyledir. Ba'dehû lisânını dimâgına yapışdırup kelime-i tayyibe "*lâ ilâhe illa'llâh*" tekrâr eyleye "*Muhammed resûlullâh*" gâh-i bi-gâh zîkr eyleyüp külliyyen terk itmeye. Belki berâber zîkr idüp hiç terk [16a] itmemek evlâdır. Lakin zâkire zikriñ harâreti ziyâdece olur ve bu ma'nâyı mülâhaza birle zikrinde maqşûd ancak Allâh olup gayrı olmağdan kalbini taşfiye ile kelime-i tayyibeyi tekrâr idüp "*lâ ilâhe illa'llâh*" didiginde bu ma'nâyı maqşûd bi'z-zât işbât bu ma'nâda lisânıyla kalbi muvâfık ola. Havâşşîñ zîkri böyle ve mutavassıtıñ hâlî dağı böyledir. Kelime-i tayyibeyi zikrde taraf-ı nefyde cemî'-i muhaddeşân-ı nazâr-ı 'adem fenâ mütâla'asıyla nazâr idüp "*lâ ilâhe*" didikde lâ-mevcûd mülâhazasıyla cümlesi fânî ancak bâkî ve mevcûd Allâhdır diyü "*illa'llâh*"da vücûd-ı hayy-i kadîmi işbât eyleye. Bu ma'nâya müşâhede-i ta'bir olunur. Ehaşş-ı havâşşîñ zîkri böyledir ve müntehîniñ hâlî dağı böyledir. Mübtedî ve mutavassıtlara lâ-mevcûd mülâhazası münâsib degüldür. Zirâ maqâm-ı cem'ül-cem'dir ehlu'llâh maqâmıdır. İmdi murâkıb ve teveccüh murâd olunduğda şâg eliyle elini ve kaşlarını ve gözlerini ve burnını ve göğsini şıgayup ve bugün şalât ve selâm eyleye ki inşirâh-ı şadra ve inbisât-ı defne ve infitâh-ı başîrete ve incilâ-yı kalbe 'azîm nef'i vardır. Beyne'l-'ârifin esrâr ve mektûmedendir. Şalât-ı şerîfe bu elfâz ile olmağ ma'nâ cihetiyle hâle münâsib olur. "*Allahümme şalli 'alâ nûrı cebîni ve kurrati 'ayni ve nûrı vecî ve cilâ'i kalbi ve inşirâhı şadri ve infitâhı başîreti ve şafâi seri ve rûhı ve cesedi Muhammed ve 'âlihi ve şahbihi ve sellim*"¹ dirler. Zebânını dimâgına bend idüp kalb ta'bir olunan şanavberi eşkâl-i havl

¹ Esenlik ve övgü alınımın, gözümün ve yüzümün nuru; kalbimin cılası; göğsümün genişliği; ufkumun açılışı;

câhibinden memeniñ altındadır ki dil-i haqîkîye ta'lfıkı vardır. Başar-ı başîret ve kuvvet-i müdrike ile müteveccih olup dem çeküp habs-i nefes idüp tamâm-ı kuvvetle zikre meşgûl ola. Şöyle ki zikriñ harâreti dile te'sîr idüp eşeri zâhir ola. Ama öyle degül ki eşeri zâhirde peydâ ola. Hattâ bir kimesne zâkiriñ pehlûsı üzerine otursa gerekdir ki anuñ zikre şuglından haberdâr olmaya. Kavlen ve fi'len kimesneyi habîr itmeye ve bu gûnâ teveccühle bir rütbeyle bâliğ ola ki eşgâl-i sâ'ire anuñ minvâl-i meşrûh üzere şugluna mâni' olmaya. Hattâ yimek ve içmek ve yatmak ve kalkmak ve virmek ve almak ve söylemek ve diñlemek mişillü hâletler gibi ve ba'zı iştiğâl sebebiyle fütûr vâkı' olursa yine göñli ve gözini ol tarafından ayırmayup bi'l-külliyeye gâfil olmaya. Eger şabâh vaktinde zikre ve teveccühe ziyâdece meşgûl olursa me'mûldir ki anuñ berekâtı ol gün tamâm-ı kifâyet ider. Aşşâm vakti zikr itmek ve bunda şekk yokdır ki bu minvâl üzere müdâvemet olunursa sâlike meleke hâşıl olup ve melekesi kendüye mülk olup bi'l-fi'l hâl ola. Dâ'im olmaz ise de ednâ-i teveccüh ile vücûda gelür. Hemân himmet idüp gâfleti câ'iz görmeye. Eger habs-i nefes-i mizâcı vefâ ider ise bir nefesde üç kere yâ beş kere yâ yedi kere yâhûd kâdir oldığı kadar kelime-i tayyibeyi tekrâr eyleye. Bu ki havşala ta'bîr olunur. Hattâ ba'zı sâlikiñ havşalası yigirmi dört kereye belki daha ziyâdeye mütehammil olur. Ama melâmet ve fütûr gelecek mertebe degül zâhirdeki gibi kemâl-i ta'zîmle olup emr-i ber-'aksi olmaya. Habs-i nefesiñ nef'i havâtıra 'azîm fâ'idesi olduğundan gayrı şadı vüs'atlenüp sâlikiñ cem'iyetine bâ'is olup teveccühinde hâlâvet-i 'azîme bulmak ve nice fevâ'id habs-i nefese terettüb ider. İmdi sâlikiñ [16b] mizâcı vefâ itdiği mertebe gerekdir ki râhat ve huzûr ile şugluna mâni' olmaya. Yoğsa bu kadar 'aded-i zikriñ elbet olması lâzım degül. Belki her nefesde zikri kâfidir. Lakin evâ'il-i sülûkinde mümellekesine mâlik oluncaya dek ekşer-i evkâtda habs-i nefesle havşalasına kuvvet ve metânet virmeğe muhtâc olur. Melekesine mâlik olduğdan soñra iktizâ iderse habs-i nefes ider ve illâ kendi hâli üzere zâkir olur. İkinci nev'i tarîk-ı murâkabe ki teveccühdür. Bu tarîkda dahı zebânını dimâğına bend idüp ol ism-i mübârek ki Allâh lafzınıñ medlûli olan şebîh ve nazîrden münezzeh ve müberrâ mevlâ-yı kerîm 'Arabî ve Farsî ve gayr-ı elfâz tevassuñ itmeksizin mülâhaza eyleyüp ve bu ma'nâyı cemî'-i kuvâ ve medârikle muhâfaza birle kalb-i şanavberîsine müteveccih olmağdır ve bunuñ üzerine tamâm-ı mertebe-i müdâvemet ve muhâfazada gereği gibi tekellûf itmektir. Tâ ol zamâna degin ki zağmet ve tekellûf aradan def' olup bu mülâhazayı muhâfazada zağmet ve tekellûf çekmeyeler. Hattâ bu ma'nâyı kalbine nakş ve bend idüp gâfletten âğâhlığa yetişeler vallâhü'l-muvaffak ve'l-mürşid. Üçüncü nev'i tarîk-ı vâsıta'dır. Bu tarîk ile sülûk akreb-i sebîldir. Evvelâ ricâl-i Nakşibendiyyeden perverde olmuş ve terbiye görüp mağâm-ı müşâhedeye yetmiş ola ve tecelliyât-ı nûr-ı zât

sırrımın, ruhumun ve cesedimin berraklığı olan Hz. Muhammed'e ve onun ailesi ile arkadaşlarına olsun.

mütehaqqık olmış. Bir pîr-i ‘azîziñ didârını müşâhede etmek fâ’ide-i zıkrdir ki âgâhıñ didârını müşâhede âgâhlığa bâ’is olur nitekim gâfilin yüzine bakmağla gaflet îrâs itdigi gibi ve âgâh-ı zâkir olanlar hub-ı Allâh ve şöhetleri şemere-i zıkrdir. Pes böyle ‘azîziñ devlet-i didârı müşâhedesini el vire ve eserini nefesinde müşâhede eyleye. Ol devleti muhâfaza idüp ve ol şöhete müdâvemet eyleyeler. Eger sâlikde eşeri zâhir olan ma’nâya fütür gelürse yine şöhet-i pîre mürâca‘at eyleyeler ki şeref-i şöhetleriyle yine ol nûr-ı ma’nâ kalb-i kâlibına pertev şalup pür-nûr ider. Böylece merreten ba‘de kere-i sa‘y ve müdâvemet eyleye. Tâ ol zamâna degin ki kendüde zâhir olan keyfiyyet meleke olup sâlike melekesi hâşıl ola. Eger ol pîr-i ‘azîz sâlikiñ ‘ayn-ı nazarından gâ’ib olursa şahşını tahşil eyleyüp başar-ı başîretle aña nâzır olup zıkre meşgûl olalar. Tâ ol zamâna degin ki eser-i havâdiş ve keyfiyyet-i ma’hûde peydâ olduğdan soñra aña mülâzım olur. Kalb-i şanavberîye müteveccih olur. Öyle kalb ki hakikat-i câmi‘a-i insâniyye andan ‘ibâretidir. Çeşm-i fikr ü hayâli ve sâ’ir-i cemî‘-i aqvâyı anuñ üzerine sürüp kalb-i hâzır ile dilde otura. Ba‘dehû zuhûr iden keyfiyyetiñ ardınca ola. Her ne fikr ki kalbiñle anı nefy eyleyüp ezkâra kalbi meşgûl itmeyüp belki küll-i mâ-sivâyı nefy etmek gerekdir ki keyfiyyet buhûrı cilve-ger ola. Sâlik bu mu‘âmeleniñ tekrârına sa‘y eyleye. Tâ bu meleke kendüye mülk olunca hiç bundan akreb-i tarîk yokdır. Vâkı‘ olmuştır ki mürîd-i sâlikde kâbiliyyet ve isti‘dâd ola ve pîre dahı taşarruf-ı kalbiyye ola. Ol şöhetde mürîd sâliki mertebe-i müşâhedeğe yetişdirir bi-‘inâyetu’llâhi ve tevfiqa. Çünkü bugün ‘azîz-i şâhib-i taşarrufuñ şöhetini bu rûzgârda kibrîti aħmerden âgardır. Pes böyle zât-ı ‘azîz ol vücûduñ şeref-i şöhetle müşerref olmağa baht müsâ‘id olmaz ise sâlike lâıyk olan oldur ki tarîk-ı râbıtadan ol zıkr olunan iki tarîkiñ birine iştiğâl eyleye ve tarîk-ı sülûsde zıkr olundığı vech üzere kalbe müteveccih olmaya. Bu tâ’ife-i ‘aliyye ‘örfinde vukûf-ı kalbî diyü ta‘bîr olunur. Buna [17a] müdâvemet ehem-i mühimmât-ı sâlikindir. Minvâl-i meşrûh üzere hulûş-ı niyyet ve sıdık-ı ‘azîmet ile sâlike elbetde feyz-i sübhânî ve tevfiq-ı ‘inâyet-i Rabbânî irişüp hâ’ib ve hâsir kalmaz. Sen hemân tâlib-i irşâd olagör ey sâlik gönderür mürşidiñi Hazret-i Allâh saña. Eger eşnâ-yı sülûkinde sâlik ba‘zı havâtır-nüvîs virirse hazret-i mürşidi âyîne-i hayâle ihzâr idüp başar-ı başîreti berâber tutup ol şüret-i hayâl ile ma‘an kalbine müteveccih olup üç kere kuvvetle tamâm-ı nefesini darb eyleye ki hattâ fazalât-ı dimâğından bir miqdâr taşra sıçraya ve sâlik kendüyi şöyle hâl idüp lisânıyla kalbi muvâfaqat üzere üç kere idüp bir miqdâr bâ-fi‘âl ism-i şerîfine meşgûl ola ki vesâvis def‘inde ‘azîm nef‘i olup bi’l-külliyeye def‘ olur *"bi-‘inâyeti’llâhi te‘âlâ ve hüsni tevfiķihi vallâhü’l-muvaffiķ ve’l-mürşid hâtimetü’l-küttâb"*.¹ Ma‘lûm-ı sa‘âdet ola ki bu tâ’ife-i ‘aliyye-i hâ‘ceğân-ı Nakşibendiyye *kaddesallâhu*

¹ Allah’ın yardımıyla kitap sona ulaştı. Güzel bir şekilde başarılı kılan Allah’tır.

*esrârehüm*¹ hâzerâtınıñ işlâhâtından ve kelimât-ı ıudsıyyelerinden on bir kelime vardır ki sekizi zebân-ı Farsî üzere ve üçü lisân-ı ‘Arabî üzeredir ki tarîkat-ı ‘aliyyeniñ mebnâsıdır. Bu on bir kelime bilinmege muhtâcdır ki tarîkat-ı Nakşibendiyye ma‘lûm-ı sa‘âdet ola. Zebân-ı Farsî üzerine olan sekiz kelime bunlardır: "*Hûş der dem, nâzır ber kadem, sefer der vaţan, halvet der encümen, yâd-kerd, bâz-geşt, nigâh-dâşt, yâd-dâşt*" ve lisân-ı ‘Arabî üzere olan üç kelime dağı bunlardır: "*Vukûf-ı zamânî, vukûf-ı ‘adedî, vukûf-ı kalbî.*" Çünkü bu kelimât-ı ıudsıyye mebnâ-yı tarîkat-ı ‘aliyye olup nihâyet tarîk bu kelimâtıñ hâlen bilinmesine tevaıkkuf itmekle "*Hitâmuhu miskü vefî zâlike felyetenâ fesi'l-mütenâfisün*"² muıtezâsınca bu muhtaşarda dağı hitâmı misk olsun için hâtıme kılandı. Pes imdi icmâlen ma‘naları terkibe şerh olunmaı lâzımdır ki tarîkat-ı Nakşibendiyye nedîmiñ olur. Ma‘lûm-ı sa‘âdet ola müste‘inen billâhi te‘âlâ "*hûş der dem*" hulâşa-i ma‘nâ her ol kimesneniñ ki nefesi taşra gele ve içerü gide her deminde âgâh olup gâfil olmaya demek olur. Yuıarıda ism-i zât baışinde olan zamîr-i hüve bu ki işâret-i sebkat itmiş idi. İkinci kelime "*nâzır ber kadem*" sâlikiñ gezdigi yirde başarı kademi üzerine nâzır ola ki etrâfına nazar idüp âlâyiş-i zâhirden perîşânlık ve gâflet gelmeye demek olur. Yâhûd ibtidâ-i sülûkinde bülend-i himmet ve ‘azîmet-i şâdıı ile nihâyet kadem-nihâde eylemege nazar eyleye demek ola. Eger bakılsa bu ma‘nâ daha latîf görünür Allâh te‘âlâ a‘lem. Üçüncü kelime "*sefer der vaţan*" sâlik tabî‘at-i beşerıyyesinde olan şıfât-ı zemîme ve ahlâı-ı reddıyyeleriñ terk idüp şıfât-ı hamîdeye ahlâı-ı maraziyyeleriñ tebdîl ve naııl eylemege süfliden ‘ulvıye sefer eyleye ki vaţan-ı aşlıyyedir. "*Hubbü'l-vaţan mine'l-îmân*"³ bu ma‘nâdır. Dördüncü kelime "*halvet der encümen*" sâlikiñ zâhiri halkıla olup bâtını haıı ile ola. Bu mu‘âmeleye keşretde vahdet ta‘bîr olunur ki [17b] umûr-ı zâhireye bâtınında haıı ile olan mu‘âmelesine mâni‘ olmayup kavlen ve fi‘len ahvâlinden kimesne haber-dâr olmaya. Bu ma‘nâya dinilmişdir *ez derûn şo âşinâ vü ez burûn bigâne-veş inçenîn zibâ-reviş kim miyofted ender-cihân*⁴ bu maıâm Tebük maıâm(ı)dır. Sâlikîn ve kâmilîn ve ‘arifîn hâzerâtına Allâh te‘âlâ mübârek eyleyüp şebât-ı kadem birle teraıııler ihsân eyleye âmîn ve beşinci kelime "*yâd-kerd*". Sâlik-i âgâh her zamân zebânıyla yâhûd kalbiyle zıkr idüp "*Lâ ilâhe illa'llâh Muhammed resûlu'llâh*"⁵ diye ki iki tarîkıla bir taııııka vâşıl olur demek ola. Altıncı kelime "*bâz-geşt*". Sâlik-i zâkir zıkrını tekrâr ide. Taraf-ı nefyde ki "*lâ ilâhe*" didikde cümle havâtırı nefy idüp taraf-ı işbâtda ki "*illa'llâh*" didiginde ey Hüdâ zıkrından maışûdım ancaıı seniñ ve seniñ rızâ-yı şerîfindir demek ma‘nâsını mülâhaza

¹ Allah, onların sırlarını kutlu kılsın.

² Onlara mühürlenmiş, mührü de misk olan nefis bir içki sunulur. Yarışanlar, işte bunlar için yarışınlar (Mutaffifin 25/26 Kısmî iktibas) (Doğan, 2008: 589).

³ Vatan sevgisi imandandır.

⁴ İçeriden tanık, dışarıdan yabancı gibi ol. Böylece cihanda güzel tutumun gerçekleşir.

⁵ Allah'tan başka ilâh yoktur, Hz. Muhammed O'nun elçisidir.

eyleye. "*İlâhî ente maşûdî ve rızâke maşlûbî*"¹ demek bu maşâmda şahîh olur. Yedinci kelime "*nigâh-dâş*". Sâlik murâkabe ve müteveccih olduğu hâlde zikrini tekrâr eyleye. Hakkdan gayrıyı nefy ve hakkı işbât ile hâtırına hakkdan gayrı aslâ nesne getirmeyüp bu mu'âmeleyi tuta demek ola. Sekizinci "*yâd-dâş*". Sâlik tamâm-ı zevk ve âgâhlık birle huzûr-ı ma'-el-hakk mu'âmelesine irişüp ancak hâtırında bu mu'âmeleyi hıfz eyleye demek ola. Toğuzuncu kelime "*vukûf-ı zamânî*". Sâlik her zamânda kendi ahvâline vâkıf ola ki şıfat-ı hâli ne ise mûcib-i şükr midir yâhûd mûcib-i gadr mıdır. Eger ahvâli gaflet üzere geçmedi ise feyz-i vaqtini ve ihsânı feyyâz-ı te'âlâya hamd ve şükr eyleye. Eger ahvâli gaflet üzere geçmiş ise takşîrâtını 'özr idüp himmetle mâ-fâtı tedârük eyleye demek olur. Onuncu kelime "*vukûf-ı 'adedî*". Sâlik kelime-i tayyibe "*lâ ilâhe illa'llâh*" yigirmi bir 'adede dek tekrâr esnâsında keyfiyyet-i ma'hûde kaçınıcı 'adedinde zuhûr ider ise aña vâkıf olmağdan 'ibâretidir ki eger yigirmi bir 'aded tamâm olup âşâr-ı zuhûr itmez ise sâlikde nokşân 'alâmetidir. İmdi mümkündür ibtidâdan kelime-i tayyibeyi tekrâr eyleye. Tâ âşâr-ı zuhûr idinceye dek demek ola. Lakin bu elbetde şurû-ı lâzimededen degüldür. On birinci kelime "*vukûf-ı kalbî*". Sâlik cemî'-i nüfûsuñ mâ-sivâdan tathîr idüp hâlişen "*livechi'llâhi müteveccihen ila'llâh*"² olup cemî'-i mâ-sivâyı mahv ve Hudâ-yı müte'âl-i mevcûd-ı muṭlak ve dâ'im ve bâkî ve cümle mâ-sivâyı hâlik-i vefâtı müşâhedesiyle kalbine vâkıf ve nâzır olup ism-i mübâreku'llâh kalbine nakş ve bend olup dâ'imâ huzûr-ı ma'-Allâh kaydında ola demek olur dimeniñ bir ma'nası dañı bu ola. Pes imdi tarîk-ı râbıtada buña hıfz-ı nisbet dirler ki sâlik-i mürîd hîn-i teveccühinde şüret-i hayâl-i mürşidi âyîne-i kalbine ihzâr idüp nazar-ı hüsn-i hayâli rabṭla müteveccih ola ki havâtır- mütevessiyesi def' olup umûr-ı kevnıyyeden göñli fâriğ olmağla âşâr-ı keşret galebe-i vahdetden mahv olup huzûr-ı kalbe etem ve ekmele-i teveccüh-i hakkla maşûdına vâşıl ola ve mürşidi bir ân üzerinden gâfil görmeye. Dâ'imâ gözi öninde nakş idüp dâ'imâ murâkabesi şeyhile ola [18a] ve şeyhe teveccühden murâd ve müdde'â bu olmağ gerekdir ki mücerred-i vesîle gayrı degüldür. Hemân bu tâ'ifeye teveccüh hakka teveccühdür. Yoğsa bunlar kendi murâdı degüldür. Murâda irişmege sebebdür. Ama "*İnneme'l-a'mâlu bi'n-nıyyât(i)*"³ hadîs-i şerîfi mûcibince 'amel niyetdir. İmdi her ne kim hakkdan ötüri sevüp tutmağ hemân hakkı sevüp tutmağ gibidir vallâhü'l-muvaffak ve'l-mürşid. Saña zikr-i hafîñ zâhir olsun dir isek esrâr-ı külliyye-i genc-i dil bend-i zebândır. Añla güftârı ma'lûm-ı sa'âdet ola ki bir sâlik vech-i mezkûr üzere zikr-i kalbîye mâlik olup ve melekesi kendüye mülk olup bilâ-harf ve lâ-şüret zikr-i ihfâyâ vâşıl ola. Te'sîri esmâ'u'llâh ve envâr-ı zikru'llâh ve âşârı muḥabbetu'llâh

¹ Allah'ım benim maksudum sensin ve kazanmak istediğim senin rızandır.

² Allah'a yönel.

³ Ameller niyetlere göredir.

ve şevk-ı ehlu'llâh vâkı' ola. Hüve'l-maflûb bu maqâmda "*Men 'arefe enne külli lisân(i)*"¹ küll-i lisân îmâsıyla şâlik-i zâkiriñ lisânı sâkit ve bâkî altı ism olup yanup yakılacağı tamâm olur ve şevkı ziyâde olur ve hem gaybiyyet zuhûra gelür. Dil uzun iken kışalanur ya'nî lâ ve illâ bi-ḥarf nidâ-yı Allâhdır. Çün ism-i zât müstecmi'-i cemî'-i şıfâtdır ve irâdet-i şıfâtı'llâh tecellî ider. Her ismiñ 'atâsından kul maḥfûz olup naşibiñ alur. Tecellî-i 'îd ḥaḳkıla kıyâfet bağışlar. Ol liyâkate velâyet dirler. Ya'nî 'abd-i muḳbil ne kadar iş görirse sultân tevfiḳ ider. Pes ol işde şâbit sultân olur. Aña velî dirler ve âşâr-ı tecellî şıfâtı'llâhdan mu'âvenet-i 'inâyetu'llâh birle te'sîr kılup kul ol şıfâtlarıyla şıfâtlatur 'âlim olur şâbir olur şâkir olur ḥakîm olur kerîm olur raḥîm olur 'azîz olur semî' olur başîr olur ḥalîm olur laṭîf olur. Tecellî-i esmâ-i şıfâtı'llâhdan bu vechle ḥazz olur. Tecellî-i esmâ-i ef'âliñ te'sîrinden mu'iz olur muzill olur ḳahhâr olur fettâḥ olur mücîb olur muḡnî olur ḳâdir olur ḳâdiyü'l-ḥacât olur ve bâkîleri bunlara kıyâs oluna. Çün ismu'llâh ism-i zât-ı müstecmi'-i cemî'-i şıfâtdır. Cemî'-isiniñ eşerinden ser gösterir. Hemân Allâh zikrine müdâvemetle teveccüh-i tâm-ı bâtından gerekdir ki bî-şekk müyesser ola. Pes bu maqâmda sâlik ḡurûra düşmeyüp kendide zâhir olan ef'âli ef'âlu'llâhda ve şıfâtı şıfâtı'llâhda maḥv görüp kendiden şudûr iden ef'âl ve şıfât ve ḥayrât ve ḥasenât ve şâlihât bi'l-cümle Allâh te'âlâ ḥazretleriñ tevfiḳ ve 'inâyetiyle oldıḡıñ başarı başîret ile görüp cemî'-i ef'âl-i ḥayriyye ve şıfât-ı ḥamîdesiñ Allâh te'âlâya teslîm idüp bi-ḥasebi'l-beşeriyye zellât ve ḥaṭî'ât ve seyyi'âtı kendi taḥmîl idinüp 'özrin dileyici oldıḡı ḥâlde şebât 'âleminde kendi kuşurlarına i'tizâr ve 'acziyyete i'tirâf eyleyüp bi'l-cümle taşarrufında olan Allâh te'âlânıñ ḳabza-i ḳudretinde ve ḥukm-i taşarrufında oldıḡıñ müşâhede idüp ve cümle mâ-sivâ 'ademden vücûda gelüp ve yine fenâ bula. Çoḡını mü'tâlâ'a eyleyüp evveli ma'dûm âhiri fânî oldıḡıñ mu'âyene birle iki yoḳluḡıñ arasında olan varlıḡından şoyunup yoḳluḡ maqâmından 'izzet-i dergâh-ı te'âlâya yoḳluḡuyla ṭurup eşref-i a'zâsı olan levḥ-i ḥabibeyn 'atebe-i 'aliyye-i ilâhîde ḥâk-i mezellet vaz' idüp "*Ud'û rabbeküm*"² ilâ âhirihi o emr-i 'aliyyelerine imtişâlen 'allâmü'l-ḡuyûb ḳâşifü'l-kürûb [18b] 'âlemü sırru'l-ḥafıyyât mucîbe'd-de'avât ḳâdiye'l-ḥacât olan Allâh-ı 'azîmü's-şânıñ ḥuzûr-ı ma'neviyyesinde Allâh-ı 'azîzü's-şânı görür gibi ṭurup ḡoñül 'âleminden sırran kemâl-i tazarru' ve niyâz ve zell-i iftiḳâr birle 'arz-ı ḥâl idüp diye ki ey cümle mâ-sivâdan müstaḡnî "*Ġaniyyun 'anil 'âlemîn*"³ olan Allâh cümle saña muḥtâc ḥamdâniyyet seniñdir. Ben ḳuluñ zelîlim 'izzet seniñdir. Ben ḳuluñ 'âcizim kemâl-i ḳudret seniñdir. Ben ḳuluñ za'îfim zü'l-ḳuvveti'l-metîn sensiñ. Ben ḳuluñ zâlim isem señ ḡâfirsîñ zulûm isem señ ḡufürsuñ zallâm isem señ ḡaffârsuñ. Ḥaṭâ

¹ "Bilinmesi gereken her dil".

² Rabbimize dua edin (A'râf/55 Kısmî iktibas) (Doğan, 2008: 158)

³ (Allah) bütün âlemlerden zengindir (Âli İmrân/97 Kısmî iktibas) (Doğan, 2008: 63).

benden ‘aâtâ senden cürm benden kerem senden yâ Allâh yâ erhame'r-râhimîn yâ mücîb yâ hayy yâ kayyûm yâ rab-i cenâb hazretine lâyıķ ‘amelim yok. Cürm ve ‘iŝyândan ğayrı kârım yok. Şûret-i hüdâya cürm ve ‘iŝyân getirdim. Seniñ baħr-ı rahmetinden bir kaťreniñ ħisâbıyla ‘âŝileriñ ‘iŝyânını maħva kifâyet idersiñ. Cümle murâd ehliniñ murâdını virirsiñ. Hazîne-i rahmetinden zerre eksilmez. Mâlikü'l-mülk sensiñ. Haķîkatde taŝarruf seniñdir. Ben ‘abdim sen mevlâ-yı kerîmsiñ. "*El- ‘abdü mâ yemlikühü fehvâhu limevlâhu*"¹ mantûķınca cümle vârim seniñ benim ħâlîme benden aķrebsiñ. Vâhid-i aħad ferd ü ŝamedsiñ. Senden ğayrı yok varlık seniñdir. Ķuluñ ħanda varım melâz-ı melce’-i ilticâm ancak sensiñ. Ķulunum ħapuna geldim. Ķubbe-i du‘â olan semâya elim ħaldırdım. Bâb-ı rahmetiniñ ‘atebe-i ‘aliyyesine yüzüm sürdürüm. ‘Ulûv-i ŝânına lâyıķ olan ‘aâtâ ve keremdir. Ķapuna gelen ħâŝâ ki maħrûm ħala ve eli boş döne. Ĥâ’ib ve ħâsır ola. İĥsân senden luťf ve kerem ve imdâd ve ‘inâyet ve tevfiķ ve hidâyet ve ħıfz ve himâyet ve i’tidâ-i zâhire ve bâtına üzere nuŝret senden rahmeten li’l-‘âlemîn. Maħbûbuñ Muhammed Muŝtafâ ŝalla’llâhü te‘âlâ ‘aleyhi vesellem ħürmetine ve ‘inde mektûm ve ‘ilm-i ğaybında meknûn ism-i a‘zamıñ ħürmetine ve zât-ı ‘aliyyü'l-a‘lâ ħürmetine ve leyle-i mi‘râcda ħabîbiñ Muhammed Muŝtafâ ‘aleyhi's-selâma ‘arz itdigiñ cemâl-i bâ-kemâliñ ħürmetine du‘âlarımızı ħabûl-i kâmil ile ħabûl eyle ve cemî‘-i murâdât ve maķŝûdâtımıza bi'l-ħayr ve's-sühûl nâ’il ve vâŝıl ve müyessir eyle yâ Allâh diyü bu miŝillü niyâzlar ile münâcât iderek sırrıyla mi‘râc-ı rûĥânî ile ‘urûc bu maķâmda kendi nefsiñiñ zâhirini ve bâtını ve ħaķîkat-i insâniyyeyi fehmile "*Men ‘arefe nefsehu feķad ‘arefe Rabbehu*"² ma’nâsını ħâŝıl ve "*İhdinâ’ŝ-ŝırâte’l-müstaķîm*"³ du‘âsı ħabûl olup "*İrci’i ilâ Rabbiki*"⁴ icâbetine iriŝüp insân-ı kâmil mertebesinden ħiŝŝe-dâr olup kendiniñ ħilķâtdede oldıĝını bilüp ŝan‘atden ŝâni‘i fehm idüp añlayalar. Pes Allâh te‘âlânıñ "*celle celâlühü*"⁵ ve "*amme nevâlühü*"⁶ ve "*lâ ilâhe ğayra*"⁷ zâhir ve bâtın ŝerîfleriniñ ma’nâsıñ ve ef‘âlîñ ve ŝifâtıñ ve tecellîsiñ fehm idüp tesellîsini añlayup insândan ħaķķa toĝrı giden yolu bulup me‘âric-i ‘ulyâya vâŝıl olalar. İmdi feyyâzda baĥl yokdır. "*Ve en leyse lil-insâni illâ mâ se‘â*"⁸dır. ‘Azîmetinde ŝâdıķ ve ŝâbit ħadem olan sâlike elbetde tederîcle bulunur. Ma’nâ pertev ŝalup ŝöyle olur ki baŝar-ı baŝireti berâberinde kať‘en bu ma’nâdan ğayrı bir nesne ħalmaz. Murâd eylese daha taĝyîr ve tebdîl itmeĝe ħâdir olamaz. Pes imdi bu maķâmıñ mu‘âmelâtında ‘abdile mevlâ beyninde vâķı‘ olan zevķıyyât-ı vicdâniyye olmaĝla dü-zebân ve ħalem

¹ "Kul, Rabbinin istediĝi söz kapsamınca".

² Nefsini bilen Rabbin bilir.

³ Bizi dosdoĝru yola ilet. (Fâtiha/6) (Doĝan, 2008: 3)

⁴ Rabbin dön. (Fecr/28 Kısmî iktibas) (Doĝan, 2008: 595)

⁵ Onun ŝanı ne yücedir.

⁶ Allah'ın baĝıŝ ve ikramı bütün varlığı kaplamıŝtır.

⁷ Başka ilâh yoktur.

⁸ İnsanın kendi ħalıŝmasından başkası kendine ait deĝildir. (Necm/39) (Doĝan, 2008: 528).

tahrîrine ve lisân takrîrine kâdir olmayup bu maħallda bu kadar söz kifâyet ider "*el-ârif yekfiyehu 'işâra*"¹ [19a] "*Ve men lem yezuk lem ya'rif*"² zîrâ bu defteri okuyan sâlikîniñ niceleriniñ dâmen-i ihtiyârları elden gidüp ifşâ-i râz itmeleriyle mücâzât olundılar. Pes bu defterden okunan kalbden okunduğı hâlde insânîñ bâtınına eșer-i ta'alluķıdır. Vâsıflar anuñ vaşında 'âcizlerdir gerçi şanavberîdir lakin ma'nâdır. Dergehîniñ pîridir gerçi nâsûtîdir. Ama laţife-i lâhûtîdir. Şâhîdi merhûmuñ *herçi beħ'âhî ro ħ'âh der to*³ "*Her ne dilerseñ ve istesen de señ senden olma ġâfil iken de*" kelâmında 'ârifîniñ hâline işâret vardır ki câmi'ül-kelim kabîlindendir. Pes imdi hulâşa-i kelâm ve netîce-i merâm sâlik yokluk yoluyla fenâ-fillâhda beķâ-billâhı bulup ħil'at-i ħaķķânî giyüp maķâm-ı vilâyete vâsıl olup rızâ'ullâhdan ġayrı maķşûdı kalmayup ve rıdvân min Allâhu ekber sırrıyla mütesellî olup cenâb-ı Ĥaķķıñ hidâyet-i ħaşşına mazħar olup bu mişillü 'abdiñ zâhirî ve bâtınî envâr-ı ilâhiyye ile sîr-tâb-ı kadem pür-nûr olur ve bu mişillü zâkiriñ vücûdı ism-i a'zam olup cenâb-ı ħâfızın ħıfızıyyetinde maħfûz olup cenâb-ı Ĥaķķ beyne'l-'ibâd gizleyüp "*evliyâ-yı tahte kubbâyi lâ ya'rifhüm ġayri*"⁴ ħadış-i ħudsiyyesiniñ mazħarı olan kâmillerden olur. Bu maķâmda bir kere Allâh diyen 'abdiñ sem'î-i cânibine lebbeyk ħiţâb-ı müstetâbı gelür ve cümle ħicâbı def' olup maţlab-ı a'lâsına vâsılînden olur "*Allâhümme yessir lenâ*".⁵ Pes imdi ma'lûm-ı sa'âdet ola ki bu söz insân-ı kâmil ħaķķındadır. İnsân-ı kâmil evvelâ bi'z-zât ancak ħazret-i ħabîb-i ħudâ şalla'llahü te'âlâ 'aleyhi vesellem ve ümmetinden şer'-i şerîfine ittibâ' ve sünnet-i seniyyesine iķtidâ' ve aĥlâķu'llâh ve aĥlâķ-ı resûlu'llâh ile müteĥallik ve şevķ-ı muĥabbetleriyle müteşevvik olanlar daĥı kabîliyyet ve isti'dâdları mertebe-i sa'yileri sebebiyle tevfiķ-ı Rabbânî ve 'inâyet-i sübhânî birle mazħar-ı eltâf-ı ilâhiyye olup kemâlâta irişüp vâsılînden olmak câ'iz olur. Pes imdi 'ayn-ı 'ibret ve bașar-ı bașîretile müşâhede olsun. Ĥiç insân gibi eșref ve 'aceb ve ħudret-i ħâlîķa evvel ve aķreb bir maĥlûķ yokdır. Pes imdi ma'lûm-ı sa'âdet ola ki insân bir metin-i a'zamdır. Kütüb-i semâviyye bu metin-i a'zamı beyân ider ve enbiyâ-yı kirâm 'aleyhimü'r-rıdvân muĥaddeşleridir ve bu ħubbe-i mînâ der-sühânedir ve dânişmendleri nev'-i beșeriyyeden şol ezkiyâ ki kabîl vücûdlardır ki ezel mektebinde terbiyye bulup 'irfân sermâyesiniñ kesb itmişlerdir. Netîce-i merâm ve ħatm-i kelâm bu ser-i meknûn fehm-i efkârdan maşûndır. Pes bu bâbda teķsîr-i ġüftâr ve tevķîr-i efkâra medâr olur. Esrâra mü'eddî olduğı için bu kadar ile iķtifâ ve ħatm-i kelâm olundu vallâhü'l-muvaffaķ ve'l-mürşid.

¹ Onunla işâret etmek yeter.

² Tatmayan, yaşamayan bilmez.

³ Ne istersen git onu kendinde ara.

⁴ Benim dostlarım tahta kubbe altındadır, onları benden başkası bilmez.

⁵ Allah'ım bize kolaylaştı.

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Makşûduñ eger bulmak ise zevk-ı vişâli
Sa'y ile hemân terk idegör kıl ü kâli

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Zıkr eyler iseñ hâlikımı şubh u mesâda
İdrâk ider elbetde seni nûr-ı sa'âde

"Allahümme zeyyin zevâhirenâ bi-hizmetike ve bevâtinenâ bi-ma'rifetike ve kulûbenâ bi-mahabbetike ve ervâhenâ bi-hâsenâtike ve esrârenâ bi-şâhidetike. Allahümme ce'al fî kalbi nûran ve fî sem'i nûran ve fî başari nûran ve ve 'anni yemîni nûran ve 'anni şimâli nûran ve fevki nûran ve tahti nûran ve emâmi nûran ve ce'alni nûran. Allahümme rabbenâ etmimlenâ nûrena vağfirlenâ inneke 'alâ külli şey'in kadîr"¹ temmetü'r-risâle. [19b] Zâkirân ki İstânbûlda iki nev'dir. Biri Hâlvetî ve Celvetî zâkirleri biri dağı Sa'dî ve Rifâ'î zâkirleri. Bunlarıñ ahvâli evvelâ tarîk-ı 'aliyye keyfiyyâtından bahş olunmalı ki tahkîk olunmak mümkün ola. Feth-i İstânbûldan soñra zuhûr iden tavâ'if-i mazûfe 'ale't-tertîb *Şakâyık* ve *Lemezât* mişillü kitâblardan ma'lûm ise de ta'rîf idecegim mişillü kimesneniñ ma'lûmı degüldir. Ya'nî evvelâ âstâneye Zeyniyye ve Nakşibendiyye tarîkleri gelüp Nakşibendiyyeniñ el-yevm silsileleri bâkî lakin Zeyniyyeniñ silsileleri munğarız olarak âstâneleri olan Şeyh Vefâ Zâviyesi el-yevm medresedir. Şâniyen Hâlvetî zuhûr idüp bu tarîk-ı kesret-i müctehid ile be-nâm bir tarîk olmağla kol kol olup ifrâzını ta'dâd-ı tekşîr-i sevâd kabîlinden ve Celvetî dağı bu tarîkdan müntesib idüğü ve Kadîrîniñ Bağdâdda uşûli ve tavrı-gerde olup âstâneye Tösyalı Şeyh İsmâ'îl Efendi ki lisân-ı nâsda İsmâ'îl Rûmî diye meşhûrdur. Ol zât getirüp tarîk-ı Hâlvetiyyeden dağı şâhib-i yed olduğundan âyînlerinde devrân yoğiken Kadîrî evradı kırâ'ati 'akîbinde şimdi devrân iderler. Sa'dî tarîkı muqaddemâ işidilmemiş iken devr-i Muştafâ Hân-ı şâlis evâhîrinde Şâmdan Abdü's-selâm Efendi İstânbûla geldikde babası oğlu kendüye tekyesi tevcîh olunmağla anda muqâbeleye başlayup o takrîb biraz âdemlere hilâfet virüp silsilesi çoğalup etrâf-ı tekyelere ve ba'zı hâlî mesâcide istîlâ ve kimi de evlerini tekye yapup muqâbeleye ibtidâ eylemişlerdir. Rifâ'î devr-i 'Abdü'l-Ĥamîd Hânda Üsküdârda Menzilhâne Yokışında bir hâneye mechûlü'l-hâl bir kimesne gelüp anda muqâbele eyleyüp ba'dehû Şâmlı ve Halebli biraz kimesneler dağı 'an-aşl ben evlâd-ı Rifâ'îdenim ben Keyyâlî-zâdeyim ben de bilmem neyim diyerek birtakım cühelâya hilâfet virüp çoğalmışlardır.

¹ Allah'ım dış ve iç âlemimizi seni bilmekle, kalplerimizi sevginle güzelleştir. Ruhlarımızı da güzel işler yapmakla süsle. Bizim sırlarımızı senin şahitliğinle süsle. Allah'ım kalbimi, kulaklarımı, gözlerimi, sağımı, solumu, üstümü, altımı, önümü nurla doldur; beni nur yap. Allah'ım nurumuzu tamamla. Bizi affet. Senin her şeye gücün yeter.

Muqaddemâ Zeyniyye ve Nakşibendiyye zuhûrında ‘ulemâ-i ‘aşr bunlara muqarriiz olmayup cümlesi hüsni kabûl ile meşâyihate ta‘zîm itmîşler. Şoñra Halvetî zuhûrında tahta teberler diyü çok i‘tirâzât oldığı ma‘lûmdır hâlâ da bâkîdir. Mevleviyyenin de münekkeri vardır. Celvetî hakkında sükût olunmuşdur. Sa‘dî ve Rifâ‘î zuhûrî mu‘ahhar olarak halkıñ ve ‘ulemânıñ bu maqûle-i i‘tirâzât-ı beyhûdeden ferâgat eyledikleri zamânda âstâneye gelmiş olduklarından meydânı hâlî bularak bunlar bu ‘aşrda ferâh bulmuşlardır. Sebebi budur ki ahâlî-i âstâneniñ işi ve güci olmayanları muqaddemlerde Mevlevî ve Halvetî tekyelerine gitmeği ‘âdet eyledüklerinden anlarıñ yalnız şavt-ı ilâhîden ve devrânlarından müteleziz olurlar idi. Şoñra Sa‘dî ve Rifâ‘î zuhûrında anların da tekyelerine varup âyînlerini gördükde uşûl üzere mevvâl ve kaşîde ve şuğl okunmak ve mazhar denilen qalbur gibi şeyler çalınmak ve zil ve tabl-bâz urulmak ve âdemler tönmek ve şiş ve bıçak oynamak gibi halkıñ hoşına gideceği şeyler olduğundan herkes Halvetî tekyelerini birağup Sa‘dî ve Rifâ‘îlere giderler. Şimdi Sünbül Efendi ve Hüdâyî Maḥmûd Efendi gibi meşhûr tekyelerden başka kenârda olan Halvetî tekyeleriniñ ekserîsi mesdûd hükmindedir ve Sa‘dî ve Rifâ‘îler her gün birkaç maḥalde muqâbele iderler. [20a] Halkda cem‘ olurlar ne yaparlar orası lâzım degül. Gelelim zâkir ahvâline. Bunlardan Halvetî zâkirleri evâ’ilde Şems-i Sivâsî tarîkından Şems Paşa şeyhi nefes-i enbârî Şeyh ‘Osmân Efendi merḥûm nevâdir-i ‘aşrdan bir âdem olduğu târîhler yazar. Andan şoñra gelenlerden Buḥûrî-zâde ve Çıplâk-zâde merḥûmlar meşhûr imişler. Bizim yetişdiklerimiz ‘Abdü'l-Kerîm Efendi ve Nûri Efendi ve Şikârî-zâde el-ḥakk müsikî-şinâs ve devrânı idâre itmeleri ḥâric-i ta‘rîf ve kıyâs idi. El-yevm mevcûd olanlarda bunlar gibileri olmayup pek a‘lâsı şimdi Qanbur ile Şerefü'd-dîndir. İkisi de bir şey degüllerdir. Sa‘dî ve Rifâ‘î zâkirleri ‘Abdü's-Selâm İstânbûla geldiğinde Şeyh Yâsîn nâmında bir zâkir getirüp âyînini idâre itdirmiş şoñra Şeyh ‘Abdü'l-Qâdir ve Şeyh Muhammed nâmında iki Şâmî dahı zuhûr idüp anlardan meşq iden şehrîlerden Seyyid İbrâhîm ve ‘Abdü'l-Ḥalîm ve Kâvuqçı taḳlîden ‘Arabî kaşîde ve mevvâl ve şuğl okurlar ve ehl-i zikri şanki vecde getirirler. Lakin bu şehrîler cümle yañlış okur ve ne didigini bilmez hezeyân iderler. Seyyid İbrâhîm ile Kâvuqçı vefât eyledi. ‘Abdü'l-Ḥalîm de tecennün itdi. Şimdi bunlardan öğrenmiş birkaç kimesne vardır. Anlar da ne ḥalt ideceğini bilmez. Hâşılı bu zâkirleriñ eski uşûlini bilen qalmayup şimdiki muqallidler ise giderek munḥariz olduğda başka vâdî tard olunur zan iderim. Burusada uşûl bilür Halvetî zâkirleri vardır diyü işidirim lakin görmedim. Bu zâkirlik fendir güzel taḥşîl idenleri diñlenür. Şimdikiileri görenler evvelkileri bilmediginden hoşına gitse de azıcık müsikî bilen ne olduklarını fark idüp iştiğâl ider. Yigirmi beş târîhinden şoñraca fevt olmuş bir a‘mâ sūhte Ayaşofya-i kebîr Câmî‘inde zemînde oturup kaḥ‘en yañılmaz ve vazgelmez muttaşıl ‘akâyid-i dîniyye ve şurûḥ-ı İslâmiyyeniñ bi'l-cümle mesâ’ilini ve âbdest

ve namâzda olan farz ve vâcib ve sünneti takrîr iderdi. O ‘aşrîñ fuḥûl-i ‘ulemâsından olan muşannif ve Deli Emîn vesâ’ir müşâhid gidüp bu âdemi dinleyüp ḥaḳḳında dirler idi ki bu âdem celbi ve mülteḳâyı ezber itmiş vesâ’ir fûrûḥât-ı fîḳhiyyeyi me’zûnlardan okuyup ḥıfz eylemiş olmaḡla mesâ’il-i fîḳhiyyeden her ne su’âl olursa müstaḫzar bulunup fi’l-ḥâl cevâb viriyor. Ḥattâ sünnet-i ‘aşrımızñ rek‘at-i râbî‘asında olan tekbîr-i rûkû‘ nedir diyü su’âl eylediklerinde derḥâl cevâb virdi. Bizler fîḳhda bu dereceye ḳadar ḳâdir degülleriz ve el-yevm İstânbûlda bu âdemden faḳiyye kimse yokdır. Şimdilerde daḡı [20b] Ayaşofyada bir a‘mâ müfessir peydâ oldu. Anuñ da ḥıfzı taḫsîn olunur lakin anuñ ‘adîli çok görüldi. Muḳaddemlerde öyle bir delâ’il-i şerîf ḥâfızı daḡı var idi. Ancak bu faḳiyye a‘mâ me’ḥazı bi’l-cümle ‘Arabî olan mesâ’il-i fîḳhiyyeyi ḥıfz ile Türkî takrîr itmiş ‘ulemâyı aḫcâb eylediginden anı nevâirden olmaḡ üzere ‘add eylediler. Biñ yüz toḡsan bir târîhinde fevt olup Eyübde Şeyḡ Murâd Naḡşbendî tekyesi ḳuyusınıñ ḳarşusunda kâ’in maḳâbir-i Müsliminde medfûn olan Aḳ Mollâ dimekle ma‘rûf ‘Ömer Efendi ḥattât be-nâm ve fen-i mûsikîde imâm idi. Boḡaz içinde İncirköy be-nâm maḡallda sâkin olup her seḡer ney ile yarım sâ‘at miḳdârı dem üfleyüp tamâm-ı demini ḡoldırdıḡdan soñra evc maḳâmında el-yevm ma‘rûf olduḡı vechle ney ile eş-şalât virmek ‘âdeti itmiş. Merḡumuñ şâkirdânından Ḳandilli Selîm Paşa imâmı dirler bir âdem var idi. ‘Aşrımız ricâlinden olmaḡla bir gün meşḡûr Mevlevî Şeydâ Ḥâfız ki a‘mâ ve mûsikî ve vücûhât-ı Ḳur’aniyyede üstâd ve yektâ idi. Anuñla bir meclisde cem‘ olunup Şeydâ’ya didiler ki içimizde siziñ tekyeleriñ üstâdlarından meşḡ itmemiş ve neyini sizlerden kimesne şimdiye dek işitmemiş bir âdem vardır. İster iseñiz size ney üflesin. Şeydâ daḡı izhâr-ı raḡbet eyledikde Selîm Paşa imâmı neyini alup üstâdı Aḳ Mollâ tarzı üzere evvelâ dem çeküp üflemeḡe başladıkda Şeydâ cân u ḡöñülde istimâ‘ ile taḳsîm ve pîşreve şürû‘ında Şeydâ baña iderek señ bunu kimden öğrendiñ üstâdıñ kimdir didi. İmâm daḡı o târîḡde Aḳ Mollâ fevt olalı otuz seneyi mütecâviz olmaḡ ḡasebiyle üstâdını ketm ile ben ney meşḡ ideli kırḡ sene oldu didiginde şübhem yokdır ki señ Aḳ Mollânıñ şâkirdisiñ didi. İmâm sultânım merḡûm Aḳ Mollâ uşûlünde ney ile bir eş-şalât üfle diyüp imâm daḡı muvâfaḡat eyledikde yine bir vâfir ağladı. Ba‘deḡ Şeydâ Aḳ Mollânıñ evşâfına şürû‘ ile hünerini ve mutaşavvifeden olduḡını naḡl eyledi ve Şeydâ daḡı fen-i mûsikî şeker-pârelerinden ve nâdire-i ‘aşrımızdan idi. Cenâb-ı Ḥaḳḳ cümlesine raḡmet eyleye. [21a] Sâzende-gân ve ḡânende-gân evâ’il-i ‘aşrımızñ biñ iki yüz on üç târîhinde ḳuvvet bulup Ğalaḡa ve Beşiktaş ve Ḳasımpaşa Mevlevî-ḡâneleri ney-zen başısı olan Çallu Dervîş Mehmedîñ ḡayâtında bunuñ ‘adîli gelmez dirler idi. Ma‘a-hazâ o târîḡde ḡânende olan Dervîş Emîn ve Dervîş Sa‘îd neyde Çalludan aşaḡı degüller idi. Kırḡ târîḡinden soñra meleke ve rûsûḡları ta’yîn iden Beşiktaş neyzen başısı olan Şeyḡ Maḡmûd Dede ve çapḡun ve mecnûn Dervîş İsmâ‘îl ki ikisi de

muqaddemkilere merci' ve bâ-huşûş İsmâ'îl Cinnîniñ demi ve hâlâvet ve âhengi cümlesine mütefevviķ oldığı istimâ' idenlere nümâyân-ı feyz-i ilâhîde ittîrâd olduğundan bunlardan a'lâsı dağı gelmek mümkinâtdan idügi vâreste-i kayd-ı bürhândır. Kemânîlerde Muşâhib Ağa-zâde ve 'Alî Ağa meşâhîrden zennîlerde Corcî ve Mîrûn Tuţurî iki yüz elli târîhine dek birbirini müte'âkıb zuhûr itmiş olarak birbirine nisbetle 'Alî Ağa ile mîrûn-ı a'lâ idügi ve Müslümândan tanbûrîleriñ pek a'lâsı Muşâhib Şâlîķ Tâhir Ağa oldığı ittîfâķ-gerde sâzende-gândandır. Lakin Kütahyalı Hüseyn Ağa dirler muşâhib-i şehr-i yâri olmuş bir yorgun terk-i metrûk var idi ki parmakları hıyar gibi ğalîzü'l-lisân ve ğabîyyü'z-zihn idi. Kaţ'en mûsikî ile münâsebeti yoğiken a'lâ santûr çalar idi. Şöyle ki mertebe-i sâzende ve birkaç kemân ve tanbûr ve ney ve üç hânendeye pey-revlik eylediginde cümlesiniñ içinde santûriniñ sesi ğalebe iderek üst perdede ma'lûm olur idi. Olmaz ve yapılmaz şey idi işte bunuñ 'adîli gelmedi ve gelmez dinirse şâyândır. Şeyhü'l-İslâm Es'ad Efendiniñ Tezkire-i Hânende-gânında mestûr olan kimesnelere mü'tâla'a idenlere ma'lûm ve andan soñra ya'nî 'aşrımızdan muqaddem ve soñraları bu târîhe kadar sesi ğuzel ma'lûmâtı pek çok hânende gelmiş ise de kırık seneden berü zuhûr idüp fevt itmiş ve hâlâ hayâtda qalmış olanlarıñ müşâhidi Anaţolî kîse-dârî şişman ve hâce lakabıyla mülakķab Mehmed ve Kitâbcı Hâfîz ve enderûndan çıkup muşâhib olmuşlardan Şehlevendim Hâfîz 'Abdu'llâh Çavış ve Kômürçi-zâde ve Hammâmçı oğlı Dervîş İsmâ'îl olup bunlardan küttâbını Hâfîz ile Şehlevendimiñ ma'lûmâtlarından mâ-'adâ şadâları ğâyette bülend ve revnaklı olup sâ'irleriniñ ma'lûmâtları şadâlarına ğalîb idügi emr-i ğayr-ı mevhumdır lakin fen-i mûsikî birbirinden istimâ'la temeşşuk oluna gelüp el-eyvm eski uşûle rağbet olmadığından bu def'a heves-kârlarıñ sesleri ğuzel olanları [21b] katı uşûl ile üstâddan meşķ itmeyüp hemân beş on şarkı öğrendiği gibi cümle mûsikîyi taşşil eyledim zan idüp öylece qalıyor Şehlevendim-zâde Rif'at Beg gibi. Bu esnâda Hammâmçı Oğlu pek çok kimesnelere meşķ itmiş ise de kâbil-i taşşin olmadı. Ehl-i İslâmda üç âdem yetişmeyüp enderûn-i hümâyûn meşķ-hânesi dağı bu esnâda ta'tîl olduğundan orada dağı âdem yetişmez oldu. Devr-i Selîm Hânda enderûn-i meşķî-hânesinde terbiyye olanlardan 'Abdü'l-Kerîm Efendi ve Kırımî Halîl Efendi ve Şâkir Efendi nevâdir-i 'aşrımızdan olup Kerîm Efendi imâm ol iken otuz ikide fevt olup el-hakķ hoş şadâ ve bî-miśl ve bî-hemtâ idi. Halîl Efendi mü'ezzin başılıķda 'alîlen vefât eyleyüp bunuñ Kur'anı kırâ'atı zâtına mahşûş ğâyette hâlâvetlü ve hâzîn idi. Şâkir Efendi fen-i mûsikîniñ 'ilmi ve 'amelîsinde mâhir ve kemân ve tanbûrî gibi sâzlarda Çalık Tâhir Ağa ve Halîl Efendi şadâsı hemân Kerîm Efendiye müşâbih bir âdem olup lakin imâm olamadım diyü infi'âl ile mü'ezzin başılığı ve mûsikîyi terk ile iltizâmcılığa başladı. El-hâşıl Hammâmçı Oğlu fevt olur ise uşûl-i mûsikîyi bilür kimesne qalmayarak zannıma ğöre sâz ile ve uşûl ile beste okur ve îcâd ider kimesne qalmaz olup

inkırâz gelür. Meddâhân Sultân Murâd-ı Râbi‘ Hân zamân-ı devletinde muşâhib-i şehri-yârı olan Tıflî Efendi Tarîkat-ı Bayrâmîyyeden ve şâ‘ir-i mâhir olup Koca Muştâfâ Paşada hânesi ve Silivri Kapusu hâricinde mezârı meşhûr ve Tezkire-i Sâlim ve Zeyl-i Şeyhîde eş‘âr ve âşâr ve ahvâli mestûrdır. İbtidâ-yı zühûr-ı devlet-i ‘Osmâniyyeden devr-i Murâd Hân-ı râbi‘e kadar meddâh olup olmadığı meçhûl olduğına nazaran meddâhlarıñ pey-revîsi kadîmî târîhleriñ yazısına göre Tıflî Efendi olmak iktizâ ider. Hulefâ-yı ‘Abbâsiyye vesâ‘ir mülûk-i İslâmiyye zamânlarında kıssa-h’ân ve nedîm ‘unvânıyla muğhik ve muqallidler olduğu kütüb-i tevârîhde görülmüş ise de bizim meddâhlar şüretinde olmayup Tıflîden sonra kudâtdan tahallûf iden Burusalı Nûh-zâde Muştâfâ Çelebi şâ‘ir-i mâhir iken Çorlu kazâsı maţlabı tahallûf eyledikde tarîkı terk ile meddâh olmuş ve biñ toksan bir târîhinde Burusada fevt olduğu ve Zeyl-i Şeyhîde kayd olunmuş olmağın târîh-i merkûmdan devr-i Muştâfâ Hân-ı şâlise kadar beher-hâl zühûr itmiş meddâh var ise de şöretlûsi olmayup biñ toksan bir târîhinden sonra zühûr idüp şöret viren Dilenci Oğlu ve Şekerci Şâlih nâm meddâhları görmemiş isem de ‘aşrımızda olan Kôr ‘Osmân ve ‘Âşık Hasan ve Piç Emîn ve Nazîf ve Tesbîhçi Oğlu ve Muşâhib Nûrî her ne kadar âdemi eglendirebilürler ise de Nûrîniñ şâkirdi olan Kız Ahmed hâlâ hayâtdadır. Merķûm muqaddemkileriñ cümlesine merci‘ ve hakkında nâdire-i dehr dinilse şâyândır. Evâ‘il-i ‘aşrımızda zühûr idüp fevt olan nedîm şüretinde muđhikleriñ a‘lâsı [22a] Kôr Hâfızlar ve Lâleli mü’ezzin başısı Hâcî Mü’ezzin-i meşhûr ve Muştâfâ Re’îs ve İvâz Oğlu olup bunlarıñ her biri bir gûne hüner-mend idi. Kôr Hâfızıñ biri a‘lâ sergüzeşt naql ider ve ‘Arabî ve Farsî ve Türkî makâma münâsib ebyât okur ve kankı yandan şöbet murâd olursa ider ve el şakasına gelür ve zâtıyla eglenilür bir güzel âdem idi. Digeri mevzûn ve muqaffâ kat‘en ma‘nâsı yok ebyât okur. Hattâ okudığı ebyâtıñ hıfzı ve taħrîri mümkün degül idi. Okumağa başladıkda kat‘en irkilmez ve yañılmaz ve düşünmez ve kendüsi ihtirâ‘ eyler idi. Hâşılı zâtına mahşûş pür-hüner idi. Hâcî Mü’ezzin a‘lâ muqallid idi. ‘Arab olan Ernebûd ve Frenk ve Rûm ve Yehûd taqlîdlerinden başka Etrâkiñ envâ‘ını ve Rûm ili sancâklarınıñ her bir cinsini ve Boşnaqları ferden ferdâ taqlîd eylerdi. İvâz Oğlu ve Muştâfâ Re’îs degirmen çevirirler idi. Anlardan sonra degirmen çevirür kimesne zühûr itmedi. Dügünlerde oynayan kul takımını muqallidleri her ‘aşrda eksük olmayup her ne kadar bunlarıñ da birbirine nisbet masharalıkda a‘lâları var ise de yaptıkları yapılmaz dincek derece olmadığından bunlarıñ isimleri lazım degüldür. Hayâl pek eski eglence olduğu ma‘rûf olup evâ‘ilde meşhûrları kim olduğu ma‘lûm degül ise de biñ yüz toksan bir târîhinde vefât iden Bekçi Muhammed ve sonra zühûr iden Şerbetçi Emîn ve Kasımpaşalı Hâfız pek a‘lâ idi. El-yevm Muşâhib Sa‘îd Efendi hayâtda olup pek a‘lâ hayâlidir. Kuşûrları bunlarıñ yanında bir şey demek olmayup bunları diñleyen mevcûdları diñlemeden mahzûz olmaz. Bu şüretde yetişdigimiz meddâh ve

maşharaların içinde K r Hâfızlar ve Hâcı M 'ezzin ve Meddah Kız Ahmed vâdilerinde muhterî ve mişli gelmemiş kimesnelere olup sâ'irlerinin emşâli çok olduğundan mümkündür ki daha a'lâları Hamza-nâme ve 'Anter-nâme diy  ma'r f ve meşh r olan efsâne-i kâzibeye m btelâ olanları Ha k te'âlâ kırtarsun. Bu m dde um r-ı m stağrebeden ve ta k ki n -k bil m şk l tdan ma'd ddır. Z r  Hamza-nâme denilen k t b istikr 'en şa h flardan getirdil p ba'zı ma allerde o urlar. G rilen cildler on beş kadar olup lakin otuz kırk cild Hamza-nâme vardır diy  riv yet olunur. Bu cildleri o uyan sefele ta ımının kuvve-i h fızası g lib ve m sta'iddceleri hik yelerini h fz ile ka velerde medd h ş retinde s yley p di leyenlerden a e devş r r ve ekserisi kemik irandan i i g ci yok kimesnelere m btel  olurlar. Ba alım Şu Hamza-nâme ne imiş diy  m rekkebe yalamış 'u al dan biri bir kere di lese ne olduğunu a layup terk ider ve ibtil sında meymenet olmamak  zere meşh rdır. Gelelim Hamza-n menin a ına. Bu g rilen on beş kadar cild evvel ve a iri yok ve sebep-i te'lif ve m 'ellif ve ne zam n te'lif n -ma'l m birta ım efsâne-i k zibe olup sebk ve 'ib resinden tefehh m olunan m 'ellif i tir '-ı ma' niyi i tid r ve id re-i ba  ve kel ma muktedir bir  dem imiş. Sebep-i te'lifinde iki Őuret l -ha k olur. Biri erb b-ı harb yi te c ' i in olmak biri de [22b] Firdevs -i T siye yalanda g lebe itmek i in i tir ' eylemiş olmak Őuretidir. B yle olsa te c '-i erb b-ı harb ve darb i in bir cild m na ka -ı hik y t v fi ve Firdevs ye tanz r eylese Şeh-nâme kadar bir kit b yapmak k fi iken bir ' mr-i m te ammil olmayan b yle on beş cild yalan yazma a ni un muht c olmuş bilemem. H sılı bu Hamza-n menin zam n-ı te'lif ve m 'ellif ve ne ma la at i in yaptığı ne ma'l m ve ta k ki um rına Şimdiye dek kimesne Şarf-ı zihni itmey p di leyen ve g ren 'u al  birta ım yalan diyerek ge  p a ını aramadıkları emr-i gayr mevh mdır el amd li'll h. Kavm-i m lg n (?) a allinden (?) Őo ra ka velere s ylenmez oldu. Nev dir-i 'a rimızdan  v zili (?) H fız dirler bir dilenci vardır. Anu  da yaptığı yapılmaz ve kimise ka rini bilmez. 'Ale's-se er h nesinden  ıkup gezdigi ma al de ez n i itdiği gibi kar binde olan c mi'e gir p cem 'atle evk t-ı hamseyi ed  ider ve a'm  iken  st nb lu  tenh  ve cem'iyetli so a larını bil r ve gezerken bir da ıka lis nı t rmaz. Mu aff  ve m secc  s zler s yleyerek su' l ider ve s yledigi s zlerde her b bdan s z vardır. Ya'n  na ihat ve tesliyet ve i afe ve teb irdir ve evk t-ı eyy m-ı m b rekeyi i b r gibi ve ramaz nlarda Ye i C mi'de ceheleye va'z ider ve nam zdan gayrı bir yerde di lenmek i in teva k f eylediğini ve istirahat itdiğini g rmi  yok. V c d  ve a zı yorulmaz bir  demdir. H line hayr nım. Kezz b n her 'a rda eks k olmayup hatt  kib rda da ı bulunur. Lakin kendi kend ye med r-ı kel m-ı itti az ile 'ale'd-dev m yalan s yleyenlerinin 'a rimızda pek meşh rları mer m  dr s Beg ve 'A a-z de ve Yes r -z dedir. Bunların her biri bir nev' yalan s ylerler.  dr s Beg mer m erb b-ı ma'r fdan olup yaptığı Şeyler s yledigi yalan gibi idi.

Meşelâ a'lâ oyma eşkâli yapar ki gören hayrân olur ve kermesûd ta'bîr olunan kumaşdan a'lâ celi hatt oyar ki gûyâ kalem ile yazılmış zan olunur ve bir karış kalınlığında tuğrâ çeker ve mücessim kuş ve çiçek yapar kuşu zî-rûh ve çiçeği bitmiş zan iderler. Yakından bakıldıkda egerçi İdrîs Begîñ işi olduğu ma'lûm olur lakin o derece beñzetmesine ta'accüb olunur. Mîr-i merhûm yalnız olmayacak şeylerin vücûdı vardır diyü söyler ve mu'âraza ider. Şöyle ki kapaklı mertabânî tabak ve kâse vardır. Ben gördüm dir. Ma'a-hazâ vücûdı yokdır. Seksen beş kandilli âl-i sünbül vardır. Ben yitişdim dir ki olur şey degüldir. Bir koyunum vardır. Ben sekiz yaşında iken kuzu idi. Elli dört senedir beslerim şimdi eşekden büyük ve atdan küçürekdir. Boynuzları üçer [23a] zürrâ'dır. Eve buyuruñ size seyr itdireyim dir. Kaţ'en aşlı olmadığından evine gidilse kendüsi anda bulunsa bile kapuyı açmaz ve kimseye görünmez. Lakin söylediği yalanlarda zararlı lakırdı yokdır. 'Aţâ-zâde silah-dâr kalemi kîse-dârı idi. On tokuz târîhinde fevt oldu. Bunuñ yalanları mübâhât ve iftihâr yüzünden olup kaţ'en utanmaz muttaşıl söyler bir söz ebesi herîf idi. Söylediği yalanların müfferrihi şunlardır ki pederi mütehavvil bir âdem olmağla şarığı ve câme-şûyü yek-pâre mercândan yapılmış tekne içinde ya yıkanurmuş ve hammâmında kurnası yeşimden ve muşlukları altun ve hammâm kubbesi yek-pâre döğme pirinçden imiş ve Bebekde olan yalusında otururken deryâ ta'aruz itmiş ve derhâl bir tulum 'ıtr yağı dökmiş. Bunları söylerken birisi bu hammâm nerededir didikde işte bu sâhil-hânemizdedir demekle görelim diyü ricâ eylediklerinde buyuruñ diyüp muhâtabları harem bağçesine götürmekle bağçeniñ bir köşesini gösterüp size vaşf eyledigim hammâm. Pederim merhûm bu köşeye inşâ idecek idi. 'Ömri müsâ'id olmadı dimiş. Anuñ da hâli bu idi. Yesârî-zâde ki tarîk-ı 'ilmîde İstânbül pâyesini ihrâz eyledi ve hâlâ âhâd-i nâs gibi esvâk ve bâzârda gezer bir meczûbdır. Ma'rifetine ya'nî hatt-ı ta'lîkda mahâretine sözüm yok lakin gizli bir mertebededir ki "ne'üzü-bi'llâh"¹ şüreti ta'rîf olunmaz her sözi yalandır ve muzır şeyler de söyler. Ülfet câ'iz degül bir âdemdir Allâh ıslâh eyleye. Biñ altmış yedi târîhinde fevt olan Esâmî-i Kütüb ve Fezleke ve Cihân-nümâ şâhibi Kâtib Çelebi demekle meşhûr süvârî mukâbelesi ikinci halîfesi Muştâfâ Efendi Mîzânü'l-Hakık nâm risâlesinde duhân bahşinde Sultân Murâd-ı râbi'in ma'nâ sebebiyle halk varak-ı duhânı ufaldup burunlarına çeker oldılar diyü yazmış olduğına nazaran ol vaqt enfiyye ma'rûf degül imiş gibi ma'nâ fehm olunarak lede't-taharrî Üsküdârî Hasîb Efendi merhûm Vefeyât-ı meşhûrında enfiyyeniñ biñ elli târîhinde zuhûrını yazar gördüm. Lakin enfiyyeniñ a'lâsı Frengistândan gelüp tâ'ife-i Efrenc dağı enfiyye isti'mâline mecbûr olduklarına nazaran o dağı duhân gibi Frengistândan zuhûr eylediginde şübhe yok. Böyle şeylerin zuhûrında müverrihlerin aşlını tahkîk ve tahrîrde çok kuşûrı olmağla bu enfiyyeniñ sebab-i zuhûrı ne olduğunu Hasîb Efendiden başka

¹ Allah'a sığınırız.

kimesneniñ yazdığını göremedim. Şu‘ûd-ı eĥâdîs-i şerîfi rivâyet olduğına nazaran zamân-ı ĥazret-i nebeviyyede çekilen ne imiş taĥkîk idemedim.

[23b] ¹

Diger

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Dil-i âdem fenâ buldukda fevtine didim târîĥ
Felekte kalmadı Âdem Efendi gitdi dünyâdan

Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün

- 1 Sâl-i fevtini su’âl için Şâfi
Tekyesi bâbıda oldı memat

Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün

- 1 Bir aĥad çıkdı didi târîĥin
Memât-ı kuĥbü’t-ĥarîk ‘Abdü'l-eĥad

[25a]

Devr-i Aĥmed Ĥan-ı şâlisde ĥ’âcegândan Şâķıb Efendi sefâretle İsveç devleti tarafına gönderilüp o taraftan ba’zı aĥbâbına mektûbı geldigini mevâliden ‘Osmân-zâde Tâ’ib Efendi işidüp zırde meşûr manzûmeyi yapup Şâķıb Efendi tarafına göndermiş o daĥı şâ’ir-i mâhir olduğından andan rengîn bir cevâb-nâme yazup Tâ’ib Efendiyi rüsvâ eylemiş ise de cevâb-nâmesi henüz bulunamamaĥla bi-mennihi te’âlâ bulunduĥda zîrine yazılır.

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Seniñ aĥvâlini Şâķıb gelenlerden su’âl itdim
Didiler suĥre-i bezm kıral-ı mülk-i İsveçdir
- 2 Başında âf-tâbe arkasında câme-i Rûmî
Hemân gûyâ mücessem şûret-i büt-ĥâne-i Becdir
- 3 Emârât-ı Müsülmânîden anda nesne yok ancak
Elinde bir müzahref nüşâ var nâmı Kebîkeçdir
- 4 Bisât-ı ‘işret vü âlât-ı tersâyı müheyyâdır
Faķat yanında noķşânı cilbâb ile bir meçdir

¹ 23b numaralı varakta bulunan “*Luĥât-i Ermeniyye-i İnşâd-ı Refi’-i Kâlâyî*”, 24a numaralı varakta bulunan “*Ĥı’t-a-i Şâniye*” ve 24 b numaralı varakta bulunan “*Ĥı’t-a-i Sâlise*” başlıklı Ermenice-Türkçe manzum sözlük ekler kısmında sunulmuştur.

- 5 Yaraşur ya saña fettân zerrîn bâb-ı Efrencî
Boyunca hil‘at-ı şâyeste ancak köhne burûcdır
- 6 Mübâhât eyleyüp mektûb-ı meşhûnül-‘îdinde
Dimiş seng-i gıdâmız nûş-ı dârû ile emlecdir
- 7 Behey dîvâne yedigiñ hayâlidir bilür herkes
Ki Efrenciñ gıdâsı mâr-ı mâhî ile yengecdir
- 8 Deli Kerem ülfet öyle telh itmiş damağıñ kim
Biziñ dağı mezâkında murabbâ-yı helîlecdir
- 9 Saña yetmez mi bu töhmet ki yazmışsın kaşîdende
Kıralım el geriyor Rüstem nesli ebrecdir¹
- 10 Düşer mi şânına ümmîd-i devletle Firenk olmak²
Behey kâfir vücûduñ gibi kârîñ cümle a‘recdir
- 11 Saña ni‘amü'l-ıhalf bir herze-gû şâ‘ir zuhûr itdi
Ki ol dağı ‘acebü’s-şuver bir mağhek ü küsecdir
- 12 Fevvâre hokkası bir kuğlasıdır ismi meymûnı
Hâbâsetde saña gâlib fakrdâ senden ağvecdir
- 13 Seniñ aĥvâlini naql itdim icmâlen aña bir gün
Didi aña naşîhat ba‘d-ezîn beyhûde lecdir
- 14 Eger tecdîd-i îmân eyleyüp inşâfa gelmezse
Anı katl eylemek mânend ecr-i rûze-i ĥacdır

Râğıb Paşa re’s iken ‘ulemâdan bir kimesne taşradan maşlahat için gelüp kendüye misâfir olmuş ve birkaç gün sonra ramazân-ı şerîf olup iftâr eşnâsında ‘âlem-i mezbûr lisân-ı Etrâk üzere mütekellim olduğundan ĥamda'llâh-i te‘âlâ bu sene-i mübârekede ıramazân-ı şerîf mevsim-i mu‘tedile teşâdüf eyledi dimiş. Re’îs-i müşârün-ileyh istihzâ‘en vâkı‘a ĥ‘âce efendi işâbet buyurdıñız şübhemizi ĥal idelim diyüp bu ıramazân-ı şerîfiñ evvelinde olan elif burada ne için gelmişdir didikde ‘âlem-i mezbûr ĥurdeyi fehm ile bilâ-ta‘allesüm kâl-i Irâğıb ‘ibâresinde olan gibidir dimesi el-ĥakğ letâ‘if-i ‘acîbedendir. [25b] Talebe-i ‘ulûmdan biri şahĥâf çarşusına varup zurefâ-yı şahĥâfdan birine sizde bir *Şahîh-i Müslim* var mıdır diyerek alacağı kitâbı su‘âl itmiş ve şahĥâf mes’ûl efendi ben kırk yıldır bu çarşudayım. Bunda *Şahîh-i Müslim* görmedim yokdır diyü şahĥâflarıñ inşâfsızlığını îmâ eylemiş güzel nüktedir.

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

² “Frenk” kelimesi vezin gereğı “Firenk” olarak yazılmıştır.

Mudhikât

Râgıb Mehmed Paşa riyâsetden MıŖr vâlisi olup MıŖra vuŖûlünde resm üzere âlây terettübiyle cem'ıyyet-i 'azîme arasında bî-nihâye a'mâ sâ'il yol üzerinde tırmıŖ ve müŖârün ileyh bunca se'eleyi gördükde bunlar Bulakdan serâya varınca kadar böyle keŖret üzere midir diyü su'âl idüp anlar dağı belî eslâfıñız zamânında dağı bunlar böyle dizilürler. İki tarafından beŖer onar âdem bunlara Ŗadağa virür didiklerinde bunca se'eleye akçe yitiŖdirmek ne kâbil. Eger bunlara Ŗadağa virilmek lâzım gelür ise serâya varınca biz de Ŗadağaya muhtâc olup üst başlarında tırmamız iktizâ ider dimiŖ rahmu'llâh. [26a] Müderrisinden Seydâ Efendi ki Re'is Hayri Efendiniñ birâderidir. Ğâyet lâubâlî ve ħalf'ü'l-gaddâr ve toğunaklı sözler söyler bir kimesne idi. Bir gün bir meclisde Süleymân Ğan cennet-mekânıñ mağâsin-i fütûhât ve ħayrât-ı me'Ŗerinden bağ olunmuş idi. Seydâ Efendi cevâbında tâ'ife-i yeñiçeriyânıñ fesâd ve mel'ânetlerini îmâ kaŖdıyla Sultân Süleymânıñ ħayrı Ŗerrine muğâbil olmaz. Ğattâ âstâneye getirtediğı Ŗu îcâd eylediğı yeñiçeri tâ'ifesiniñ yestehlediğı ħazûrâtı tahtır eylemez dimesi ħayli dığke sebeb oldu. Ser-eğıbbâ Behcet Efendi enderûndan muğrec-i Mekke pâyesiyile Edirne kağısı esbağ 'Ârif Efendiyi kağıyyü'l-Ėarem diyü telĖib itmiş idi. Sebebi kendüniñ ve ħânedânınıñ 'adüvvi cânı olan ser-eğıbbâ-yı esbağ Nu'mân Efendiniñ kerîmesi mûmâ-ileyh 'Ârif Efendi zevcesi olup bâ-ĖuŖûŖ kendüye Ėekîm baŖılıĖda Ėalef Ŗoñra selef olan mûmâ-ileyh Nu'mân Efendi-zâde merĖûm Mes'ûd Efendiniñ mûmâ-ileyhâ ĖemŖiresi olmak Ėasebiyle bir miğdâr dağı lisâna gelmiş bir Ėâtûn olmak mûlâbesesiyle mûmâ ileyh Behcet Efendi mûnâfese-i kadîmeden nâŖî gerek 'Ârif Efendi ve gerek zevcesine itâle-i lisân iderdi. Bir gün Behcet Efendi fağîre Ėıttâben mûmâ-ileyhâdan ve 'Ârif Efendiden bağsile muğaddemlerde Müslümân itdikleri ma'Ėûd Frenk ile 'ıyâli bunca lisâna gelmiş iken ve kendü dağı bilür iken geÇen gün Ėiçbir Ŗey olmamış gibi 'Ârif Efendi Frenk ma'Ėûdı baña açup yarım sâ'at ĖazâĖatle memzûc ihânetini naĖl itdi. ÇoĖ yüzlük ve Ėayli deyyûslük degül mi didikde fağîr ne yapsın. Tecâhül'l-'ârif kâ'idesini icrâ lâzım geldiğinden öyle söylemiş didim. Mağbûb-ı dostuñ biri Ėammâmda yek-ĖeŖm câzibeli bir Ŗâb-ı emred dellâk görüp iÇerüye girdikde kendüsi dağı kaŖden yek-ĖeŖm olmuş ve ikinci def'a yine Ėammâma varup o def'a Ėapadığı gözünü açmış ve yek-ĖeŖm dellâk mağbûb-ı dost Ėerîfe varup siz muğaddem dağı gelmiş idiñiz gözünüz Ėapalı idi. Ŗimdi açılmış sebebi nedir dimiŖ olmağla Ėerîf-i zarîf dağı birisi bir 'ilâc ta'rîf eyledi itdim gözüm açıldı didikde oğlan 'ilâcı su'âl idüp Ėerîf dağı kendüyi düzdürmek dimekle oğlan kemâl-i ĖamâĖatinden gerĖek Ŗanup Ėerîfe nefsinin teslîm eylemiş. İŖ bitdikden Ŗoñra Ėanı gözüm açılmadı didikde evvelâ birden bire olmaz ya diyü cevâb virdiğinden Ŗoñra taŖra ĖıĖarken oğlana seniñ gözünü Ŗoñradan mı 'alîl oldu yoğsa

anadan toğma mı diyü su'âlinde oğlan anadan toğmadır diyü cevâb virmekle öyleyse açılmaz. Zîrâ benim gözüm şöñradan 'alîl olmuş. Bu 'ilâc saña te'sîr_eylemez dimiş. [26b] Bağdâd kapu kethüdâsı Hasîb Efendi muqâta'ât nâzırî sâbık Es'ad Efendi maħlûlesi olan fâhişeyi tezvîc idecek olmuş ve havâdiş olarak ser-etıbbâ Behcet Efendiye söylendikde işte ol vaqt Hasîb Efendi Ğayûr-ı Bağdâdî olur dimiş. Behcet Efendi böyle dimeyüp "*Bil hüve kezâ*"¹ âyetini okuyaydı daha güzel olur idi. Haţţâţ Yesârî-zâdeniñ kizbe ibtilâsı meşhûrdır. Bir gün ser-etıbbâ Behcet Efendiye varup esnâ-yı şöhbette bende bir dūr-bîn vardır. Bebekde olan sâhil-hânemden karşı kandilli akindısında vâkı' Sultan Bâyezîd kâtibi Sa'îd Begiñ tilâvet iderken elinde olan muşhaf-ı şerîfiñ yazusını hezâr kere okudum dimiş. Meclisde olan ehibbâ şüret-i inkârla böyle dūr-bîn görülmüş midir didiklerinde Behcet Efendi şahîhdir hattâ efendi hazretleriniñ muşhaf-ı şerîfe mezkûrda okudığı "*Veylün lil mukezzibîn*"² sûre-i şerîfesi idi didi. Koca Muştafâ Paşa zâkir başısı Şikârî-zâde bir hoş-gü âdem idi. Bir gün küffârîñ âteş gemileriniñ şöhbeti meclisde tezekkür olunurken Şikârî-zâde bizde de âteş gemileri vardır diyedüşdi. Bizim âteş gemilerimiz yokdır. Vardır diyü hayli mu'âraza ile murâdına kimse varamadı. Nihâyet ya bu yatlar nedir diyicek bir kahkaha kopdı. Çünkü her-bâr bizim gemileri küffâr yakıyor. Âteş gemileri bizimkilerdir demek istedi. Yine merhûm Şikârî-zâdeyi mevlûde da'vet için kul kapusu şeyhi Kudretu'llâh Efendi tezkire göndermiş merhûm tezkireyi eline alup gelen dedeye şeyh efendiye selâm iderim. Benim gibi ihtiyâr âdem kul kapusına böyle kâğıd tezkire ile gidemez. İskeleye bir ağaç tezkire göndersin dimiş. El-haqq güzel bulmuşdır. Yine Şikârî-zâdeye lahm-ı ğanemiñ seksen üç paraya kıyyesi fûrûht olduğu haber virildikde sübhânallâh habî iken on üç paraya şatılır idi. Şimdi seksen üç yaşına girdim et de ol miqdâra çıkmış ve benim ile berâber yaşamış. [27a] Şeyhü'l-İslâm esbak Zeynî Efendi bir gün münâsebet getirüp ben vefâtımdan şöñra 'ıyâl ve evlâdım zahmet çekmesin diyü kayırmağ da'iyesinde olmam. Zîrâ ben olsam oğlum kapunuñ önine bir postuñı koyup oturur. Halkdan deryûze ider ve vâlidesini ve hemşîresini besler dimiş. Çünkü Zeynî Efendi oğlu çolağ ve 'alîl ve zişt-rû idi. Bir gün yine bir münâsebetle biriniñ kemâl derece çirkinliğinden bahş iderken oğlu içerüye girmiş. Hemân oğlunu gördükde muhâtabına artık ta'rîf lâzım degül. İşte bizim mollâya bağ aña bağ. İkişi dağı birdir dimiş. Yine merhûm Zeynî Efendi vefâtından birkaç gün muqaddem oğluna hitâb idüp işte oğlum yetmiş senedir dünyâniñ ardına düşüp bunca mal birikdirdim ve dört el ile şarıldım ve harîş oldum. 'Âkıbet cümlesini birağup gidiyorum. Şağın señ benim gibi harîş olma. Zîrâ señ bir el ile hiç tutamazsın dimiş. Yine merhûm vefâtına qarîb ağırca haste olduğda dâ'iresi imâmına sipâriş itmişler ki efendiyi yalnız bırakma.

¹ İlgili âyet bulunamamıştır.

² Hakkı yalanlayanların o gün vay haline! (Mürselât/19 Kısmî iktibas) (Doğan, 2008: 581)

Ağrılanur ise Yâsîn-i şerîf oku. İmâm da ekser yanında oturur ve kalkmaz imiş. Merhûmuñ da cânı şıkılır imiş. Bir gün yine imâm otururken uşaklardan biri kapudan işâretle ta'âm çıktığını imâma ihbâr itmiş. İmâm da efendi ziyâdece hastedir gidemem şüretiyle işâretini merhûm gördükde cânım imâm efendi daha bes vaḳti olmadı. Ben saña haber viririm. Yemek çıkmış kalk yemek ye diyü infi'âlini izhâr eylemiş. Tüccârdan biri Karamürde bir şedîd fırtınaya dũcâr olup gârka karîb hâlet yüz göstermekle tâcir-i merḳûm istiğfâr ve ed'iyeye ve hâzerât-ı ehlu'llâha nezr ve istimdâda başlayup ber-vechle havâya i'tidâl ve rûzgâra sũkûnet gelmemiş. Gemide olanlarıñ biri mecrâdır ki bir âdem böyle bir beliyeye dũcâr olsa bir zâlime biraz şey virmek üzere nezr va'd eylese ol beliyeden hâlâş olur demekle tâcir-i merḳûm dahı hemân şu fırtınadan kenâr-ı selâmete çıkarsam bir zâlim bulup yüz gurûş vireyim diyü nezr eyledikde o ân rûzgâra sũkûnet [27b] gelüp gemiyi Varna Sâhiline atmış. Gemide olanlarıñ 'aklı başlarına gelmek için lenger birağılıp içinde olanlar ile tâcir-i merḳûm taşra çıkup a'yân-ı vilâyet zalemedendir hulyâsıyla yüz gurûş getürdi. A'yânıñ önine koyup keyfiyeti söylemiş a'yân dahı zulmden biri zemîn ile aḳçeyi kabûl itmeyüp hâkimü's-şer' olan kimesneye getürmesini tavsiye eylemiş olmağla tâcir dahı aḳçeyi hâkim efendiye götürüp şüret-i hâli tafşîlen ifâde eyledükde hâkim hâzretleri pek güzel kabûl ideriz. Lakin şer'e taḳbîk idelim diyüp birkaç âdem çağırmiş ve anlarıñ muvâcehesinde ben bu âdeme şu mahkememiziñ saḳfi üzerinde vuḥûlîsinde biriken qarı yüz gurûşa şatdım ve bu dahı aldı şâhid oluñ dimiş ve bunuñ için bir mübâya'a şöḳbeti yazsın ve yigirmi beş gurûş harc-ı şöḳbet vir diyü teklîf eylemiş olmağla tâcir-i merḳûm dahı muvâfaḳat ile şöḳbeti aḳz eyledikden soñra gitmek şüretinde olduḳda hâkim tâciri şalıvirmeyüp mübâya'a eyledigiñ qarı kaldır. Mũlkũmde tũrdıḳına râzı degũlũm didikde tâcir bu qar nasıl ve kaç gũnde kalkar. Aman bunuñ yine çâresini siz bilũrsiniz diyü ricâ ve niyâza başlayup nihâyet qarı hâkim efendi kaldırtmak üzere muḳâvele iderler ve beş yüz gurûşını daha hâkim efendi aldıḳda yine tâcir-i merḳûm gitmek isteyüp ol vaḳt ibrâ olunmayınca gitmek olmaz diyü yine şalıvirmeyüp yigirmi beş gurûş dahı harc-ı hũccet aḳz ile berâber hũccet virmiş ve öyle şalıvirmiş olmağla tâcir-i merḳûm aslı yoḳdan bir nezr için altı yüz gurûş cerîmeye ve iki kıḫ'a hũcceti eline alup elḳamdũli'llâhi te'âlâ nezrimiz mahalline işâl olunmuş diyerek gemiye binüp mahall-i ticâretine gitmiş. "Ne'üzũbillâh"¹ işte zamânımız hâkimleri dahı bundan eşna' işler yaparlar. Allâh inşâf vire.

¹ Allah'a sığınırız.

Devlet-i Âl-i ‘Osmân

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Bu devlet evvelâ ‘Osmânîñ oldı ba‘dehû Orhan
Murâd u Yıldırım oldı Mehmed Murâd Hanan
- 2 Olup Fâtih Mehmed Han mükerrer vâlidı birle
Velî Han Bâyezîdle oldı Selîm ü Süleymân Han
- 3 Selîm ile Murâd oldı Mehmed ü Ahmed-i evvel
Mükerrer Muştafâ beyninde oldı pâdşâh-râ ‘Osmân
- 4 Murâd-ı râbî‘ vü İbrâhîm Han u Süleymândır
Şâh oldı Ahmedle Muştafâ vü Ahmed ü Mahmûd Han
- 5 Dağı ‘Osmân-ı sâlis Muştafâ-i sâlis el-ahbâr
Olur ‘Abdü'l-Ħamîd Hanla yigirmi yedi sultân

[28a]

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

- 1 Kişver-i dil gitdi elden ey şeh-i gaflet serîr
Taht-gâh-ı sîne hâlîdir emîr ister emîr

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Devrân-ı serik yiride tîg helâk ider
Mânend-i şem‘ her kime kim tâc-ı zer virir

Mefâ’ilün Fe’ilâtün Mefâ’ilün Fe’ilün

- 1 Nedir bunca hareket râst söyle sultânım
Felek misin a benim pâdişâh-ı devrânım

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 ‘Aceb mi yaksa nâr-ı hasretile sînesin bir dem
Ki hâl-i müşg-i bûy-ı yâre kaçmaz dâg-ber-dildir

[Ħâfız-ı Şîrâzî]

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

- 1 Yûsuf-ı gümgeşte bâz âyed be Ken‘ân gam mehor
Külbe-i ahzân şevêd rûzî gülistân gam mehor

[Süleymân]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Bir demi şubh-ı vişâl ez-maṭla'-ı ḥan ğam meḥor
İn şeb-i hicrân resed rûzî beyâbân ğam meḥor

[Vefâ'î]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Ey dil ez-maḥrûmi-i dîdâr-ı cânân ğam meḥor
Şubh-ı vaşl âḥir resed ez şâm-ı hicrân ğam meḥor
- 2 Ey dil ez-rûz-i firâk şâm-ı hicrân ğam meḥor
Şâm-ı vuşlat hem resed rûzî beyâbân ğam meḥor

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Ğam günü hem-demlerim ğarḳ oldılar gözyaşına
Silmege gözyaşını bir ğam-ğüsârım ḳalmadı

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Halka-i dîd-ı kebûd eyyâmımız dâm eyleriz
Göklere çıksa o kebk vahşiyeyi râm eyleriz

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Çözdükçe her gice o şanem zülfi bâğını
Bâd-ı şabâ mu'atṭar ider cân dimâğını

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Esîr-i bend fakîri ğamdan âzâd itmez rûzgârı
Ḳul eyler 'âlemi şâh-ı cihânıñ luṭf u iḥsânı

[Şerîf]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Çekdirdi gör keştî-i şahbâyı düşme fûrḳate
Çatmak isterseñ eger bir mîr-i deryâ âfete

[Şerîf]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Fî'l-meşel dehre Süleymân olsa görmez ehl-i dil
Âşaf-ı baḥtıñ yine Belḳıs-ı kâm-âverligiñ

[Şermî]

- 1 Haç niçün zâhir olur kişver-i ruhsârında ise meded
Bunda niçün leşker-i Hindû bulunur¹

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)

- 1 Âb-ı vecd-ile tefâhür itmek
Gayrıya naqd-i cân virmek gibidir
- 2 'Îd-i adhâda ziyâfet itmek
Halka kurbân pâyı virmek gibidir
- 1 Nezir itmekte şem'-i 'ayşim şafâ-yı dil
Şikâyet şüde bâd-ı bahâr-ı rûzgârımdan²
- 1 Râmî Paşa Şefîk Efendi merhûm beg
Hevâyîde diyü ta'rîz eylediklerinde söyledigi³

[Merhûm merķûm]

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Ne vaķ[i]t var meded ol zâlimiñ çeşm-i siyâhında
Ki haşlet-i 'işmeti vîrân ider ol nigâhında
- 2 Bozulmaz mı tılısm-ı tövbe zâhid ol gül-endâmı
Giribân-ı tâb-nâfe çâk görseñ câm-h'âbında

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Ser-â-ser nâr-ı gül-gûn câmesi nâr-dek-i güldür
Anuñ çün ol gülüñ naķşı libâsı çeşm-i bülbüldür

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

- 1 Biz mey-gede-i 'aşkı şâhâ cür'a keşânız
Biz fakr u fenâ ile bugün şâh-ı cihanız
- 2 Dirler ise kimiñ şüffsin Şehrî cevâb vir
Merdân-ı Hudâ kâşif-i Haķķ ümm-i Sinânız

[Şinâsî]

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Biñ tâze dâg ister imiş iştirâsına
Kâlâ-yı vaşlı ol mehiñ âteş bahâsına

¹ Bu beyitin vezni bozuktur.

² Bu beyitin vezni bozuktur.

³ Bu beyitin vezni bozuktur.

[Şehrî]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Meh-veşim âyîne-i hüsninde maṭla' gösterir¹
Ebruvânın şaḳḳ-ı mâh-âsâ dü-muşarra' gösterir
- 2 Vechi dârdır kıṭ'a-i mîr olsa yâ ḥaṭṭ-ı 'imâd
Hüsn-i ḥaṭṭıyla o çâr ebrû mirfa' gösterir

[Lâ-edrî]

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

- 1 Dûd-ı siyeh-i âh bir ümîd-i dil-i çâkim
Çün ebr ü felek sâye şevved ber ser-i ḥâkim

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

- 1 Ân mâh ber-âmed ber milk-i dûd-i helâkim
Hûrşîd-i ziyâ-baḥş şevved ber ser-i ḥâkim

[‘Ârif (?)]

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

- 1 Âhî ki şerîr-bâr şevved ez dil-i çâkim
Gül ki (?) şevved ü gonce dehed ber ser-i ḥâkim
- 2 Her ḥâr-ı cefâ ger nevresed ber dil-i çâkim
Tîri şevved lerze koned ber ser-i ḥâkim

• Ebyât-ı laṭîf nazîreleriyle cem' olunmuştır.

[Fâ'izî]

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Çün gördi rûzgârıyla âḥîr bulur fenâ
Gül câmesi itdi ğamından ḳabâ şabâ

[Münîf]

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Virdi bahâr ile idicek merḥabâ şabâ
Bî-berg ü bî-nevâlde beylik ḳabâ şabâ

[Kınalı-zâde]

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

- 1 İmrenme görüp sürḥ-i pilâvın ümerânın
Çün cigerinin eşeridir fuḳarânın

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

[28b]

[‘Azmî Efendi]

Mef’ûlü Mefâ’ilü Mefâ’ilü Fe’ûlün

- 1 İmrenme görüp çerb pilâvîñ ümerânîñ
Kim budur ki yağıla pişüpdür fuçarânîñ

[Nâ’ilî-i Kādîm]

Mef’ûlü Mefâ’ilü Mefâ’ilü Fe’ûlün

- 1 İmrenme görüp gonce-i bâğîñ ümerânîñ
Kim şular anı gözleri yaşı fuçarânîñ

[Sulţân Bâyezid]

Mef’ûlü Mefâ’ilü Mefâ’ilü Fe’ûlün

- 1 Her dūd ki peydâ şevved ez-sîne-i çâkim
Ebrû şevved vü girye koned ber ser-i hâkim

[...]

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Her nâvek ney ki nev-resed ber dil-i çâkim
Nâyî şevved vü nâle koned ber ser-i hâkim

[Ca’fer]

Mef’ûlü Mefâ’ilü Mefâ’ilü Fe’ûlün

- 1 Her tîr-i cefâ-ger nev-resed ber dil-i çâkim
Servî şevved vü sâye koned ber ser-i hâkim

[Vaşfî]

Mef’ûlü Mefâ’ilü Mefâ’ilü Fe’ûlün

- 1 Her seng-i cefâ-ger nev-resed ber dil-i çâkim
Levhî şevved vü sâye koned ber ser-i hâkim

[Mü’eyyed-zâde]

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Her tîri bir kez nev-resed ber dil-i çâkim
Mürğî şevved vü girye koned ber ser-i hâkim

[Hasan]

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Her gamze şûhî ki nev-resed ber dil-i çâkim
Sûziş şevved vü sâye koned ber ser-i hâkim

[Kemâl]

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Sevdâ-yı haţtıñ ki nev-resed ber dil-i çâkim
Sünbül şevved vü bûy dehed ber ser-i hâkim

[Nazîf]

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Her zaħm-ı sitem ki nev-resed ber dil-i çâkim
Derdi şevved vü girye koned ber ser-i hâkim

[Velehû]

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Her dâne-i eşki ki çend ber dil-i çâkim
Nergis şevved vü girye koned ber ser-i hâkim

[Lâ-edrî]

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Yek-bâr-ı nigâhest ki resed ber dil-i çâkim
Nergis şevved vü reng dehed ber ser-i hâkim

[Lâ-edrî]

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Her nâle ki çün berķ-ı cehd ez-dil-i çâkim
Şem' şevved şu'le dehed ber ser-i hâkim¹

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Her dûd ki peydâ şevved ez-sîne-i çâkim
Çün ebrû siyâh hayme-zened ber ser-i hâkim

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Hüner hançer-i şavt ki resed bir dil-i çâkim
Sûziş şevved ebr-i büryân ber ser-i hâkim

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Ser-geşteğî ze ser-i tereddüd ehl-i 'aşk râ
Ger ba'de merg seng şevem eşyâ şevem²

¹ Bu beyit vezne uymamaktadır.

² Aşk ehli tereddütlüdür, öldükten sonra taş mı olsam yoksa eşya mı olsam?
Bu beyit vezne uymamaktadır.

[Nâbî merhûm]

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Üftâde ki ze tıynet men kimem nemîşevem
Ki ba'de-i merg nebet şevem boriyâ şevem¹
- 2 Cebr-i kişver mültezem-i tıynet-i menest
Ki ba'de-i merg dehr şevem mumiyâ şevem²
- 3 Çeşm-i guşây lâzıme-i ehl-i motrebest
Ger ba'de-i merg dâne şevem buriyâ şevem³
- 4 Tekmîl vü niķâh (?) lâzıme-i ehl-i himmetest
Ger ba'de-i merg hâk şevem kimiyâ şevem⁴
- 5 Cezb-i kulûb ehl-i nazâr motrebî-yi menest
Ger ba'de-i merg sengi şevem âsiyâ şevem⁵
- 6 Ez çeşm-i ağıyâr neyofted şehîd-i 'aşk
Ger ba'de-i merg gerd şevem tûtiyâ şevem⁶

• Şarâba benefşe ta'bîri bu ebyâtdan ma'lûm olmak için kayd olundu.

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Yine kim şöhbete meyl itdi gülsitânında
Var benefşe koķusı gonce-i hâzânında

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Gel ey şimşâd kâmet gonce-leb gül-ruķ cihân içre
Benefşe içelim zerrîn kadehle gülsitân içre

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Benefşe nûş idersek vaķtidir zerrîn kadehlerle
Şunulsun her tarafından bezm-i gülde sâķiyâ müller

[Zâtî]

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Benefşe nergis sürh eylemiş ol verd-i hândânîñ
Açılmış iki ra'nâ-i verd gûyâ bir gülsitânîñ

¹ Benlik derdine düşen ben huylarımdan yola çıkarak ölümden sonra bitki mi yoksa kâmiş mi olurum?

² Ülkenin düzeltilmesi benim huyuma baēlıdır. Ölümden sonra zaman mı olayım yoksa muma mı?

³ Çalgıcı ehline açıkgözlülük gerek. Öldükten sonra tohum mu olayım yoksa kâmiş mi?

⁴ Himmet ehli için olgunluk şarttır. Öldükten sonra toprak mı olayım yoksa kimya mı?

⁵ Nazar ehlinin gönlünü çekmek benim hoşluēumdur. Ölümden sonra taş mı olayım yoksa deēirmen mi?

⁶ Aşk şehidi, yabancıların gözünden düşmez. Ölümden sonra toz mu olayım yoksa sürme mi?

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Bir benefşe koyalım şîşeye çünkim komadık
Ne gül ü lâle ne sünbül ne kıaranfil kıodılar

Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün

- 1 Olduqça ihnâk gam gelür gider
İt nûş-ı benefşe ile tedbîr

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Râst geldim gice ağıyâr ile şakku'l-kamere
Didim eyâ nedir ol 'ârızın üstünde bere
- 2 Nâz ile hânde idüp didi ol hırşîd-i cemâl
Şehper-i rûhü'l-emîndir ki tokundı kamere

Nazîre

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Didim ey zühre-cebîn dün gice şakku'l-kamere
Nedir ol meh-rû cemâlinde görinen bu bere
- 2 Didi kim kıldı eşer hâzret-i maħbûb-ı Hudâ
Başup ayağını mi'râca çıkarken kamere

Nazîre

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Seyr-i bâğ içre irişdim gice şakku'l-kamere
Didim ey mâh-ı şeb-i efrûz nedendir bu bere

[29a]

- 2 Giderüp perde-i vech-i hüsnuñ Yûsuf-veş
Didi engüşti-i nebîdir ki tokundı kamere

[Dürrî Efendi]

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Gülşenî şeyhi o şem'-i harem-i 'urefânın
Kerem olursa n'ola hırşîd gibi bâzârı
- 2 Âfitâb-ı felek ma'rifetim var dirse sezâ
İki şâhiddir iki kevkeb-i gîsû-dârı

[Sâkıb]

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Hürde-bînân ben câh-ı taraşsudda iken
Görmemişlerdi o hürşîd-i kamer-i ruhsârı
- 2 Deryâ-i lahzına vâhidde hezârân tahsîn
Nice gördük o iki kevkeb-i gîsû-dârı

[Lâ-edrî]

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Şeytanetile felek hüsn idüp dirse şu'ûd
Gerçi gördi bir iki meh-veş mihr-i âşârı
- 2 Necm-i şâkıb gibi a'dâ atılup körlük için
Aña göstermediler kevkeb-i gîsû-dârı

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Dîde-i Dürrî vü Şâkıb-ı felek rü'yetde
Olsa mîzân göremezler o iki ruhsârı
- 2 Şâkıb kapısı çarh gibi çıkarıñ felek
Göremezsek o iki kevkeb-i gîsû-dârı

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Hayret-i bâsıradır dürrîye şad pâre pesend
Câh bahşında iken gökde görür envârı
- 2 Çâr çeşmiyle bakanlar göremezken gördi
Bir bakışda o iki kevkeb-i gîsû-dârı

[Guşsa (?) Paşa]

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Gülşenî şeyhi o yektâ güher tâc-ı hüdü
Eylese fitne zuhûrında n'ola aḥbârı
- 2 Kıddleri rûz-ı kıyâmetden 'alâmet dir ise
İki şâhiddir iki kevkeb-i gîsû-dârı

[Dâniş]

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Tekye-i çarh-ı lâciverd içre
Bildiñiz mi nedir bu şems ü kamer

- 2 Pîr-i dehriñ iki civânıdır
Biriñ aḥşam ƙocar birini seḥer

[Rûḥî-i Bağdâdî]

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Hoḳḳa-i çarḥ-ı lâciverd içre
Bildiñiz mi nedir bu şems ü ƙamer
- 2 Pîr-i dehriñ iki ğidâsıdır
Biriñ aḥşam yuḫar birini seḥer

[Dâniş]

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Tâḳ-ı eyvân-ı bezm-i 'âlemîde
Bildiñiz mi nedir bu şems ü ƙamer
- 2 İki altunlı tâcıdır dehriñ
Biriñ aḥşam ğiyer birini seḥer

[Velehû]

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Ey ma'ârif ü ḥiddet olanlar
Bildiñiz mi nedir bu şems ü ƙamer
- 2 Baḫr-ı tevḥîde oldılar ğavvâş
Biri aḥşam ḫalar birisi seḥer

[Velehû]

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Ben faḳîrile yâr beyninde
Bildiñiz mi nedir bu şems ü ƙamer
- 2 Ḥaber için iki kebûter durur
Biri aḥşam uçar birisi seḥer

[Velehû]

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Seyr-i maḥbûbdır murâdı hemân
Bildiñiz mi nedir bu şems ü ƙamer
- 2 Pîr ğerdûna iki revzendir
Biriñ aḥşam açar birini seḥer

[Sâmi]

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Hâyme-i çarh-ı lâciverd içre
Bildiñiz mi nedir bu şems ü kamer
- 2 İki kâse şarâbıdır dehrîñ
Biriñ aħşam içer birini seher

[Fuzûlî]

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Kûbbe-i çarh-ı lâciverd içre
Bildiñiz mi nedir bu şems ü kamer
- 2 Pîr-i dehrîñ iki çerâğıdır
Biriñ aħşam yaqar birini seher

[Neylî]

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Çemen-i aħzar-ı sipîhr içre
Bildiñiz mi nedir bu şems ü kamer
- 2 Gülşen-i dehrîñ iki goncesidir
Biriñ aħşam açar birini seher
- 3 Taht-gâh-ı cihân içre dilâ
Añladın mı nedir bu şems ü kamer
- 4 Hüsrev-i dehrîñ iki efseridir
Biriñ aħşam giyer birini seher
- 5 Tekye-i nüh kıbâb-ı çarh içre
Bildiñiz mi nedir bu şems ü kamer
- 6 Pîr-i dehrîñ iki külâhıdır
Biriñ aħşam giyer birini seher
- 7 Kâse-i çarh-ı lâciverd içre
Bildiñiz mi nedir bu şems ü kamer
- 8 Halka dehrîñ iki hediyesidir
Biriñ aħşam şunar birini seher

[29b]

[...]

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Hâyme dîvâr-ı tekve-i çarha
Aşılur dem-be-dem bu şems ü kamer
- 2 Şeyh dehrîñ iki kudûmidir
Biriñ aḥşam çalar birini seher

[‘Ârif Beg]

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Şîşe-i lâciverd-i çarḥ içre
Bildiñiz mi nedir bu şems ü kamer
- 2 Zîb-i astarıdır nüh-eflâkiñ
Biri [i]şbu birisi necm ü kamer

[Velehû]

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Türbe-i lâciverd-i çarḥ içre
Bildiñiz mi nedir bu şems ü kamer
- 2 Fâl ider kimyâ-ger-i gerdûn
Biri farz-ı şems birisi kamer
- 3 Ğaraz-ı pîr-i çarha gördin mi
Aşmış dü-çerâg şems ü kamer
- 4 Türbe-i Muştafâya ta‘zîmen
Biriñ aḥşam yaḳar birini seher
- 5 Kîse-yi ebrû-yı çîn çarḥ içre
Bildiñiz mi nedir bu şems ü kamer
- 6 Sîm ü zerdîr hazîne-dâr-ı felek
Baḥş ider kâ'inâta şâm u seher
- 7 Hoḳḳa-i dil-firîb-i çarḥ içre
Bildiñiz mi nedir bu şems ü kamer
- 8 Mührelerdir ki hoḳḳa-bâz-ı cihân
Anı eyler nehfete şâm u seher
- 9 Baḫr-ı nîlî âsumânda ‘acîb
Bildiñiz mi nedir bu şems ü kamer

- 10 İki nemâ had-i dehânında
Gösterir şeb-çerâğ şâm u seher
- 11 Zîr-i ‘anķâ-yı âsumânda ‘aceb
Bildiñiz mi nedir bu şems ü kamer
- 12 Beyzeleridir müdâm peçeleriñ
Uçurur şark u ğarba şâm u seher
- 13 Kaşr-ı nüh tıbâķ âsumânda ‘aceb
Bildiñiz mi nedir bu şems ü kamer
- 14 Revzen-i şâh-nişîn kudretdir
Açılır rûy-ı arza şâm u seher
- 15 Bezm-gâh-ı sipihr-i mînâda
Şimdi bildim nedir bu şems ü kamer
- 16 Zend-i dehrîñ iki piyâlesidir
Biriñ aħşam çeker birini seher
- 17 Reşt-sâr-ı zamânda eyâ
Bildiñiz mi nedir bu şems ü kamer
- 18 Reh-nümâ iki ğazarîdir kim
Biri aħşam gezer birisi seher

Fe’ilâtün Mefâ’ilün Fe’ilün

- 1 Fevķ-i ĩn kaşr-ı çarķ-ı nîlî-fâm
Hîç dâne çe est şems ü kamer ¹
- 2 Dîde-i hûr [u] ğılmânest
Bî-temâşâ goşâd şâm u seher²

Mef’ûlü Fâ’ilâtün Mef’ûlü Fâ’ilâtün

- 1 Şıçradı ‘aşķ didim yâ hevâ-yı bî-‘aded
Ez-cümle sükkân-ı tev’em yâ ‘Alî meded
- 2 Der-baħr ğam-ı fenâda üm-i emvâc bî-‘aded
Tâ çend dest pây-zenem yâ ‘Alî meded
- 3 Be-cân-ı ğâricî-zede ümm-i pençe civân esed³
Ħûn-ı Hüseyñ-i maţlabım yâ ‘Alî meded

¹ Bu mavi gök kubbenin üzerindeki güneş ve ay nedir?

² Cennetdeki melekler akşam ve sabah izlemek için gözlerini açtı.

³ Bu mısra vezne uymamaktadır.

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

- 1 Nâkış vücûda noķşân gelür hemîşe
Cehd ile kâmil ol kim irmez kemâle noķşân
- 2 Âhır zamân demidir cehd ile câhil ol kim
Câhil cihânı tıtdı irdi kemâle noķşân

[Hüdâyî]

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Halkı men' eylemekden saña ne girer ne çıkar
Vâ'izâ yoķsa duĥân ile kıyâmet mi kıpar

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Zârarsız bir duĥân içmekde neyer bunca diĥkatler
Duĥân-ı âh-ı mazlûmân men' eyleyin hüner oldır

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 'Aceb mi olsa te'sîri âh u nâlemiziñ
Kıarardı kıalbi duĥân içmeden kibârimiziñ

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Derd-i âhı göklere çıkdı re'âyânıñ bugün
Siz şafâlarla duĥân içmekde 'âlem gök tütün

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Çek süfre-i simâtı yârâna gice gündüz
Aĥbâb ile duĥân olma şaķın tütünsüz

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Dirîĥ süfre-i ni'met çeküldi dünyâdan
Duĥân ile geçinür bir âlây tütünsüzler

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

- 1 Vâdî et-tevdî' bi'd-duĥâne vü şerbe
'Avnâ leke min tevdî'ati'l-aĥşâbihi ¹

¹ Beyite anlam verilememiştir.

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

- 1 Hâdîmi zâlîke havfu izhârü'l-cû'
Lâ şürbe bâ et-teneffüs eş-şa'adâ¹

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fâ'

- 1 Âh itmege bir bahânedir ey şâkî
Bî-dîn dîni duhâna mu'tâd şanur

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

- 1 Bilenler bilmeyenler dahl iderler
Harâm yerlerde duhân içen dirler

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Şîşe-i hicr olsa nedîm n'ola mânend-i gül-âb
Ey felek bir tâze gülden çıkardıñ sen beni
- 2 Girye-i telh eyler isem n'ola mânend-i 'arağ
Ey felek bir lebleri mülden çıkardıñ sen beni
- 3 N'ola döksem gül-âb-ı sirişk ey çarğ dîdemden
Bir gonce-i bâğ melâhatden çıkardıñ sen beni
- 4 N'ola mânend dür bağrım delinse guşşa vü gamdan
Ey çarğ bir bağr-ı melâhatden çıkardıñ sen beni

[30a]

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Der-âğuş-ı nigâr olmaz mısın 'âşık-ı zâra²
Meger başdan geçüp bî-cân ola mânend-i pirâhen

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Seriñ terk itmeyen tutmaz vişâliñ dâmeniñ kaç'â
Seni kıymazdı serden geçmese pirâheniñ cânâ

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Bahâ-yı cânı ümmîd kılmaz ise böyle der-beste
Nesîm-i luğf-ı İsrâ elbet bir gün feth-i bâb eyler

¹ Beyite anlam verilememiştir.

² Bu mısra vezne uymamaktadır.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 'Ârif ol gam çekme Nef'î böyle kalmaz rûzgâr
Luţf ider bir gün Hudâ elbette feth-i bâb olur

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Ögme şarâbı zemm idüp afyonu sâkîyâ
Açdırma ehl-i keyfe kutunuñ kapağını

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Ne kadar şu'le-i efvân olsa da şem'-i zâlim
Âh-ı mazlûm ile sekenâr (?) çok sürmez

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül

- 1 Malı şarf it hiç koma boş vîrânedede
Nerbâz-ı 'aql olan pul kırmaz Şişhânedede

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 İntizâmdır Şişhâneneye olma mağrûr¹
Gehi nerrâd-ı felek âdeme bir pulluğ ider

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Sînesine şar[ıl]mağda letâfet yok mı
Gele inşâf ide cânâ elin gögsine kı

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Bir selâmına seniñ degmeyevüz mi ey mâh-rû
Lâyık olsun gel inşâf it elin gögsine kı

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Yürek oynatmamağa 'arz-ı cemâl eylese yâr
N'ola inşâf it elin gögsine kı çâre mi var

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Âteşin cânâ giyüp 'âlemi yakdıñ ey gül
Elini gögsine kı biricik inşâf eyle gel

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Sînene dikmemeye çâre mi var ey mâh-rû
Senden inşâf idi diñmez mi elin gögsine қо

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Bir midir pençe-i hürşîd ile hiç ol mâh-rû
Sende inşâf idüp ey çarh elin gögsine қо

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Bir selâm ile niçün itmezsın bize nigâh
Hele inşâf mıdır sen de elin gögsine қо

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Selâm vir sa'âdetile şâhâ ihyâ kılına
Biricik sen dağı inşâf it elin gögsine қо

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Leb-i dilber var iken bâdeye meylim yok hiç
Şûfiyâ dâne-i engûruñ señ ez şuyın iç

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Leb-i haññ-ı âver dilberini ider bir hiç
Benefşe şerbetiniñ ey ez şuyın iç¹

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Neshiñ maraz-ı kalbe 'ilâc eylemedi hiç
Ey şeyh-i kerâmât kırtâsın ez şuyın iç

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Şunma ey h'âce nebât-ı hamrîden bize hiç
Dehen-i yâr tırurken şekeriniñ ez şuyın iç

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Şerbet-i la'li gerek hasteden
Yine bâdıñ şekeriniñ ez şuyın iç

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Olmadı çâre tab'-ı tâb-ı gamıñ def'ine hiç
Yazdıđıñ nüshanıñ ey h'âce yürü ez şuyın iç

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 İtse peşimânlik birle halâvet-i bahşîñ
Gam yemem yarın anuñ ipligi bâzâr[a] çıkar

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Mâlik-i hüsn ü bahâ-yı Yûsuf gül-çehreleriñ
Rûyma hattı gelicek ipligi bâzâra çıkar

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Gelse mîzân-ı cemâl ortaya ey Yûsuf-ı hüsn
Çatı çok kimseleriñ ipligi bâzâra çıkar

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül

- 1 Rişte ile harîdârlığın añladılar
Hep çıktı 'acûzuñ ipligi bâzâra

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Câme-i vuşlatı hâr şanmasun ol penbe beden
Hattı gelür bir gün olur ipligi bâzâra çıkar

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Rişte-i cân ile ol Yûsufa tâlib olanıñ
'Âkıbet seyridesiz ipligi bâzâra çıkar

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Bilinür rişte-i cânıñ küre-i derd ü gamı
Bir gün olur ki çıkar ipligimiz bâzâra

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Geçdi vaqtım diyü şimdengirü rîş bulsun
Hatta gelüp didi güzellik giceñiz hayr olsun

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Gelicek hattı-ı siyeh-fâm ruḡ-ı dil-dâra
Didi 'uşşâka güzellik giceñiz hayr olsun

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Hattı-ı şeyn ki gelicek ol mâhıñ gül yüzine
Didi hüsnine güzellik giceñiz hayr olsun

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Mişâl-i ka'be eyâ nûr-ı dîde-i 'uşşâk
Gören cemâlini müştâk görmeyen müştâk

[30b]

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Ğamîla dîde eger dil çeker belânı firâk
Gören cemâlini müştâk görmeyen müştâk

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 O tâze tarh-ı münakkaş ki hemçü beyt-i 'atîk
Gören cemâlini müştâk görmeyen müştâk

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Râh-ı ğamında ben ğubârı hâkden def' itmeyen
Rûzgâr eksükligidir rûzgâr eksükligi

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 İtmeyen mülk-i dili gird-âb-ı hayretten hâlâş
Rûzgâr eksükligidir rûzgâr eksükligi

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Eyleyen âlûde-i kâr-ı mezellet kendümi
Rûzgâr eksükligidir rûzgâr eksükligi

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Keşf-i ümmîdimi sâhil-res-i kâm itmeyen
Rûzgâr eksükligidir rûzgâr eksükligi

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Gelmedi bir dem meşâm-ı câna bûy-ı zülf-i yâr
Rûzgâr eksükligidir rûzgâr eksükligi

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Virüp naqd-i cânı âmiz-leb hâl dil-dârına
Almaz mısın 'aķîdeyi miski bahâsına

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Verdi görünce bülbül-i şeydâ tîr şanur
Almaz mısın 'aķîdeyi miski bahâsına

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Saķız kelebden şarı saķız oldu 'andelîb
Almaz mısın 'aķîdeyi miski bahâsına

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Hâl-i lebin şorarsıñ 'aceb zâhid ol mehiñ
Almaz mısın 'aķîdeyi miski bahâsına

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Kûl günâh itse n'ola 'afv-ı şehn-şâh kıanı
Tutalım iki elim kıanda imiş kıanı kerem

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 İki destim töludur destimi şundurma benim
Tutalım iki elim kıanda imiş kıanı kerem

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Bûse kıaydın kıuvvetin penbe-i dâğıñ yürisiñ
İki yapraķla yüri 'âleme çal yuf borisiñ

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 N'ola debûruñla âfâķı duĥânıñ yürisiñ
İki yapraķla yüri 'âleme çal yuf borisiñ

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Böyle mübhem şüĥanı söylediñ aĥzın kıurisiñ
Ba'de's-şalât ışığıñ aĥzına şoķ yuf borisiñ

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Kerem kııl kesme sâķî iltifâtıñ bî-nevâlardan
Elinden geldiği ĥayrı dirîĥ itme gedâlardan

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Unutma pâdişâhım küşte-i 'aşķıñ du'âlardan
Elinden geldiği ĥayrı dirîĥ itme gedâlardan

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1 Çıkmağa bir derece kaldı sipihr-i nâza
Nedir ol şûh-ı cefâ-pîşede bu istidrâc
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1 Ne var mektûb yazsın hâl şorsun mübtelâlardan
Elinden geldiği hayrı dirîğ itme gedâlardan

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1 Dirlerdi 'âşıkın çıkarur cânın alur
Hep geldi çıktı ey dil-i şeydâ didikleri

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1 Dirlerdi haţ-ı dilberi bir gün gelür çıkar
Hep geldi çıktı ey dil-i şeydâ didikleri

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1 Yazup bir nâme-i maşşûş du'â alsın cüdâlardan
Elinden geldiği hayrı dirîğ itme gedâlardan

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1 Çeker firâk kemânını cümleten 'uşşâk
Gören cemâlini müştâk görmeyen müştâk

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1 Çekmeyen bir sâhile bu zevrak-ı âmâlimi
Rûzgâr eksükligidir rûzgâr eksükligi

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1 Dirlerdi yok vefâsı saña şûh-ı meh-veşin
Hep geldi çıktı ey dil-i şeydâ didikleri

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1 İrmek muhâl sâhil-i deryâ-yı hikmete
Her çend olsa râkib filki mülke melik

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1 Meynden itmeden bir bûse-i ikrâr
Temennâ eyledim kerrât merrât

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Nice giymesin kılınıcı ehl-i cihâdın şimdi
Fuğara hânesine urmada tîrân mîrân

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Öyle nakş eylemiş ebrûlarını kıl-k-i ezel
Kıl kalemlerile çekmiş ânî Mânî

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Müttakî ki başma kadem bî-edeb zemîn üzre
Ki her âdem başında bulunur hezâr mezâr

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Hükemâ eyledi tiryâkle emrâza 'ilâc
Şanma bî-fâ'ide halk eyledi bârî mârî

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Bî-dirîğ hâl-i ruhuñ zülfüñle mestûr eyleme
Almağa şâhım gönül ferzânesin açmazdan

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Haste çeşmiñ şanman ol şâh bağlamışdır nâzdan
Ahzin ahzin seyr ider 'uşşâkını açmazdan

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Gûşe-i ebrûsını zîr-i nikâb-ı nâzdan
Gösterüp ol mâh vefâlar eyledi açmazdan

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Yüzine zülfîñ tağıtdı şanma ol şâh nâzdan
'Âşıkâ ruhsârını seyr itdirür açmazdan

[31a]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Dügmeler şanmañ beni gördükde gögsüñ nâzdan
Şinesin seyr itdirür 'uşşâkına açmazdan

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Setr ider zülfiyle ruhsârıñ o mâh-veş nâzdan

Nice biñ yüz gösterür her riştesi açmazdan

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1 İki dirhem bir çekirdek oldı dilber nâzdan
'Âşıkıñ kaniñ içer ol cevri le açmazdan

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1 Ol kalaycı dilberi gerdişler eyler nâzdan
'Âşık-ı âvâreye kuyruk şallar açmazdan

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1 Cevr imiş kaşdı baña şanma sükûtuñ nâzdan
Olur cûş-ı elem o şûm ağzını açmazdan

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1 Sâgara ser-pûş idüp destini sâkî nâzdan
'Arz ider ya'nî metâ'ıñ şatmağa açmazdan

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1 Yâr peydâ olmamışken nîm-i hû'âb-ı nâzdan
Çoynına girsem hibâ-veş ben dahı açmazdan

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1 Geh açar çapar kitâbıñ dersi olurken nâzdan
Şîve bâbıñ ezber eyler var ise açmazdan

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1 Ellerin dilber yüzine tutdı şerm ü nâzdan
Perde ardından bakar 'âşıqlara açmazdan

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1 Zîr-i zülfinden ruhuñ 'arz idüp ol mâh nâzdan
Gösterür gâhî vefâ şüretleriñ açmazdan

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1 Bağlamış şanma gözüñ gördüm ol âfet nâzdan
Hâl-i 'âşıkı temâşâ itmege açmazdan

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1 Geh çıkarur geh giyer destârıñ ol mâh nâzdan
Kâkülüñ seyr itdirür 'âşıqlara açmazdan

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Gâh ilikler gâh açar dilber yaqasın nâzdan
Sînesin seyr itdirür 'âşıqlara açmazdan

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Kapuyı dîvâr idüp erbâb-ı 'aşka nâzdan
Kendüsiñ bir gûşe eyler gösterür açmazdan

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Vechine yelpâze tutmaz yâr-ı rûy nâzdan
Hâl-i 'uşşâka nigâh itmek diler açmazdan

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Nâgehân bir gün qallâblı qoz gelüp oldı vezîr
Her gören didi vezâret 'arzını eyler şikest

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Ben didim uşlâtdı zîrâ çarh biraz te'dîb idüp
Tertîb kılmak gerekdir anı bunca sergüzeşt

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Didi bir dâna-yı kâr âgâh-ı şâhib-tecrübe
Tertîb-i nâ ehl râ çün gerdukân ber gondebest

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Baḡs-i kebâb u mâ (...) ey tâlî'-i bed baḡs-i mâ
Hergiz neyâyed pîş- mâ hep şûrbâ hep şûrbâ¹

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

- 1 Ta'rîf idemem çekdigim âlâmı felekden
Zîrâ ki anuñ zendîde (?) bir gün elemden

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 İdüp haḡra nidâ her şeb gönül âb-ı hayât ister
Baña lutf eyledi mollâ olup hem-râhım İskender

¹ Ey kötü talihli kişi, kebaptan ve (...) bahsederler. Bizim önümüze ise hep çorba gelir.
Bu beyitin vezni bozuktur.

Müfâ'âletün Müfâ'âletün Müfâ'âletün Müfâ'âletün Müfâ'âletün

- 1 Farsîler Burusadan ma'zûl Eyyûbe dervîş-i 'Arabîler
Eyyûbden ma'zûl Hâşim-zâde 'Abdu'llâh Efendiler gider

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün

- 1 Eger îñ nâme gerded dest bâ dest
Be-cedd ü 'ağd dür-i beynü'l-iğvân¹

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün

- 1 'İkâl-i (?) ğam reved erbâb bâ dest
Vuğârû'l-'ahd fi'l ahrâr-i mecân (?)²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Göz ucıyla 'âşıkâ ğâh luğf ider ğâhî 'itâb
Bir su'âle bir kıomaz ol ğamze-i ğâzır cevâb

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Kimseler tâze civân sevmege meyl eylesesün
Tıfl-ı nev-restesün vuşlata irdim dimesün

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Devrânına ğâdişânla her gice yüklüdür
Gün toğmadan neler toğar kim bilür nâgehân

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Ğarîbandır anı ğoş tut efendim işte ben gitdim
Ğöñül dirler ser-i küyında bir dîvânemiz kıaldı

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Fikrim eyâ la'l-i lebünder şarâbımız
Hicrân elinde lağt-ı cigerdir kebâbımız

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Zehr-i kıâbîñ eyler ise şimdi telğ-i kâm
Ğüftâr-ı dil-nüvâzında aña yaşatmadın

¹ Eğer bu mektup çabayla elden ele dolaşırsa, kardeşler arasında bir inci gibi olur.

Bu beyit vezne uymamaktadır.

² Keder, ustaların eliyle gider. (İkinci mısraya anlam verilememiştir.)

Bu beyit vezne uymamaktadır.

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Leb-rîz-i buhûs ey büt-i nâzende tâ beni
Yağdıñ cihânı minnet-i 'arz-ı şitâbla

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Bahtı siyâh olunca Şinâsî bir âdemiñ
Tûtîye dâm kırsa şikârı 'azab olur

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

- 1 Her dilber için sînede bir pâre mi olsun
Nitsün dil miñnetde biñ pâre mi olsun¹

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Miyân-ı lücce-i firqatde kaldı keştî-i dil
Bu rûzgâr ise çekmez kenâra neyleyelim

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Zebân-ı şivesinden hâdedir güftâr beyninde
Çıkar va'd-i vişâl ikrâr ile inkâr beyninde

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

Tâ ki bakılsa çeşm-i haqîkatle 'âleme
Taqdîr ile muşâfahadan mâ-'adâ ğalat

[31b]

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Derûna âşinâ ol taşradan bigâne şansunlar
Bu bir iki meşeldir âkil ol dîvâne şansunlar

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Başdılar zâviye-i Şeyhîde bulup oğlanı
Ma'nevî kâfir imiş çıkdı büt-i pinhânı

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

- 1 Men' itmekden ağıyârı o şûha heves itme
Zübûrı sögindirmekden 'âkil 'asel olmaz

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Ne oldum yâre hemçün o berm-i la'l-i cânânı
Beriyim cümle hatlarından ne rûhân ne cismânî

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Öldüm baña bir bûse didim didi ki işte
Vardım yanına didiği bir dağı gelsene

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Zamân olmaz müsâ'id yâ mekân yâ sâkî zoran
Merâm üzre bu 'işret-gâhda Râgıb 'îş-i nûş olmaz

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Her metâ'in bir revâcı var bu meydân-gâhda
Gâh taḥammül gâh niyâz gâhî istiğnâ budur

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Nümâyışdır görinen şûret-i keşret ki zâhirdir
Nâsût-ı ilâhîdir tecellî eyleyen birdir

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Silah-dâr oldu bir kân-ı kerem şad ḥamd mevlâya
Şunuldu destine tîğ-ı mücevher Ḥan-ı Aḥmedden
- 2 Şems-i şîr-i Yezdân şâhib-tîğ-ı velâyet kim
Degüldür vaşfi kâbil ḥüsn-i aḥlâkı füzûn ḥadden
- 3 Bu isti'dâd-ı kâmil var idi zât-ı şerîfnde
Alup behre sa'âdet buldı dergâh-ı muḥ
- 4 Der-i devletde 'ömr ü câh u iḳbâli efzûn olsun
Görüp ikrâm Sultân Aḥmed bin Ḥan-ı Meḥmedden
- 5 Bu 'âlî rütbeye 'Ârif didi biñ şerḥ ile târîḥ
Silah-dâr oldu ḳudretle 'Alî Seyfe'd-dîn Aḥmedden
- 6 İdince çâr-yâr imdâd rûhânî didim târîḥ
Sögündi nâr-ı meşû (?) mu'ciz-i nûr-ı Muḥammedden

• Târîḥ-i mezbûr ne mertebe-i ra'nâ vü a'lâ ise şadr-ı müşârün ileyhiñ dâmâdlık târîḥi andan bâlâ olmağla muşarraḥ târîḥi istimâ' olunmuş ise de kâ'ili kim olduğu taḥkîḳ olunamayup ḳaşîdesine zafer-yâb olamadık.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Hep tâc-ı 'ârifândır ender-cihân
Terk-i dîn terk-i 'aql terk-i nefis terk-i terk¹
- 2 Çâr cebrest nâ-merdân râ murâd (...) terk
Terk-i şûret terk-i ma'nâ terk-i kevneyn terk-i terk²
- 3 Çâr cebrest çâre-i bî-çâregân ender-cihân
Terk-i câh terk-i râhat terk-i cân terk-i terk³
- 4 Terk-i hûd-küş tâ pey-â-pey ez-ḥaḳîkat zâd-i terk
Ḥîşden râ çün terk kerdî nîst ḥâcet terk-i terk⁴

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Tûmârını tayy itdi mey-i ḥum başını çarḫ
Taḳdîm-i maḳâdir ḳazâ ḥükmini virdi
- 2 Ḳazdırdı bugün seng-i mezâra yeñi târîḫ
Eski raşad-ı laḫde mey-ḥum başına giydi

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Ḥalka kin eyleme var ise belâgat sende
Seni zem ideni señ medḫ eyle kıl şermende
- 2 Kimseye añlatma ḫâlini baña raḫm eyle diyü⁵
Cehd kıl eylesün üstüne 'âlem ḫande
- 3 Ehl-i 'irfân ile külhende çekinmek yegdir
Câhil ile şafâ eylemekden gülşende
- 4 Pest ider ḳadrini âḫer kişiniñ ser-keşlik
Ser-efrâz olur o 'ârif olur efgende
- 5 Sâkin-i genc-i tevekkül olagör ey Rûḫî
Nefs için 'ârif olan câhil olmaz bende

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Açılmış iken ḫânesine bâb-ı tevekkül
Varmaz vüzerâ bâbına erbâb-ı tevekkül

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

² Adam olmayanlar için dört zorluk vardır. (Onlar da) görünüşü, anlamı, iki âlemi ve terki terk etmektir.
Bu beyit vezne uymamaktadır.

³ Zavallılar için bu dünyada dört zorluk vardır. (Onlar da) makamı, rahatı, canı ve terki terk etmektir.

⁴ İntiharını bırakarak art arda gerçeğin doğuşunu görürsün. Kendini bıraktın ya terki terk etmeye bile gerek yok.

⁵ Bu mısra vezne uymamaktadır.

[32a]

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Senden olur olur ise çâre derdime
Beni gayra çâre için ilticâ itdirme

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 'Âşıkıñ bağrını tîr-i müjdesi oymakda
Nice hûn-rîz-i cihân olmaya Faḫrî-zâde
- 1 Ben gûşe-i firkatde 'anḳâ iken âzâde
Murğ-ı dili şayd itdi Çakırcı Paşa-zâde¹
- 3 Hüsni haṭṭına bakup olma şakın dil-dâde
Kırmacıdır ḫazer eyle hele Kâtib-zâde
- 4 Varmadan mekteb-i dehr içre dahı üstâda
Ezber itmışsin 'işveyi Hâfız-zâde²
- 5 Çehre-i zer-i hûnı getürüñ nâ-şâda
Kıymasuñ şöyle bıçak ile Tütünci-zâde
- 6 Mûydan zerre eşer yok o ten-i belâda
Ne 'aceb dirler ise nâmına Debbâg-zâde
- 7 Âsiyâbı felek-i hicre idüp âmâde
Pek daḳıḳ işler ider 'âşıka Uncı-zâde
- 8 Cihet-i vuşlat maḫlûl olıcaḳ dünyâda
Gice 'arz eyleyler 'aceb ki Mütevellî-zâde
- 9 Kâtı lenk dimiş dilberine tenhâda
Şağ ayakḳabı degülmiş hele Ḥaffâf-zâde
- 10 Kendü koç başına kurbân olan 'âşıklarını
Tîg-ı hicrile zec eyledi Kaşşâb-zâde
- 11 Yazuḳdır itmesün rencîde her hengâm şarmada
Emân virsün biraz 'uşşâka söyleñ Pehlivân-zâde³
- 12 Giçmesün kimse giriş yohsa aña dünyâda
Penbe-veş çarḫa atar 'ömrümi Ḥallâc-zâde
- 13 Hâşılı 'aşkına kendim olalı üftâde
Ḥarmen-i şabrımı şavurdı Şamancı-zâde

¹ Bu beyit, "Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün" kalıbı ile yazılmıştır.

² Bu mısra vezne uymamaktadır.

³ Bu beyit, "Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün" kalıbı ile yazılmıştır.

- 14 O siyâh gözlerine oldu gönül üftâde
Yüzümüñ karasına bakma Kômür-ci-zâde
- 15 Eyleyüp maḥkeme-i vuşlatıñ âmâde
'Aşk ile itdi mürâfî' bizi Maḥzar-zâde
- 16 İllere ḥâne-i zeyn eyler iken âmâde
İşhâb-ı bâzî sürer 'âşıka Cân bâz-zâde
- 17 Ḥaşm-ı ağıyâr ile da'vâmızı faşl itmek için
Bizi iḥzâr-ı ḥuzûr eyledi Çâvuş-zâde
- 18 Daha kundaḳda iken olmuş idim üftâde
Bizi şaşırđı ḫabanca ile Tüfengci-zâde
- 19 Varaḳ-ı mihrî âdeme tuḡrâyı virđi bâde
Oyđı miḳrâş-ı gam ile bizi Faḫrî-zâde
- 20 Boyadı açığa zerdâlî bezm-i i'dâda
Dil-i miskînime reng itdi Boyacı-zâde
- 21 Zeyd ü 'Ömer oldı anuñ 'aşkıyla üftâde
Virđi fetvâ-yı muḫabbet yine Müftî-zâde
- 22 Tîḡ-ı pür-keyf geliyor biz olalım âmâde
Kılıncıñ bize dutar var ise Seyfî-zâde
- 23 İmâmet eyleyüp ihlâş mihrâb-ı mu'allâda
Bugün kendüye uydırdı yârânı İmâm-zâde¹
- 24 Câmî'-i ḫüsnine 'uşşâkı idüp âmâde
Arturđı kâmeti maḫfilde Mü'ezzîn-zâde
- 25 Bize va'd itmiş iken ḡayra olur âmâde
Daldan dala ḳonar şimdi Ebâbîl-zâde
- 26 Çâr-pâre gibi gelse n'ola dili feryâda
Ḳatı çok yâre çaldı bize Ḥabekî-zâde
- 27 Baña dil-beste vü nâz eyler iken dünyâda
Şimdi güller gibi açıldı Çiçekçi-zâde
- 28 Ğayra ḳul olmamak için bu dil-i âzâde
Cihet-i 'aşkıyı imzâladı Ḳadı-zâde
- 29 Gün yüzüñ görmege her gün oluruz âmâde
Ayda bir kerre görünmez bize Şehrî-zâde

¹ Bu beyit, "Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün" kalıbı ile yazılmıştır.

- 30 Dâğ-1 sînede bayraklar idüp âmâde
Açdırur dilde gam-ı ‘aşkı Sipâhî-zâde
- 31 Çıksun âvâze-i hüsnüm diyü bu eşnâda
Çaldırur tablını ‘aşıklara Mehter-zâde
- 32 Bir kâtır şîveli dil-dâre olup dil âvâre
Semeri urdı bize âhîr Eşekçi-zâde
- 33 Keşf-i kevnîñ idüp Müşterîye âmâde
Bağr-ı Lûta çeker ‘uşşâkı Kayıkçı-zâde
- 34 Bu kadar nân u nemek yemiş iken ortada
Ekmek ister bizden şimdi Fodulacı-zâde

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Başdı o şûh mey-kede beni mest iken
Yaşmaqçı-zâdeniñ küçügi bir ayağ ile

[32b]

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Mecnûn göründi Leylâ hayâline cilve-gâh
Şahrâ-nişîn olanıñ olur hânesi siyâh

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

- 1 Gayrılarla yârdır şimdi hayâli dir iseñ
Hâşâ lillâh pâdişâhım ol hayâlindir senin

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Muķîm-i hâne-i dil dâ’imâ fikr-i vişâlindir
Göñülde gayrı kimse zan idersiñ ol hayâlindir

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

- 1 Kad kâmet gamze âfet zülf fitne çeşm sihr
‘Âşık-ı bîçâre râ her dem belâ-yı dîgerest

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

- 1 Kad kâmet gamze âfet zülfî fitne haññ belâ
Âh kim bu hüsniniñ bunca belâsıñ bildim

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Kimyâya toprağım vaqt ola terbî' ideler
Zindeler sâgar düzüp zühhâd tesbîh ideler

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Degüldir berg-i semen feth kıldıkda çemen mülkiñ
Kılınc gönderdi serdâr-ı güle nevrûz sultân
Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Gördiğñ sûsen degül şanma kılınc u hançân
Getürür dalı nevrûza müfred sünbül¹

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 'Araç şanmañ akan her dem benim çeşm-i nigârımdan
Görüp müylar benim ahvâlîm ağlar rûzgârımdan

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Eger kurbân içünse pîç ü tâbı cevher-i tîğñ
Ya kurbânıñ nigâh-ı çeşm-i hayrânı kim içündür

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 İlâhî bülbülüñ feryâd u efgânı kim içündür
Gül içün ise gülüñ çâk ü giryânı kim içündür²

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 İlâhî ehl-i 'aşkıñ raş u cevlânı kim içündür
Ney içünse neyiñ feryâd u efgânı kim içündür³
- 2 Berây-ı şem' ise sûz u güzâr-ı 'aşk-ı pervâne
Yâ şem' iñ 'âşıkâna çeşm-i giryânı kimiñ içündür⁴

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Ez besî şeref gevher-i nev münşî-yi takrîr
Ân-rûz ki begozâştî iklim-i kadem râ⁵
- 2 Tâ hükmi-nüzûl-i nev der-în dâr-i nev-şeng (?)
Şadre bi-'abeş bâz terâşide kalem râ⁶

¹ Bu beyit vezne uymamaktadır.

² Bu beyitte yer alan "kimiñ" kelimesi vezin gereği "kim" olarak yazılmıştır.

³ Bu beyitte yer alan "kimiñ" kelimesi vezin gereği "kim" olarak yazılmıştır.

⁴ Bu beyitte yer alan "kimiñ" kelimesi vezin gereği "kim" olarak yazılmıştır.

⁵ Ayaklarını uzaklara basıp kendinden geçtiğñ zamandan beri şerefînin artmasından dolayı yeni cevherler yazarsın.

⁶ İniş hükmü bu yeni dünyaya gelene kadar, gönüle tekrardan boşuna kalem yontulmuştur.

- Kıt'a-i mezkûre 'Örfî-i Şîrâzîniñ olup müşkilât-ı eş'ârından ma'dûd olmak hasebiyle müte'akkidîn ve müte'ahhîrinden bî-nihâye şu'arâ-yı Rûm şerh ve beyâna taşaddî ile kimi 'Örfîye tefkîr ve kimi te'vîl ve ta'bîr iderek nâfile nüvîsân 'adedine dâhil olmalarıyla ma'nâyı kıt'a böyle mübhem olunca sükût-ı evvelî idüğü da'îk-i beyne's-şu'arâyâ zâhirdir "Allâhu a'lem be-ḥaḳîkû'l-ḥâl."¹

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Neler çeker güzelim nerdbân-ı 'aşkında
Çıkınca kaşr-ı vişâle kadem kadem 'âşık

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Ehl-i taklîd hüner-dâr olmaz ey râzî
Kâmilîñ mâye-i zâtında gerekdir hüneri

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Ebnâ-yı dehr herkese âferîn virür
Yâ Rab bu âferîn ne tükenmez ḥazînedir

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Ruḥ belâ ebrû belâ müjgân belâ çeşm ne belâ
Bir ser-i cündîn belâ kâkül belâ dîger est

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Sirişinde anuñ kim nûr var kalbinde kîn olmaz
Muşaffâ cebininiñ taraf-ı ebrûsunda çîn olmaz
- 2 Ḥalâvet meskenindir tab'-ı zenbûrân-ı aḥterde
Mâr-ı sühânına kevn ü mekân bî-engebîn olmaz
- 3 Sirişk-i çeşmine ehl-i nifâkıñ i'timâd itme
Zemîn-i şûrîde gülşende olsa dil-nişîn olmaz
- 4 Miyân-ı çeşm-i ebrûda nihân-ı güft-gûlardan
Ne deñlü olsa [da] bî-vesvese ḥatârdan emîn olmaz
- 5 İden hep reng-i bûy-ı bâtıdır cilve-i zâhirde
Anuñçün saḳızı hep sâde derûnda dârçîn olmaz²

¹ Halin gerçeğini en iyi bilen Allah'tır.

² Bu mısradaki yer alan "anuñ için" kelimeleri vezin gereği "anuñçün" olarak okunmuştur.

[33a]

- 6 Sezâ-yı nâm-ı sultân kulûb-i pâk-i gevherdir
Beyâbânda yatañ her seng bî-kıymet nigîn olmaz
- 7 Biliñ hâk-i Sitânbûldır rüsûm-ı şîve vü nâz
Kenârîñ dilberi nâzûk de olsa nâzenîn olmaz
- 8 Cihân ‘aks-i mezâyâ oldığıñ fehm eyleyen ‘ârif
Zevâlınden zılâl-i ‘âlemiñ endûh-gîn olmaz
- 9 Sezâ tâze maħalle yapmağa beyt-i nazâyirden
Binâ-yı nâzma Nâbî böyle bir nâzûk zemîn olmaz

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Şafâ-yı dil çü deryâ mâni‘-i çîn ü cebîn olmaz
Anuñ kim cebhesinde çîn olur ħalbinde kîn olmaz
- 2 Ne mümkün merd-i himmet destâr-ı kâm-ı dehr olmağ
‘Abâ-pûş-ı ‘uryânîde kevnde âsetîn olmaz¹
- 3 Revâ görmez nigâh-ı ħayrı hergiz men ‘arefe ‘ârif
Şinâsâ-yı ħudâ cüyâ-yı ‘ayb-ı ân in olmaz
- 4 Oda (?) nev-süvâr-ı esb nâz olduħça reşkinden
‘Acebdır kim hilâl-i ħançer-i ebrû-yı zeyn olmaz
- 5 Göñüldir şıdğ-ı da‘vâ-yı ħulûşa şâhid-i ‘âdil
Miyân-ı râst kişân-ı muħabbetde çemîn olmaz
- 6 Gel ikbâl için zenbûr-veş beyhûde nâle olma
Gülistân-ı fenâda bu zehirden engebîn olmaz²
- 7 Ben inkâr eylemem ħaybından şi‘r ne gerçi ey Tâlib
Olur süz dil-beste ammâ ki böyle dil-nişîn olmaz

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Dil-i şâfi ħubûr-ı dehr ile endûh-gîn olmaz
Murâdında tağyîr-i efgem-i tab‘-ı nigîn olmaz
- 2 Nigâh-ı ‘âkıbet bünyândır olmaz çeşm-i zâhir bîn
Ki her bir şişe-pâre şan‘atle dūr-bîn olmaz
- 3 N’ola ehl-i riyâ ‘uşşâk-veş eylemezler ise
Ĥuzûr-ı bülbül-i şeydâda feryâd u enîn olmaz

¹ Bu beyit vezne uymamaktadır.

² Bu mısradaki yer alan "zehrden" kelimesi vezin gereği "zehirden" olarak okunmuştur.

- 4 Hünere-mend olmayan mümtâz olur mı ehl-i ‘âlden
Çemende her giyâhlık verd ü yâsemîn olmaz¹
- 5 Gerekdir sûz-ı sîne dâğ olsa te’sîr-i güftârı
Anuñçün her şadâ çün nağme-i ney-i enîn olmaz
- 6 Nazîre neyi mu‘ciz-i beyânı saña muhtaşdır
Nesîb-i âferîn tab‘îñ gibi sihr âferîn olmaz

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Sırışk olmaz ise levh-i dilde dâğ âteşîn olmaz
Muqaddem şafha nemnâk olmasa nağş-nigîn olmaz
- 2 Zağm-ı te’ehhürde dil la‘l-i lebinden bûse çîn olmaz
Ten mûm olmadan sûrâh sûrâh engebîn olmaz²
- 3 Halâvet der-‘akabdır telhi düşnâm-ı la‘linde
Harâret mâni‘ ta‘âm-ı lezîz dâr-ı çîn olmaz
- 4 Tevâzu‘ itse de firibân olma dil-besteye
Binâ sürûr-ı zemîn inhirâf olsa metîn olmaz
- 5 Olan âyîne-veş vâreste gerhod perestîden
Dilinde ‘aks-i zîşt-i kunîden çîn çînîn olmaz
- 6 Olur sevdâ-gerân nazm nâ-şâyeste-i rağbet
Metâ‘-ı ma‘rifet kim zîb-veş âferîn olmaz³
- 7 Bir pervâneye tedbîr tahrîkdendir ey Sâmî
Hudânîñ şem‘-i taqdîrine yâd-âstîn olmaz⁴

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Ğam-ı ‘aşk ile her bir sînede âh u enîn olmaz
Ki zîrâ kâse-i fağfûr olsa elbet tanîn olmaz

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Muğeylân-zâr şâh-râh-ı ‘alâyîkdan gamîn olmaz
Anuñ kim câmesinde resm-i ceyb ü âstîn olmaz
- 2 Terâzû-yı nazar-ı cûddan firqat kerânundur
Ki her gâh-ı seng hem reng-i cevâb-ı âhenîn olmaz

¹ Bu misra vezne uymamaktadır.

² Bu beyit vezne uymamaktadır.

³ Bu misra vezne uymamaktadır.

⁴ Bu beyit vezne uymamaktadır.

- 3 Muhâldir renc ü râhat hicr-i vuşlat dehr-i fânîde
Eger kim olsa zünbûrda nîş engebîn olmaz¹

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Sirişk-i çeşm ra'd u ad-i vuşlatdan emîn olmaz
Esâsî hâne bir âb zîrâ kim metîn olmaz
- 2 Kibâr-ı nev-zuhûr-ı 'aşra 'arz-ı mu'arref itsek
Kerem yok bârî leb-i cânbâz faqat âferîn olmaz
- 3 Siyâh rûyî başa elbet 'urne (?) -i vaşla meb'ûşdır
Sipihre olmamış püšnîden naqş-nigîn olmaz

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Bu hayretgâhdâ rûşen-i endûh-gîn olmaz²
Nümâyândır bu kim âyîne de çîn çinîn olmaz

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Dil-i şad-pâre-i 'âşıkda yara-yı enîn olmaz
Belî bir kâse kim şikestedir anda tanîn olmaz

[33b]

- 2 Tûrş-gûyân (?) -i buhûş-ı düşmen güftâr-ı şîrîndir
Mizâc-ı mey perestân sâz-gân-ı engebîn olmaz
- 3 Hemîşe çeşm-i deryâ oldığından añladım tîriñ
Ki hûn-efşân olan her kıanda 'azm itse emîn olmaz
- 4 Kemîn-gîr olma gel kaçmaz saña dil virmeden 'Âşım
Şikâr-ı mürğ dilest âmûze-i muhtâc kemîn olmaz

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Göñül câh-ı zenağdânında cânından emîn olmaz
Heveskân olmayan târâc-ı cân der-kemîn olmaz
- 2 Nesîmî-veş dili mânend hâşâk eyleyen dilde
Hemîşe derd ser olsa da âh u enîn olmaz³
- 3 Ez-dil bahşâyîşidir feyz-yâb bûy-ı gül olmağ
Şekerden bal olsa miskîn engebîn olmaz⁴

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

² Bu mısra vezne uymamaktadır.

³ Bu beyit vezne uymamaktadır.

⁴ Bu beyit vezne uymamaktadır.

- 4 Muşavver[i]dir imdi dil-rübâlar naqş-ı levhinde
Dil-i ‘âşık gibi mecmû‘a-i ez-renk çîn olmaz
- 5 Hayât-ı sermedî merdân-ı haqqda cilve-ger her dem
Pey-ender-pey gülüñ enfâsı kuds-i vâbestîn olmaz
- 6 Verâ-yı perdeden her lahza bir mu‘ciz-nümâ zâhir
Yed-i beyzâ kabz-ı şun‘-ı haqqdır âsetîn olmaz
- 7 Hüner-i teshîr-i ıqlîm sühandır Kâmîyâ yoğsa
Bir iki beyt ile şâ‘ir sezâ-yı âferîn olmaz

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Ümîd-i derdimden baña yâ Rab ferâğ vir
Cân u cihânı terk idecek bir dimâğ vir
- 2 Şeb zinde dür-i ‘aşka bu vahşet serâyında
Zulmet-vârî hayret olur bir çerâğ vir
- 3 Yok câm-ı mihre ragbetim ey sâkî-i felek
Gönlüm gibi şikeste baña bir ayâğ vir
- 4 Zevk âşinâ-yı miñnet-i Eyyûb idüp dili
Cân-ı şabûra şavşala-i derd-i dâğ vir
- 5 Sultân çârûbkeş-i ‘aşk oldu Nâ‘ilî
Âh vâh dir bir şererinden âfâğ vir

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Yâ Rab ne gül ne lâle ne sünbül ne bâğ vir
Baña bu çâr-‘anâşır-ı gamdan ferâğ vir
- 2 Vir gülleriyle gülşenini isteyenlere
Çü bendeki ‘aşk-ı dil-i dâğ dâğ vir¹
- 3 Çün şem‘-i mâh eyleme muhtâc vü kim ziyâ
Mânend-i âfitâb bir söyünmez çerâğ vir
- 4 Luţf ile gel fütâde ki râh-ı gamzende
Ey sâkî dest-gîr olur bir ayâğ vir
- 5 İtme Faşîhîyi bûy-ı hevesle hurde-kâm
Yâ Rab şemîm-i fazlûñ duyar bir dimâğ vir

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

- 1 Yâ Rab baña kayd-ı cihândan ferâğ vir
Yâ miḥnet-i zamânı duyar bir dimâğ vir
- 2 Muḥtâc-ı derdle şem‘-i ḥired eyleme beni
Envâr-ı ‘aşkıñla bir sönmez çerâğ vir
- 3 Yağ ḥasretiñle ḥâristân ‘alâyîkı
Dest-i ümîdiñle gülzâr-ı bâğ vir¹
- 4 Ben nesîme şarâb-ı cedel ḥayrı sâkıyâ
Sermâye-i muḥabbet olur bir ayâğ vir
- 5 Çıkmasun ko ḥalka-i duḥânıñ feleklere
Şimşîr-i âha Fâ’îka durma zâğ vir

Mefâ’ilün Fe’ilâtün Mefâ’ilün Fe’ilün

- 1 Hevâ-yı ‘aşka uyup kûy-ı yâre dek gideriz
Nesîm-i şafḥa refîkız bahâra dek gideriz
- 2 Palâs pâre-i rindî be-düş kâse be-kef
Dükkân-ı mey virilür bir diyâra dek gideriz
- 3 Tarîk-ı kafada hem kefen olup siyâh râh
Cenâb-ı küllhenî-i lây-ḥâre dek gideriz
- 4 Virüp tezelzül-i Manşûrı sâk-ı ‘arşa tamâm
Ḥudâ Ḥudâ diyerek pây-ı dâra dek gideriz
- 5 İderse kand-i lebiñ ḥâtır-ı mezâka ḥuṭûr
Diyâr-ı Mısra degül Qandehâre dek gideriz
- 6 Felek kesdirürse kef-i Nâ’iliye dâmânıñ
Seniñle maḥkeme-i kird-gâra dek gideriz

Mef’ülü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Ne seyr-i gülşen ne cûy-ı yâre dek gideriz
Sirişk-i çeşmle biz kûy-ı yâre dek gideriz
- 2 Baḥr-ı muḥabbete şaldık yine ten-küştemizi
Bu taḥte pâre ile bir kenâra dek gideriz

[34a]

- 3 Çemende sünbül ile gönümüz güşâd olmaz
Şeb-bûy be-düş şafâ lâle-zâra dek gideriz

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

4 Teveccüh-i dili bunân kabz idüp şimdi
Cenâb-ı pâk-i hudâvengâra dek gideriz

5 Şudâ‘-i tâbın dil-i tâbını Neşâtî-veş
Şikâyet eyleyerek kûy-ı yâre dek gideriz
Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

1 Refîk olursa gönül kûy-ı yâre dek gideriz
Karâr-gâh-ı dil-i bî-karâra dek gideriz

2 O gül ruha el irişmez ise ey dil-i ber-dâğ
Bu ârzû ile bir lâle-zâra dek gideriz

3 Derûnumuzdaki sermâye-i muhabbet ile
Metâ‘-ı dil bulunur bir diyâra dek gideriz

4 Re’îs-i zevrakımız Nûh vaqt olursa eger
Dem-i müsâ‘ade-i rûzgâra dek gideriz

5 O haste yüzine yine gayret eyleyüp Şâbir
‘Îlâc-hâne-i vaşl-ı nigâra dek gideriz

Mef’ûlü Mefâ’ilü Mefâ’ilü Fe’ülün

1 Ol seng-i dile sûz-ı dilimden haber eyle
Ey âh u hazînim eşer eyle eşer eyle

2 Der-hûb mı bî-dâd mısıñ nâz-ı kuvâ-yı baht
Yâ kim büt ki baña yâ hüsn ü nazar eyle¹

3 Necm-i emelim şûr-istân-ı gama düşdi
Yâ Rab nem-i luţfuñla anı sebze-ter eyle

4 Bir başka şafâdır yine kaşr-ı gam ise ‘aşk
Her dîde mey-i fevvâre hûn-ı ciger eyle

5 Görsün nice olur çâşnî-i câm-ı muhabbet
Bu ‘aql-ı hüd edâyı da benden beter eyle

6 Şeh-nâme-i ‘aşk-ı cemme evrâk-şümâr ol
Sâkî-i ser-engüşt şurâhî-i ter eyle

7 Señ gevher-i kân-ı dil ben baħr-ı temennâ
Gel gayra kenâr olma derûnumda yer eyle

8 Endîşe-i ‘aql dir ümîdi ço Şabrî
Miftâhını vâbeste-i âh u seher eyle

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

- 1 Ey bâd-ı şabâ zülfüne yâriñ güzâr eyle
Gâhî dil-i 'âşıka belâdan hıyr eyle
- 2 Pervâne iseñ şu'al-i ruhsârına ey dil
Hûrşîd-i mâhiñ şa'sa'asıñ bâl-i per eyle
- 3 Tîg-ı nıgehinden serini kırtaramazsuñ
O fitnegeriñ dest-i belâyı seyr eyle
- 4 Ey câdü-yı hûn-rîz tîr-i sîneye hân
Müjgânını ki nâvekiñe nîşter eyle
- 5 Şâyeste-i şimşîr-i tegâfûl mi hele gör
'Uşşâk-ı melâmet-zâdeye bir nazar eyle
- 6 Ğamzeñ yine sevdâna kâlâ-yı dil olsun
Ârâyiş-i dükkânı kazâ vü kader eyle
- 7 Âşâr-ı tebeşşüm ile virüp her sözine cân
Kâbz-ı dem-i rûhü'l-ıkdse hândeler eyle¹
- 8 Çeşmiñ ki ider Ğamzeni de havf ile lertzân
Âyîneye bakma hâzer eyle hâzer eyle
- 9 Hûy-gerde lebiñ resm idüp âteş eyle Fehîmâ²
Ser-şafha-i cân üstüne nakş-ı şerer eyle

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Şarâb köhne sâkı hânde rû tâze
Olur ise n'ola eski dem ârzü tâze
- 2 O nev-resîde düşüp dillere bend oldı
Miyân-ı ehl-i muhâbbetde güft-gû tâze
- 3 O kad-i ruh ü hâтта 'anberiñ ne hoş düşmiş
Nihâl tâze gül tâze reng-i bû tâze
- 4 Nice taħammül ider terkinen Ğamzeye dil
Niyâz köhne zemîndir o fitne çü tâze
- 5 Bu şî'r-i pâk berâber degülse Bâkıyle
Budur tefâvüt Vecdî o köhne bu tâze

¹ Bu beyit vezne uymamaktadır.

² Bu misra vezne uymamaktadır.

[34b]

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 'Aceb mi dîde-i terden aqar ise çü tâze
Cefâya başladı ol şûh-ı fitne çü tâze
- 2 Olurdu yâr vişâli resîde olsa ger
O nev-nihâl-i çemen-zâra ârzû tâze
- 3 Açılsa gül gibi sâkî dem-i bahâr olsa
Çekilse meclise bâde sû-be-sû tâze
- 4 Göñül ki mâ'il mihrâb-ı ebrû-vânındır
Sirişk-i çeşmimle eylesün vuzû' tâze
- 5 Yine bir âfete dil virmese Neşâtî-i zâr
Cihâna 'aşk ile düşmezdi güft-gû tâze
- 6 Olur ise dilde n'ola dâğ-ı ârzû tâze
Henüz açıldı o gül dağı reng-i bû tâze
- 7 Bu demden içmemege çâre mi vardır âdem
'Ale'l-ğuşûş ola sâkî hânde rû tâze
- 8 'Aceb ne yüzden olur 'arz-ı hâle hayrânım
Dağı o şûh-ı nevvâbın tünd-hû tâze
- 9 Çekildigine göre yâr minneti bârî
Olıdı çarh köhne sâl fitne çü tâze
- 10 Cefâ-yı dehr ile gelmekte 'İşmetîye fütûr
Her âyine yine bir h'âh herze-gû tâze

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 'Ârız-ı pâkine yârın ki geldi mû tâze
Cihâna kara haber düşdi sû-be-sû tâze
- 2 Nice olmasun o gül-i tâzeye bend bülbül-i dil¹
Bahâr-ı hüsni zamânında reng-i bû tâze
- 3 Bu tâb-ı hüsni ile kim görse dir seni el-hakk
Olursa ancak böyle olur şîve çü tâze
- 4 'Aceb mi hem-dem-i 'uşşâk-ı zâr olmaz ise
Dağı o tıfl perî rûyında çü tâze
- 5 Hezâr şevk ile yâ bûs-ı yâre girye-künân

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

Cihân cihân dil-i ‘Ârifde ârzû tâze

Mefâ’ilün Fe’ilâtün Mefâ’ilün Fe’ilün

- 1 O şûhı bâğda gördim şüküfte rû tâze
Elinde bir gül açılmış o tâze bu tâze
- 2 Tırâz-ı şeyh-i vişâl oldu dil görüp hattıñ
Henüz bağladı bir naqş-ı ârzû tâze
- 3 Müjek-i kalbde gam-pâre hânde cân lebiñ
Derûn leb-â-leb-i zaħm-ı ciger doķu tâze
- 4 O nâzenîniñ olup nev-niyâzı halk olmış
Niyâz u nâz miyânında güft-gû tâze
- 5 Biraz o mest temâşâ ki la’l-i sâkîden
Göñülde neş’e-i şahbâ sû-be-sû tâze
- 6 Tarâvet-i ruħuñ artırdı Nâ’ilî hatt-ı nev
Cihâna velvele şaldı urdı demu tâze

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Çü hâme kadar itmegde güft-gû tâze
Olur bu levh-i dil naqş-ı ârzû tâze
- 2 Degül cigerde göñülde serde sînede dâğ
Güşâde oldu gül-i ‘aşk sû-be-sû tâze
- 3 Ne dersi nâzı bilür ne niyâzı fehm eyler
Daħı o tıfl-ı dil-büstân fitne çü tâze
- 4 Ümîd-i kefi mey zevk ider mi hiç ‘âkîl
Göñülde kim gam ola hem mey sû-be-sû tâze
- 5 Cemâl-i gülşeni nev-reste dilberîñ Nazmî
Dil-i hezârda olsun ķo nağme-gû tâze

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Açıldı köhne gül-i dâğ ârzû tâze
Sîne bahâr-ı cünûn oldu sû-be-sû tâze
- 2 Hâzânı baña nev-bahârından eyü gelür ey dil¹
Ne gam bu bâğda kıalmaz ise reng bû tâze
- 3 Nesîm-i gaybından eylemekde dirîğ
Cerâhat-i dili şûh ‘işve çü tâze

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

- 4 Hezâr-ı sâl dil-i efser-i dükkân nâsir ider
Hevâ-yı ‘aşk civânân sâde rû tâze

[35a]

- 5 Ğarîbdır ki nusûbetle gösterür kendiñ
‘Acûz-ı dehr köhne sâl-i fitne çü tâze
- 6 Ter-i şeyh kaleminden nihâl fikri n’ola¹
İder ise ‘Ârif hoş tab‘ nükte gû tâze

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Şoyup biri sîm-i endâmı her dem tâzededen tâze
Dil-i mecrûha şarsam hemçü merhem tâzededen tâze
- 2 ‘Aceb mi pîç ü tâbı ‘aşka düşse her gören ol şûh
Şarar mânend-i gül destâr pür-fem tâzededen tâze
- 3 Şafâ-yı tab‘-ı şıklet nâ-pezîrinden midir her şeb
Yatur bir gönceniñ koyunında şeb-nem tâzededen tâze
- 4 Gehî sevdâ-yı hub-ı hâliñ olmaz kim derûnumdan
Ne deñlü neş’e-yâb-ı keyf olursam tâzededen tâze
- 5 Seniñ tab-ı bedî‘ü'l-nazmına maşşûsdır Raħmî
Nev-be-nev sühan-ı mażmûn-ı mülhem tâzededen tâze

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Taleb-kâr-ı kül-i maşşûd-ı ‘âlem tâzededen tâze
Bu bâğıñ açılır ezhârı her dem tâzededen tâze
- 2 Hemân tertîb-i câm-ı bezm ile tażyî‘-i vaqt itmiş
Meyiñ zevk u şafâsıñ görmemiş Cem tâzededen tâze
- 3 Levnden şarar destâr-ı gül-günüñ o sîm-endâm²
Kemer-i bend miyânında muşaddem tâzededen tâze
- 4 Tab‘da bülbül gûyâ gibidir ‘aks-i mizân³
İder iken iltimâs bûs-ı fem tâzededen tâze
- 5 Nişâr-ı hâk pâye eyledim ol server-i nem-nâk
Deyr-i eşkim gibi var ise her nem tâzededen tâze

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

² Bu mısra vezne uymamaktadır.

³ Bu mısra vezne uymamaktadır.

- 6 Riyâzet şafha-i âsâr-ı rahmî-i sühanımdan
Necîbâ hâmeden neşr eyle şebnem tâzededen tâze

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Kaçan gül-berg-i rûy-ı yâri görsem tâzededen tâze
Açar şad verd-i bâğ dâğ-ı sînem tâzededen tâze
- 2 Bu köhne bezm-i 'âlemde garaž bir neş'edir çünkim
Kötulsun sâkıyâ peymân-ı Cem tâzededen tâze
- 3 Göñül bî-hûd olur mı zaħm-ı hasret sînede bî-hûd
Çekersin yârene şad şîşe-i ğam tâzededen tâze
- 4 Virirsin reng-i tâbı 'arız-ı yâre şarâbsız
Temâşâ kıl göñül ruşsârîñ ol dem tâzededen tâze¹
- 5 Hemân her gördiğîñ dilber ile 'ağdü'z-zamîr it Rıfķ
Gerekdir şâ'ir-i 'aşra hem-dem tâzededen tâze

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Hezâr tab'a virür o ğonçe fem nem tâzededen tâze
Saña da îcâd itsün nağme her dem tâzededen tâze
- 2 Şafâ eyler görünce tâze dâğım sînede cânân
Niçün hâtt eyler ey dil ben de bilmem tâzededen tâze
- 3 Gehî verdi dahı ğâh sünbül-i ğîsûsı fikr eyle
Meşâm hâtıra gelmekdedir şebnem tâzededen tâze
- 4 Ğum-ı meyden sebûyı çünki sâķî tâze tutmuşdır
Bu meclisde 'aceb mi yâri görsem tâzededen tâze
- 5 Görüp her nevrese meftûnluğum ta'ayyün itmesün zâhid²
Benim bunda suçum ne kanı 'âlem tâzededen tâze

[...]

- 1 Şubaşdır ki çekmiş bende bûs ile âb-ı dil-cûy

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 'Acem elçisi nâmeyle gelüp şehr-i Sitânbûla
Rikâb-ı pâdişâh ber ü bahra oldı ruğ-sûde
- 2 Müverriğ ğâyet ile eyle tahrîr itdi târîhîñ
Toķuz fil geldi şâhdan dergehi Sultân Maħmûd[a]

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

² Bu mısra vezne uymamaktadır.

[‘Îsâ]

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün

1 Sed-i dilberâ şehbaba? kimesneden sîne neyler

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

1 Rûh-i Sırrî-zâdeye haqq haqq du‘â eyle meded
Bosnevî Aḥmed serây-ı cenneti kıldı mekân

2 Rûm şahhâfi ecel-i lu‘b ile mâd eyledi hayf
Cânân olsun perî kıntâr emîniñ dem-i mîzân

Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün

1 Cenâb-ı Haqq ide Nu‘mân Şâbit câh-ı me’vâda
Şadr-ı Yûsuf-la Yûsuf-zâde Yûsuf oldu şâd

[35b]

Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün

1 Oğlunuñ şöhreti târîh olur Şeyḫ Sırrî
Fevtine şeyḫ-i kerîm olmuş hem yek ağreb

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

1 Kim ki bu târîhi göre lâ-cerem
Rûh-ı Bahâ’îye okur fâtiḫa

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

1 Sırrî cânın idüp teslîm târîhiñ didim Fâ’ik
‘Azîz ola cânân kaşırında yâ Rab Yûsuf-ı Nâbî

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

1 Meded oldu fütâde câh-ı kabre Yûsuf-ı Nâbî (1124)

Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün

1 Meskeniñ cennet-i ‘Adn ide faşîhiñ (?) Mevlâ (1111)

Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün

1 Ola ‘aşık ‘Ömeriñ cilve-gâhı ‘Adn-ı celîl (1119)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Meħmed Keşfiye açıldı bâb-ı cennetü'l-Me'vâ (1187)

Müstef'ilâtün Müstef'ilâtün

- 1 'Abdü'l-Ĥamîd Ğâzî cülûs (1187)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Dil-i 'âşık gibi yanmış iken oldu çün dil âğâh
Bu yıl yapıldı ehl-i vecd-i hâle Ķâdirî-hâne

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Ders-i 'ukbâ Mantıķu'ṭ-Ṭayr ola yâ Rab hüdhüde
Ķârî-i kürsî-i lâhût ola Hüdhd Dedemiz

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Kürsî-i bâķide ķârî hüdhüde kılsun 'alîm
Döndi devri vardı rûhânîlere 'Îsâ Dede

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Oldı Çıplak-zâde bu ķış âşiyân-sâz-ı 'adem
Başdı sünbül-zâr halka pîş ķadem oldum kıdem

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Gelüp devrâna şulb-ı Muşafâdan dâr-ı behcetle
Ĥüseynî eyledi haķķ evc-i 'izzetde maķâm-âsâ

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Kaçdı saħrâ-yı cihândan âtî Yükrek-zâde
Gel sebîl-i Vâlîde Sultândan âb-ı kevşer iç

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

- 1 Gelüp dâl oldu fevtine bu târîh
Nidâyı Şeyh Abdu'llâh göçdi (1174)

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Seyr idüp kıṭ'a-i resmiñ didi hâķî târîh
Ketebe ķopsa sezâdır buña Sultân Maħmûd (1161)

- 1 Hürûs u tavuğ mülâzım iki birâder
Müte‘âkıben vefâtlarında târîh¹

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 İrtihâl itdikde dünyâdan hürûs-ı nâ-murâd
Mevtine oldu sebep tavuğuñ âhir iftirâk
- 2 Tîr-i âhım çıktı eflâke didim târîhini
Uçdı tâk diyerek 'ukbâya kıd kıdı kıdağ

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûl

- 1 Nefes-zâde tamâm eyledi der-nefes

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Hamza Paşa şavdı nevbet-i mevti bu sâlde

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Gidüp âgâh kaldı nâm-ı Râğıb ehl-i 'irfân
Süleymân râ felek zîr nigîn şüd²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Hamza-i âgâh şavdı nevbet-i mevti meded
Kıla kabr-i Beşîr Ağayı Hâk madde³
Kaşr-ı dârü's-sa'âde me'vâ (1159)

Müfte'ilün Fâ'ilün Müfte'ilün Fâ'ilün

- 1 Dergâh-ı leyl ü nehârında râst gelsün işi
İde Hüseyinî maqâmında bir qarârü'llâh

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Nemçeden Sultân Mehmed aldı Egri Qal'esin
Geçenlerde biri geldi baña yaz didi târîhin⁴

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Deñiz altmış sekizde tondı buzdan bende sed çekdi
Yol oldu Üsküdâra Akdeñiz tondı biñ otuzda

¹ Bu beyitin vezni bozuktur.

² Bu misra vezne uymamaktadır.

³ Bu misra vezne uymamaktadır.

⁴ Bu misra vezne uymamaktadır.

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

1 Be meded tondı şovukdan biñ otuzda deryâ

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

1 Kâlbime in riyâzü'l-cennete ilhâm itdi Hâkık
Hüb u zâtı da'vet itdi rûh-ı bezm-i vuşlata

2 Dirler aşhâb-ı muhabbet rişletim târîhini
La'lî-zâde Seyyid 'Abdü'l-Bâkî girdi cennete

• Gelibolılı 'Âlî ve şâ'ir Bâkî efendiler ikisi bir sene de vefât eylediklerinde söylenen târîh

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

1 Mâtü'l-'Âlî refes 'aleyhi'l-Bâkî (1008)

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1 Cihânı şad idüp Sultân Mehmed pâdişâh oldı (1003)

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün

1 Târîh-i vilâdet Sultân Mehmed Fâtih 'arş u berri (832)

[36a]

Mef'ûlü Fâ'îlâtü Mefâ'îlü Fâ'îlün

1 Çıkdı küffâr girdi Belgrâda müselmân

Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlâtün Fe'îlün

1 Çıkarup leşker-i küffârı didim târîhiñ
Belgrâd Kal'asını aldı Mehmed pâdişâh

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

1 Leşker-i küffâr çıkdı hışn-ı Estergondan

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

1 Çıkdı bed-âyîn 'adüv hışn-ı Belgrâddan
Târîh-i feth-i Hânya mu'ammâ-gün muşanni'dir

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Şerha çekdim dâğ urdum göz göz sînemi¹
Dâğımı seyr eyleyen bilsün benim târîhimi

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Cedel diğkat ez-miyân şehr-i yârân ittiḥâz emedd
Virdi La'î-zâde el-ḥağğ ziynet Anatoliya

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün

- 1 Ṭayyibe-i ṭayyibeden oldı ḥavâric maşared

[‘Îsâ]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Eyledi ‘İşmet Begi ḥub-i Resûl'llâh nakîb

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Sevb-i mevte Geyveliye Geyveli didi ecel
Köse Kethüdâ didikleri Reşid Efendiye
Mât-ı re'îsü's-şeyâfînü'l-üns (1234)

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Şeyḥ ‘Abdü'l-Kâdir ‘âlî-cenâb
Der-zamân-ı Âşaf-ı gerdûn vefâd

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Ân ki ez ḳahreş beyâled (?) kûh-ı Kâf
Vân ki ez-mihreş beyâled (?) rûz-gâr²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Şod ṭarîğ-ı Mevlevî râ pîşvâ
Tâ ki bâşed pelekân râ reh-güzâr³

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Sâl târîhin ze ṭal'at-ı Ḥâzım
Güft-i nâmın der-ḥisâb iderse yâd

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

² Kaf Dağı'nda birisi kahrından ve zamanda birisi sevginden dolayı (...) oldu.

³ Eğer Mevlevî yoluna gidersen basamaklar bile önüne serilir.

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Şeyh 'Abdü'l-Kâdir 'âlî-cenâb
Şod tarîkat çe ze feyz-i evliyâ¹

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Kilk-i bahır târîhiñ nev-şüst
Şod tarîk-ı Mevlevî râ pîşvâ²

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Pâdişâh ma'dende buldı mihrine lâyıq güher

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Kuṭb-ı 'âlem şâhib-i mihr eyledi dervîşini

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Taşlar ile döğünmiş mülk ayrıldı kayadan

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Üçüncidir yine Yahyâ Efendi şadr-ı Rûm oldu

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Cân-ı 'ulvî eyledi ikbâl-i şehîd cennete
Gûşe-i cennet-mekân ola Bucaklu-zâde

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Sözi dilde hayâli gözde kaldı

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Yine Şâdık Efendi şubḥ-âsâ giydi fetvâyı

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Bu feth-i 'azîme târîḥ için ma'bed ne dilde
Çeker iken sîne-i endîşeye evrâd güftârı

- 2 Baña nidâ idüp ḥâ'if didi ruḥşat bu târîḥi
Muḥammed-i şer'-i pâk-i Aḥmed eyle boz küffârı

¹ Büyük zat Şeyh Abdülkâdir, velilerin bereketinden dolayı nasıl bir yola vardı?

² Ayrılık kalemi, tarihi yazdı. Mevlevî yoluna önder oldu.

Târîh-i feth-i İstânbûl

‘Avn-i Hâlik (857) Belde-i tayyibe (857) Küffâra kıyâmet (857) Âhirûn (857)

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Faşîhâ didiler mâtem-keşân-ı fevtine târîh
Neşâtî gitmegile eyledi maḥzûn aḥbâbı

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Neşâtî bezm-i fâniden çekildi bezm-i Firdevse
Eyvâh Neşâtî Aḥmedi mest eyledi câm-ı ecel

Müstef’ilâtün Müstef’ilâtün

- 1 Bu câm-ı dehriñ gitdi Neşâtî

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Bezm-gâh-ı ‘âlemiñ ḥâl-i Neşâtî gitdi âh

Diger

Mef’ûlü Mefâ’ilü Mefâ’ilü Fe’ül

- 1 Erbâb-ı diliñ gitdi Neşâtî hem âh

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

- 1 Mürşid-i râh-ı Hudâ Âdem Efendi kim anuñ
Kim vücûduñ muḥşan rahmet itmiş idi ‘âleme
- 2 Nice müddet nâ’ib-i Mollâ Celâle'd-dîn olup
Virürdi ol âyîne-i revnaḳ tâ gelince bu deme¹

[36b]

- 3 İtdi ‘azm-i râh sevdâ-yı beytu'llâh ile
Tâ ki varup yüz süre ḳabr-i resûl-i ekreme
- 4 Mışra vardıkda gelüp menşûr lâ yestaḳdemûn
Oldı râhına emr-i Ḥaḳḳ ile ḳazâ-yı emrime²
- 5 Hem-civâr idüp anı mevlâ şafiyyu'llâh ile
Nâ’il ide cennet-i a’lâda cây-ı ḥurreme
- 6 Her sene rûhı sevâb-ı ḥac ile memnûn ola
Mazhar ola dâ’imâ luḫf-ı Hudâ-yı erḥama

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

² Bu mısra vezne uymamaktadır.

- 7 Gûş idüp didi Nişârî fevtine târîh için
Ola Me'vâ cennet-i Firdevs-i a'lâ âdeme

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Uşûl-i devri kim Âdem Efendiniñ tamâm oldı
Didim eyâ bu kâr-ı dil-nüvâza kim muqayyedir
- 2 Bu efkâr ile hâb-âlûde iken dîde-i tab'im
Göründi nûr-ı mevlânâ ki ol nûr ise Âdemdir
- 3 Buyurdı ey Nişârî böyle taḥrîr ile târîhiñ
Degüldir devr-i Âdem geçdi bu devr-i Muhammeddir

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 'Adem cisrini geçdi râh-ı ḥaqqda Köprili-zâde

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Ser-i müfteḥir-i 'âlem Şerîf Efendi kim
Müşerref oldı kudûmıyla mesned-i fetvâ
- 2 Cihân-ı cûd-ı kerem âfitâb-ı burc hem
Dinür ise bend-i raḥşân-ı 'âlem-i ma'nâ
- 3 Baña ne gevher-i şeh-vârîñ ne luḫf u 'aṭâ
Muḥîṭ-i 'ilm ü faẓlın direm-i taḫvâ
- 4 Kıla sa'âdetle yümn ü devletiñ efvân
Mü'ebbed eyleye şadrında ḥazarın mevlâ
- 5 Didim du'â ile Fiṭnat bu muşarra'ı târîh
Şerîf Efendi bugün giydi fere-i fetvâ

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Şûret-i ḥüsn-i ḥiṭâmîñ görüp erbâb-ı sūḥan
Oldı târîhi için arada çok güft-i şünûd
- 2 Kimi bir mışra'a fırsat kimi bir beyte zafer
Buldılar eylediler her biri işbât-ı vücûd
- 3 Ben de bir beyt ile yaptım iki târîh-i tamâm
Ki olur ḥâzık-ı 'âdât-ı sūḥandan ma'dûd
- 4 Öyle bir beyt-i dil-âvîz ki maẓmûnından
Diḫḫat eyler isem ger iḫrâcına aşḥâb şühûd

5 Bî-kem ü kâst sekiz vechle olur târîh
Gelmeden lafzına ma'nâsına tagyîr-i şudûd

6 Evvelâ beytiñ iki muşarra' bercestesiniñ
Müstakîl her biri târîh-i tâmm itdi mürûd

7 Muşarra'-ı evveliñ âhâd-ı mâ ile eger
'Aşerât-ı düvvümîn muşarra' olunsa ma'dûd

Müfâ'âletün Müfâ'âletün Müfâ'âletün Müfâ'âletün Müfâ'âletün

1 Be-'izzet ü eclâ mübârek ide Hudâ mâh-ı sipihr-i şeref
Nazîri nâdîde o zât-ı bî-hemtâ sitâyişinde sezâ

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1 Şafâ-yı hâtır ile hurûf-ı mu'cem ile
Budur hemîşe du'â sa'îd ide mevlâ

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1 O da evvelki gibi ola bir a'lâ târîh
Girmeye ana da bir ğayrı hisâb özge kuyûd

2 'Aşerât ile eger evveliñ âhâdında
İtseler muşarra'-ı şânîde mâye-i mevdûd

3 Cem' idüp soñra hesâb eyleseler diğkat ile
Çıkar andan dağı târîh-i muvaffaq-ı maşşûd

4 Evveliñ olsa miât u 'aşerâtı menkûl
Sâtır-ı şânîdeki âhâda beresm-i ma'hûd

5 O da târîh olur câmi'-i bünyâdîñ
Çekse ta'dâd u şümâra kâlemi bâ-fermûd

6 Muşarra'-ı evvelîde muşarra'-ı şânî olsa¹
'Aks-i tertîb-i muşaddemle pezîrâ-yı vürûd

7 Vech-i meşrûh üzere ol dağı üç târîh
Heşt olur cümlesi noşşân ziyâde nâbûd

8 İşte nev-res bu o târîh-i dil-ârâdır kim
Yiridir itseler âvîze-i nüh-şâk-ı kebûd

9 Kıldı ihlâş ile bu câmi'-i dil-cüyü binâ
Himmet-i şâmîle-i kâmil-i Sultân Maşmûd

¹ Bu misra vezne uymamaktadır.

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Dîde-i 'âşık-ı müflis ki hatt u hâldedir
Çeşm-i nekbet rezze-veş şafha-i remmâldedir
- 2 Şanma kim 'ıyş u şafâ keşret-i emvâldedir
Hîrmen-i derd ü belâ muntazamü'l-hâldedir

[37a]

- 3 İtme rindânı tekâzâ ramazânda sâkî
Zemen-i def'-i gamıñ vâ'desi şevvaldedir
- 4 Ne ider tekâz-pezi ne çeker gerd-sâr
Ni'met-i zevk ki şandûka-i ihmâldedir
- 5 Düşmez olur dillere dâ'ıye-i istigfâr
Çıkılmaz ol cürriñ ki pîrâheni bakkâldadır
- 6 Âdeme çâre ne sâlik bakar ebrûsına dil
Çeşm-i erbâb-ı zâ'ife mâh ile sâldedir
- 7 Ben de bilmem ki ne şekle girecekdir Nâbî
Sâ'at-i hâtırımız pençe-i etfâldedir

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Şanma kim râhat-ı dil devlet ü iqbâldedir
Yâr mihnet gösterür gerdûn-ı hammâldedir
- 2 Zer-i gûne bahş ile dil-beste-i gîsû olma
Dönme ol zer-i nigû târe ki çengâldedir
- 3 'Âşıkıñ koynına girmezdi o şûh-ı rakkâş
Neylesün şıklet-vâr sâ'ati dellâldedir¹
- 4 Tevbeler muhâtaba nev muğ-beçe-i bed-mest
Bir eli câm bir eli kabza-i benyâldedir (?)
- 5 Zâkirî hûb-i nefes şeyhi ilâhîye zafer
Turma şeytân gibi endîşe-i ihlâldedir
- 6 Kim bulur Nâbî Efendi gibi hep tâze hayâl
Feyz-i Sâbit yine pîrân-gehiñ sâldedir

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Şanma kim sır-ı Hudâ hırkadadır şâldadır
O keser-i (?) âgâz-ı güher kadîm hâldedir

¹ Bu misra vezne uymamaktadır.

- 2 Sîm-i sa'y-ı taleb içinde nihândır maṭlab
Zehr-i hırmân ṭabaḳ-ı sükker ihmâldedir
- 3 Aña fi'l-cümle müşâbih diyü re'y-i ruḥsat
Nazar-ı ḥalḳ-ı cihân hep mâh-ı su'âldedir
- 4 Ehl-i derdiñ süḥanı itmede te'sirse diger
Ki füyûzât-ı Hudâ münkesir ve'l-bâldedir
- 5 Belî iksîr-i şafâ var ise bu 'âlemde
Bâde-i köhnededir dilberi nev-sâldedir
- 6 Hele ol la'li revân bahşında gördüm ancak
Ol kadar luṭfî ki mînâ-yı mey eldedir
- 7 Kanḳı sevdâ-ger nâz artura bilmem ki ne sebeb
Yine Kâlâyî dil-i âşüfte delâldedir

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 'Uḳde-i merdümün çeşmi ez-ruḥ eldedir¹
Nâḥun-ı dest-i nezzâre kürre-i ḥâldedir
- 2 Reng-i ḥüsni ḥaṭṭ nev-ḥaberi pezîre iremez
Mevc-i pervâz-ı hümâ cünbiş-i şeh-bâldedir
- 3 Gerden-i nev-renge zîver-i âgûş ideli
Pây-ı ḥüsni o mehiñ ḥalḳa-i ḥalḥâldadır
- 4 Maḥv idüp zevḳ-ı taḥsînini zimâd-ı encâm
Telḥ-kâmı ki turunc vü kefi iḳbâldedir
- 5 Tercemândır pençe-i nazmı Sâmi²
Cevher-i tîḡ-ı zebân naḳş-ı kefi delâldedir

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Râh-ı 'adûyı leşker-i eşk ile urmuşuz
Dest-i sipihri pençe-i ehl ile yormuşuz
- 2 Kâlâyî 'acz olup virürüz naḳd-i ihtiyâṭ
Dükkân-ı çârşû-yı rızâda oturmuşuz
- 3 Dilden dehâna çıkmağa yok şimdi ṭâḳati
Reh-revân râhı râh-ı muḥabbete yormuşuz
- 4 Cism-i nizâr üzre urup ḥalḳa ḥalḳa dâḡ
Bir şâh-bâz şaydı için dâm ḳurmuşuz

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

² Bu mısra vezne uymamaktadır.

- 5 Bizden o şûh gûşe-i çeşm için itmesün dirîg¹
Zahm-ı hâddenîñ cevre hedef gibi tırmuşuz
- 6 Va'd eylemiş idi vaşlını şart-ı cefâ ile
Hayfâ gönül didikleriñ herkese duyurmuşuz²
- 7 Bir beyza-i şafâyı idüp nâ beyâ şikest
Murğ-ı huşûrı hayli zamândır uçurmuşuz

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 O dil-i ârzûnuñ itme heves cüst-cûsına
Lemhâsdan mü'eddâ ola güft-gûsına
- 2 Ol maţlabıñ huşûline la'net ki tâlibi
Lâzım gelür mürâca'at itmek 'adûsına
- 3 Ol mey ki neş'esinde ola bûy-ı imtinân
Seng-i kazâ toğunması yegdir sebûsına

[37b]

- 4 Bu hâne-i fenâda görülmüş midir 'aceb
Dil-h'âhı üzre nâ'il olan ârzûsına
- 5 Ümîd-i luţf muhaşşan haţâdır o şahşdan
Kim himmetini şarf idedir girü gelûsına³
- 6 Fevķ olmamak murâdıñ ise lezzet-i niyâz
Dil virme mâh-pâreleriñ nebk-i hûsına
- 7 Şabur-ı tevbeden olur imdâd Nâbîyâ
Çirk-i palâs-ı ma'siyetiñ süst ü şûsına

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Bir vâşıl olmış bulunmaz ârzûsına
Münkirleriñ vesîle budur güft-gûsına
- 2 Bir loķma misk deheninde düşer ise ķor
Ķum sâ'ati gibi yine kendü gelûsına
- 3 Hâţır-şikestlik itme saķın inkisâdan
Taş ķuţb-ı dâ'ire-i mey-i sebûsına
- 4 Bir gün sûrâhî gibi seni ser-nigûn ider
Aldanma ser-firâz-ı meyiñ serfürûsına

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

² Bu beyit vezne uymamaktadır.

³ Bu mısra vezne uymamaktadır.

- 5 Bir sâde levh-i rûy-ı dil ümîdine düşüp
İstânbullı gönlümü virür sâde rûsına
- 6 Bir âsiyâbdır bugün nevbete bakar
Mollâ şudûr emre müderris-i rü'süne
- 7 Renc-i kadem recâsı niyâz eyle Sâbita
Taķbîl pâydan elemi deger dest-i bûsına

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Bakma sebû-yı bezm-i meyiñ güft-gûsına
Şarf itmese neşât ile cânlar 'adûsına
- 2 Sır-ı perde-i baħl idrâk-i fitnedir
Aldanma çarħ-ı gerdûnuñ ser-fürûsına
- 3 Pejmürde kâm be'is olur elbet bu gülşeniñ
Ĥâhiş girift-i ĥasret olan reng-i bûsına
- 4 Yâr-ı emel be-dûş-ı niyâz olmadan ĥazer
Ey dil bu cigeriñ tayanmaz kedûsına
- 5 Ne kâm ĥâhiş olsa da 'âlemde 'âzimâ
Erbâb-ı dil mürâca'at itmez 'adûsına
- 6 Ĥussâd-ı 'aşrıñ itme nazâr güft-gûsına
Seyr iltifât ider mi kilâbıñ gülûsına
- 7 Dest-i bûsuñ itmek içün bu niyâzlar¹
Ėayra revâ mı vaķf olduñ yâ bûsına
- 8 Dünyâ pereste keşf-i ĥakâyık revâ degül
Zemzem komaķ revâ mı şarâbıñ sebûsına
- 8 Oldı tüfenk bâde-keş ĥûn-ı merdümân
Ėurşun aķıtsalar şevile (?) ney gülûsına
- 9 Naķş-ı hevâ ki döşemiş dîrinedir saña
Ruĥşat virür mi 'âķil olan ĥiç 'adûsına
- 10 Rif'at tevâzu' ile meger hem-'inân imiş
Serviñ çemende eyle nazâr serfürûsına
- 11 Encâmı ĥâk olunca taĥķîķi bu 'âlemiñ
Ėopraq hezâr levm eyler her ârzûsına

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 İtdikse her ne maṭlab için niyyet-i ḥuṣûl
Râh-ı kabûle olmadı fâ'ide nüzûrumuz¹
- 2 Ğam çekmeziz vesîle-i tûl-i ḥayâtdan
Taḥşîlden taḥallûf ider ise umurumuz
- 3 Bu nisbeti heset (?) ü nümâ-yı vücûdda
Nâbî bizim cefâmıza degmez zuhûrumuz

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Şevk-ı ḥüsnüfle dil-i maḥzûnı nûr eylemişiz
Dilimiz revzene-i pertev-i ṭavr eylemişiz
- 2 Ne idi encümün kurbında sûzân olmak
Düşeli gûşe-i hicrâna ḥuzûr eylemişiz
- 3 Pây-mâl eyledi şimdi bizi leşker-i ğam
Ḥaḳka minnet ile imdi 'ubûr eylemişiz
- 4 Biz o ğârınızda ten tâki âsûde iderek
Şimdi derûn-ı sâğarda zuhûr eylemişiz
- 5 Şu'le-i 'ârızımın aksi düşeliden câna
Eşkimiz ruĝan-ı kandîl-i şu'ûr eylemişiz
- 6 Ğam degül dâmen-i dil olmuş ise de âlûde
Hele pâkize-i çirk-âb-ı ğurûr eylemişiz
- 7 Nâbîyâ kaşdı cefâ eylememekte bilmem
Ne zamân ḥâtır-ı dil-dâra ḥuṭûr eylemişiz

[38a]

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Biz ki ğaybetde temâşâ-yı ḥuzûr eylemişiz
Dil-i ğam-ı dîde-yi hicr ile cevri eylemişiz
- 2 Dün gice zümre-i zühhâd ile hem-'işret olup
Zevk-ı hem-şoḥbeti ehl-i kubûr eylemişiz
- 3 Dilde dâĝ-ı ğam elde mey-i gül reng tutup
Çehre-i miḥneti hem-reng-i sürûr eylemişiz
- 4 Çeşm-i maḥmûrını sermest-i niyâz eyleyerek
Meclis-i mey gibi bir fitneyi şürûr eylemişiz²

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

² Bu mısra vezne uymamaktadır.

- 5 Gül-i ümîdimiz Âgâh açılmaz ise n'ola
Gülşeniñ verd-i serde bir fem zühûr eylemişiz

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Perde-i ketm-i 'ademden ki hudûd eylemişiz
Hep seniñ şevk-ı cemâliñle zühûr eylemişiz
- 2 Nûr-ı 'arûsân gam-ı 'aşka olalıdan menzil
Cümle gâh-ı dili reşk-i od-ı hor eylemişiz
- 3 Şevk ile yâr görüp ey gam-ı dîrîne bizi
Şanma kim hâtırımızdan seni dûr eylemişiz
- 4 İdeli mâ-hâşıl naqd ü cûdı idrâk
Dili müstağrak-ı envâr-ı şu'ûr eylemişiz
- 5 Olalı cilve-ger pervâne-i envâr-ı cemâl
Şevk-ı hüsnüñle dili ğark-ı nûr eylemişiz
- 6 Bizde çün feyz-i tecellîye liyâkat yokdır
Tutalım kim pîrimize vâdî Tûr eylemişiz
- 7 Çekilüp gitmiş bezm-i gam keşretten¹
Rüşdîyâ gûşe-i vahdetde huzûr eylemişiz

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Şuğl-ı dünyâ ile biz terk-i huzûr eylemişiz
Dilimiz cerîme-keş bezm-i umûr eylemişiz
- 2 Düşeli dâmiña Hâkқыyâ ma'siyete
Virdimiz demdeme-i Rab-i ğafûr eylemişiz
- 3 Gice meclisde gam-ı dehre olup âzürde
Bezmimizden o sitem-pîşeyi dûr eylemişiz
- 4 Biz nihân-hâne-i ıqlîm-i 'ademden Râmî
Teng nedir çâre nedir böyle zühûr eylemişiz

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Fikr-i rûy ile dili ğark-ı nûr eylemişiz
Çeşm-i hûnumuzı maţla'-ı hûr eylemişiz
- 2 N'ola bîgâne ser-i-sebz-i âmâl olsun
'Aşk âteşiñ fikr ile bâğ-ı şu'ûr eylemişiz

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

- 3 Der-kenâr olmağa meyli var imiş ‘uşşâka
‘Arzuḥâl itmede cânâna kuşûr eylemişiz
- 4 Biteriz ol nâdire gül necl-i gülistân hüner
Şûre-i baht-ı siyâh üzre zuhûr eylemişiz
- 5 Nâ-muḥal ḥâhiş-i vuşlat ile Nesîbâ âḥir
Kendümüzü ḥâk-i dergehden daḥı dûr eylemişiz¹

Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün

- 1 Dilimiz meş‘al-i fânûs-ı sürûr eylemişiz
Rûzgâr-ı ğamı şad merâhile dûr eylemişiz
- 2 Olmazız ḥâhiş-i zîver-i dehr-i bed-vaż‘
Genc-i kâşâne-i miḥnetde ḥuzûr eylemişiz
- 3 Eşk-i rindân idelim dâmîñ ‘aşâ-i nem-zede
Âh kim resm-i ‘ibâdetde kuşûr eylemişiz
- 4 Dîdemiz ğavş-i nûr-ı lücce-i envâr-ı cemâl
Cismimiz aḥker-i ḥâkister-i tavr eylemişiz
- 5 Revzen-i tûr gibi âyîne-i dîdemiz
Pertev-i ḥüsnüñ ile muḥîṭ-i nûr eylemişiz
- 6 Zâhidâ er-i ḥarâbâtı görüp ‘ayb itme
Bâde-i vaḥdet ile terk-i şu‘ûr eylemişiz
- 7 Leşker-i ḥayla müjek-i şaf-beste âfet
Dil-i vîrânımızı vâdî-i şûr eylemişiz
- 8 Bilmeziz ma‘bed-i zühhâd ü külbe-i Sâmi
Çekmege derd-i ğam-ı ‘aşkı zuhûr eylemişiz

Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün

- 1 Ten ü dilden emel-i râḥatı dûr eylemişiz
Çekilüp ğûşe-i ğam-ġâha ḥuzûr eylemişiz
- 2 Fikr-i dîdâr ile ḥidmetüñi eyyâm içre
Kışt-zâr-ı emeli mezra‘-ı nûr eylemişiz
- 3 Feyz-i tevfiķ ile bende idince pençe-ger
Nice şahş-ı ğam-ı miḥnete zûr eylemişiz
- 4 Hâlden dîdeyi cefâ-ger idüp biz taḥvîl
Maḥv-ı nezâre-i dîdârı umûr eylemişiz

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

[38b]

- 5 Gösterüp bezm-i belâgatde yed-i beyzâyı
Fâ'ikâ 'arza ki 'âlemi tûr eylemişiz

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'iliin

- 1 Ne kefen fikri ne endîşe-i gûr eylemişiz
Dili gafletle siyâh dîdeyi kûr eylemişiz
- 2 Vâlih itmiş ser-i kûyında temâşâ-yı cemâl
Biz ferâmûş-ı der-cennet-i hûr eylemişiz
- 3 Zâhidâ vaşf-ı râh-ı 'aklı dırâz eyleme gel
Biz o râhdan taraf-ı 'aşka mürûr eylemişiz
- 4 Biz sâye-i bed-mest ü hasârız 'âlemde¹
Ne ziyân-ı gam ne şuver-i sürûr eylemişiz
- 5 Eşeri gülûñ Faşihâ n'ola olunsa fikr
Nazar-ı sa'd-ı 'Uâtâridde zuhûr eylemişiz

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Hânçer-i kemer yâre münâsib o bel ince
Hânçer kemerini kemeri ince belince
- 2 Dâmân-ı girîbân gibi oldu gülûñ çâk
Bu bâğ-ı hazân dîde-i pür-hâra gelince
- 3 Lâ-büd varılır bağçe-i kûyına yâriñ
Gûyân verdân bâd-ı şabâ gibi yelince
- 4 Kâddini ider câyına şu'bede çevgân
Gûy-ı emeli merd-i murâd üzre çalınca
- 5 Oldı güher-i nazmı Nazîmiñ yine bir silk
Sa'y itdi dili minkab-ı endîşe dilince

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Şemşîrini taķınca hoşdır o bel ince
Şemşîri niṭâķınca niṭâķ ince belince

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Kuhsâr-ı muḥabbetde ki râh ince belince
Yâr-ı gam-ı hicrân çekilür mi cebelince

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

- 2 Hayfâ ki ‘arûs-ı tonuğ ârâ-yı ümîdim
Âğûş-ı râ mûy-ı sefid oldu gelince
- 3 Bir ra‘şe gerek ol vasaat-ı havf-ı recâda
Çün kıble-nümâdır ki haqqâ bunalınca¹
- 4 Vâbestedir ey dil-i dü-zelle tâ şad kârîñ
Şîrâze-i mecmû‘a-i maţlab dürülince
- 5 Nazmî yine nâmiñ olur rağbete şâyân
Olsa da ey hâme-i Nazîmiñ gazelince

Mef’ûlü Mefâ’ilü Mefâ’ilü Fe’ûlün

- 1 Âvîze-i zülfî o mâhiñ zülfî telince
Gîsûları çekmez bu kadar bâdı tel ince
- 2 Elbetde olur ‘avn-i ilâhî ile âsân
Mağşûd dil-i ‘âşık-ı şeydâ gibi hâlince
- 3 Çün şerbet-i la‘l-i lebe muhtâcdır ey dil
Bîmâr-ı ğam-ı hecri o mâhiñ salınca
- 4 Kalmaz yanına bunca şafâ ol mâh-ı hüsünüñ
Her ferde mücâzât olur elbet ‘amelince
- 5 Ey tab‘-ı sühân-ı Zekî böyle nazîre
Taşsîne sezâdır hele dünyâ şakîlince

Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilâtün Fe’ilün

- 1 Pîr ol cümle peyâm-berlere Cibrîl gibi
İhtîşâş itme fağat birine İncîl gibi
- 2 Kalmışız âteş ü âbın arasında hayrân
Kalbimiz rûşen iken ruğan-ı kandîl gibi
- 3 Kõo hâşır olup ayakda kalalım istemeziz
Kimseniñ revîşine bâd olmağı zenbîl gibi
- 4 Ser-i sînedeki destâr gibi yek-reng ol
Yürî terk ile derûnuñ olmağı mendîl gibi
- 5 Ğayra nef‘ oldu biz itdikçe terakkî ancak
Hâk-mâl olduğumuz kaldı bize nîl gibi

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Yed-i beyzân var ise mâye-i taḥşîl gibi
Öpdürürsün elini şafḥa-i tenzîl gibi
- 2 Câm-ı kalbîn yok ise ruġan-ı isti'dâdı
Seni nârında kor şûretâ kandîl gibi
- 3 İstihvân eyle yûri hümâ gibi ḥar-ḥand ol
Ne virürler bu şikem-i ḥortuna fil gibi
- 4 Olmadan Ebrehe-veş seng-zen-i ka'be-i dil
Düşmiş Ka'beye o seng-i ebâbîl gibi
- 5 Gayrıyı itmek için çeşmini rûşen Nâbî
Rû-i siyâh olmada yüz sürme ile mîl gibi

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 'Âşıkı arkasına almış o şûḥ-ı ṭannâz
Kullâblar taḫdı bulup kendüye zenbîl gibi

[39a]

- 2 Rûḥ-ı insâna ġidâ olmaġa bir neş'e mi var
Nûş-ı dârû-yı neşât od-ı tehlîl gibi
- 3 Almaġ ister seni ben ḥasteden îmân-âsâ
Şîşe-i bâz ile aġyâr-ı 'Azrâ'il gibi
- 4 Gerekdir hîd başı misvâklılardan feryâd
Serfûrû itmeyen ḥâke urur fil gibi¹
- 5 Gören ol şeh-süvârîñ gözine keremi için
At meydânını bekler dikilüp mîl gibi²
- 6 Ğazel-i Nâbîyi üstâda getürdik Şâbit
Şanmış ma'nâda bu maẓmûnları temşîl gibi

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 İtme dâmânını âlûde 'azâzîl gibi
Ṭâhirü'z-zeyl olagör Ḥazret-i Cibrîl gibi
- 2 Bîd ider dîdeler üstünde mişâl-i sürḥ
Bekleyeyim ġuşe-i 'uzletde seni mîl gibi

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

² Bu mısra vezne uymamaktadır.

- 3 Olasıñ tâ ki ziyâsıñ şafâ her bezme
Gûş it şâf-1 derûn olmağa kandıl gibi
- 4 Nefs-i emmâre-i kâfir nice bir hîle ile
Şafha-i kalbini tahrîf ider İncil gibi
- 5 Hiç şâf-1 derûna bakma sürüp hâke yüzüñ
Kendini vâşıl-1 deryâ idegör Nîl gibi
- 6 Tâbını naqş-veş mestâne-i Nesîbâ bildik
Garażıñ râh-güzâr-1 dilberi taqbîl gibi

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Fûrûğ-1 mihr-i mir'at-1 dil jengârdır sensiz
Harîr-i pertev-i mâh rûsuñ cân yârdır sensiz
- 2 Dile her nâr-1 mevc bûy-1 sünbül-i yârdır sensiz
Dehân-1 hande-i gül ravza-i divârdır sensiz
- 3 Murâd-1 nokta-i merdümde olmaz yâ birden hergiz
Nigû çeşimde hem çün gürûhuñ (?) ber kârdır sensiz
- 4 N'ola halhâl sâk-1 'arş olur ise halka mevc
Felek eşk-i firâvânım ile tûfân-zârdır sensiz
- 5 Degül hâmuş olur ise cây hayret her gören nâmem
Elimde hâme-i mîl serime güftârdır sensiz
- 6 Eger âyîne-i şevk olsa her bir zerre 'âlem
Baña 'aksim dağı hem-şûret-i ağıyârdır sensiz
- 7 Geçer hurşîd geçse şem' ile fikr-i Münîfâdan
Göz-gâh-1 hayâli şöyle teng-i târdır sensiz¹

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Müjem pây-1 nigâh-1 intizâra hârdır sensiz
Râh-1 emed şüd nezâre-i neşter-zârdır sensiz
- 2 'Aceb mi olsa nâdim-i dâğ dâğ-1 şu'le-i hasret
Kalem destimde murğ-1 âteşin minkârdır sensiz

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Gönül sencîde-i mîzâc çeşm-i ağıyâr itmeziz
Nice Yûsuf melâhat şâhid-i bâzârdır sensiz

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

- 2 O bâlâdır uçar ebrû ile hüsni gül-gûsına
Bağılsa sâde rû bana nigeş nâçârdır sensiz
- 3 Çerâğı şu'le-i âvâz-ı bülbülden fûrûzândır
Göñül-i şeb-i tâb-ı sıhr o gülden bî-dâddır sensiz
- 4 Çü pervâne-i dil âteş-i hurûş Sâmî-zâde
Gül-i şem'-i tağassür zebûr-ı destârdır sensiz

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Tabîbim pister-i hecrinde dil bîmârdır sensiz
Tenimde her ser-i mü neşter-i âzârdır sensiz
- 2 Hayâlîñle degül hâb âşinâ müjgân-ı hûn-bârım
Baña her gülîñ-i taşvîr-i bâlîñ hârdır sensiz
- 3 Nigâh-ı ragbet itmeme her ne deñlü dil-fîrîb olsa
Gül-i berg her biri bir şûret-i dîvârdır sensiz
- 4 Hilâl ebrû-i felek gün başıñ gösterse bir meh-rû
Yine bulmağ güşâyış 'uğdemiz düşvârdır sensiz
- 5 Çeker mi câm-ı leb-rîz imtinân sâkiyâ Lem'î
Dili hûn-âb-ı gamla sâğar-ı şârdır sensiz
- 6 Ne mümkün hüsni Cem dağı olsa tarh-ı âsâyış
Bu menzil-gâhda ârâm eylemek nâ-çârdır sensiz

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Nesîm-i nevbahâra nigâhıñ gül-i bâddır sensiz
Temâşâ-yı güle müjgân-ı bülbül hârdır sensiz
- 2 Dem-i âhû-pesend-i gamzeniñ sır-âbından
Beyâbân-ı cebel-i 'arşa-i bî-kârdır sensiz
- 3 Kaçar-ı kârbân-ı eşk-i ter muṭlağ 'inân oldı
Aç ey Yûsuf niğâbıñ hâr-ı zulmet-zârdır sensiz

[39b]

- 4 Ola tâ feyz-yâb-ı hüsni hey'et muṭaddem-i pâkiñ
Çemende görsüñ gonce ravza-i dîvârdır sensiz
- 5 Bülend ü sesi hem-âhenk olunca şaf-ı 'uşşâkıñ
Nevâ-yı nâleden gûyâ ki mûsikâdır sensiz
- 6 Nazîfiñ geşti sergeşte-veş ey Nâbî hudâ-yı nâz
Dil-i girdâbı gamda noṭta-i pür-kârdır sensiz

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Dü-çeşm-i ebrûvânım hañçer-i âzârdır sensiz
İki şaf-ı müjüm çün şûret-i minşârdır sensiz
- 2 Nice tay eylesün yây-ı nükteyi şu'le-i rûyuñ
Ki şâh-râh-ı müjem târınıñ neşter-zârdır sensiz
- 3 Olur sözinde nâme olsa da bir semenderden
Midâd-ı hâme gûyâ İrân-ı şeyyâddır sensiz
- 4 Nigeh-bâzı ne mümkün hasretinden şekl-i ebrûlar
Dü-murg-ı dîdeye şâhîn-i keç-minkârdır sensiz
- 5 N'ola çeşm-i temâşâya çeker isem kuhl istignâ
Nigû şeyh-i kazâ-yı 'âlem olmak 'ârdır sensiz
- 6 'Aceb mi peyrev olsa Sâmî pâkîze-i güftâra
Enîs-i günc-i gamda 'izzetiñ iş'ârdır sensiz

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Nigâhım kül be-çeşm-i hasret-i dîdârdır sensiz
Şâf-ı müjgânlarım hâr-ı ser-i dîvârdır sensiz
- 2 Şerer şebnem gül âteş ser-i ser-keş şu'le sünbül-rû
Ser-â-pây-ı gülistân 'ayn-ı inşirârdır sensiz
- 3 Dîdâr hûn girye dâg câme-i nîlde mâtem-i âh
'Aceb tâb-ı şeb-i firqat ile dil bîmârdır sensiz
- 4 Ser-â-ser şerer ile sîr-âhenk feryâd nevâ-sâzım
Gülünü istihvânı sîne-i mûsîkârdır sensiz
- 5 Şeb-i firqat tecellî-zâr-ı hasretidir hayâliñle
Nihâl-i merâhim-i nahl inşiyârdır (?) sensiz
- 6 Degül ârâm-ı râhat zindegî düşvâr olur cânâ
Ten-i bî-tâbıma rûh-ı revânım bâddır sensiz
- 7 Nigehi çeşmimde neşter her nefis sînemde bir hañçer
Mâ-şaşal Râgıbâ 'ömrüm hayât-ı âzârdır sensiz

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

- 1 Şaf-ı müjgânlarım pây-ı nigâha hârdır sensiz
Râh-ı nuzzârî-i hasret muğaylân-zârdır sensiz

- 2 Gel ârâm-ı cânım nûr-ı çeşmim derde dermânım¹
Beden-i bîmâr cân-ı bîzâr gam hârdır sensiz
- 3 ‘Aceb mi yansa berber-nâme-i âteş-i hoş ‘aşk
Elimde şekl-i hâme nahl-ı inşiyârdır (?) sensiz
- 4 Taḥammül nâ-müeyssirdir bu za‘îf tende hicrâna
Ki dûş-ı Cem hâniye nâ-tüvânım yârdır sensiz
- 5 Perest-gâha ‘arz eyle cemâliñi ey büt-i tersâ
Hezârân cân-ı ‘Îsâ şûret-i dîvârdır sensiz
- 6 Görünmez mâh-ı ‘âlem-tâb ḥasm-ı ḥâk-ı mezâr
Sipihriñ şeb-çerâğı farz-ı bî-envârdır sensiz

"Nâbîniñ sirişinde anuñ kim nûr var kalbinde kîn olmaz" gazeline Sultân Ahmed Han-ı şâlis ‘aşrında mevcûd olan yedi ‘aded şâ’iriñ tanzîrleri gibi Münîfniñ "Fürûğ-ı mihr-i mir’at dil-i zengârdır sensiz" gazeline daḥı Sultân Maḥmûd Han-ı evvel zamânında yedi nefer şâ’ir nazîre söyleyüp bu iki gazel ile nazîrleri el-ḥaḳḳ seb‘a-i mu‘allaḳa pâyesiyle i‘tinâ olunacak eş‘âr-ı bî-nazîrdır. Diḳḳat ile mü tâla‘a buyurıla. [40a] Ḳudâtdan el-ḥâc İbrâhîm Efendi ki Çekerdi demekle meşhûr ve ta‘lîḳ-ı nüvîsânîñ mütevâsîtlarından ma‘dûd ve eşer ḳalemi olarak âstâneniñ ekser maḥallerinde levhaları meşhûr idüğü vâreste-i ḳayd-ı suṭûrdır. Mezkûr be-ğâyet maḥbûbü'l-ḳulûb ve ihvân miyânında mu‘teber ve maḳbûl bir zât muḥdes üslûb olmaḡla iki yüz iki târîhinde Oḳ Meydânında vâḳı‘ Tekye-i Kemân-keşân tîr-endâzânda ol vaḳtiñ zurefâ-yı kemân-keşânı ile bûteye âzmâyîş iderken âvîzesi olan zîle tîri işâbet ile geçürmiş ve bu mâdde bâdî-i imtiyâz aḳrân olarak ol maḥalde bulunan şu‘arâ-yı kemân-keşân birer ikişer beyit ile medḥ ü senâ ile ba‘zı muşarra‘larda daḥı târîḥ vâḳı‘ olmaḡla bu maḥalle ḳayd olundu. ‘Aşr-ı mezkûrda Tekye-i Kemân-keşân meclisinde bulunan şu‘arânîñ ‘adedine nazaran ol târîhde üç beş yüz şâ’ir bulunmaḳ iḳtizâ idüp devr-i Ahmed Han-ı şâlisden evâḥir-i ‘aşr-ı Selîm Han-ı şâlişe gelince kesret ve menâdir-i şu‘arâ-i der-kâr iken iki yüz otuz târîhinden berü ḳillet-i erbâb-ı ihtiyâr ve tekâsül-i aşḥâb-ı isti‘dâd ü iḳtidârdan nâşî şu‘arâya inḳirâz târî ve'l-yevm sözleri taḥsîne şâyân şu‘arâ hemân beş altıya bâliḡ olmayacağı bedîhî olup bu ḥâletiñ sebeb-i ma‘nevîsi ḡâlibâ zamân-ı ḥâliñ ‘adem-i müsâ‘adesi olmaḳ gerekdir.

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Fe’ülün

- 1 Kemânîñ zûr-ı bâzû ile çekerdi
Geçürdi zîle gûr-ı tîri Çekerdi²

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

² Bu beyit vezne uymamaktadır.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

- 1 Gül Ahmed Paşa-zâde Şâdık Beg
Kaçan remy ile tîrni çekerdi
- 2 Çıkup âvâz ile zîle geçürdi
Emîn-i şandûk Memiş Efendi¹

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

- 1 Kemânından çıkınca şest ile tîri Çekerdi²
Degül zîle polad olsa geçürdi

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Yek hamle birle aldı nişân
Zîle geçürdi tîriñ Çekerdi

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

- 1 Zihî şan'at geçürdi zîle tîriñ
Atup bâzû-yı himmetle Çekerdi

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

- 1 Atarken tablaya tîriñ Çekerdi
Kažâ ile urup zîle geçürdi

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Remy idüp Hâcı İbrâhîm Çekerdi
Zûr-ı bâzû ile zîle geçürdi

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

- 1 Oğ atarken urup zîle geçürdi
Çekerdi Hâcı İbrâhîm geçürdi

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Kemâniñ ruhsârına kuvvet-i bâzû ile çekdi
Varup tîr çekerdi toğrısı haqqâ zîle geçürdi

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Geçince zîle elif şüret tîri didim târih
Çekerdi oldı mümtâz-gerde nâvek-endâzân¹

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

² Bu beyitin vezni bozuktur.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

- 1 Kemânîñ zûr-ı bâzû ile çekdi
Varup tîr-i Çekerdi zîle geçdi
- 2 Güzel bir himmet itdi oldı târîh
Çekerdi tîrini zîle geçürdi

[Kîse-dâr Emîn Efendi]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Destine aldı Çekerdi kavı-i sehmin şıdkıla
İtmeyüp rağbet pûteye urdı yanında zîle

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Kemânîñ zûr-ı bâzû ile yâ Hakk gû olup çekdi
Hezârân âferîn tîr-i Çekerdi zîle geçdi

[40b]

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

- 1 Çekerdiye olup tevfiq-ı hem-râh
Zîle tîriñ geçürdi bârekallâh

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

- 1 Kemânîñ destine alup Çekerdi
Nişân aldı urup zîle geçürdi

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

- 1 Çekerdiniñ yolunca sehmi yirin
Geçürdi bârekallâh zîle tîrin

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Bugün bu hüner inşâf olunsa merd kârıdandır
Zîle tîri geçürmek hakk bu kim tevfiq-bârîdendir

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Tefe'ül eyleyince sine-i a'dâyı nâdânı
Zîle tîri çekerdi geçdi hakkâ aldı meydânı

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

1 Zîli aldı Çekerdi çün nişâne
Geçürdi tîriñ aña bî-bahâne
Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1 Çeküp zûr-ı bâzû ile kavşını kayd-ı işâbetle
Zîle tîr çekerdi geçdi çün zihî şan'atle¹

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1 Kemânîñ qahramânı çekdi âgaz ile yâ-Hakk
Zîle tîr-i Çekerdi geçdi el-ğakq cümleden idğak (?)

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1 Bu meydânîñ kemâl-i ma'rifeti ile şimdi merdîdir
Zîle çün sine-i a'dâya geçen tîr-i Çekerdidir²

Hâce-i fitne ve fesâd Anaıolı pâyesiyle İzmid kazâsından ma'zûlen ve on iki seneden berü bâ-fermân-ı 'âlî menfiyyen anda ve bunda sürinüp 'âkıbet Güzelhişâr nâm mağallda nâşad-ı müteveccih dâr-ı cezâ-yı erbâb yağı ve 'inâd olan 'Ayntâbî Seyyid Münîb Efendi ile ma'an âstânede ba'zı Kañlıca zurefâsı ki isimleri mestûr kimesnelerdir. Şadr-ı esbak Râğîb Mehmed Paşa merhûmuñ şöyledir. "*Râğîb mücâzâtü'l-'amel kim fi'l-meşel şorsalar mağdûrını gaddâr kendin gösterür*" beytine müşkilât Hâfız ve Şâ'ib ve Şevket ve 'Örfî pâyesi virüp gûn-â-gûn ma'nâ-yı mevhum ile şerh ve tedvîn ve o bâbda müştereken risâle taħrîr itmeleriyle gerçi risâle-i mezkûreyî işidüp el-yevm görmemiş isem de beyt-i mezkûruñ ma'nâ-yı zâhirîsi mücâzât-ı 'amel şöyledir ki bir kimesne birine ğadr itse o daħı bir âħir kimesneniñ yüzinden mücâzât-ı 'ameline giriftâr olur. Ol kimesneye saña kim ğadr itdi diyü şorsalar gerçi sebeb mübteğâ-yı mağdûriyyetini ve kim kendüye ğadr eyledigini söyler ise de sözlerinden o kimesne kendine ğadr eyledigi tefehhüm ve teftiş olunur. Ya'nî ğaddâr mücâzât-ı 'ameline giriftâr olduħda mağdûriyyetini şorsalar mağdûriyyetini inkâr ile bâ'is-i mağdûriyyetini izhâr itdikde o ğaddârîñ mücâzât-ı 'amele dûçâr olduğı tebeyyün olur dimekdir. Bu beyite müşkilât-ı eslâf pâyesi virilüp murâd-ı şâ'ir şu olmak bu olmak ihtimâli vardır diyü beytiñ ma'nâ-yı zâhirîsi görünüp tururken yorulmağa ğacet yoħdır sübhânallâh. Efendi-i mûmâ-ileyh Sultân Selîm Ğan merhûmuñ çerâğ-ı dest-i efrûhtesi iken vağ'a-i ğil'atde erbâb-ı tağallüb ve şekâvet ile ittifâk ve ittihâd iderek te'ire (?) fiten ve ihtilâli iş'âl ve ğuğûğ-ı nân ve nemeki ferâmûş ile ğal'-i sultân-ı müşârün ileyhe âlet olduğını şadâkatkârân ve kâlâ-yı devlet yine kendünün o

¹ Bu beyit vezne uymamaktadır.

² Bu beyit vezne uymamaktadır.

bâbda vâkı‘ olan sözlerinden istidlâl itmekle bu cenaħa ile kendüsi nefy-i ebede dūcâr ve ol vechle mücâzât-ı ‘ameline giriftâr olduğundan bu beyti şerħ itmiş me’âl ve ma’nâsını ħasb-i ħâl itmek gibi vâkı‘ olmağın mazmûn-ı zâhirîsi ile ‘amel itmeyüp ħilâfı olarak efendisine [41a] ğadra taşaddî vaħdî olmayarak vechen kelimât nâ-be-câ tefevvüh iderek sulţân-ı müşârün ileyh ta‘addî itmiş cihetle âhiriñ yüzünden mazħar-ı ğadr ü cezâ ve mükâfât-ı ‘amele mübtelâ olmışdır "*taħahhurallâhu ‘an-seyyi’âtihi.*"¹

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Verd-i bahâr ile idicek merħabâ şabâ
Bi-berg ü bî-nevâlara yalağ ħabâ şabâ
- 2 Şaħ-ı şanavberi çemene yeni diküp
Giydürdi aña ħostağ bir ħoş ‘abâ şabâ
- 3 Bâğı diyü çerâğı iken semt-i lâleye
Bir bûy-ı luţfi esmedi gitdi hebâ şabâ
- 4 Ki çün zerre pûş idüp âya şunar cübbe
Ki pür idüp virür güle câmı cebâ şabâ
- 5 Etfâl-i bâğ ħuş südi hem eksük itmedi
Artursuñ rûzgârda ħuş seven baba şabâ
- 6 Mużtarib nağme ider ise şabâda ne ğam-pezîr
Cem ‘ olamaz ğubâr-ı ğam ğuşşa-i yaba şabâ²
- 7 Bağ pür-hevâ getürdi Süleymân gibi Münîb
Taħt-ı şâh bahârı çü ‘arş-ı Sebâ şabâ

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Der-i dilde ‘abeş âmed şüd-i hemyâze-i devlet
Olur ise redî-i taħte-bâz devrâze-i devlet
- 2 Kalemdir çehre-i pervâz ‘arûs-ı memleket ammâ
Dem-i şemşîrde ħûn-ı ‘adûdur ğaze-i devlet
- 3 Anı vâreste-i esb-i dest-i rûzgâr ile³
Belî nâr-ı ħarîğ-ı ‘adlidir şîrâze-i devlet
- 4 Olur olmaz ise ebrû tîğ bârân sâħa-i mülke
Ĝubâr-ı ceş-i fitne serime âvâze-i devlet

¹ Allah, günahlardan arındırsın.

² Bu beyit vezne uymamaktadır.

³ Bu misra vezne uymamaktadır.

- 5 Baçar a‘mâli hep endîşe-i yâriñ tedbîre
(...) gerd nedâdedir hem-yâze-i devlet
- 6 Degül tâb-âver bâd-1 semûm âh-1 mazlûmân
Şakınsun nîm-i sebzân-1 riyâz-1 tâze-i devlet
- 7 Uşûl-i ceng ü harbî olmadıkça bir qarâr olmaz
Bülend olsa ne deñlü perde-i âgâze-i devlet
- 8 Cihân-1 kâlâyı bendergâh isti‘dâdını añlad
Münîfâ olsun hele peymûde endâze-i devlet

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Ne dest-i nâleden ne âh-1 inşiyâbdan feryâd
Dili tıfl-1 serkeş-i dîde-i bî-hâbdan feryâd
- 2 Koyar gördükçe hâliñ taraf-1 rûy-1 âteşin
Sîne-âsâ şeydâ-yı dil-i per-tâbdan feryâd
- 3 Degül mi tesliyet dâmeninden sûz-1 dil inerken
Çerâğ-1 dil-i şâf ruğan-1 imtizâc âbdan feryâd
- 4 Dil-i sergeştân-1 ‘arâz-1 vakf-1 nâledir gûş it
Seni îkâza besdir gerdiş-i dolâbdan feryâd
- 5 Nevâziş olsa da renciş gelür evzâ‘-1 hem-kârân
Hemîşe sâz seyr-i âhenk ider mızrâbdan feryâd
- 6 Uçurdu hâb-1 ârâmı gele lebin idüp bûs
Figân-1 nâ-be-câyı bülbül-i bî-tâbdan feryâd
- 7 Ni âteş-i nevâ-yı gül kim itdi yine germ âhenk
Münîfâ gayret-i şevk-âver-i ahhâbdan feryâd

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Dilde var olsun gamıñ cây-1 gam-1 diger kıomaz
Gam yimem ol câdû-yı hûn-hâre gamzeñ yir kıomaz
- 2 Ahker-i hicrâna kıorlatdı şütür-mürğ-1 rakîb
Kıor dimem sînemde âteş belki hâkister kıomaz
- 3 Re‘yün eşvâbı kıaldırsun kıaddiñ şereri kıosun
Saña bu gîtî kıyâmet-vâr Hudâ kâfir kıomaz
- 4 Hâbı hargûşa virüp anı derelerde ögüdür¹
Her zamân ‘âşık humâr olmaz rakîbe hur kıomaz

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

- 5 ‘Aks-i zülfüñ seyr idüp âyîne-i ruhsârda
Mevc-i endîşemi Münîfâ söyledir de hîç kıomaz¹

[41b]

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Şehrâb-ı bî-hûnuñ bir hâl ile zehr-gîr ider mehtâb
Kazâ-yı müşâhede irmân remy-i tîr ider mehtâb
- 2 Bu nîlî hoşkâda encüm degül sevdâ-yı devrân
Müzehheb hub-ı âftîmûn ile tedbîr ider mehtâb
- 3 Sefer bîmârı ‘azab olsa n’idem genc har u encüm
Kafâdan ‘asker-i seyyâreyi tesyîr ider mehtâb
- 4 Felekde ger hubûbât-ı nücüm kıızıllık el virse
Nebâtü'l-naşş-ı per-tâb ile cümle sîr ider mehtâb
- 5 Mücellâ-i tîğ alup destine polad Dimişkıden
Münîfâ şehr-i Şâmı ser-te-ser teşhîr ider mehtâb

Mef’ûlü Mefâ’ilü Mefâ’ilü Fe’ûlün

- 1 Yâ Rab señ baht-ı temennâmı güşâd it²
Gülğonçe-i kâm-ı dili müstağnî âbâd it
- 2 Vird-i düri ‘aşkıñ baña kıl mâye-i vuşlat
Kışt-i emelim reng-i pezîrâ-yı haşşâd it
- 3 Keşfî-i ten enbâr-ı dili baht-ı talebde
Âsûde nişest iddihâr-âsâyı murâd it
- 4 Bânû-yı haremin zîb nihân-hâne-i tab‘ım
Feyziñ ile eşer-yâb kabûl-girân zevâd it
- 5 Âyîne-i bî-reng-i mebâdî-i ‘amelde
Cism ü teni endâz-ı nümâyîş-i ma‘âd it
- 6 Kıl dergeh-i ‘izzetde pezîr huşûl recâmı
Vâreste-i ‘arz-ı der-ıkbâl ‘ibâd it³
- 7 Min-ba‘d Münîfâ tütalım râh-ı haqîqati
Terk-i heves-i münezzel selâmı su‘âd it

¹ Bu misra vezne uymamaktadır.

² Bu misra vezne uymamaktadır.

³ Bu misra vezne uymamaktadır.

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

- 1 Bî-feyz kalur mı dil-i erbâb-ı tevekkül
Kürüşde iken mihver-i dolâb-ı tevekkül
- 2 Añlar nicedir çâşnî-i devlet-i bî-dâd
Bir dil ki ola mest şeker hâb-ı tevekkül
- 3 İqbâl olur cümbüş-i ebrûsına mevķûf
Ger enver-i dih gûşe-i mihrâb-ı tevekkül
- 4 Mümkün mi güzâr olmayınca râh-ı talebden
Hâşâk-i heves perde-i seylâb-ı tevekkül
- 5 Sipih-r-i külâha cem eyler mi tenezzül
Ol kim ola çâr u bekş-i erbâb-ı tevekkül
- 6 Her giyâhı olmada bir şâh bir ravza¹
Bâğ-ı emelim olalı şâd-âb-ı tevekkül
- 7 Hep itdi künân-ı gamı fersûde Münîfâ
Tâbân olalı sînede mâh-tâb-ı tevekkül

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Kâbî sevdâ-i emelimden ki ğinâ geldi baña
Çarha beyhûde-i tekâbûdan eyâ geldi baña²

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Turre-i yazmasını seveli dilden bu gice
Ca'd-ı sihriniñ sebük-pây hayâ geldi baña

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Bî-höd hâtıra bir rişte-i tedķik olalı
Nâr-ı pîrâheni tecdîde kabâ geldi bana

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Varmasun tâ saña ey şûfî-i nâ-şâf nihâd
Ger gelür ise gider 'aşk-ı şafâ geldi bana

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Olalı dâr-ı dâniş-höd bî-reng-i vücûd
Lezzet-i âb-ı bekâ şûr-ı fenâ geldi bana

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

² Bu beyit vezne uymamaktadır.

- Fuzûlî merhûmuñ bu âsârı tanzîre kabûl itmemiştir. Gerçi Şeyh Gâlib Efendi nazîre eyledi lakin tevfiğ şöyle tursun müsâvât bile görilemedi. Hâşılı tercî‘-i Rûhîniñ nazîri olmadıgı gibi bu dağı tanzîr olunamaz. Gördigimiz nazîreler bütün seçmedir.

[42a]

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Dün sâye şaldı başımı bir serv-i ser-bülend
Kim kad-i dil-rübâ idi reftârı dil-pesend

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Güftâra geldi tâ ki açup la‘l-i nûş-ğand
Bir beste gördim anda döker rîze rîze kand

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Şordum bu dürc-i deheniñ nedir didim didi
Yok yok ise devâ-yı derd nihânındır senin

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Egmiş hilâli üstüne bir taraf külâhını
Çok dil-şikesteniñ göge yitürdi âhını

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Zülfüñ tağutdı gizledi ebrû içre mâhını¹
Gördüm yüzinde dâne-i hâl-i siyâhını

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Ol pîç ü tâbıñ çok ne sebebdür didim didi
Rûz-ı rahmda rişte-i cânındurur senin

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Virmiş fûrûğ-ı şem‘ dağı gün-ı çerâğına
Şalmış şüste-i serv-i kaddi gül budağına

Mef’ûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün

- 1 Dün servî başdıkdâ kadem gül yaprağına
Bir nice hârdan elem irmiş ayağına

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Gül-i berginde batan ne dikenindir didim didi¹
Müjgân-ı çeşm-i eşk-i feşânındır senin

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Seyrle şalınup bâgda gezer ol şems-i ğaddâr
Envâ'-ı zeyb ü ziynet iken faşl-ı nev-bahâr

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Açılmış gül üzre sünbül ğisû-yı müşg-bâr
Batmış latîf ayağına gül-bergiñ nîm nigâr

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Nesrîne reng-i lâle nedendir didim didi
Ğamzeñ hûnuñı 'ömründeki ğanındur senin

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 'Aqlımı vâle eyledi şekl ü şemâ'ili
Göz gördi ğâmetiñ dil ü cân oldu sâ'ili

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Düşmiş ğaddârı üzre mu'teber selâsili
Âşüfte hâl idüp nice bî-başar u bî-dili²

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Diyün ne taraf serv-i çemendir didim didi
Manzûr-ı dîde-i sekerânındurur senin

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Seyl-i sirişkim oldu revân hâk-i kûyına
Cân vâle oldu la'l-i lebiñ güft-gûyına

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Dil düşdi dâm-ı silsile-i müşg-i bûyına
Bir lahza kim şataşdı gözüm zülf-i rûyına

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

² Bu mısra vezne uymamaktadır.

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 'Akrab mâh mîze vaţanındır didim didi
Vehm eyle kim hâtır levh-i kırânındır senin

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Dün şubh demini lâle vü nesrîn şanup niķâb¹
Gül çehre senden aldı şabâ perde-i hicâb

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Gülzâra çıkdı seyr eyleyerek âfitâb
Şebnem nişâr itdi güneş lü'lü'-i hoş-âb

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Bunlar nedir ne 'izzetdendir didim didi
Ebsem-i fuzûlî eşk- revânındurur seniñ

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Göñül râhib gibi nefsine mâ'il olma gafletden
Señ it dîvâra naķşın fark desti şun'-ı kudretten

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Çün şevad düşmân mülâyim ihtiyât ez-keyf mey
Mekrhâ der perde bâşed âb zîr-i kâh râ²

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Geçmez bu belde içre metâ'-ı hindevî
Lâyık budur ki beste-i tavra bâ-emr bezm

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Ol mürğ cefâya biz derd-i 'aşkıız nitekim
Dâme düşürür kafesden âzâd olsaķ

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Unutduñ gûşe-i nâr-ı miñnetde bu mehcûrı
Düşer mi saña böyle bî-vefâlıklar gözüm nûrı

¹ Bu mısradaki yer alan "şabâh" kelimesi vezin gereği "şubh" olarak yazılmıştır.

² Şarap etkisi ile düşmanlara karşı tedbiri elden bırakma. Perde arkasındaki hileler aynı saman altındaki sular gibidir.

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Beni yâd itmez olduñ bir selâmıñla gözüm nûrı
Unutdun mı 'aceb ben 'âşık-ı şeydâyı mehcûrı

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ül

- 1 Her şüret ile dil nice bir dîl olsun
Var señ it ârâm-ı dil gayrı dîl olsun

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Yüz cefâ görsem ey şanem senden
Bu ne sözdür ki uşanmam senden
- 2 Tâli'imdir seni vefâsız iden
Ben anı şanmam kim şanem senden

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

- 1 Eyler mi dilimi tañtana-i câh-ı mülûk
Besdir baña bir post bir de çelük¹

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Ben bir kalender-i dervîşim ey Feyzî
Düşmez baña dâr-ı mesned verd-i kabûl

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Gördüñ güşâyış-i gül-i ümmîdi şolmadan
Sürh-i dil-i murâda irişdiñ yorulmadan

[42b]

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 İtdi eşer gönüldeki sûz u güzârımız
Şad şükr geçdi nağd-i sirişk-i niyâzımız

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Mużtarib-i dil olanıñ fikreti hazân olmaz
Âb-ı cenân olıcağ 'aksi nümâyân olmaz

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Bürüdet vaşf iden efsâne pây-mâldi kılma
'Adem şahrâsına bir mülebbes şahş kondurdi

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

- 2 Bu (...) bir hakîm turfe ma‘cûn-ı galaþ peydâ
Ocaþ baþında bir semmûr-ı fâhir kürki tutdurdu

Mef‘ûlü Mefâ‘ilü Mefâ‘ilü Fe‘ûlün

- 1 Hicrân ile firkat ne müşkil imiş âh
Bu derde meded kimseyi uğratmasın Allâh
- 1 Zülmün nûrı kûsûfuñ keşfi hicriñ vaşlı var
İnkıbâzıñ baştı ‘usrün püseri ‘ahdiñ vaşlı var¹

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Bu bâğ-ı dehre bilmem [ki] ne koyduñ ey ganî

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Dırâz itsün felek şimdengerü dâmân-ı maşşûdı
Ki ben tevhid olup kaþ‘ eyledim dest-i temennâyı

Fe‘ilâtün Mefâ‘ilün Fe‘ilün

- 1 Çün buhâr-ı ğidâ damağa gelür
Ol havâs-ı birün mâ‘il olur
- 2 Rûh-ı civânı ol zamân ne ider
Zâhir cismi kor derûna gider
- 3 Pes havâs-ı birün mu‘atþal olur
Hâlet-i nevmi cism anuñla bulur
- 4 Çün dimâğıñ havâs-ı kalbe iner
Kalb o dem enderûn-ı rûma döner
- 5 Kalbe ilhâm olur işâretler
Aşldan kalb olur beşâretler
- 6 Bî-vesâ’it olur ise nâfi‘adır²
‘Aynı vâkı‘ olur ki vâkı‘adır
- 8 Kalb eger vâsıta ile olsa habîr³
Gördiği düşdir olunur ta‘bîr
- 9 Pes gelür kalbe gördiği rü’yâ
Yâ işâret yâ beşâret aña

¹ Bu beyitin vezni bozuktur.

² Bu misra vezne uymamaktadır.

³ Bu misra vezne uymamaktadır.

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 'Arabî ismi evveli alınur
Ne ise ol hurûf ile bilünür
- 2 Elif ululuğa delâlet olur
Rif'at-i kadrine beşâret olur
- 3 Bâ ise cism ü câna râhatdır
Tâ ise ol huşûl-i hâcetdir
- 4 Şâ ise düşmân üzre nuşretdir
Cîm ise fırsat ü ganîmetdir
- 5 Hâ ise 'izzet vü sa'âdetdir
Hâ ise her murâda vuşlatdır
- 6 Dâl ise zahmet ü meşakkatdır
Zel ise mâl mülk ü devletdir
- 7 Râ dağı devlete delâlet ider
Zâ metîn i'tikâda kalbî ider
- 8 Sîn emîn olmağa 'alâmetdir
Şin ise fi'line nedâmetdir
- 9 Şâd kâm almağa beşâretdir
Dâd mâl bulmağa işâretdir
- 10 Tâ ise düşmânı helâk olacak
Zâ ise kalbi hüzn ile tolacak
- 11 'Ayn ise dilde bula teşvîşi
Ġayn ise zulm-i nefis olur işi
- 12 Fâ ise rütbesi olur 'âlî
Kâf ise bula devlet ü mâlî

[43a]

- 13 Kef ise gâ'ibi gelür harem
Lâm ise ol emîn olur hoş-dem
- 14 Mîm olur ise murâdını alacak¹
Nûn ise hâtırı melûl olacak
- 15 Vâv ise işleri olur âsân
Hâ ise hüzn ile olur giryân

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

- 16 Yâ ise tâ‘ate muvaffık olur
Hep bu ta‘bîrler muhakkak olur

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Mihr-i müşerref fûrûz-ı evc-i kemâl¹
Nûr-bağş-ı me‘âric-i ikbâl
- 2 Mekremet-i perver-i şermendim
Nûr-ı çeşm-i ‘azîz ferzendim
- 3 Piş-gâh-ı sa‘âdet-i endûde
Kılınup çehre-i şenâ fersude
- 4 Olıcağ hâme hezâr nümâ
Âşiyân-gîr-i şâh-sâr-ı du‘â
- 5 Bu siyâk üzre keşf-i hâl eyler
Baş kalmayınca mağâl eyler
- 6 Ki peyâm âver-i vefâ-dârı
Bâ‘iş-i def‘a-i kalem-kârı
- 7 Zinde dil zinde-i Şeyh Haydardır
Haydar âh ‘aceb kalenderdir²
- 8 Defter-i kâ’inâtdan âgâh
Vâkıfû's-sır-ı ‘ârif billâh
- 9 Burûc-ı ictimâ‘-ı ‘ilm ü ‘amel
Müreккеz inkıtâ‘-ı tûl-i emel
- 10 Şekl-i u‘cûbe der-minhâc-ı hafif
Nağş-ı atrûkadır terakkî lafif
- 11 Vaşfi hânûs resmi bîgâne
‘Aklı vâfir pervâne ki dîvâne
- 12 Sâye südde-i sa‘âdetden
Hârmen-i pür-nevâl-i devletden
- 13 Mihr-veş dâne-keşlik umar
Kendi haddince ol da ekmek umar
- 14 Vakt-i farzda şâd-kâm eyle
Al du‘âsını iğtinâm eyle

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

² Bu mısra vezne uymamaktadır.

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 N'ola mektûb-ı şerîfîñ ile benim gitse ğamım¹
Hatt-ı hûbuñ nazarı cânı feraḥ-nâk eyler
- 1 Gedâlar pâdişâh meşreb gerek
Şâha gedâ meşreb gerek²

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Pây-mâl-i zülf 'ârız ey müslümân ân büt-i eşher şod
Behend âteş-perest derd-i Firengistân kâfir şod³
- 2 Nihâli bûd ez-tecellî tecellî kad-i dil-cûyeş
Be-çeşm-i sâr çeşm-i mün'akis şod ser-enver şod⁴
- 3 Nev-gül-gûn-ı câme pûşîd kemer-bendî hırâmendî
Çü tâvus-ı cinân şod mâh-i nev şod lebiñ aḥmer şod⁵
- 4 Şerer-i bûd ehem cüst ez-ḥâkister-i ḥâkim
Çü aḥker şod cehennem şod fûrûzân şod ferzend şod⁶
- 5 Be-ğamze biñ işâret kerd ebrûyeş çü katl-i men
Senân şod tîr şod kavş-i kazâ şod tîg-ı ḥançer şod⁷
- 6 Bebâd ân la'l-i leb ü ruḥ dendân ü red-i eşkem
Ḥayât-ı bâde şod şebnem-i be-gül şod der-ḥâr şod⁸
- 7 Nigâh-ı ḥasretim ez-firḳat-i la'l-i to der kadem
Reng-i nây kim şod nâr-sâzım bezm-i maḥşer şod⁹
- 8 Be dâğım âteş-efrûz be-çeşm-i ḥûn hem-cûy şod
Şehd-âb sâğar şod şeb-çerâğ baḥr-ı aḥmer şod¹⁰

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

² Bu beyitîn vezni bozuktur.

³ Ey müslüman, saçın ve yüzün ezilirse; o meşhur put oldu. Müslüman olmayanların ülkesindeki ateşe tapanlara dert verdi, onlar kâfir oldu.

⁴ Gönül alan boyunun tecellisinden dolayı bir fidandı. Onun nurları gözlerimizin tarlasına aksetti.

⁵ Taze çiçekli bir elbise giydi, akıldan bir kemer bağladı. Cennetteki tavus gibi oldu, yeni ay oldu, kırmızı dudaklı oldu.

⁶ Benim toprağımın külünden önem kazanan ateş kıvılcımıydı. O zaman kıvılcım oldu, cehennem oldu, evladı yandı.

⁷ Gamze ile kaş oynatarak bin türlü işaret yaptı ve beni katletti. Parlaklık oldu, ok oldu, yay oldu, kılıç oldu.

⁸ Dudağımın ve yanağımın kırmızısı, dişimin ve gözyaşımın izinden dolayı; yaşam içkisi, güldeki çiy tanesi ve diken oldu.

⁹ Hasret dolu bakışım, senin dudağımın ayrılığından dolayı; boyumda çalgı aletleri olarak beni maḥşer meclisine dönüştürdü.

Bu mısra vezne uymamaktadır.

¹⁰ Yaram parlak bir ateş, gözümün kanı ırmak oldu. Kadeh, bal şerbeti oldu; gece parlayan yakut, kızıl deniz oldu.

- 9 Sır-güftü gâzel-gûyî to râ güftüm gehî cûy
Fular (?) şod be-gûş-i yâr mengûş-i mücevher şod¹
- 10 Be dor-i zülf-i hâl ü hatt-ı ruhsâre be-keşîdem âh
Sehâbî şod hâle şod mâh-ı münevver şod²
- 11 Sevîrây-i (?) dil-i ‘ayni ki hatmî bûd bî-hâsıl
Sependi şod der-âteş ber havâ şod nûr-ı ahter şod³

[43b]

Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 ‘İbâdu’llâh ricâlu’llâh
Feyâ aqtâb veyâ evtâd⁴
- 2 A‘yunu nâ bi-‘avni’llâh
Veyâ ebdâl veyâ esyâd⁵
- 3 Vü künü ‘avnena’llâh
Ecîbünâ yaze’l-imdâd⁶
- 4 ‘Asiya tahziru be-fazlu’llâh⁷
Vü fînâ işfe‘eüllâh⁸
- 5 İlâ men gayriküm ezheb
Te‘âlû enzurü bi’llâh⁹
- 6 Vü mâlî ‘anküm mezheb
Te‘âlû vü enşuru bi’llâh¹⁰
- 7 Vü minküm yahşulü'l-maţlab
Be-ħakķa’llâh be-câhi’llâh¹¹

Bu mısra vezne uymamaktadır.

¹ Sır söyledin, gazel söylersin; ben de sana ara sıra arama yap derim. Ey sevgili, bunlar kulağına küpe oldu, mücevher oldu.

Bu beyit vezne uymamaktadır.

² Saçının durumu ve yanağındaki ayva tüyleri için öyle bir ah çektim ki; bulut oldu, ayın etrafındaki halka oldu, parlak bir ay oldu.

Bu beyit vezne uymamaktadır.

³ Ey gönül gözü ki boş yere bekledin. Üzerlik oldu, ateş havaya uçtu, kırmızı ışık oldu.

⁴ Allah'ın kulları, Allah'ın adamları, ey ilim ve tarikat sahipleri

⁵ Ey insanları iyiye dönüştürenler, Allah'ın kudretiyle bize yardım edin.

⁶ Ey yardım ehli bize karşılık yardım sizdendir, Allah için bize yardım edin.

⁷ Bu mısra vezne uymamaktadır.

⁸ Sizin yanınızda bulunmamız Rabbimizin lutfuyudur. Allah katından bize şefaati olun.

⁹ Sizden başka kime gideyim? Allah rızası için gelin ve bizi görün.

¹⁰ Sizden başka gidecek yerim yok. Allah rızası için yardım edin.

Bu beyit vezne uymamaktadır.

¹¹ Bize karşılık yardım sizdendir. Allah katında sizin değeriniz vardır.

- 8 Vü entüm hayru ehlu'llâh
Bi-ḥubbu'llâh bi-‘avni'llâh¹
- 9 Ecîbü yâ kirâmi'l-ḳavl
Te‘abbednâ kirâme'l-ḥayy²
- 10 Vü ḥalle ‘ankümü zî'n-nevm
Vü zâti nâri ehle'l-ḡayy³
- 11 Vü cub venşuru ve ne'l-yevm
Vü entüm bâbü rabbü'l-ḥayy⁴
- 12 Vü künü ‘avnünâllâh
Vü mâlî ḡayra bâbi'llâh⁵
- 13 Feyâ rabbi bisâdâti
Feyâ Rabbehû yâ Rabbi⁶
- 14 Muḥaḳḳaḳ lî murâdâti
Veyâ ‘avşâhü yâ ḥayyi⁷
- 15 ‘Asa ta’tî beşârâtî
Ezil yâ seydi kürebi⁸
- 16 Vü bi-şafv evfinâ bi'llâh
Vü el-ḥıknî bi-ehli'llâh⁹
- 17 Feyâ Tâhâ veyâ Yâsîn
Semi‘nâ minke yâ maḥbûb¹⁰
- 18 Veyâ Hâmîm veyâ Yâsîn
Vü câ’es-se’el ve'l-maṭlûb¹¹
- 19 Ene ‘abd ene miskîn
Vü ismke indenâ mektûb¹²
- 20 Vü mâlî ḡayra zikri'llâh
Vü vaşfüke ennehû ehlu'llâh¹³

¹ Allah size yardım ettiği için, Allah'ın ilim ve mertebesini yükselttiği hayırlı kimselersiniz.

² En güzel sözle karşılık verin. İbadetimiz hayy olan Allah'ın ikramıdır.

³ Uyku ve tembelliği terket. Yoldan çıkan cehennem ehlini de bırak.

⁴ Bize bugün yardım edin. Siz Hayy olan Allah'a ulaştıran yolsunuz.

⁵ Allah için bize yardım edin. Benim için Allah'ın kapısından başka gidecek yer yok.

⁶ Ey Rabbim, senin katında derecesi yüksek olanlar hürmetine.

⁷ Ey diri olan Allah'ım, bana yardım et ve muradımı gerçekleştir.

⁸ Belki beni mutlu eden müjde gelir. Şeyhim, kederimi gider.

⁹ Ey kalbi temiz olan kişi, Allah için bize ver. Bizi ilim ve mertebesi yüksek olan kimseler arasına kat.

¹⁰ Ey sevgili, senden işittiğimiz Yâsîn ve Tâhâ sûreleri hürmetine

¹¹ Hâmîm ve Yâsîn sureleri hürmetine istekler geldi.

¹² Ben miskin bir kulum. Bizim adımız senin katında yazılı.

¹³ Allah'ı zikretmekten başka yolum yok. İnsanlar tarafından senin Allah dostu olduğun nitelendirilir.

- 21 Se'elnâküm se'elnâküm
Bi-Kûr'ani vü Cibrîl¹
- 22 Vü lil-ebvâbi ci'neküm
Vü Tevrâti vü İncîl²
- 23 Vü fî emri kaşadnâküm
Vü mâfi âyi't-tenzîl³
- 24 Tanşur 'azmeküm bi'llâh
A'yününâ li ecli'llâh⁴
- 25 Bi-esmâ'in vü evşâfin
Beseta seygidü'l-kevneyn⁵
- 26 Vü zâti zâti evşâfin
Vü seygid veled'eş-şârebeyn⁶
- 27 Vü ebrâri vü eşrâfi
Vü entüm nûr 'aynu'l-'ayneyn⁷
- 28 Vü aḥbâri resûlu'llâh
Ente maḫşadı Allâhi⁸
- 29 Bi-Rabbe kad tevl'e'yüküm
Felev seyfeküm bi'n-nevmi⁹
- 30 Vü a'taküm vü evliyeküm
Vehebbü venşurunâ el-yevmi¹⁰
- 31 Vefî el-ekvân ve'l-eküm
Fî nâ ye'şur biküm nevmi¹¹
- 32 Aḡişuna be-câhi'llâh
'An ed-dücü leküm bi'llâh¹²

Bu mısra vezne uymamaktadır.

¹ Sizi istedik, Kur'an ve Cebrail hürmetine istedik.

² Kapınızdan girmek için size geldik. Tevrat ve İncil hürmetine istedik.

³ İndirilen Kur'an ayetleri hürmetine bir ihtiyaç için size geldik.

⁴ Bize Allah için yardım edeceğinizden geldik. Bize, Allah için manevi yardımda bulunun.

⁵ Yer ve göğün efendisi, isim ve sıfatları hürmetine.

⁶ Övülen yüce sıfatları ve zatı hürmetine, Hz. Hasan ve Hüseyin'in efendisi hürmetine.

Bu mısra vezne uymamaktadır.

⁷ Günahsız ve şerefli hürmetine, siz ikiniz (Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin) göz nurusunuz.

⁸ Resulünün getirdiği haberler hürmetine maksadım sensin Allahım.

⁹ Beyite anlam verilememiştir.

¹⁰ Beyite anlam verilememiştir.

Bu beyit vezne uymamaktadır.

¹¹ Bütün kâinat ve yüksek yerler (...).

¹² Allah için sizden yardım istiyoruz (...).

- 33 Fehüve yâ üli'l-bâb
Fe Zeyne'l-‘âbidîn vâkıf¹
- 34 Te‘âlû vaftehûle'l-bâb
‘Alâ ebvebiküm ‘âkif²
- 35 Vü entüm cümletü'l-aḥbâb
Vü min taḫşirihi ḥâ’if³
- 36 Vü entüm ḥayru ehlu’llâh
Vü lâ yeşküve ḡayru’llâh⁴
- 37 Vü entüm bâbü yâ hüve
Bismi’llâh fetahâ el-bâb⁵
- 38 Feyâ hû şife‘lü bihlü
Vü şalleytü ma‘a'l-aḥbâb⁶
- 39 Vü ehli'l-ḡayy ḳadebbâhü
Vü dâret beynene'l-ekvâb⁷
- 40 Şarâbnâhâ bismi’llâh
Vü cednâ külle ehli’llâh⁸
- 41 Vü nadâni münâdi'l-ḥayy
Vü mâ künnâ bezzil-eşbâḥ⁹
- 42 Ecebnâküm vü zâle'l-ḡayy
Ecebnâ tefriḥü'l-ervâḥ¹⁰
- 43 Vü câ’et fi ḥimâküm ḥayy
Min-el-fettâḥ lil fettâḥ¹¹
- 44 Bi-hazâ câ’e sırru’llâh
Velev elife şâhu’llâh¹²
- 45 Feyâ erkâne beyti’llâh
Vü Zeyne'l-‘Âbidîn mülfa¹³

¹ Ey akıl sahipleri, Zeynel Âbidîn duruyor.

² Gelin kapıyı açın, kapınızda bekliyor.

Bu beyit vezne uymamaktadır.

³ Siz sevgililerin topluluğusunuz. Ben suçlarımdan korkuyorum.

⁴ Siz, Allah'ın hayırlılarısınız. Allah'a şikâyet ediyorum.

⁵ Ey Allah'ım, senin kapından başka kapımız yok. Allah'ın adıyla kapıyı açtık.

⁶ Ey Allah'ım şefaati senden istiyorum. Sevdiklerimle dua ettim.

⁷ (...) Su kabı aramızda dolaştı.

⁸ Allah'ın adıyla içtik. Hepsini Allah'ın yolundan giden bulduk.

⁹ Beni diri olan Allah çağırdı. Gördüğünüz hayal değil.

¹⁰ Karşılık verdik ve yoldan çıkmayı yok ettik. Bize karşılık ver ve ferahlayalım.

¹¹ Sizin kalenize hayat geldi (...).

¹² Onunla Allah'ın sırrı geldi. Bin tane Allah'ın has kulu.

¹³ Ey Allah'ın evindeki ileri gelenler Zeynel Âbidîn Allah'ın kapısında.

46 Veyâ hayrâne hecri'llâh
'Alâ ebvâbiküm haqqâ¹

47 Biküm tıynâ vü haqqu'llâh
Fe hâşâ bi'ade yeşfâ²

48 Vü hazâ şâne ehlu'llâh
Eyâ sâdâti şeyhu'llâh³

[44a]

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1 Dil bend idüp cemâl-i ruḥ-ı âteşine
Yağdı kumaş-ı naḥd-i dili bir yeniçeri

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1 Cebr idüp urdı tîz nigâhı ço sengeri
Kullandı kulluğında beni bir yeniçeri

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1 Bir tîr ursa tâze levnden bir perî
Arturdı eski ğamla yeni ğamı bir yeñiçeri⁴

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1 Kâdemi Cem oldı eskidi sînemde ğamları⁵
Pîr itdi tâzeligde beni bir yeniçeri

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1 Penyâl (?) ğamze sîne nişân sînemiñ perî
Ta'lîm-ḥâne itdi dili bir yeniçeri

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1 Ehemmi 'ilmdir ortada hem ğuşşâ-i leşkeri
Ser-ḥad-i 'aşqa kal'a-i dilde bir yeñiçeri⁶

¹ Beyite anlam verilememiştir.

² (...) Senin dışındaki şefaât edemez.

³ Bu, Allah'ın has kullarının işi, Allah'ın has kullarının efendisi.

⁴ Bu mısra vezne uymamaktadır.

⁵ Bu mısra vezne uymamaktadır.

⁶ Bu beyit vezne uymamaktadır.

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 'Uşşâk defterine muqaddem başa yazup
Meydân okudu şoñra bize bir yeniçeri

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Üftâdesine rehber olur şanma bir perî
Yolumdan şaşırđı âh beni bir yeñiçeri

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Bilürdi haţţ-ı ğaddârı bahâr yaklaştı
Berâber olmağla leyl ü nehâr yaklaştı

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün

- 1 Gice yârânla ki hañçeriñ ider koynına ebr-veş
Biraz söyleştik o mehiñ orasından burasından

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün

- 1 Gideyim sevdâ-yı zülfünle sevâd-ı Şâma dek
Ağlayayım fikr-i haţţıñla bir qarâr aḡşâma dek

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Sebeb-i naşbı degül şimdi dilâ bî-kes-i zât
Olamaz manşûbı sittede olur ise bi'z-zât

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün

- 1 'Âlem-i ma'nâda ser-mollâya bir gice¹
Âyin-i cem' içre didim eyâ bu kimiñ tavrıdır

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 'Azm-i Mûsâ Efendi tavr-ı lâhûta anuñ
Cây-nişîni kim ola bu şübhemîñ tâğûdîdir

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Didi bu muşarra'la hâl it şübheni târîhîdir²
Geçdi Mûsâ devri bu devrân Muḡammed devridir

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

² Bu mısra vezne uymamaktadır.

- 1 Vâlîde Sultân-ı ‘âlî-şân-ı himmet-meşrebiñ
‘Ayn-ı cûdından gül-i leb-teşne şîr ü şekker iç
- 2 Devr-i İskenderde olsa Hızır virürdi gösterüp
İşte mâ’ ‘aynü'l-ḥayâtı bulduñsa İskender iç
- 3 Tıfl-ı müdrîk lülesiñ virmezdi sedâ-yı dâyeye
Diseler ister şu iç isterse şîr-i mâder iç
- 4 Sû-be-sû gûyâ lisân-ı çeşm ile lüleler
Çağlayup şîrîn-fürûşân gibi dürle ‘anber iç
- 5 Şâhibü'l-ḥayrîñ du‘âsı şu gibi ezberlerde
İşte şu işte sebîl ister vuzû it ister iç
- 6 Vehbîyâ târîḥiñ işrâb it ‘atâsîñ e’imme
Gül sebîl Vâlîde Sultândan âb-ı kevser iç

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Açar iseñ gül-i bahârı derd-mende aç kim
Ne leb-i dilber ne taleb oldı ne ḥelvâ-yı rakîb

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 Yüzüñ gör eyleme müjgân ḥaṭṭ u ḥâlden nâle
Ki olmaz ḥârsız gül dûdsuz ‘ûd dâğsız lâle

[44b]

Henidi'l-Kaşîdetü'l-Mübârekü Eş-Şeyḥ Seyyid Aḥmedü'r-Rufâ’¹

Bismi'llâhi'r-raḥmani'r-raḥîm²

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün

- 1 ‘Ale'l-ḳubbeti'l-ḥaḍra naşaybet ḥayyâm
Vü küllü mülükü'llâh min-taḥte aḳlâm³
- 2 Ene sirtü beyne'l-‘illîn müşâheden
Vezâdet fi rub‘i'l-ḥirâb ḥıyyâm⁴
- 3 ‘Alâ derkihi min-ḳadîm velem yezel
‘Alâ tâbi‘i müdünü'l-ebhâmi⁵

¹ Bu kasîde-i mübareke Şeyḥ Ahmed Rufâ’î’ye aittir.

² Rahman ve rahîm olan Allah’ın adı ile.

³ Yeşil kubbeye çadırımı diktim. Allah’ın bütün mülkü kalemlerimin altında.

⁴ Ben yüksek mertebelerde görünerek yürüdüm. Çadırımın ve göğsümün genişliği arttı.

⁵ O eskiden beri biliniyor ve bilinmeye devam ediyor. Sanki bedendeki baş gibi her şehir bana bağlı.

- 4 Ene aḥküm bi-vâdi'd-Ḍabn fi külli sâ'atin¹
Vü echertü fî-dâri'l-'İraқа maḳâm²
- 5 Ene'l-esedü ve'l-ḥayâtü itâ'at umurnâ³
Vesâ'ir vuḥuş el-berri ve'l-en'âmi⁴
- 6 Ene aḥkümü 'ale'l-aḳtâb küllühüm bi-cem'ihim⁵
Vü mâ el-ḳuṭbü'l-ḥâdimi vü gulâmi⁶
- 7 Küllü ḳuṭbu tâ'ifü bi'l-beyti seb'a
Şevḳi vü vecdi zâ'idü vü ğarâmi⁷
- 8 Raḳaytü seb'a semâvât muṭahhara
Leḳabtü Üveysî câlisi aḳdâmi⁸
- 9 Hectü 'alâ a'le'l-bisât bi-himmetin
Fe'altü lehü hazâ maḳâm u rif'at⁹
- 10 Ve ene'l-beytü tâ'ifü'l-ḥıyyâmi¹⁰
Fe ḳâle ente şeyḫi ḳudven ü imâm¹¹
- 11 Aḫiz 'ale'l-'ahdi ḳıdâm ḥâlîḳi
Ene şeyḫü'l-eşbâḫi ene şâḫibü'l-ḳademi¹²
- 12 Ve'l-âne sâ'ir taḫte zılli 'alâm
Ene müdüdi fi'l-kevne keyli'l-ğamâm¹³
- 13 Ene'l-ḥumrati'l-şahbâ ene'd-din (?) ene'l-ḳademi
Ene'l-baḫri'd-dâcî ene ḥâmi'l-ḥamiyi¹⁴
- 14 'Alâ cemî'i'l-'âşîḳîne duḫam
Ene 'âlemü'l-'ulemâ vü baḫri tâm¹⁵

Bu mısra vezne uymamaktadır.

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

² Her saat Dabn Vadisi'ne hükmettim. Makamımı ve evimi açk ettim, gizlemedim.

³ Bu mısra vezne uymamaktadır.

⁴ Ben aslanım bütün yılanlar ve diğer kara hayvanları bize itaat etti.

⁵ Bu mısra vezne uymamaktadır.

⁶ Ben kutuplara hükmediyorum. Kutup nedir? Onların hepsi benim hizmetçim ve kölem.

⁷ Her kutup Kâbe'yi yedi defa tavaf ediyor. Şevkim ve tutkum devamlı artıyor.

⁸ Temiz yedi göğe yükseldim. Üveysî ayakları üzerinde otururken (onunla) karşılaştım.

⁹ Ben ilim ve tasavvuf postunun en yükseğine kuvvetle hücum ettim. Bunu makamım ve yücelmem yaptım.

¹⁰ Bu mısra vezne uymamaktadır.

¹¹ Ben ilim ve irşad eviyim. İnsanlar çadırımı tavaf ediyor. Sen benim şeyhim, önderim ve imamımsın dedi.

¹² Ben kulluk sözümü Rabbimden aldım. Ben şeyhlerin şeyhi, tarikatta bir çığırım.

Bu mısra vezne uymamaktadır.

¹³ Diğer tarikatler benim bayrağım altında. Ben onun kâinatında bulutlar gibi hareket ediyorum.

¹⁴ (...). Ben dalgaları çok olan denizim ve korunakların korunağiyim.

Bu beyit vezne uymamaktadır.

¹⁵ Bütün âşıklar benim kapımda yığılıyor, izdiham oluyor. Ben âlimlerin âlimi ve okyanusum.

- 15 Ene'l-kürsi ene'l-‘arşü ene'l-levhü ene'l-ķalemu
Melektü bilâdi'llâhi ŧarķen ü maĝriben¹
- 16 Mâ nesehet en-nüsâh ba‘ze kelâm
Ķabzatü biyedi tahte min ibhâm²
- 17 Vü ene Aĥmed el-Merfû‘ min aŧli Hâŧim
Vü cediti el-Muŧafâ el-meb‘ûŧ bi's-selâm³
- 18 ‘Aleyhi’s-ŧalâtu'llâh sümme selâmeĥ
Mâ ĝarya (?) el-ķamer ü nâhe'l-ĥamâm⁴

[45a]

Henidi'l-Ķaŧidetü'l-Mübârekü lil-Merĥûm ŧalâĥa'd-dîni'l-Kûrânî el-Ĥalebi⁵

Bismi'llâhi'r-raĥmani'r-raĥîm⁶

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Yâ seyyidü'l-evliyâ yâ râsihü'l-ķademi
Yâ mürŧidü'l-ķavmi ente ķuṭbi min ķidemi⁷
- 2 Yâ men serâ sırrah fi'l-kevni menhiĥebâ
Ke enne sürüyân en-necmi fi'z-zulemi⁸
- 3 Yâ ķulü ene bâzi işĥâb ü kezâ
Fî 'itķ külli veliyyi vâzi‘e'l-ķademi⁹
- 4 Yâ men ‘izzü'l-ķeŧfi min eznü sere’rihi
Neyâ bülbülü'l-nuṭķ ve'l-efrâĥi ve'l-ĥikemi¹⁰
- 5 Yâ men yere'l-‘arŧa ĥaķķan ĥîne celestehu
Vü yemlâ eŧ-ŧadru ‘ilme'l-levhü ve'l-ķalemi¹¹
- 6 Lâ-ĥaṭa mürriķe fi sır u fi ‘aleni
Fe'n-naķŧu emmâretü bi's-sû’i ve'l-lememi¹²

¹ Ben kürsüyüm, arŧım, levhi mahfuzum. Allah'ın doĝu ve batıdaki memleketlerine sahip oldum.
Bu beyit vezne uymamaktadır.

² Bazı yazarlar sözlerimi yazdı. Kâtiplerin yazdıkları çok az, onlar benim elimden çıkan ŧeyler.

³ Ben Hâŧim soyundan gelen Ahmet Merfuyum. Dedem, barıŧ için gönderilmiş Mustafa'dır.
Bu beyit vezne uymamaktadır.

⁴ Ona esenlik ve dua olsun. (...)

⁵ Bu mübarek kasîde rahmetli Halep'li Salahaddin Kûrânî'ye aittir.

⁶ Rahman ve raĥîm olan Allah'ın adı ile.

⁷ Ey evliyaların efendisi ve ayakları derinde olan, ey topluma yol gösteren, sen ezelden beri kutupsun.

⁸ Allah ile kul arasındaki kâinattaki sırrı kendisine metod edinen, sanki karanlıkta yol gösteren yıldız ĝibisin.

⁹ O, keskin zekâsı ve anlayıŧıyla atmaca gibi. Senden sonra gelen salihler senin keŧfin altında kölen gibi.

¹⁰ Ey en basit sırları keŧfeden, bülbüle haber ver; sevinç ve hikmetten bahsetsin.

¹¹ Ey arŧı kendisine salat ve dua (keŧf ve keramet) mekânı kılan, senin ilmin levhi mahfuzu ve kalemi doldurur.

¹² İnsanlara yazdıĝın gizli ve aŧikâr olan ŧeyler hata etmez. Nefis, kötülüĝü emreden ve kınayandır.

- 7 Velâ tekilü ilâ nefsi velev nekâ
Fe innü tekil ile'n-nel beydin minhü ‘amemi¹
- 8 Vü kün li fi't-ṭarîḳ el-ḳadiri ‘asu
Beşürreti ḳabesse min nûrike el-‘amemi²
- 9 Yâ nâşirü'l-ḳavmi lâ-tezkûr ledde sivâ
Menâḳıbu'ş-şeyḫe ‘Abdü'l-Ḳâdir el-fehmi³
- 10 Fe inne fihâ li-ehli'z-zikri menfe‘atin
Tecellîyü'l-ḳulûb vü teşfihâ mine's-seḳami⁴
- 11 Vü mâ sere zikrühâ bi-izni müstemi‘ü
İllâ vü daḳḳa yidem‘in ḳaza kâ'd-diyemi⁵
- 12 Fihâ el-kerâmâti ve'l-esrâri zâhîret
Ṭûbu el-muḳtebesi minhâ vü muḡtenemi⁶
- 13 Yâ Rabbi bi-eş-şeyḫ ‘Abdü'l-Ḳâdir arza ‘aley
‘Abdüke'l-fuḳarâ ve'l-luṭfi yeddil hemmeme⁷
- 14 Vaşfi ‘abdeke min râ’in elemme bihi
Fe inne ḫâne (?) min ḫüzne vü min elemi⁸
- 15 Vü şallü ezkü şalâten minke dâ’imeten
‘Ale'n-nebiyye vü üle'l-beyti küllehümi⁹
- 16 Mâlâḫa vesâre er-rükübü fî seheri
Vü bâni bâni'l-ḫayy ve'l-bâni ve'l-‘ilmi¹⁰

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Baḳma yâ Rab sevâd-ı defterime
Anı yaḳ âteşe benim yerime

¹ Nefsim istemese de beni nefsimle bırakma. Ben, eşyaları gerçek manasıyla göremem.

² Kadirî yolunda olursan eğer, kuşatan nurunun dokunması beni sevindirir.

³ Ey ilmiyle insanları dirilten, onun ilminden ve faziletinden başka benim yanımda konuşma. Anlayış sahibi Şeyh Abdülkâdir'in menkıbeleri.

⁴ Onun ilmi ve fazileti, zikir ehline fayda verir. Onun yolu kalpleri temizler, hastalıklara şifadır.

⁵ İşiten kulağa Abdülkâdir Geylânî'nin zikri ulaşmıştır. (Şeyh Abdülkâdir Geylânî'nin anılması sebebiyle) devamlı yağın yağmur gibi kalp yumuşar.

⁶ Onda açık keramet ve sırlar var. Ne mutlu ondan faydalanan.

⁷ Ya Rabbi, Şeyh Abdülkâdir benden razı olsun. Fakir kullarına lutfet ve hüznünü gider.

⁸ Kulunu, kalbini kuşatan hastalıklardan koru. Onu yoran hüznü ve elemi gider.

⁹ Sen, peygambere ve ashabına daima en güzel salata getir.

¹⁰ Seherde binek üstünde olan ortaya çıktı. Onu, ilimle korunaklı kıldı.

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Ayırma goncesini felek-i nihâlınden
Toyurma yüregini 'andelîb-i nâlânîñ

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Kime kıldımsa ri'âyet cümlesi oldu hebâ¹
Şimdi bildim yok imiş nev'-i beşerde hiç vefâ

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Tendir ten diyü meclisde sürûr itseñ [de] señ
Başlar ey rûh-ı revân ditremege durur ten

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Kıru va'd ile bulup neşv [ü] nemâya dönmişdir
Geşt-zâr-ı emelim mezra'a-ı kümûna

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Riyâz-ı hâtır olur mı zilâl şâf nişânda
Naşîbim itdi felek va'd-i kâzib-i keвне

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

- 1 Gâh zevk eyleyelim sizde vü bizde²
Ammâ ki hilâf itmeyesiz va'deye sizde
- 2 Şöyle başalım ayağımız rûy-ı zemîne
Düşmân nazar itdikde bulmaya izde

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Beni bezm-i edebde böyle küstâh eyledi lutfuñ
Nebî ferem degül haddim kelâm-ı hûd fûrûşâna
- 2 Cenâb-ı tab'ına 'arz-ı hünersiñ şâh-ı 'irfânîñ
Gedâ izhâr-ı haşmet gibidir sultân-ı zî-şâna

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Yâ katre itmekdir gevher-fürûş tab'-ı deryâya
Yâz-deh itmekdir per-tev nişârı mihr-i rahşâna³

[45b]

¹ Bu mısranın başında yer alan "her" kelimesi vezin gereği yazılmamıştır.

² Bu mısra vezne uymamaktadır.

³ Bu beyit vezne uymamaktadır.

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Tondum görünce 'âlem-i âb içre şeyhi dîn
Bitdi o erba'inleri oldı zühd-i dârûn

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Olmuşım baht-ı siyâh ile kâmil cânân gibi
Gâh perîşân havâ gâh târ-mâr rüzgâr

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

- 1 Bî-lezzet itdi telhi-i devrân-ı 'îşimiz
Yâr ile hayfâ olamadık yağlu ballu biz

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Bâ'îş-i hânde olur setre çalışmak 'aşkı
Vaz'-ı kufl gibi türbe-i Sa'de'd-dîne

Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün

- 1 Bir lahzada biñ dürlü şûret olmada peydâ
Ta'bîr idemem hâlîmi aldı beni hayret

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Şalmadan 'ârızına mûy sâye
Len-terânî dir idi Mûsâya

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Sâde levhân neş'e-yâb-ı ehl-i demler pür-Hayber
'Âkılân-ı şerm-sâr hayretdir bu dârû niâsır

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Dü-çeşm girye tâ kim ebrûvânım ile benim gûyâ
Kemerler ile esâsı vaz' olunmuş havzumdir¹

Kütüb-i şûfiyyeye tettebbu' iden zevâta hafî degüldir ki merâtib-i ma'neviyye merâtib-i zâhiriyyesiniñ 'aynıdır. Merâtib-i ma'neviyyeniñ en büyük râddesi muqaddem Muhammedî ve anuñ mâ-dûnı muqaddem Şiddîkî vesâ'ir ta'dâd olunabilür. Maqâmât olarak rütbe-i kuṭbiyyet ise muqaddem Şiddîkî ve gavṣiniñ mâ-dûnında bir me'mûriyyet-i maḥşûsa-i ma'neviyye olup ba'zı evliyâ'u'llâh ta'yîn buyurulmuşdır. Şöyle ki teşbîh müşbîhâtı 'ayn olmak lâzım gelmeyeceğinden zâhiren bu vechle temsîl kılınabilür. Meşelâ kaṭ'-ı merâtib-i

¹ Bu mısra vezne uymamaktadır.

dünyeviyye sırasıyla olmayup def'aten intihâ-yı rütbe-i beşeriyye olan vezâret efrâz kılındığı gibi ba'zı e'izze-i kirâmîni def'aten gavşine ve muqaddem Şiddîkîye nâ'il buyuruldukları istib'ad olunamaz ve tabakât şâhibi Şernûbîni arâzi-i Rûmda beñ ez-kuṭb yazması sâ'ir aşhâb-ı vilâyetden olarak Rûmda bulunanlara teḳayyuz olmaz. Zîrâ Şernûbî erbâb-ı keşf ü kirâmâtı yazmayup faḳat me'mûriyyet-i kuṭbiyyet ile be-kâm olan zevâtı ta'dâd eylediğinden şâhib-maḳâlâtıñ bütün bütün kuṭbiyyeti iḳlîm-i âḫere virmiş dimiş. Nezd-i mudḳîkânda ḳarîn ḳabûl olamaz. Ḳaldı ki Ḥazret-i Şernûbîye ve tabakâtına vâḳı' olan i'tirâz nâ-be-câdır. Ḥazret-i Şernûbî meşâhîr-i evliyâdan ve bunca kütüb-i şûfiyyede kirâmâtı münderic zevâtdan olduğu âzâde-i ḳayd-ı suṭûr [46a] ve merdân-ı Ḥudânîni mi'râc-ı ma'neviyyesi olan müsbet ve meşhûr olmasıyla Şernûbîni levḫde gördüm de yazdım dimesi niçün istib'ad olunur ve te'lîf-kerdesi olan tabakât daḫı bunca erbâb-ı keşf ü kirâmât yerine geçmiş ve mütâla'ası sebḳat itmiş olduğu bedîhîdir. Bu âna ḳadar hiçbir taraftan i'tirâz olunmadığı ḫâlde şâhib-maḳâlâtıñ şöylece hezeyân dimesinden büyük hezeyân olur mı? Gelelim şüvere merdân-ı Ḥudânîni cümlesi kuṭb olmak lâzım gelmez. Kimisi terfî'-i merâtib ile def'aten kuṭba tefevvuk itmiş ve kimisi müddet-i ḳalîle kuṭbiyyet eylemiş ez-cümle ḫ'âce beg şâh bir hırsız iken Şeyḫ Bahâü'd-dîn Naḳş-bendî Ḥazretleriniñ ber-teveccüh-i âliyyesine mazhariyyet ile bir sâ'atde muqaddem irşâda vuşûli *Nefehât* nâm kitâb-ı mu'teberede muşarraḫ ve Ḥazret-i Muḫyi'd-dîn 'Arabîniñ dört sâ'at muqaddem kuṭbiyyetde bulunup ba'dehû tecâvüzi ve Ḥazret-i Mevlânâ-yı Rûmîniñ ve Şeyḫ Ma'rûfû'l-Kerḫî ve Seyyid Aḫmedü'l-Bedevî ve 'Abdu'l-Ḳâdir Geylânî ḫazretleriniñ her biri birer müddet-i ḳalîle kuṭbiyyet eylemiş oldukları ma'lûm-ı sigâr ü kibârdır ve Ḥazret-i Nûre'd-dîn Cerrâhîniñ kuṭbiyyeti meşhûr ve Şernûbî gibi bir şâhid-i ḳavîyyü'l-iḳtidârı ḡayr-ı mestûr iken ḡyâ taḫḳîḳ-kerd mededdir diyerek îrâd eylediği sözler ḫaḳḳu'l-inşâf teveccühle ḳabûl olunabilür ve bir de şâhib-maḳâlât mütetebbi' ve mütecessis geçinür olduğu ve "*İzâ teḫayyertüm fi'l-umûri feste'inü min ehli'l-ḳubûr*"¹ kelâm-ı süreyyâ intizâmı meydânda bulunduğı ḫâlde şeyḫ-i müşârün-ileyhiñ ḳabrimden istişfâ' idenleriñ du'âsı maḳbûl olsun diyü dergâh-ı rubûbiyyetden ricâ itmiş olması ne delîl ile inkâr ḳılınabilür ve Ḳoca Muştafâ Paşa şeyḫi Nûre'd-dîn Efendi Ḥazretleri ḫaḳḳında esmâ-i ḳahriyyeye meşḡul olduğu ḳanḳı risâlede görülmüşdür ve şeyḫ-i müşârün-ileyhiñ kuṭb olması şâhib-maḳâlâta ne cihetle ṭoḳunmuşdür ve inkârından lâzım gelmişdür. Ta'rîfden müstagnîdir ki herkes 'aşrınıñ evvelini bilmek iki nev'e maḫşûs olup birisi semâ'en ve diğeri kütüb ü resâ'il-i mütedâvilede rü'yet ile olacağı umûr-ı müsellemedendir. Böyle bir risâle görülmemiş ve elsine-i nâsdan işidilmemiş olduğu ḫâlde kendü ḳavl-i ḫod-ı da'vâ ve bilâ-delîl ile yazdığı sözleri 'aḳl-ı selîm ve zihn-i müstakîm nasıl ḳabûl eyleyebilür. Şâhib-maḳâlâta mûmâ-ileyh yoḳdır. Ma'lûmât ve tedḳîḳât ve mütâla'ât-ı

¹ İşlerinizde şaşkınlığa düştüğünüz zaman kabir ehlinde yardım isteyiniz.

keşre ile tezyîn-i câmi'a-i kemâlât itmiş ve vâdisinde bulunduğu şüretde böyle birtakım kelimât-ı nâ-ma'kûleye kaleminden taşaddî olması mücib-i istiğrâb ve muğâyir-i ittîşâf-ı ulü'l-elbâbdır. [46b] Ma'lûm-ı ulü'l-ebşârdır ki edille-i kaţ'iyeye ve berâhîn-i naqliyye ile hürmeti sâbit ve zâhir olan eşyâ-i 'indü's-şerh yedi kısımdır. Müskirâtdır hamr gibi mahzûrâtdır. Bîh gibi necâsetdir. Bevl ve dem gibi mazarrâtdır. Zücâc ve hâcer gibi müstakzerâtdır. Münâ ve muhâţ gibi müstahbeşâtdır (...) gibi kâ'ilâtdır semûm gibi. İmdi duhân-ı aqsâm-ı mezkûre envâ'ından olduğu aşhâb-ı meleke ve dâniş ve erbâb-ı nazar ve diqqate hafî degüldir ve zamân-ı karîbde hâdiş olduğu dahı ma'lûmdır. Biñ on hudûdına gelince bûy-ı eşeri istişmâm olunmamışdır. Binâ'en 'alâ-zalik deng-i hürmetden şâf ve pâk olup per-tev-i hal tâb-nâk olmamışdır. 'Aşrımızda müctehid yokdır ki ahkâm-ı şer'iyeden bir hüküm istinbât ide. Bu bâbda ba'zı kibâr-ı selef risâleler te'lîf ve tahrîr eylemişlerdir. Duhân içmek kırmızı libâs giymek mişillü şeylerde ba'zı 'arîzü'l-kafâ manâşıblar muqaddemlerde ve'l-yevm nice kıl ü kâl itmekdedirler. 'Allâme-i Şemsü'd-dîn Meħmed ibni Ħamzatü'l-Fenârî Ħazretleriniñ Tefsîr-i Fâtihâ-i şerîfesinden ahz olunup işbu 'aded kelimât ve hurûf-ı Ħur'âniyye bu maħalle tercüme ve tahrîr olundu. Ma'lûm ola ki 'aded-i âlây-ı 'inde'l-kûfiyye altı biñ iki yüz otuz altı 'inde'l-başariyye altı biñ iki yüz on sekiz kelimât yetmiş yedi biñ dört yüz otuz yedi hurûf üç yüz (?) yigirmi üç biñ altı yüz yetmiş bir nuķaţ bir yüz (?) elli altı biñ seksen bir elif kırk sekiz biñ sekiz yüz be on bir biñ iki yüz elli tâ on biñ yüz toķsan toķuz sâ biñ iki yüz yetmiş altı cim üç biñ sekiz yüz yetmiş üç hâ üç biñ toķuz yüz toķsan üç hı iki biñ dört yüz on altı dâl beş biñ altı yüz kırk bir zel dört biñ altı yüz toķsan toķuz râ on bir biñ yedi yüz toķsan üç ze biñ beş yüz yetmiş sin beş biñ sekiz yüz toķsan bir şın iki biñ iki yüz elli üç şad iki biñ yetmiş bir đad iki biñ altı yüz toķuz tı iki biñ iki yüz otuz dört zı sekiz yüz kırk iki 'ayn toķuz biñ yigirmi ġayn iki biñ iki yüz sekiz fe sekiz biñ dört yüz toķsan toķuz kaf altı biñ sekiz yüz on üç kef on biñ üç yüz elli dört lam otuz üç biñ beş yüz yigirmi iki mim yigirmi altı biñ [47a] yüz otuz beş nun yigirmi altı biñ beş yüz altmış beş vav otuz beş biñ beş yüz otuz altı he on toķuz biñ yetmiş ye yigirmi beş biñ toķuz yüz toķuz 'aded idügi ta'dâd ve taşhîh olunmuşdır. Ħ'âher-i fi'l-'aşl dörde taķsîm olunmuşdır. Ħaķķânî melekî nefsanî şeytânî. Ħaķķânî bir 'ilm-i ġaybdır ki ehl-i ħurb u ħuzûruñ ħalbine bilâ-vâsiķa cânib-i Ħaķķdan ilkâ olunur. 'Alâmeti ħalbiñ bilâ-mu'âraza ħabûli ve teslîm ve itâ'at ħuşûlidir. Melekî müddet-i tâ'ât ve tergîb-i ħayrât ider ve mekkâre ve ma'âşiden tahzîr ve irtikâb ve tekâsülden levm ve tenfir ider. 'Alâmeti ba'zen muhâlefetdir. Nefsanî-i ħuzûz-ı 'âcileyi tekâzâ ve da'vâ-yı bî-fâ'ideyi ilkâ ider. Şeytânî mütebâhîyi sevk ve mekkâreyi şarf ile 'avķ ider. 'Alâmeti nûr-ı zıkr-i inķitâ'dır. Egerçi küllîsi Ħaķķdan lakin şüret-i evvelâdan ġayrı sebebiyyetle âħire nisbet-i edebden Şeyħ Muħammed Baġdâdî ħavâtırı 'aklı yakîni rûhânî-i ħalbî şeyhî ta'bîriyle ta'rîf eyledi. Lakin diqqat olursa

çâr-1 hâtır-1 sâbık kısmına râci‘ olur. Zîrâ rûhânî ve kalbî meleke kısmındandır ve Şeyhânî inzimâm-1 himmet-i pîr ile haqqânî kısmından olur ve yakînî şükr ve mu‘ârazadan ‘ârî oldığı ‘âlde vârid olmağın bu dağı şıkk-1 haqqânîde mûnderic ve dâhil idüğü zâhirdir. ‘Avârifde İmâm Sühreverdî dir ki ‘aqlî havâtır-1 erba‘anıñ her birine râci‘ olur evşâfiyla mütehayyizdir. Havâtır-1 evâ’ilde sübül-i ‘adem gibi hüçüm ider. Hâl-i mübtedîye el-küllîyye nefy-i hâl-i muntehî her birini haqqâniyyet ve gerek sâ’irlerinden olanları temeyyüz eylemekdir. Nisvân vesâ’ir hamkâ-yı zevât Merkez Efendi merhûmuñ yanında yâ zevce yâhûd kerîmesiniñ şandûkasını ziyâret iderler. Hattâ bir gün Şâ’ir ‘Aynî ile hâlâ defter-dâr emîni Hasan Taşsîn Efendi sersemi şandûka-i mezkûreyi ol sultândan velîme imiş. Dâ’iyesiyle telşîm ve taqbîl ile istimdâd eylediklerini re’yü’l-‘ayn müşâhede eyledim. Bunlar gûyâ şâhib-vuqûf geçinen kimesnelerdir. [47b] Ma‘lûm-1 dağıkandır ki şıdk ve kizb ve ‘aql ve dirâyet ve vuqûf-1 reddiyyet ile temeyyüz olunagelüp ‘aql ve idrâk ve vuqûfdan behresi olan zât her söylenen kelâma i‘timâd itmeyerek ol emrde kelâmı mütâla‘a-i şedîdeye taţbîk eyledikten soñra i‘timâd ba‘dehû mağallinde iktizâsına göre zıkr ve îrâd eylemek lâzım iken ‘avâm-1 nâsdan bir âlây har-1 lâ-yefhem âstânede ba‘zı bî-aşl ve esâsî hikâyeleri serd ile halk-1 şahna cezm idüp şöyle ki ‘avâm-1 nâs bu bâbda ma‘fûv ise de ahvâl-i ‘âlim şâhib-vuqûf geçinen zevât dağı hikâyât-1 kâzibe-i mezkûreniñ vuqû’-1 şihhatine i‘tikâd iderek şimdi haqqîkat-1 mâddeyi ifâde itmek lâzım gelse inandırmak mümkün olamamak derecelerine varmışdır. Hikâye-i mezkûreniñ biri budur ki Mevlevî-hâne kapusu hâricinde medfûn olan kibâr-1 meşâyih-i Sünbülüyyeden Şeyh Merkez Muşlihi’d-dîn Efendi Hâzretleri zamânında pâdişâh-1 ‘aşrıñ kerîmesini tezevvüce tâlib olup pâdişâh dağı müdâfa‘aya vesîle olmak için kırk kaçar kaçar altun taleb itmekle keyfiyyet-i müşârün ileyiñ ma‘lûmı olduğda el-yevm Merkez Efendi şavma‘ası diyü ziyâret olunan Şulu Mağarayı haçar ile tobrağın kırk kaçar kaçıra yükledüp sarây-1 hümayûna göndermiş ve bunlara sarâyda bağıldığda cümlesi altun olmak üzere bulunmuş olmağla andan soñra pâdişâh-1 ‘aşr bu kerâmeti müşâhede ile kerîmesini ‘ağd ve tezvîc itmişdir. İntihâ Emir Sultân Burusada Sultân Orhan cennet-mekân Hâzretleriniñ kerîmesini tezvîc eylediği târih kitâblarında muşarrağ olup lâkin bu mâdde gerek kütüb-i tevârîhde ve gerek ahvâl-i evliyâ-yı rûmî mütekeffil olan *"Şakâyık ve'l-Mezât"* mişillü kütübde mestûr degüldir. Kerâmât-1 evliyâ inkâr olunmaz. Merkez Efendi Hâzretleri zamânında ehlu'llâhdan Şeyh Kâmil olup bu kerâmet kendülerden müsteb‘id olmamağla ancak vâkı‘ olsa Emîr Sultân mâddesi yazulduğı gibi bu dağı tañrîr olunurdu. Bu mâddeniñ külliyyen aşlı yokdır. Mevâd-1 kâzibeden biri dağı oldur ki şâhân-1 ‘aşrıñ kerîmeleri vüzerâya ‘ağd ve tezvîc olunarak erkek evlâdları olur ise yaşatmayup i‘dâm olunur dirler. Kankı sultânîñ erkek evlâdı oldu da öldürdiler diyü su‘âl olunsa işte Sultân Muştafâ Han-1 şâlişîñ

kerîme-i kebîresi Şâh Sultânîñ Muştafâ Paşadan mütevellid ‘Âliye Sultân nâmında neşr olunan veled erkek ve ismi ‘Alî idi. Sultân ‘Abdü'l-Ĥamîd şirket-i saltanat havfindan i‘dâm eyledi dirler. Hâlbuki îrâd olunan cevâbîñ kaç‘en aşlı olmayup sultân-ı müşârün-ileyhe vaz‘-ı haml eyledikte yanında bulunan cevârîyi görüp su‘âl eyledigimde veled-i mezkûruñ kız olup altı mâh kadar mu‘ammer oldığını ve sonra şınıku'l-maraziyye müteveffâ olarak andan sonra sultân-ı müşârün-ileyhiñ evlâdı olduğunu haber virdiler. Bu i‘tikâd halk beyinde [48a] şu dereceye varmışdır ki hakîkat-i hâli ifâde itsek kimse mülzem olup i‘timâd eylemez ve bundan böyle sultânlardan bir veled-i zükûr tevellüd eylese ‘âdet ve kânûn budur diyü pâdişâh-ı ‘aşra ‘ukûl-i kâşıra aşhâbı ol ma‘şümü ihlâk itdirdiler. Bu mâddenîñ hakîkatî budur ki evâ’ilde şirket-i saltanat havfıyla gerçi pâdişâh-ı ‘aşr bulunanlar birâder ve birâder-zâdelerinden ba‘zı şehzâdegânı bî-günâh i‘dâm itdirmişlerdir. Lakin sultânlardan tevellüd iden veled-i zükûr ne da‘vâ-yı taht ve saltanat itmiş ve ne de ol havf ile pâdişâhlar tarafından i‘dâm olunmuşlardır. Hattâ şadr-ı esbak Rüstem Paşanıñ Mihrimâh Sultândan birkaç nefer evlâd-ı zükûr olup mu‘ammer olarak yigirmişer otuzar yaşlarında vefât eyleyüp Üsküdârda olan meşhûr câmi‘-i müşârün-ileyhde medfûnlardır ve şadr-ı esbak Soçullı Şehîd Mehmed Paşanıñ Esmâ Ĥan Sultândan mütevellid İbrâhîm Ĥan nâm oğlunuñ nesli ile'l-ân bâkî ve müteselsil olup pederi Mehmed Paşanıñ evkâfına müteveffâ olmağdadırlar ve şadr-ı esbak Civân Kapucu Paşa Semîn Mehmed Paşanıñ dahı sultân-zâde olduğu şahîhdir ve Sultân Murâd kerîmesi Şafiyye Sultânîñ Hüseyin Paşadan mütevellid Mehmed Beg nâmında bir oğlu olup seksen yaşına kadar mu‘ammer olarak devletde sipâh ve silah-dâr ağası ve kapucular kethüdâsı şıkk-ı şânî olup sonra haşşlar ile mütekâ‘iden Beşiktaşda hâlâ bâkî olan hânesinde şınıku'l-maraz vefât iderek hânesi civârında kâ’in hatîrede medfûndır. Ol hânede el-yevm mîr-i merhûmuñ oğlunuñ oğlu olarak hâceğândan dâniş Mehmed Beg sâkin olup Şafiyye Sultân-zâde ‘unvânıyla mezkûrdır. Sultân Ahmed Ĥan-ı şâliş kerîmeleriniñ zevceleri olan vüzerâ yanlarında olup anlardan evlâdları olmuş lakin Hakık te‘âlâ hazretleri evlâd-ı zükûr vermeyüp beş altı nefer sultân cümlesi kız çoğurmışlardır. Anlarda birer zamân mu‘ammer olarak munkarız oldılar. Ba‘zılarınıñ el-yevm kızları ve oğulları vardır. El-hâlet hinde mevcûd olan selâtn-i ‘azâmetden Behcetü'llâh Sultândan mâ-‘adâsınıñ zevci olmayup zevci ‘Alâe'd-dîn Paşa dahı menfûr pâdişâh-ı ‘aşr olduğundan on beş seneden berü âstâneye gelemeyüp Sivasda mütemekkindir. Otuz seneden berü selâtn-i ‘izâmîñ evlâdları olmamışdır. Hâşılı ibtidâ-yı devletden tâ Sultân Ahmed Ĥan-ı şâliş ‘aşrına gelince sultânlarıñ tevellüd iden erkek evlâdları ‘ömrleri oldukça mu‘ammer oldılar. ‘Aşr-ı mezkûrdan sonra muṭlakâ erkek evlâdları tevellüd itmedi. Hâl böyledir. Şimdi bu îrâd olunan delîller târîhlerden nümâyân iken kimse i‘timâd itmeyüp kânûn sultânlarıñ erkek evlâdları olur ise öldürtmekdir. Bunlara mu‘âraza lâzım

degüldir dirler ve ilzâm olmazlar. Bunlara mu'âdil iki yüzden mütecâviz mevâd-ı bâtıla söylenür. Cümlesi bunlar gibi bâtıldır. **[48b]** Bu şeyde olmaya ki te'sîrât-ı nüfûs ve imdâdât-ı evrâhuñ hâkîkati vardır inkâr olunmaz. Zîrâ mebd'e'-i evvel bilâ-ibtidâ 'iz ü cell-i mevcûdâta 'ale'l-ahlâk menba'-ı füyûzât-ı envâr ve îcâd-ı vücûddır vâhâtıb (?) 'ilmi gibi. Sebeb-i vücûd mümkinâtdır. 'Ukûl-i 'aşereye mü'essir-i hâkîkîdir ve 'ukûl-i mezkûre bi'l-vesâtetü'l-'âdiyyetü'l-ilâhiyye nüfûs-ı mücerrede ecrâm-ı semâviyyeye mü'essirdir. Tâ ki ecrâm-ı mezkûre-i semâviyyeyi teşbîhen bi'l-'ukûl ve iştiyâken lehâ hareket-i dürriyye ihtiyâriyye ile tahrîk ider. Pes ecrâm-ı 'ulviyye dahı 'âlem-i mâ-taht-ı kâmere te'sîr ve ol 'aql ki felek aña mensûbdır ki 'aql-ı 'aşer ve 'aql-ı fa'âl Cibrîl-i Emîn rûhü'l-kudûs ile be-nâmdır. Meşkût (?) nûr-ı ilâhîden nüfûs-ı insâniyyeye müdâm-ı feyz-i memerdir ve nüfûs-ı semâviyye ve nüfûs-ı arzıyye 'âlem-i kebîr ve 'âlem-i şağîr beynlerinde cevheriyyet ve dürriyyetinde münâsebet ve mümâselet oldığı muhakkık-âne erbâb-ı ma'ânî katında mükâşif ve muhakkıktır. Binâ'en 'alâ hazâ temhîd-i ziyâret-i merâkîd-ı evliyâ ve tavâf-ı meşâhid-i erbâb-ı nüfûs-ı fuzalâ-i aşfiyâdan gârağ oldur ki nüfûs-ı zânedîn (?) her çend cilâ'-i beyt ve ebedân ittişâli olup gâvârız-ı cismâniyye ile muqayyedir. Lakin çünki isti'dâd fikri sebebiyle nüfûs-ı fazla güzesteğân-ı evliyâu'llâhdan taleb-i celb-i hayr yâ taleb-i def'-i şer eylerler. Nüfûs-ı karar dahı cevâhir-i 'ukûldir ki hemîşe andan mütefeyyizdir. Ne cevher ve ne şekl ü ahvâline teşbîh ve mümkinât sebebiyle ne andan istimdâd ve isti'dâdına göre nev'e-mâ te'sîr ve imdâd eyler. Fe-emmâ derecât-ı nüfûs-ı zânedîn (?) evvelâ hâlkında esbâb-ı nefsanîyye ve cismâniyyede olan isti'dâdda ve şâniyyen ba'zı gâvârız sebebiyle tehâluğ-ı umûr-ı mâriyyeye mutasarrıftır ve kuds-i ceberût ve 'âlem-i melekât ve melekût-i yakîniyyede ve şihhat-i mizâc ve mevâzı'-ı istihlâl şurûk-ı envâr-ı huşûriyyede ziyâde tefâvütü'l-merâtib vâkı' olmuştur ve 'alâ hazâ merâtib-i istimdâdât ve imdâdât dahı mütefâvitdir. Pes tekâbü'l-i zâ'id ve karârda ba'zılarından fi'l-hâl ve 'ale'l-kubûr maṭlab vücûd-peẓîr olur ve ba'zılarından ma'-el-hâc ve iltimâdı makşûd-ı hâşıl olmaz ve fimâ beyne'l-hâlîn merâtib ve derecâta ve 'arz-ı 'ariz-i temhîd-i mezkûr bu tefâvüt üzere müttebi'îndir. Evvelâ ba'zı istimdâd netîce-dâr olduğundan hâkîkat-i şihhat te'sîrât-ı nüfûs-ı fâzıla ve imdâdât-ı rûhâniyye-i evliyâ ve aşfiyâ inkâr olunmak hatâdır. **[49a]** Tarîka nisbet oldur ki nazmda veyâ neşrde aḥade cezâ-i kelâm için bir vaşf-ı diger idesün ki mazmûn-ı kelâmıñ aşl-ı şübûtında veyâ takvîyetinde medhali veyâ sebebiyyeti ola. Meşelâ Allâh yolında kılup sâye-i şaffet hâk ile yeksân yerden yere çaldı beni ol serv-i hırâmân neşr-i hırâmân-ı şaffetiniñ sâyeleri yerden yere çalmada medhali vardır. Meşelâ ol serv-i ser-efrâz dinilse bu kâ'ide fevt olur. Kelbü'l-kaşşâb ol fakîr hakkında hizb olunur ki bir ganîniñ civârında olmağla ganîniñ refâhiyyet ile 'işini görüp kendüde olan şiddet-i fakrı mülâhazadan nâşî hemîşe müzd ola ve min kelimâti'l-'avâm kaşşabiñ kelbi sâ'ir

kilâbdan yigirmi sene evvel a‘mâ olur. Zîrâ her gün gâyet ârzûsı lahvelân (?) lahmı görüp aña vâşıl olamaz. Hükemâ dirler ki şehen-şeh olan vâşıl olamadığı nesneye çok nazâr-ı îrâş-ı gam ider. Zîrâ âfât ‘ayndandır. Ay ve gün ve şem‘ ve şu‘le ve nûr ve gül ve lâle ve semen ve erğuvân zîkr olunduğda maħbûbuñ zîveri murâd olunur. Cennet ve ravza ve gülistân ve gülşen ve bâğ ve bûstân ve irem zîkr olunduğda maħbûbuñ ħüsni murâd olunur. Küfr ve zulmet ve gice ve kıadr ve berât ve sünbül ve reşk ve gâlibe ve kıafa ve mâr-ı sehâb ve turre zîkr olunduğda maħbûbuñ gîsû-yı ‘anber-efşânı murâd olunur. Kemân ve mihrâb ve hilâl zîkr olunduğda maħbûbuñ kıaşı murâd olunur. Servi ve çınar ve sidre ve tûbâ ve müntehâ ve ‘ar‘ar ve şimşâd ve elif zîkr olunur ise kıâmet murâd olunur. Nâvek-i tîğ ve ħaçner ve peykân zîkr olunur ise gamze ve müjğân murâd olunur. Dehen ve ‘adem ve nokta ve zerre ve çeşme zîkr olunduğda ağız murâd olunur. Fitne ve cādû ve bâdem ve nergis ve bîmâr ve mestân ve ħûnî ve ħarâmî ve ‘ayyâr ve âhû ve gâzâl zîkr olunur ise çeşm-i maħbûb murâd olunur. [49b] Tüccârdan bir âdem mücerred olduğından malını toplayup Mekkede mücâveret itmek üzere niyyet idüp ħacca gidecek olmuş lakin belki Mekkede oturamam yine âstâneye gelecek olurum. Mâlımıñ cümlesini götürmeyeyim. Biraz şey âstâne de emânet bırakayım. Lakin kime vireyim diyü düşünmüş. O esnâda âstâne de bir şeyĥ varmış ki ismi lâzım degül pâdişâhlar i‘tibâr ider vezîr ve müftîler ve kıadî-‘askerler elini öper cümle ‘âlem ħüsni-zan ider. Zâtında daĥı zengîn olmağla emânete ħıyânet itmek ihtimâli yokdır mütâla‘asıyla tâcir-i merķûm emânet ideceği mâlı şeyĥe virmege niyyet idüp on biñ ‘aded altın ki ol vaķtıñ ħesâbınca otuz biñ gurûş ider. Şeyĥe getirüp ben ħacca gidiyorum. Gelir isem mâlımı yine baña teslîm buyurursuz. Gelmek muķadder olmaz ise vârişim olmamağla size ħelâl olsun diyerek altını şeyĥe teslîm itmiş şeyĥ daĥı almış. Tâcir-i merķûm ħacca gidüp mücâveret idememeğle ‘avdetinde şeyĥden altını istemiş. Şeyĥ altını külliyyen inkâr eylediğinden mâ-‘adâ tâcire bildiğim degülsin diyerek meclisinden tãrd eylemiş. Tâcir ‘uķâlâdan olmağla altunuñ şer‘en şeyĥden taĥşîli mümkün olamayacağını bildiğinden bir çâre düşünüp ol ‘aşrda Ĥakîm-zâde ‘Alî Paşa merĥûm şadr-ı a‘zam olmağla bi‘z-zarûre keyfiyyeti aña ifâde itmekden başka tedbîr bulamayup varup müşârün-ileyhe keyfiyyeti olduğu gibi naķl eylemiş. Müşârün-ileyh señ şimdi gidüp beş günden soñra baña gel diyerek tâciri def‘ itmiş. Ba‘dehû ‘Alî Paşa şeyĥ-i mezkûruñ ziyâretiçün tekyesine gidüp meclisi taĥliye ile şu vechle kelâma âğâz ider ki pâdişâhlar bir âdemi vezîr idiyorlar. Soñra ‘azl idüp ve mâlımı alup bir cezîreye nefy eyleyüp zamân-ı mürûrıla o vezîriñ cürmini ‘afv ile vezâretini ibķâ ve bir manşûb daĥı tevcîh ve i‘tâ buyurup lakin o vezîrde sermâye olmadığından gerek menfâsında ve gerek soñra vezâreti ibķâsında ‘azîm zaĥmet çeküp zulm ve ta‘addîye muĥtâc oluyor. Bu keyfiyyet başımıza gelmişdir. Şöyle ĥâtırına gelür ki size biñ kıselik altuñ bir i‘dâma müstaĥaķķ kimesne ile

tedrîcî emâneten göndersem siz dağı alup hıfz eyleyesiniz. Tamâm akçe tekmîl olduğan sonra getüren kimesneyi i'dâm eylesem. Akçeniñ size geldigini benim ile sizden gayrı kimesne bilmez. Andan sonra eger ben şâğ olur akçeye muhtâc olur isem ceste ceste irsâl buyurursuz. Vefât ider isem size helâl olsun dimiş. Şeyh bu sözden memnûn olup muvâfaqat eylemiş. 'Alî Paşa dağı sarâyına 'avdet eyledikten sonra tâcir-i merķûm gelüp 'Alî Paşaya görünmüş. 'Alî Paşa tâciri yanına çağırıp var şeyhden emânetini talep eyle. Virmez ise gidüp şadr-ı a'zama senden şikâyet [50a] eylerim diyü söyle. Ne dir ise baña gelüp ifâde eyle dimiş. Tâcir dağı şeyhe varup bu vechle söyledikte şeyh şadr-ı a'zama tâcir şikâyet ider ise baña hüsn-i zannı zâ'il olup gönderecegi biñ kîse emâneti zâyi' iderim mü'tâlâ'asına zâhib ile ol sâ'at be-hey âdem ben seni tecrübe için inkâr eyledim. İşte akçeñi al diyerek çıkarup tamâmen teslîm eylemiş. Tâcir memnûnen şadr-ı a'zama gelüp ifâde iderek keyfiyyeti ya'nî şeyh emâneti virmege nasıl mecbûr eyledigini dağı istiħbâr itmiş ve 'Alî Paşa bir هفته sonra şeyhi nefy ve iclâ eylemiştir. İşte zamâne şeyhleri böyledir. Bu hikâyenin 'aynı ba'zı kütübe görülmüş ise de Hakîm-zâde merhûm 'aynını icrâ eylediği şifândan menķüldir. Câ'iz ki selefde vukû'ı müstahzarı olup da icrâ itsün. Vâcib-i te'âlâ şirketden berîdir didiği faşlıñ âhirinde hedâye hükmünde Kirmânîdir ki Seyyid Şerîf-i 'allâme tahrîr-i hâşiyesinde yine vücûda gelse bahşında buyurmuşdur ki bu kelâmın hakîkatini bilmez. İllâ 'ilmde râsihler bilür ve ba'zı şarih didiği mutaşavvifeniñ maķâlâtında lâyh budur ki anlar dağı bu meslege sâliklerdir. Lakin bu mes'elede hakķı tahķîk itmek mücerred-i bahş ile tamâm olmaz diyüp Kirmânî Seyyid Şerîf-i 'allâme ta'bîri ile ikrâm iderken kelâmına i'timâd eylemeyüp sâ'ir i'timâd idenlere dağı muhâlefet ile sâbıķan yazdığı kelâma îmâ ve yine anı takrîr ve imlâ ider. Ma'a-hazâ mücerred-i bahş ile ihķâķ-ı hakķ mümkün degüldir didiklerini naķl eyledi. Elbet taşfiyeye muhtâc dimekdir. Tamâm-ı mutaşavvif taşfiyeye maşşar iken recmen bi'l-gayb-ı reddi zihî 'inâddır. Hafazanallâh te'âlâ bu bahşler ifrât ve tefrîtden hâlî degüldir. Sebebi Seyyid Şerîfin kelâmında kuşûr olduğundan kuşûr dağı zuhûrına binâ'endir. Zîrâ vâcib-i mümkün ile müşârik olmak hulûl veyâ anı dey-i muktezîdir. Mümkiniñ vücûdı i'tibâridir demek dağı hakâyık-ı eşyanın şübûtına münâfi görünür. Mezheb-i ser-fe'tâ'iyye (?) gibi "Te'âlâ 'ammâ yeķûlûne"¹ lakin ibhâş-ı ma'rûfeden olmağla müsâmaħa vardır. Zîrâ esnâ-yı takrîrde seyyidüne lâzım idi ki bu hâlet-i vücûdiyye kelâmî degüldir. Şûfiyye-i kirâm ta'tbîķ-i kavânîn-i [50b] şer'-i şerîf ile itdikleri sülûkuñ hâlet-i şühûriyyesindedir. Egerçi vücûdiyye zan olunur ise de degüldür ki ba'zı zan olunur. Pes şühûd-ı rü'yâ gibi olmağla hedef beter i'tirâz olamaz zîrâ vukû'ı degüldür. Zinâ (?) nevmi haddi mûcib olduğı gibidir. Vakâyi'-i seyriyyeye kuşûf kabîlindedir. Gerekse ehl-i ta'n aña melûl diyü hilâf-ı vâķı' iftirâ eylesün.

¹ Allah onların söylediği şeylerden münezzehtir, çok çok yücedir. (İsra/43 Kısmî iktibas) (Doğan, 2008: 287)

Meşelâ ibtâl-i tenâsühde tayr-ı hazar hadîsinde ba‘de't-te'vîl dirler ki bu taqrîr ile tenâsüh bâtil olur. Gerekse aña dahı mükâbere-i tenâsühdir disünler didikleri gibi kınâ'ü't-tevhîd kelâmı gibidir ki mümkinât ma'dûm olur didikleri mahfî olur dimekdir. Murâdları nefy-i muhaşşan degüldür. Tulu'-ı şemsde istinâd-ı kevâkib gibidir. Neşr-i Tavâli' hâci didigi gibi 'ademden murâdları nefydir demek ıstılâhlarına vâkıf olmamağdan nâşîdir. Recmen bi'l-ğayb iftirâdır. Her fenniñ ve her 'ilmiñ muştalağ-ı mahşûş olduğı bedîhî müsellemdir ki bahşden evvel anı beyân iderler. Meşelâ mübtedâ-yı nağvîye ma'ânîde müsnedün-ileyh ve mantıkda muqaddem didikleri gibi. Huşûşan Seyyid Şerîf Hazretleri emr-i bâtila nisbet zihî cesâretidir. Eger vücûdiyyet murâd-ı Seyyidiñ ta'rîkâtında yazdığı hâlet ise taqrîrimizi mü'eyyiddir ki Hücetü'l-İslâm ve İmâm Sühreverdî ve Kâdî Beydâvî ve şâhib-Kâmûs ve Şems-i Bastî ve Şems-i Fenârî ve İmâm Şâfi'î ve Tâc-ı Sebki ve Fâzıl-ı Fütüvvî ve İmâm Süyûtî ve Şalâh-ı Hâkdî ve Celâl-i Vâni ve Dâvûd-ı Kayserî ve emşâli kibâr-ı kirâmıñ mu'tekidleri budur. Vâkı'â şer'e ri'âyetleri olmayan Meşâ'iyye ve Eşrâfiyye kelâmını te'vîl ve tahtlîş idüp de mütekellimîn gibi riyâzetlerini şer'e tahtbîk-ı murâ'ât iden şûfiyye kelâmını niçün cerh ve red iderler. Ma'a-hazâ ta'dîl ve tahtlîş ve te'vîl ehl-i kıble haqqında cerh ve nemetadan evvelî olması lâzıme-i mu'tekadân haqqdır ve ila'llâhi'l-müştekâ hâl-i insilâhda şifât-ı Rabbânîniñ lâ-ayn ve lâ-ğayr olduğı keşf ve şühûd ile tahtkîkî Hasan Bulğârîden naql ile ta'dîl-i 'ulûmde meştûrdur. Sünbül-zâde şâ'ir-i meşhûr Vehbî Efendi muqaddemâ İrâna sefâretle 'âzim olup meclis-i şâh-ı 'Aceme vuşûlünde şu'arâ-yı İrân-ı mezburuñ fen-i şî'rde mahâret ve liyâkatini istimâ' ile kendüyi tecrübe ve imtiñân için şâhları vaşında cân-min kâfiyesinde bir kaşîde-i tavîle hâzırlayup meclis-i şâhda Vehbîye kırâ'at için virmişler. Vehbî dahı kâ'ide-i Farsî üzere kaşîdeyi [51a] kırâ'at idüp hiñâmında şu'arâ tebessüm itmişler. Vehbî bilmem kaşîdeyi kırâ'atde bir sehvimiz mi oldu. Yoğsa mübeyyiz sehven bir hañâ mı eylemiş didikde hayır ne siz sehv eylediñiz ne de mübeyyiz tahtrîrde eyledi. Lakin beynimizde câri olan kâ'idemize 'adem-i vuñûfuñuz ma'lûm olduğından aña tebessüm eyledik dimişler. Kâ'ideñiz nedir didikde bizler şâh şu'arâsı olduğumuzdan beldemiz şu'arâsından imtiyâz için harf-i elifi vava kalb ile her ne meclisde cân mân ve emşâli gelür ise çün min-kırâ'at eylemek kâ'ide-i mu'tademizdir dimeleriyle Vehbî dahı bu mişillü ehaşş olan kâ'ideñize 'adem-i vuñûfumuz cehlden ma'dûd degüldür didikden soñra soñda düşünüp şöbet şuña muntehî olmuş ki şu'arâ-yı İrân sizler pâdişâh-ı âl-i 'Osmân olanlara ne ıtlâk idersiñiz diyü Vehbî Efendiden su'âl idüp Vehbî dahı elkâb ve evşâf-ı tâc-dârîden elfâz-ı münâsibe îrâd eyledikden soñra Vehbî sizler de şâhıñıza ne ıtlâk idersiñiz didikde ne cevâb vireceklerini bilmeyerek su'âl eyledikde şu'arâ-yı İrân kâ'ide-i A'câm üzere şâhları huñûrında evvel secde idüp ba'dehû kalçup kân-ı kerem şâhımız diriz dimeleriyle derhâl Vehbî tedârük ile çünki şâh şâ'iri olduğıñızdan elifi vava kalb

kâ'ide-i imtiyâziyyeñiz iktizâ ider ki bu maħalalde daħı icrâ ile kûn-ı kerem diyesiz didikde Şu'arâ hacıl ve Şerm-sâr olup Vehbî merħûmuñ ħaysiyyet-i zâtiyyesini i'tirâf itmişler. Bu ħikâyeyi merħûm naql ider idi. Vuķû'-ı beyne's-Şu'arâ Őaħıħ olsa bile meclis-i Őâħıde vuķû'ını teslîm idemem. Câ'iz ki ola her ne ise bir tuħaf maķâledir. Ma'lûm ola ki ğayb iki nev'dir. Bir kısmı üzerine delîl naşb olunmuş ve ol delîl-i kâtı' ile bilinmek mümkün olmuş. Zâtu'llâħ 'azze ve celle ve esmâ-i ħüsnâ-i sübhâniyye ve Şıfât-ı 'aliyye-i Rabbâniyye ve aħvâl-i âħıret ve bunlarıñ emşâli zarûret-i dîniyye ki her 'abd-i mükellef üzerine bilmesi vâcibdir. Bu Şûretde olan ğayb egerçi mu'âyene ve müşâhede olunmaz. Lakin nazar-ı Őaħıħ bilinmesi mümkündür. Kısm-ı âħiri bilinmesine delîl olmayup ma'rifeti daħı tavr-ı beşerden ħâricdir ki *esta 'izübi'llâħ "Ve 'indehu mefâtiħü'l-ğaybi lâ ya 'lemuhâ illâ ħû"*¹ ile mansûşdur lakin Ĥaķķ-ı sübhâne vü te'âlâ ħazretleri murâd buyurdıkları ba'zı bendelerini muţtali' ider ammâ fâtiħa [51b] ıtlâ'ı ħıç eħad içün sebîl olmaz. Ba'zı 'abdiñiñ ğayba ıttılâ'ı *este 'izübi'llâħ "Felâ yuzħirü 'alâ ğaybihi eħaden"*² kavlı-i Őerîfide ğaybdan murâd-ı ilâhî cemî'-i ğayb olmaĭla ma'nâ-yı Şerîfi cemî'-i ğayba ħıç eħadı vâķıf ve muţtali' kılmaz. Belki ba'zısına ba'zı ħavâşş-ı muţtali' kılar ise de yine bâķisine anları daħı muţtali' kılmaz demek olduĭı Şûretde medlûl-i kelâm-ı selb-i 'umûm olup 'umûm-ı selb olmadıĭı âşıkârdır. Bu izħâr-ı keşf-i nâmdan 'ibâret olmaĭla rûsul-i 'izâm 'aleyhimü's-selâm ħazerâtına maħşûşdur. Ammâ evliyâu'llâħ cenâbları içün ba'zı evķâtda lemeħât vâķı'dır ve melâ'ike-i kirâm daħı ğayb-ı sübhâniyye vâķıf degüллерdir. Ammâ tâ'ife-i cinniñ aħbârları ğayb olduĭı ma'lûmdır. Zirâ anlar ecsâm-ı laţîfeden olmaları ile ħaber virdikleri nesne bize nisbet-i ğayb ise de anlara nisbeten âşıkârdır ve tâ'ife-i merķûmeniñ ğayba 'ilmleri muţtarid ve müstemir olduĭı *esta 'izübi'llâħ "En lev kânü ya 'lemûne'l-ğaybe mâ lebişü fi'l-'azâbi'l-muħîni"*³ âyet-i kerîmesinden müstebândır lakin bu ħıţâb-ı müstetâb tâ'ife-i cinniñ nâdiren 'ilm-i ğayba ıttılâ'larına münâfi olmaz ve ğaybü'l-ğayb zât-ı ilâhiyye-i muţlak-ı te'âlâ-i Őanadır ve Ĥaķķ-ı sübhâne ve te'âlâya ğayb ıtlâķı câ'iz degüldir. 'Ulemâ-yı 'izâm 'annü'l-ħalk ta'bîrini eylemişlerdir ve ğayb-ı muţlak vaķt-i kıyâm-ı sâ'at emşâlidir ki anlarıñ bilinmesi olmaz. İllâ 'âlimü's-sır ve'l-ħafıyyât celle celâlühü ħazretleriniñ aħbâr-ı 'âlîleriyle olur. Ammâ ğayb eşnâfi bir beldeye nüzül-i maţar gibidir ki belde-i âħerde olan ğayb bu Şûretde eşnâfi ile muķayyed-i ğayba vuşûle tarıķ olmaz. İllâ ilhâm-ı sübhânî ile olur. Resûl-i ğayb bi'z-zât melekden telâķķî buyurup velî resûl-i ekrem ve benî muħterem Şalla'llâħü te'âlâ 'aleyhi vesellem efendimizi taşdıķ vâşıtasıyla telâķķî ider. Őernûbîden bil-yâķîni ħaberi ile

¹Allah'a sığmıyorum. "Gaybın anahtarları Allah'ın yanındadır; onları O'ndan başkası bilmez." (En'âm/59 Kısmî iktibas) (Doĭan 2008: 135)

²Allah'a sığmıyorum. "Gaybı o bilir, gizlisini kimseye açmaz." (Cin/26 Kısmî iktibas) (Doĭan 2008: 574)

³Allah'a sığmıyorum. "Bilselerdi o aşıĭılayıcı azap içinde kalmayı sürdürmezlerdi" (Sebe/14 Kısmî iktibas) (Doĭan 2008: 430)

yazılan aq̄tâbıñ evveli biñ târîhinden biñ yüz otuz seneyi tecâvüz idüp otuz dört târîhinden soñra yigirmi aq̄tâbıñ vaqt-i ‘Abdü'l-Ĥamîd Ĥana kadar andan soñra Ye’cüc Me’cüc zamânına kadar olanlarıñ ismleri zîrde zıkr olundu. Aĥmed(1187) , ‘İzzet Ĥâtûn(1190), ‘Alî Dârendî (1194), Süleymân Eşmûnî (1200), ‘Abdü'l-Velî el-Mısrî (1220) [52a] ‘Abdü'l-Mehdî el-Ĥiyâlî (1224), İbrâhîm Saĥfî (1230), Şerefe'd-dîn Alġarlı (1236), Cemâle'd-dîn Kûfî (1240), Bedre'd-dîn eş-Şâbir (1270), Hüsâme'd-dîn el-Mekkî (1280). Bu âdem mu‘temeddir. Tahrîrinde sehv ve ĥatâ itmemege ikdâm ider. Vefiyü'l-ĥaĥîka sehvi pek nâdirdir. Bu tahrîrinde âĥer aq̄tâb farz eyledigi Hüsâme'ddîn el-Mekkî biñ iki yüz seksen târîhinde kuṭb mı olacak yoĥsa fevt mi olacak andan baĥş itmemiş. Murâd kuṭbiyyeti ise biraz zamân daha olmak gerek. Fetvâ-yı fazliyyede taşrîh olunduğı üzere bir câmi‘-i şerîfiñ binâsından üç yüz sene-i kâmile mürûr eylemedikçe ‘inda'llâh mesâcid-i Ĥudâ te‘âlâ ve ma‘âbid-i Bârî celle ve ‘alâ olmak ‘ad olunmaz. Ol kadar müddet mürûrında beytu'llâh ‘idâdına dâhil ve müstecâbü'd-da‘vet erbâb-ı müşekkel olur. Bu naĥle binâ-i cevâmî‘iñ kadîmi ma‘lûm olmak târîh-i binâ ve inşâları zabṭ olundu. Ġalaṭada ‘Arab Câmi‘i Bedest (...) sene (97), Ayaşofya taṭhîr ez-âşâr-ı küffâr (857), Eyyûb Câmi‘i binâ-i evvel (863), Ebü'l-feth evvel binâ (875), Bâyezîd Ĥan (916), Sulṭân Selîm-i evvel (936), Şehzâde Sulṭân Mehmed (900), Süleymâniye (964), Sulṭân Aĥmed (1026), İstânbûl Vâlideşi (1074) [52b] Üsküdârda cedîd Vâlide Câmi‘i (1122), Nûr-ı ‘Osmâniyye (1169), Lâlelik Sulṭân Muştafâ (1177), Ĥaşekî Sulṭân (962), Cihângîr Câmi‘i (959), Edirne Ķapusu Mihr-i Mâhı (960), Üsküdârda Mihr-i Mâh (954), Ayazma Câmi‘i (1173), Eski Vâlide Nûrbânû der-Üsküdâr (991), Çinili Câmi‘i ki Kösem Vâlide Mâh-peyker Sulṭân der-Üsküdâr (1051), Vâlide Ġalaṭa (1109), Maĥmûd Paşa (867), Rûm Mehmed Paşa (879), İşĥak Paşa (876), Nişâncı Ķaraman Mehmed Paşa (885), Dâvûd Paşa (890), Ķoca Muştafâ Paşa (891), İbrâhîm Paşa der-Edirne Ķapusu (905), Mesîĥ Paşa-yı evvel (906), Ĥâdim ‘Alî Paşa der-Zincirli Ķuyu (908), yine Ĥâdim ‘Alî Paşa der-Şoficılar (915), Pîrî Mehmed Paşa der-Şoĥuk Ķuyu (925). Ġalaṭa şeyĥi meşhûr şâ‘ir Ġâlib Dede Efendi evâ’il ĥâlinde dîvân-ı hümâyûn kalemi küttâbından olup fevt olan Muştafâ Reşîd Efendi ki ba‘zı paşalar dîvân kitâbetinden evâĥir ĥâlinde tekâ‘üd idüp kendü ĥâliyle Südlince nâm maĥallde sâkin olan merddir. Şeyĥ-i mûmâ-ileyh ol ĥâlde her gün Südliceden kaleme müdâvemet eyledigi eşnâda yine Südlicede sâkin İbrâhîm Ĥan-zâde Yûnus Beg Efendi ki ĥüsn-i cemâlde bî-hemtâ ve bâ-ĥuşûş mekârim-i aĥlâĥ ve vücûdet-i şadâ ve fen-i mûsikî ve şî‘r-i inşâ mişillû maĥâsin-i ma‘ârifde mâhir bir zât-ı yektâ idi. Şeyĥ-i mûmâ-ileyh mîr-i mûmâ ileyhe muĥabbet ve ‘alâĥa idüp bir gün görmese derece-i cünûna varup leyl ü nehâr âteş-i ‘aşkıyla vücûdı şu‘le-dâr ise de ĥâlini kimesneye söylemeyüp [53a] lakin Allâh ‘aşĥ odı evvel düşer ma‘şûka andan ‘âşîka şem‘i gör kim yanmayınca yaĥmadı. Pervâneyi hevâsınca mîr-i mûmâ

ileyh dahı şeyh-i mûmâ ileyhe muhabbet varlık aralık kahve ve mesîre mişillû mahallerde tarh-ı encümen ülfet iderek gerçi beyinlerinde şarâhaten ibtilâyâ müte'allik şohbet olmamış ise de nûr-ı ferâsetle birbirleriniñ hâllerine gerek kendüleri ve gerek pederi mûmâ-ileyh Reşîd Efendi vâkıf olmağla ancak Südlice bir küçük kırye bunlarıñ hâlleri bir kere fâş olmak lâzım gelür ise zamânıñ ahvâline nazaran sû'-i ef'âl ile teşhîr ideceklerine mebnî mûmâ-ileyh Reşîd Efendi ise felegiñ halburından geçmiş ve bu mişillû şeyleriñ envâ'ını görmüş ve geçürmüş. Gerek bârân-dîde idüğine mebnî bir gün oğlunu tenhâya yanına alup "Oğlum buña 'aşk-ı mecâz dinür. Ba'zı haqîkate vâsıl olunur. Lâzım olan pâk-bâzlık şüretinde olmağdır. Şimdiye kadar gerek Yûnus Begiñ ve gerek bizim selâmlıklarımız olduğundan beyniñizde bir vuşlat ve mülâkât olunamadı. Ne vakt ister iseñ bir gün mîr-i mûmâ-ileyhi buraya da'vet eyle gelsün. Vâliden yukarı oşamızı taħliye eylesün. Anda hem meclis olursuz" didikde bîçâre Ğâlib Efendi pederinden şerm ve hayâ iderek sözünü nâzükâne tevbîhe haml ile te'alşüm (?) itmiş ise de pederi cebr ile mîr-i mûmâ ileyhi da'vet ile hânesine celb itdirmiş ve Ğâlib Efendi ile ikisini bir oçaya kapayup kendü dahı bir sūrâhdan hâllerini seyr itmiş. Bu iki firqat-zede-i mübtelâ birbirini gördükde hayrân ve hayrân karşı karşıya oturup bir miqdâr muşâhabet eyledikten sonra birbirlerine dirler ki burada böyle ne oturuyoruz. Biraz taşra çıkup gezelim tarafından muvâfaqat ile taşra çıktıklarında Reşîd Efendi teşâdüf ile "Oğullar ne yaptınız" didikde "Biraz gezmege çıktık" dimeleriyle ikisini dahı karşıasına oturdup "İşte oğullar vuşlat böyle olur. Semeresi ef'âl-i kabîha olur ise ma'âzallâh dünyâ ve âhîretde mübtelâ-yı nedâmet olmak muqarrerdir. Semere-i vuşlat siziñ hâliñiz gibi pâk-bâzlık şüretinde olur ise inşâ'llâh-i te'âlâ hub-ı fi'llâh ecrine dünyâ [53b] ve âhîretde nâ'il olursunuz" dimekle derhâl ikisi dahı birer âh-ı cân-gâh çeküp Yûnus Beg Südlicede qarâr ve Ğâlib Efendi terk-i diyâr ile Kıonyada maṭbah-ı Mevlânâyâ gidüp tekmîl-i celle-i ma'rûfe itmedin pederi ba'zı kibâr-ı 'aşrdan oğlunuñ âstâneye gelüp Yeñikapu Mevlevîhânesinde çileyi tekmîl itmesiçün Çelebi Efendiye kâğıd yazdırup ol dahı ızın virüp olup "*Âdem şafâsıñ sürmedim Ğâlib o firdevsiñ dahı hâlâ gözümde tûtiyâdır*" Maṭbah-ı Monlâ kaşîdesindeki maṭta'ı söyleyüp âstâneye gelmiş ve Yeñikapuda tekmîl-i çileden sonra Ğalaçaya Nu'mân Beg def'inden şeyh olmuş idi. Yûnus Beg dahı mülakḳî ve muntehî olmuş iken birbirlerine ibtilâları mundefi' olmayup muḳâbele günlerinde mîr-i mûmâ-ileyh hey'et-i 'avâm ile muṭribe çıkup âyîn-i şerîf kırâ'atinde dedelere perî-verlik ider ve şadâsı bülend ve hazîn olarak içlerinde ma'lûm ve mesmû' olduğundan şeyh-i mûmâ-ileyhi gaşy eyler idi ve hattâ ki İbrâhîm Han-zâde vaḳfına dâ'ir bir huşûş ile Yûnus Begiñ Şaydâ tarafına gitmesi lâzım geldikde Ğâlib Efendi meşhûr olan Ey Nihâl şarkısını söyleyüp içinde "*Ölme var ayrılma yokdır öyle tutdum dâmeniñ*" mışra'ını derc itmekle vâkı'â Yûnus Beg Şaydâda Ğâlib Efendi âstânedede vefât idüp birbirleriniñ haber-i

vefâtlarını istimâ' etmek muqadder olmadı. Pederi Reşîd Efendi oğlundan yedi sekiz sene sonra vefât itmiştir. Lakin elem-i firâk-ı püser ile bî-şu'ûr idi 'aleyhimü'r-raḥme. 'Âşıklık ifrât-ı muḥabbetdir ḥub-i cismânî degüldür. Pes 'aşk 'aşk olduğu cihetden gerek ḥaḳîḳat tarafından ve gerek mecâz-ı vücûd cânibinden zuhûra gelse "*el-mecâzü ḳanḩaratü'l-ḩaḳîḩa*"¹ feḩvâsınca 'âḳıbet bizi ol maḳâm-ı ḩaḳîḩaya vâşıl ve nâ'il olmadan 'iffet ile muttaşıl olup 'aşkıını ketm iden 'âşık mecâz ḩâlinde olsa şehîd olması muqadderdir. Nitekim İmâm Süyûfî *Câmi'ü's-Şaġîr*'de bu ḩadîs-i şerîfî ḩazret-i 'Âyişeye ve İbn-i 'Abbâs ḩazretlerine isnâd etmek ile [54a] rivâyet ider. Ḳâle'n-nebî 'aleyhi's-selâm "*Min-'aşkı ve 'iffeti ve ketmi sümme mâḩ mâḩi şehîdan*."² ḩaḳîḩat-i 'aşkda ve mâḩiyyet-i cemâl-i ḩaḳḩda tefriḩa ve muġâyeret yokdır. Lakin ba'zı 'âşıkıñ cemâl-i muḩlaḩ 'aşkıına isti'dâdı olmadığından ḩazret-i maḩbûb-ı ḩaḳîḩat anı cemâl-i müfide muḩayyed ider. Tâ bundan cemâl-i muḩlaḩ 'aşkıına müsta'id olur. Âḩirü'l-emr 'ârif olup ve kendüyi 'aşk ile fânî idüp ḩazret-i maḩbûb-ı ḩaḳîḩıñiñ vişâlini bulur. Şâriḩ Anḩaravî Rusûḩî İsmâ'il Dede Efendi buyurur ki rûḩ ḩaḩḩında meşâyiḩ ve 'ulemânıñ çok sözleri vardır. Lakin faḩîr rûḩı bugüne ta'rîf idermi ki. Rûḩ ism-i ḩayyıñ bir nûrı ve tecellîsi bir nûr-ı Rabbânîdir ki 'âlem-i emrde dâḩil-i beden ve ḩâric-i beden degüldür ve tene muttaşıl ve tenden munfaşıl daḩı degüldür. Bu ta'rîf olunan rûḩ-ı ilâḩîniñ bedende leḩâfet-i aḩlâḩdan ḩâşıl olan birûn-ı ḩavâsı vardır ki bedeniñ cemî'-i a'zâ ve 'urûḩında mişl-i sereyân "*en-nâri fi'l-ḩadîd ve'd-dehin fi-es-sümem*"(?) sereyân eyler ve ḩâşıl ḩavî-i ḩavâs olur. Pes bu rûḩ-ı ḩayvânîniñ bedene nisbet kemâl-i leḩâfeti olduğu cihetden rûḩ-ı Rabbânîniñ buña ta'aşşuḩı olup bedenden tedbîr ve taşarruf ve ḩüsn-i cemâliñ ve Rabbisinden aḩz itdiği 'ilm ve kemâlde her ne ḩadar ise rûḩ-ı ḩayvânî vâşıtasıyla bedende mazḩar olur. Pes 'âlim ve 'ârif olanlar ol kimesneniñ aḩvâl ve âdâbına naḩar eyler. Anıñ bu zâḩirde görinen âşârından esrârına vâḩıf olur ve rûḩuñ ḩaḩḩ ile olan âşinâlıġını ve mâḩiyyetini bilüp bu zıḩr olunan cihetden rûḩ tende mestûr degüldür. Zîrâ tende görinen leḩâfet ve şalâḩat ve belâġat ve feşâḩat ve 'ilm ve ma'rifet rûḩundır. Ammâ ḩaḳîḩatî cihetden rûḩ bu göz ile görölmez ve lakin dîde-i ḩaḩḩ bît ile görölmekden men' olunmaz. Zîrâ müşâhede-i ḩaḩḩ ḩılan çeşm rûḩı daḩı müşâhede eylemeġe ḩâdir olur fefhem. [54b] Uşurlâb ba'zılar hemzeniñ zammı ve şadıñ sükûnuyla zabḩ eylemişler. Lakin müneccimîn bâlâ nifâḩ fetḩ-i hemze ve ḩarf-i sin ile uşurlâb zabḩ eylediler. Vech-i tesmiyede iḩtilâf olunup ba'zılar ism-i mürekkebdır. Zîrâ lafzül-esmâ-i âftâbdır. Pes âftâbıñ ve nücûmuñ irtifâ' ve inḩiḩâtı ma'lûm olmaḩdan ötüri suḩûr ve ḩuḩûḩ ile mü'ellifü'l-nâ-taşnîf olunmaġla uşurlâb tesmiye olunup suḩûr-ı âftâb ma'nâsnadır dimişler ve ba'zılar daḩı lâb İdrîs nebîniñ oġlunuñ ismidir. Âlet-i mezkûreyi te'lîf itmeġile ḩazret-i İdrîs

¹ Mecaz, hakikatin köprüsüdür.

² Aşkıını gizleyip, iffetini koruyarak ölen şehittir.

anı görüp *"Men vaða 'a hâze'l-uştur"*¹ diyü su'âl itdikde *"Kâlû şana 'ahu veledkü eleb"*² diyü cevâb virdiler. Ana binâ'en lafz-ı uşurlâba muzâf kılınup uşurlâb dimekle ma'rûf oldu. Ba'dehû keşret-i isti'mâl ile 'ilm kılınup kesre-i izâfet iskât olundu. *"Va'llâhü a'lemü be-hakîkatü'l-hâl"*³. Qadîm-i 'inde'l-felâsife üç nev' üzere dir. Biri qadîm-i bi'z-zâtdır ki vücûdı ğayra muhtâc olmayana itlâk olunur. Muqâbili hâdis-i bi'z-zâtdır ki vücûdı ğayra muhtâc olana itlâk olunur. Biri dağı qadîm-i bi'z-zamândır ki vücûdı mesbûk-ı bi'l-'adem olmayana itlâk olunur. Muqâbili hâdis-i bi'z-zamândır ki mesbûk-ı bi'l-'adem olana itlâk olunur. Biri dağı qadîm-i bi'l-izâfedir. Bu ol şeydir ki bunuñ vücûdından mâzî-i âhiriñ vücûdınıñ mâzîsinden ekşer ola. Anıñ vücûdınıñ mâzîsinden anıñ vücûdınıñ mâ-mâzîsinden ekşer oldığı gibi. Muqâbili hâdis-i bi'l-izâfedir. Bu dağı ol şeydir ki bunuñ vücûdından mâ-mâzî âhiriñ vücûdınıñ mâ-mâzîsinden anıñ vücûdı gibi anıñ vücûdına nisbetle ammâ mütekellimûn-ı qadîmiñ ve hâdisiñ zâtîye ve zamânîye inkâ min-men' itmişlerdir. Lakin anlarıñ katında qadîm ol şey'e dinür ki vücûdınıñ ibtidâsı olup mesbûk-ı bi'l-'adem olmaya ki felâsife aña qadîm-i bi'z-zamân dirler. Hâdis ol şey'e dinür ki ibtidâsı olup mesbûk-ı bi'l-'adem ola. Hamd-i ta'zîm vechi üzere fi'l-i cemîl ile vaşf ma'nâsınadır. Ancak lisân ile olur. Şükr-i muhasen üzerine şenâdır. İtdigi ni'met üzerine lisân ile ve cenân ile ve erkân ile ulu şenâ ma'ânî-i sülûse-i mezkûre beyninde qadr-i müşterekdir ve hamd ile şükr beyninde 'umûm ve huşuş min-vech-dârdır. Şerh-i Şifâdadır ki fi-kavl-i hamdle [55a] şükr lafzân-ı müterâdifândır. Vefî-i kavlı hamd-i kavle muhtaşdır ki *"İ'melü âle dâ'vüde şukrâ"*⁴ buña delîldir. Vefî-i kavlı hamd-i şifât-ı zâtîye ile medh-i 'ilm ve şecâ'at gibi şükr-i şifât-ı fi'liyye ile medhdir 'atâ ve tâ'at gibi. Vefî-i kavlı hamd-i cemî'-i şifât-ı cemîl ile medhdir. Gerek zâtîye ve gerek fi'liyye olsun. Zîrâ hamd zemmiñ zıddıdır. Zem ise şifât-ı kabîhanıñ cümlesine itlâk olunur. Gerek zâtîye ve gerek fi'liyye olsun. Zıddân ise mağall-i vâhid üzerine te'âkub iderler. Pes imdi hamd ve zem mağall-i vâhid üzerine te'âkub iderler. Şükr ve ni'met-i i'tirâf ve ni'meti virene şenâdır. Kalb ile ve cevârih ile zıddı küfrdür ki ni'meti inkâr ma'nâsınadır. *"Et-tevhîd bi-tahrîri ez-zâti'l-ilâhiyye 'an külli mâ yeteşavveru fi'l-efhâmi ve yetehayyelü fi'l-evhâmi ve'l-ezhâni"*⁵ ya'nî tevhiðin ta'rîfi zât-ı bâri te'âlâyı fehm-i insânîde taşavvur ve zihn-i fehm-i 'uçalâda hayâl ve tefekkür-i hâlât ve mevârid-i umûruñ cümlesinden mücerred ve mu'arrâ kılmağdır ki dimişlerdir *"Külle mâ haşarahu bi-bâlike fa'llâhu bi-hilâfi zâlike"*⁶ Hazret-i Cüneyd-i Bağdâdî quddise sırruh buyurur ki 'uçalânıñ 'ağlları tevhiðî tefekkür ve diğkat ve

¹ "Bu satırları kim ortaya koydu?"

² "Senin oğlun yaptı" dediler.

³ Halin gerçeğini en iyi bilen Allah'tır.

⁴ Ey Davud ailesi! Şükredin! (Sebe//13 Kısmî iktibas) (Doğan, 2008: 430)

⁵ Tevhid, zihin ve düşüncelerde Allah'ın zatına yakışmayacak olan tasavvurlardan aklı arındırmaktır.

⁶ Allah, senin aklına gelen şeyler gibi değildir. Onların zıttıdır.

taḥkîkde ḥayrete mûntehî olur. Anıñ içün kibâr-ı kavmiñ biri "*Zidnî yefrutü'l ḥubbi fike teḥayyuran*"¹ demişdir. İmâm Ca'fer Hâlidî dir ki "*Biñ 'aded 'ârif-i bi'llâh kimesnelerden dört mâddeyi su'âl eyledim ḥall eylemediler. Ğumûmân nâvîm (?) oldım. Rû'yâmda ḥallâlü'l müşkilât-ı enâm tabîb-i derd-i derûn olan 'aleyhi's-şalâtü ve's-selâm efendimiziñ şühûdıyla şeref-yâb oldum. Ğamdan su'âl-i vukû'-ı ḥâlimi 'arz-ı 'iz-i ḥuzûrları eyledigimde ol müşkülli şöyle buyurdılar. Ben daḥı yâ Resûlu'llâh tevḥîd nedir didim. Buyurdılar ki ol şeydir ki fehm anı idrâk ve hem daḥı kemâ-hû ḥaḳḳa vuşûl ile feraḥ-nâk olamaz. Ya'nî vâşıl-ı muvaḥḥid egerçi muṭṭali' olur lakin ḥayrân olmağla edâsına ta'bîr olamaz. "Men 'arrefe Allâhu külle lisânihi"² sırrı anı ebkem ve mağlûb-ı ḥâl eylemekle kâlden lâl olur. Pes taşavvur nedir didim. "Terki'd-de'âvâ ve kitmâni el-ma'ânî"³ ya'nî da'vâları koyup esrârı ketm ve ihfâ eylemekdir buyurdılar. Faḳr nedir didim Ḥaḳḳ te'âlâ ḥazretleriniñ bir nûrıdır. Murâd eylediği kulınıñ [55b] derûnına ilkâ ider ki mâ-sivâdan kefi ta'allüm-i dildir. Eger ketm ider ise ḥayrın görür. Eger izḥâr ider ise ol nûrı andan aḥz ve iḥrâc iderler. Ne'üzü-billâh-i te'âlâ 'aḳl nedir didim. Buyurdılar ki ednâ mertebesi dünyâyı terk ve aña 'adâvetini bezl ile terk eylemekdir. İ'lâsı zât-ı Bârî te'âlâyı fikr ve ḥayâl eyleyüp ef'âl ve esmâ ve şifâtıyla iştigâl ve anıñla i'tibâr idüp ulü'l-ebşârdan ola. İmân luğatde muṭlaḳa taşdıḳ ammâ şer'de mefhûmını ta'yinde aḳvâl-i keşîre vârid olmuştır. 'İnd-i ehlül-ḥaḳḳ fi'l-i ḳalbdır. Mücerred lisânıñ fi'li degüldir ve taşdıḳdan 'ibâretdir. Ma'rifet-i i'tikâddan 'ibâret degüldir ve intifâsı ile muntefi olmak vechi üzere a'mâl-i cevâriḥ imânda dâhil degüldür. Pes aḳvâl-i meşhûreden biri aşağıda muḥtârî ve mâterîden daḥı menḳûl olandır. Ya'nî ancak taşdıḳ-ı ḳalbîden 'ibâretdir. Zârûriyyât-ı dîniyye ki nazâr-ı fikre muḥtâc olmayan umûrdur. Vaḥdâniyyet ve nevbet ve ba's ve cezâ ve vücûb-i şalât ve zekât ve ḥürmet-i ḥamr gibi ḳalb ile taşdıḳ ve iz'ân oluna. Bir tâ'ife daḥı ma'rifet-i ḳalbîden 'ibâretdir. Ya'nî zârûriyyât-ı dîniyyeyi ma'rifet diyü iddi'â itmişler. Bu ḳavl-i merdûd ba'zı ḳadriyye ve şîrîme-i ḥabîsiyye-i şenî'a muḥtârdır ve bir tâ'ife daḥı fi'l-i ḳalb ve fi'l-i lisân mecmû'ından 'ibâretdir. Ya'nî iḳrâr-ı bi'l-lisân taşdıḳ-ı bi'l-cenânıñ ismidir demişler. Bu ḳavl İmâm-ı A'zam Ḥazretleriniñ muḥtârdır. Mücerred taşdıḳdır dinilen ḳavl ile bu ḳavliñ beyninde fark bir kimesne zârûriyyât-ı dîniyyeyi taşdıḳ itse ammâ ḳaṭ'en iḳrâr itmese ḳavl-i evvele nazâr ile 'inda'llâh-i mü'min ve duḥûl-i cennet ve nârdan necâta müstahâḳḳ olur. Ammâ ḳavl-i şânîye nazâr ile mâdâm ki iḳrâr-ı lisânı bulunmaya ne inda'llâh-i mü'min ve ne duḥûl-i cennet ve ne nârdan necâta müstahâḳḳ olur ve bir tâ'ife daḥı iḳrâr-ı bi'l-lisân taşdıḳ-ı bi'l-cenân 'amel-i bi'l-erkân mecmû'ınıñ ismi olmak üzere ihtiyâr*

¹ Sana olan sevgimi aşırı derecede arttır.

² Bütün dilleri Allah bildirdi.

³ Davanın terki ve anlamın gizlenmesi.

itmişler. Bu kavliñ kâ'illeri iki fırka olup bir fırkası terk-i 'amel-i îmândan hurûcî müstelzim degüldir dimişler. Bu meseliñ ekser-i selefiñ ve cemî'-i e'imme-i hadîs ve mütellimînden cemî'-i fakîriñ muhtârıdır ve İmâm Mâlik ve İmâm Şâfi'î [56a] ve evzâ'ı muhtârıdır ve bir fırka dahı egerçi îmân mecmû'-i ef'âl-i sülümeden 'ibâret idüğini ihtiyâr ile sâlifü'z-zikr e'imme-i dîniyyeye muvâfaqat itmişlerdir. Anlar dahı iki sınıf olup biri ol şahş için îmândan hâric kefere dâhil olur diyü i'tikâd itmiş. Bu meseliñ havâric mezhebidir. Bir sınıfı dahı îmândan hâric olur. Kefere dâhil olmaz dimişler beyne'l-menziletîn işbât-ı menzile bu kavlden 'ibâretdir. Bu mezheb-i Mu'tezile sâlik olduğu mezheb sühânîdir ve dahı îmân ve İslâmîñ meâl ve ma'nâsı kabûl ve i'tirâfa râci' olmağla menhal (?) olup elfâz-ı müterâdifedendir. Ol sebebden her mü'mine müslim her müslime mü'min ıtlâkı şahîhdır ve dahı İmâm-ı A'zam ve enbâ'ı îmân ziyâde ve nokşân kabûl itmez diyüp Şâfi'iyeden imâmü'l-haremeyn ve meşâhîr-i e'imme bu kavli ihtiyâr itmişlerdir. Lakin eşâ'ire katında kabûli câ'iz olup İmâm Şâfi'iden dahı o kavli ihtiyârı menkûldir. Şeyh Ebû Mansûrdan ma'rifetu'llâh merâtibinde muhakkıkâne nakl olunan kelâm budur ki Allah te'âlâyı dört mertebe üzeredir. Pes birisi bu ki Hakk te'âlâyı keyfiyyetsiz ve müşâbehetsiz bilmekdir. Bu ma'rifete İslâm dirler. Bunuñ muhaşşılı şadrdır. İkinci Hakk-te'âlâyı ulûhiyyet ile bilmekdir. Buña îmân dirler. Muhaşşılı şadriñ dâhilidir. Üçüncü ma'rifetdir. Ya'nî Hakk te'âlâyı şîfât ile bilmekdir. Bu ma'rifetiñ maḥalli fevâ'iddir. Dördüncü tevḥiddir. Ya'nî Allâh-te'âlâyı vahdâniyyet ile bilmekdir. Bu ma'rifetiñ maḥalli ser-fevâ'iddir. Ya'nî fevâd içindedir. Sırrıñ dâhiline ḥafî dirler. Hidâyet nûrı andan ḥâşıl olur. 'Abdiñ anda medḥali yokdır. Pes her kaçan Hakk-te'âlâ bir kâfir kulına hidâyet itmek dilese kendi nûriñ ol ḥafî yere ilkâ ider. Andan bu nûr tilâ'lü' ve lem'ân ider. Tâ ki sırra yetişür. Ol vaktde bu kuldand tevḥîd peydâ olur. Hakk -te'âlâyı birler ve andan bu nûr sâkin olmaz lem'ân ider. Tâ ki fevâda yetişür ol kulda ma'rifet ḥâşıl olur 'ârif-i bi'llâh olur. Andan bu nur lem'ân ider şadra yetişür. Ol sâ'at bu kul müslim olur ve andan bu nûr bâkî a'zâyâ münteşir olur. Ol vakt bu kul tâ'ate imtisâl idüp ma'âşîden [56b] ictinâb eyler. Pes ol vakt bu kul nefy ve takî olur. Bu dört mertebeye dahı Qur'ânda işâret olunmuş ve mevzi'inde beyân kılinmışdır. Muvahḥid ve müşrik miyânını temyîz için Hakk-te'âlâ vesa'iti naşîb eyledi. Bir fi'li ḥalkân ve icâden ḥakkta teveccühen ve kesben vâsıtaya isnâd iden kimesne muvahḥid-i ḥakkîkîdir ve vâsıta ve sebebe rükn-i tâm eylemez ki 'inde'l-fikdân anda ıztırâb-ı derûn peydâ olarak bu şüretde şirkiñ celî ve ḥafisinden ḥalâş bulur. Zîrâ rükn-i ıztırâb bulunmaz ammâ eger rükn-i 'ind-i fikdânda ıztırâb nümûn olur ise muvahḥid-i ḥakkîkî olmamağla şirk-i ḥafiden rehâ bulmaz. Üçüncü şakî ki fi'lî vâsıtaya nisbet ve izâfet ve te'sîri dahı andandır dir ise müşrik ve kâfir olur. Zîrâ lâ-fâ'il-i illa'llâhdır. İnsân için ehem-i maḥâlib dünyâda üçdür. 'Alâ kadri'l-imbân ḥâlikiñi sübûtiyye vesîlesiyle 'ârif ola ve dünyâda ḥayâtda iken nâfi' ile muzırını fark

eyleye ve ba'de'l-mevt ahvâlini dahı bile. Zîrâ velî dahı 'anâşırda iken beş nesneden lâzımdır ki ekl ve şürb ve libâs ve mesken ve 'ilm-i nâfi' ki haramı helâlden ve farzı vâcib ve sünneti nâfileden temyîz anıñla olur ve ibtidâ-i muhâsebeye namâz ile ibtidâen olunur. Hazret-i Hakk ve feyyâz-ı muṭlak vâcibü'l-vücûd kadîm-i vâhid ve vâhid-i hakîm ve kâdir ve mâcid ve rahîm ve mürîd ve semî' ve başîr ve mütekellim ve hayy ve kayyûm ve bâkî ve şamed ve ezeli ve ebedî ve sermedîdir ve 'ilmi ile 'âlim ve kudretiyle kâdir ve irâdetiyle mürîd ve sem'i ile semî' ve başîreti ile başîr ve kelâmıyla mütekellim ve hayâtı ile hayy ve beḳâsıyla bâkîdir ve şifât-ı zâtı zâtına muhtaşdır. Zâtı gibi şifâtı dahı kadîmdir. Şifâtı zâtınıñ ne 'aynı ve ne gayrıdır. Belki şifât-ı [57a] ezeliyye ve levn-i sermediyyedir. İhdâyü'l-zâtdır ve maşnû'âtdan bir şey'e beñzemez ve maḳlûkâtdan hiçbir şey aña mümâşil olmaz ve cism degüldür ve cevher degül şifâtı a'râz degül zâtı maḳall-i havâdiş olmaz ve evhâm ile zâtı taşavvur olunmaz. Cihet ve zamândan münezzehtir. Üzerine vaḳt ve zamân câri olmaz ve şıfatda ziyâde ve noḳşân câ'iz olmaz ve had-i nihâyet dahı olmaz. Fi'l-i bî-'alendir. Maḳdûrdan birisi kudretinden hâric degüldür. Hükmi 'âmme-i kâ'inâta câri ve şâmildir ve yine üzerine bir şey vâcib degüldür. Fazl ve ihsânıyla maḡfiret eyler ve 'adl ve hikmetle cezâ ve 'afüvviyyet ider ve 'azâbı muhaşşın irâdetine müfevvaḳdır. Cemî'-i sükûnât melikidir. Cemî'-i eşyânıñ melik ve mâlikidir. Keyfe-mâ-yeşâ mutaşarrıf ve hakîmidir. Hükminde aşlâ zulm ihtimâli yoḳdır ve 'azâb-ı kabr ve râhat-ı kabr haḳḳdır ve kütüb-i erba'a ve şuhuf-ı semâviyye ve cümle rüsûl ve enbiyâ haḳḳdır ve melâ'ike 'ibâdu'llâhdır ve yevm-i kıyâmet ve su'âl ve hisâb ve sırât ve mîzân ve haşr-ı ecsâd ma'a-el-ervâḥ ve cennet ve cehennem haḳḳdır ve bi'l-fi'l mevcûdlardır ve neş'et-i uhreviyede hulûda müsta'idlerdir ve şefâ'at-i uşât haḳḳdır ve mi'râc-ı nebî-i âḫirü'z-zamân Muhammed Muştafâ şalla'llahü te'âlâ 'aleyhi vesellem cesedânîdir ve ehl-i beyt ve rıdvân ve aşhâb-ı gazve-i Bedir ehl-i cennet oldığı haḳḳdır ve erbâb-ı teklîfe naşb-ı imâm vâcibdir ve şerî'at-nişîn ve dîn-i hâtemü'n-nebiyyîn ile cin dahı me'mûrlardır ve mü'minleri duḫûl-i cennete müsta'idlerdir. Resûlu'llâh 'aleyhi efdalü's-şalât ve efdal-i beşer Ebû-Bekrû's-Şiddîk ve 'Ömer ibnü'l-Hattâb ve 'Osman ibn-i 'Affân ve 'Alî ibn-i Ebî Tâlib raḳiya'llâhü 'anhümdir ve ḫalîfe-i resûlu'llâh-i emîrül-mü'minîndir ve kader ve hayr ve şer haḳḳdır ve tâbi'în ve teba'-i tâbi'înden hiç ferd aşhâb-ı kirâm ile müsâvî degüldür bu mezkûrât-ı külliyyâtdır. Her biriniñ cüz'iyât ve ferd-i 'aynı irâd olunmaḳla bu maḳallde vüs'at yoḳdır. Tafşîli kütüb-i kelâmîde müşbetdir. *Senkü'l-'Ayn* nâm kitâb 'ulüv-i âyetde naḳl ve beyân olunduğı üzere tevḫid-i mücerreden su'âl iden kimesneyi Hazret-i Şeyḫ Şiblî lisân-ı müfred-i haḳḳânîyle cevâbda buyurur ki "*Hayfey kişi saña ki bir su'âle cevâb emr-i müşkildir. Zîrâ ki eger 'ibâret ile cevâba taşaddî olursa ilḫâd-ı istişmâm olunur. İşâret ile âdâba mübâşeret olursa*

sübûtiyyet maḥsûs olur. İmâ ile ḥiṭâba mübâderet olunsa şâyed 'âbid-veş zan oluna. Evvel emr-i ḥâliden nuṭka cesâret iden gâfil"

5. SONUÇ

Çalışmamızda İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi 9577 numarada kayıtlı olan Mecmua-i Süleyman Faik Efendi isimli eserin tanıtımı ve incelenmesi yapıldıktan sonra mecmuanın çeviri yazılı metni verilmiştir. Mecmua, manzum ve mensur kısımların iç içe yer aldığı karışık nitelikli bir mecmuadır.

Mecmuanın manzum bölümlerinde farklı yüzyıllardan şairlere ait şiirler yer almaktadır. Genel olarak şiirlerin kime ait olduğuna dair bir bilgiye yer verilmemiştir. Mecmuanın bazı bölümlerinde aynı vezin ve kafiyeye sahip şiirler art arda verilmiş olsa da genel olarak bir düzenin bulunduğu söylenemez. Şairi belirtilen şiirler arasında sayı bakımından en çok şiir Nabi'ye aittir. Fuzuli, Şeyh Galib, Na'ili, Zati, Nef'i, Neşati, Bağdatlı Ruhi gibi tanınmış şairler yanında; Sabir, Süleyman, Necib, Hüdayi, Molla Hazretleri, Rahmi, Fasihi gibi kaynaklarda ismine sık rastlanmayan şairlerin şiirlerine de yer verilmiştir. Şairlerin belirtilmediği veya "La edri" olarak kaydedildiği kısımlar ağırlıktadır. Mecmuada en çok remel ve hezec bahri ile yazılmış şiirlere yer verilmiştir. Eserde Arapça ve Farsça şiirler de bulunmaktadır. Bu şiirlerin çeviri yazısı yapılmış ve anlamları dipnotta verilmiştir.

Mecmuanın mensur bölümleri içerik açısından oldukça zengindir. Hikâyeler, latifeler, biyografiler, zakirler, meddahlar, tasavvuf, okçuluk ve havas ilmi mecmuanın hem hazine niteliğinde bilgilere sahip olduğunu hem de dönemin aynası niteliğinde olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca mensur bölümlerde farklı şairlere ait eserlere de yer verilmiş ve bu eserlerin kime ait olduğu başlıklarında belirtilmiştir. Bunlar Kâtip Çelebi'ye ait olan Düstürü'l-Amel, Mehmed Emin Tokadi'ye ait olan İrşadü's-Salikin ve Refi-i Kalayi'nin Lugat-ı Ermeniyye İnşad-ı Refi'-i Kalayi isimli eserleridir. Çalışmamızda Refi-i Kalayi'ye ait olan manzum sözlükle ilgili bilgi verilmiş fakat Ermenice sözcükler sebebiyle çeviri yazısı yapılamamıştır. Bu eser, ekler kısmında sunulmuştur.

Mecmuada yer alan Arapça ve Farsça şiirler, Ermenice-Türkçe sözlük, musiki, tasavvuf ve havas ilmi ile ilgili bilgiler mecmuanın belirli bir okuyucu kitlesine hitap ettiğini düşündürmektedir. Fakat mecmuanın toplumun her kesiminin dikkatini çekecek bir içeriğe sahip olduğunu da belirtmek gerekir. Mecmuada Arapça ve Farsça şiirler ile dinî-tasavvufi konuların anlatıldığı bölümlerde diğer bölümlere göre daha ağır bir dil kullanıldığını söylemek gerekir.

Mecmuada yer alan okçuluk, meddahlar, musiki, zakirler, tasavvuf ile ilgili bilgiler sadece dönemin sosyal ve kültürel hayatını yansıtmaz. Aynı zamanda bu alanlarda ünlü olan isimler ile ilgili biyografik bilgiler de aktarılır. Ayrıca Süleyman Faik Efendi, bu kişiler ile ilgili bilgi verirken yorumlarda da bulunmuştur. Bu bilgilerin tümü hem dönemin sosyal ve kültürel hayatına hem de bu kişilerin biyografilerine ışık tutacak niteliktedir. Mecmuada, tarih düşürmeye ilişkin bilgiler de yer almaktadır. Sosyal, siyasî ve kişisel alanda önemli olaylara ilişkin yapılan tarih düşürmeler, bu alanlarla ilgili çalışmalara kaynaklık edecek bir özelliğe sahiptir. Ayrıca mecmuada tarihi konuları konu edinen hikâyeler ile İstanbul'da yer alan bazı yapıların inşa tarihleri de bulunmaktadır.

Mecmualar, edebiyatımız için önemli eserlerdir. Hem mecmuayı kaleme alan şaire; hem dönemin sosyal, siyasî, tarihî, kültürel ve edebî pek çok alanına ilişkin içerdikleri bilgilerle karanlık kalmış bazı noktalara ışık tutacak niteliktedirler. İçeriğiyle toplumun hemen her kesimine dair bilgiler içeren bu mecmua, edebiyatımıza yeni bilgiler kazandıracak ve dönemin edebî, sosyal ve kültürel yapısı ile ilgili birçok konuya yeni bilgiler katacaktır. Bu çalışmanın amacı, yapılacak olan yeni çalışmalara kaynaklık edebilmektir.

KAYNAKLAR

- Ahmet Vefik Paşa, (2000). *Lehçe-i Osmânî* (Haz: R. Toparlı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ahterî Mustafa Efendi. (2009). *Ahterî-i Kebîr*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akbayar, N. (2003). *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Aksoy, H. (2002). “Kavsnâme”. **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**. Cilt. 25, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 70.
- Aksoyak, İ. H. (2016). *14. yy.dan 19. yy.'a Kadar Anadolu ve Rumeli'de Yazılmış Türkçe Edebî Metinler Üzerine Söylenmemiş Sözler*. (Birinci Baskı). Ankara: Grafiker Yayınları, 91.
- Alpaydın, B. (2007). *Refî-i Kâlâyî Dîvânı (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 7.
- Aydemir, Y. (2001). “Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü” **Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**. (19). 147-155.
- Aydemir, Y. (2007). “Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler”. **Turkish Studies (Tunca Kortantamer Özel Sayısı)** (I), (5), 122-137.
- Ayverdi, İ. (2010). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. (Birinci Baskı). İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Bal, F. (2011). “İktisat Kaynağı Olarak Layihalar ve Kâtip Çelebi'nin Düstûru'l-Amel Adlı Eseri” **Adam Akademi**, Cilt. 1, s. 45-60.
- Batıslam, H. D. (2013). “Divan Edebiyatında Latife ve Hezl”. **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt. 22(1), 229-242.
- Buzov, S. (2012). “Osmanlı'da Karışık İçerikli Mecmualar: Bir Başka Arşiv”. H. Aynur, M. Çakır, H. Koncu, S. S. Kuru ve A. E. Özyıldırım (Haz.), *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII, Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*. İstanbul: Turkuaz Yayınları, 33-42.
- Canım, R. (2009). “Klâsik Türk Edebiyatında Tarih Düşürme Sanatı ve Bir Ebced Ustası: Adanalı Sürûrî”. **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** 13(2), s. 105-120.
- Çelebi, İ. (1997). “Havas İlmi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt. 16, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 517-521.
- Çelebi, İ. (2012). “Tılsım”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt. 41, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 91-94.
- Demirci, K. (2006). “Muska”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt. 31, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 265-267.

- Demirel, Ş. (2010). “Eski Türk Edebiyatında Letâifnâmeler ve Bir Yazma Eserin Derkenarındaki Latifeler”. **Adıyaman Üniversitesi Ulusal Eski Türk Edebiyatı Sempozyumu**. Ankara: Adıyaman Üniversitesi Yayınları, 3, s. 225-240.
- Devellioğlu, F. (2012). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. (Yirmi Dokuzuncu Baskı). Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dilçin, C. (2013). *Örneklerle Türk Şiiri Bilgisi*. (Onuncu Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 105.
- Dilçin, C. (2013). *Yeni Tarama Sözlüğü*. (Üçüncü Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Erginli, Z. (Editör). (2006). *Metinlerle Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. (Birinci Baskı). İstanbul: Kalem Yayınevi.
- Erkal, A. (2007). “Divan Şiirinde Afyon ve Esrar”. **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, 33, 25-60.
- Erkan, A. (2013). *El-Beyan /Arapça-Türkçe Büyük Sözlük*. İstanbul: Huzur Yayınevi.
- Gökyay, O. Ş. (1994). “Düstürü’l-Amel”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt. 10, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 50-51.
- Hançerlioğlu, O. (1975). *İnanç Sözlüğü-Dinler-Mezhepler-Tarikatler-Efsâneler*. (Birinci Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İnce, Y. (2002). “Manzum Sözlükler ve “Şemsî’nin Cevâhirü’l Kelimât”ı Üzerine Bir Dil İncelemesi”“. **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 12(2), 175-182.
- İpekten, H. (2010). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. (On Üçüncü Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları, 52, 57.
- Kanar, M.(2000). *Farsça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Deniz Kitabevi.
- Kanar, M. (2009). *Osmanlı-Türkçesi Sözlüğü 1-2*. (Birinci Baskı). İstanbul: Say Yayınları.
- Karabey, T. (2011). “Tarih Düşürme”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt. 40. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, S. 80-82.
- Karacan, T. (1990). “Bosnalı Sâbit’in Berbernâmesi”. **Çevren Dergisi**. (76), 37-44.
- Karakoç, Ü. (2006). *Münşeât Mecmuası Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesi 7068 (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 6.
- Karataş, T. (2014). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. (Üçüncü Baskı). İstanbul: Sütun Yayınları.
- Karavelioğlu, M. A. (2007). “Refi-i Kâlâyî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt. 34, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 526.

- Kavruk, H., Pala, İ. (1998). “Hikâye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt. 17, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 491-493.
- Kaya, H. (2017). “Kerîmî'nin Manzum Sözlüğü”. **Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**. (18), 213-252.
- Kılıç, A. (2012). “Mecmua Tasnifine Dair”, H. Aynur, M. Çakır, H. Koncu, S. S. Kuru ve A. E. Özyıldırım (Haz), *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII, Mecmûa : Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*. İstanbul: Turkuaz Yayınları, 80-96.
- Koç Aydın, A. (2009). “Simya”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt. 37, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, S. 218-220.
- Köksal, M. F. (2006). *Sana Benzer Güzel Olmaz-Divan Şiirinde Nazire*. (Birinci Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları, 21.
- Kurnaz, C., Aydemir, Y. (2013). “Mecmualara Sorulması Gereken Sorular”. **Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/1**, 51-67.
- Kut, G. (2011). “Mecmua”. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (Devirler, İsimler, Eserler, Terimler)*. Cilt. 6, İstanbul: Dergâh Yayınları. s. 170-173.
- Levend, A. S. (1984). *Divan Edebiyatı-Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*. (Dördüncü Baskı). İstanbul: Enderun Kitabevi, 13, 197-220.
- Levend, A. S. (1984). *Türk Edebiyatı Tarihi-Giriş*. (Birinci Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 166-167, 636.
- Mermer, A., Koç Keskin, N. (2016). *Eski Türk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları, 76-77.
- Mermer, A., Deniz, S., Bayram, Y., Koç Keskin, N., Alıcı, L., Eflatun, M. (2016). *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş*. (On Üçüncü Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Muallim Nâcî. (2009). *Lügat-i Nâcî*. A. Kartal (Haz.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Mütercim Asım Efendi (2009). *Burhân-ı Katı*. (İkinci Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Mütercim Âsım Efendi. (2013). *El Okyânûsu'l- Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît-Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi 1-2*. (Birinci Baskı). M. Koç, E. Tanrıverdi (Haz.). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurulu Başkanlığı Yayınları.
- Nutku, Ö. (2003). “Meddah”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Cilt. 28, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. S. 293-294.
- Öngören, R. (2011). “Tasavvuf”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Cilt. 40, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s. 119-126.

- Özcan, N. (2007). “Mûsiki”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Cilt. 33, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s. 574-580.
- Özön, M. N. (1973). *Büyük Osmanlıca-Türkçe Sözlük*. (Beşinci Baskı). İstanbul: İnkılap ve Aka Yayınları.
- Pakalın, M. Z. (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Pala, İ. (2011). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. (Yirmi Birinci Baskı). İstanbul: Kapı Yayınları.
- Parlatır, İ. (2006). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Râgıb el-İsfahanî. (2007). *Müfredât-Kur’ân Kavramları Sözlüğü*. (Birinci Baskı). İstanbul: Pınar Yayınları
- Redhouse, W. J. (2016). *Müntehâbât-ı Lügât-ı Osmâniyye*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sarı, M. (1984). *El-Mevarid-Arapça-Türkçe Lûgat*. İstanbul: İpek Yayıncılık.
- Seccâdî, S. C. (2007). *Tasavvuf ve İrfan Terimleri Sözlüğü*. (çev. H. Uygur). İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Seyyid Mustafa Râsim Efendi (2013). *Tasavvuf Sözlüğü-İstılâhât-ı İnsân-ı Kâmil*, (haz. İ. Kara). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Seyyid Şerif Cürçânî. (1997). *Arapça-Türkçe Terimler Sözlüğü-Kitâbu’t-Ta’rifât*. (Birinci Baskı). A. Erkan (Çev.) İstanbul: Bahar Yayınları.
- Şemseddin Sami (2007). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Şeyhülislam Mehmet Esat Efendi, (1999). *Lehçetü’l-Lugat* (Haz. A. Kırkkılıç), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Şimşek, S. (2010). “Süleyman Fâik Efendi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt. 38, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, S. 85-86.
- Şimşek, H. İ. (2003). “Mehmed Emîn Tokadî”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Cilt. 28, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 467-468.
- Tâhirü’l-Mevlevî. (1973). *Edebiyat Lügati*. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Tülücü, S. (2005). “Meddah, Meddahlık ve Meddah Hikâyeleri Üzerine Bazı Notlar”. **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 24, 1-14.
- Uludağ, S. (2016). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. (İkinci Baskı). İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Uygun, M. N. (2013). “Mûsiki”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Cilt. 44, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 412-413.

Uzun, M. (2003). “Mecmua”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Cilt. 28, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 265-268

Üstüner, K. (2014). “Mecmuadan Biyografiye: Silahşor İbrahim Yâver’in Hayatı”. **Turkish Studies, İnternational Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic** Vol. 9/9, 157-173.

Yazım Kılavuzu. (2009). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yazır, E. H. (2008). *Kur’ân-ı Kerîm-Meâli ve Türkçe Okunuşu* (Haz. M. Ş. Doğan), İstanbul: Seda Yayınları.

Yılmaz, M. (1992). *Edebiyatımızda İslami Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük)*, İstanbul: Enderun Kitabevi.

EKLER

دیکم

دل ادم فنا بولمق خونه دیریم تاریخ سال فونی سوالی ایچون شای بر اهد صیدی دیری تاریخ
 خلق خالی اوم اشدی کزی دنیا دن نیکه سی باج اولد سیمات مات قطب الطریقه عبدلرحمد

نکات ارضیه انشاء برضیع کالایق

نکری احواس کرسوس دیر بار پیغمبره کل اغوستنه اولور هم غبه طور دکت قنه کل ناسیبه به بفریم اغونا هم اغی فونی
 ماخون اولور خور ایچون اوسته طهر بدور کن بورون اغیز پاندر هم صفای دی نوره باده نه ادم کلور عارت اغو جان قنه

هور هو جو موم غله میدرکی اشد عربه طور خور با نس آج غولر قار کنتال ام مور او هر بار دیر اولد ادم اوشور
 سرخوش دیر کنور هم دیر بار مجنون خفت مع ایچور هم محنت طیم ایچنه خولیم شای کوبان مور طاده هر کت مجول کور

سنانک در دو کوز اولری طشو ادی غفور اوسکی انون افه اهله کیش جزیه دنور بوم بازاره کراک اولری سفالیه لارک
 طوز او مضاع بالک هم حمام بالکدر ارضی دیر بار هم سماز اولری دا جمه نعت کاغوز ایچم داسنان اولری

دیر غلبه اکر مسک صور سنج آفی بارسلک هم ایشور اولری سکر هم ای نسی طغز اونه سکانه و طغسانه باقش سار ایچی
 بزانی اوج در دیش مان اغوز ایچ کورک هله فرقه خارونه الی نسوز القسه و انسوز دیش بر ادریم ایچم طورای اذغل خانقادی کورک

شاه دیر طافه در هم منبر بر کسره هم نود قس سولدر صوصه ضله الی زره هم نه بومه به سبه دیکان ایچم بوم بوم
 قرانغ اخبار اولیسر مار دیر ماره اشکوز انغی قولده اولد اغوغ دیر سسه جلدلر اطر مسفورم به جیم بر کز بره

جینسه خدم دیر بار صبح اولیجه بر بیره عاتس لکله بغه اولیچ مار قیر دیر کوره مضه بال باکر انورج باجم بوم بر کوره
 قولله با طور دیر بار زکوره اورور اوشره بر نه طوت بزده کولدر مکود دیر بکره کسه با جمه کیمه باچسنه دیر کس غیشنه

اوصه و غه در دیر بار ایچ اوصه دروره هم غمور اولری باره بلز ایسان صورضه اسن فونی باره سلور اکلورک مسک غه
 غوره خوره کسهم اغوغ دیر بیره سبه دیر خلیج دهم دخی هر اخصه اسن آت خوری خاطر اولی اضعه دیر خوره

قریاشاغی دیر سک طور دیر بار خورده اولری باکری قصای اسود انور قشیرده بوز حارور اولری دیر بار بوزری لور خورده
 انی دنی اوضو بری در باد سازه مارلن غمخیز دکلر حکمه زحمت بوجه بره مکو باقم کس غنه ای دغه جوج غنه

۱۵

غافلوت غافلوت غافلوت غافلوت
اينلر بويده بويده بير تا وارجه قصه

قطعه ثابته

غنجي صاعجه ديلر كوكير سخا	عظور اعلاه دوانامردن ديلرله نوله	ديرله مارانايه خرابايه انلر كيم
ديرله بئسي امه امان صور كوردن	كچلم قالمه كرتوه ايسر يوري در فله	فارسوبه ديري غانس بويده ديري غانس
اسيحي قصه صور بلراني هر بيسي	ديري قابه انابه اثر دغي داماده سا	اسر كزي بهكا داي كزي ديمك بوسكا
ديرله آبه لوضنه كوشه ديلر ارو	كشايك ديسكيفان ابوس ديمك	اسخوس ديلر بوشه جلازه اولري اوغاي
هكم مفسل اسكه ديلر بمان اولري تمام	هوطور ديلر بيمونه هم انقوز خوزه ديلر	نرس غانس ديمك اجموده ابوس بيمه
اوزم ديري خادغ اجمده هم طوز ديلر	بارج خور برلغ در بو خاروه ديري دران	نوله بابووه ديسر حبه دغي ديلر در
بارك بات اوخونه هم بات كوره خوليد	انسلا بيموره جونه قاره ديملر نوله	هر نزه اكنه بر ديمك اكر با غايليك
خوه سر صوره حله ايج حلي ديمك يعني بوز	كويجه ديري عده و حسم موده ديلر	بكي نورا سكي هدر دغي نسور نر بوز
بور ديمك يعني كويك اولري جوقم ادا و تم	خزينك اولري كوكوم خرس كلدا كرا و بار	دغي دازيم ديمك عني طشخدر نكلز
زده الدر او بيم النبي زرفغ بشتم	كوشور ديلر بركه اره كل باشي سخا	هكم قابيشر بده محارر دغي او يار سخا
اولما صوره عداوند اشكلا دركار	كغليلك اولري با بوج قابي غصبا	هكم غنيناك اولري قابيكم اكلانك الب اولر
دغي غارزه دانه جايك جابووه ديرانلر	انزايرو ديلر بولاغجي اميره ديلر بكار	انيزي خور هم بكلاور در ديلر بريم هم دار
هكم خورم دولا شري كلورم كلور مضار	آزه كشد جوقه شان جهه بويده اولري خوزار	زر كويل ابوا ديمك دغي نور اولري انار
نصه غرغ اوزنه ايمده ديلر ال ديمك آ	سور دغي قابووه ديلر وارون اولري سخا	مايخ جهم دغي او غلوه كور انه ديري دار
هر تر المز ديمك هم دغي ديلر او جهار	نار كور اور اكمجه زهر ديلر ديمه مدار	دير بيلر با زايده قيش اولري اسار ديلر سار
هكم غلوصا ديلر بيم سالي كوند بچار	مضا هلس ديلر كولا ابي بوز اسخفا	ملاوه اولر ديلر او قوشه اوسر بوز
بكي خاچ اولور اول واريس صور نكلز	بري بفضله ديمك انك بيسي وار	غيسيم اسر كزي كوياسورم بهتي دير
خنجي جاضر ديمك ايمه ديلر بيسر سار	كيش ره بيم ديلر هكتم دغي با نوس دستار	جهمه نر تي كره خفته باشيد ديري شايك

ایچیش ایلدیلرک شیائ حورک شیائ رضی سکا چا لیلو ایلیم کلای اوغلو کتو
خیشنه رضی صد نه دیکدر دریا سگ می زور سدر دیمان سیزلر ایلدیلر جا
کولای دیریکلی اشخ کول کولما کد بازار
بازار ایلر بی صا ایلدیلر شنه بازار

هکده شیائ دیمخ اوز ایلدیلر سوزیه
کزی مان غایب ایزم اعو حاجی صرنا
فضوت فضوت فضوت فضوت
عصوات بوجی مارک سوزی اوزن هرا

قطعه ناله

ایر قریب دیر بل قول شو
قیزی غیر سیه اولدی سو
سور صوره داک سماه جانیه بول
بیره غوناس دلساره بول
استه ایزه استه سوز دیمان
بیرسجه یعنی اوسته دیمان

قیوز اوغور دیری قوزی قار
چایغ سناک بیغ قوز صور
کهر کور اکتیای دیمخ بره کیره
شیرله قیده دیری عاروبایره
شود قولدی کوچ نیمان
کلی لوی مغاش ایزه اختیار

در سکا ارسو دیری قولتی با نه
صوف ایلدیلر صوغان صه ساه
بونه شکلاک دیری ماز اولدی صایع
ایرغری طلیه سوزن زارا غایغ
اوغدی دوه نه اوزور دغول باک
اولدی باضی هریم صای قینه
عشیر دیمان یعنی سوسله دیمان

ایرچ اونه دیر ایلر آرده ادغ
بان خوره راکتیه دیمخ اسغ
خیلدی ر ایلدیلر قویجی غولان
دیمی کتکچ دیمان ایلو اغیان
ادلقوب خوزن صور دیمخ یعنی خوبیه
کهر قه ناس اولدیلر وار او بو
کهر قی صوزن نیر دیمان استم

زرقه یالما کیر دیمان اولدی صبر
دیمی صیونیک برستوبه دیر
مخکد ایزر قونون بیخ دیری
عشیر بل اولدی قوشا دیر خودی
خورقه صرض دیکدر جان صدا
قوی اداشن اری دیمان صفا
ایسکه زور ساد غسیر ایلر کیزی
صور کیر جومعه سوم به سنی

مخفف مخفف مخفف

زهکند کلایه کلایه بولور
ایسی صدن بوفه لایه باور

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : AKYEL Nur Şerif
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 26.10.1992, Ankara
Medeni hali : Bekâr
Telefon : 0507 435 52 07
e-mail : nurakyel3823@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi.	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Devam ediyor
Lisans	Ankara Üniversitesi	2015
Lise	Bağlum Lisesi	2010

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2016-2017	Ankara	Öğretmen

Yabancı Dil

İngilizce (orta seviye)

Yayımlar

Akyel, N. (2019). Bağdatlı Zihnî'nin Yûsuf u Züleyhâ mesnevisinin Hamdullah Hamdî'nin Yûsuf u Züleyhâ mesnevisi ile karşılaştırılarak etkilenme bağlamında sorgulanması. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (17), 173-183.

Hobiler

Kitap okumak, seyahat etmek.

Nur Şerif AKYEL

MECMUA-I SÜLEYMAN FAİK EFENDİ
(1b-57a)
(inceleme-Metin)

le.ahbv.edu.tr

TEMMUZ 2019